

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

ANDRA KAMMAREN

Nr 25

24—27 oktober.

Debatter m. m.

Måndagen den 24 oktober.

	Sid.
Interpellation av herr Vigelsbo ang. användning av intäkterna av den extra bensinskatten för tillgodoseende av vägväsendets behov	4

Onsdagen den 26 oktober fm.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217	5
Interpellationer av:	
Herr Staxäng ang. undersökning av möjligheterna till svensk-norskt samarbete beträffande vissa byggnadsfrågor vid Svinesunds-tullen	63
Herr von Friesen ang. åtgärder för beivrande av viss rashetsande propaganda	64

Onsdagen den 26 oktober em.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217 (Forts.)	65
Interpellation av herr Ahlsten ang. ändring av gällande bestämmelser om försäkringsgivares regressrätt	98

Torsdagen den 27 oktober.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217 (Forts. från 26 oktober)	101
Interpellation av herr Jonsson i Skedsbygd ang. viss ändring av direktiven för statens bidrag till bostadsförbättringsverksamheten	162

Samtliga avgjorda ärenden.

Måndagen den 24 oktober.

Protokoll ang. val av en bankofullmäktig med suppleant 3

Måndagen den 24 oktober.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande oktober.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsman Alfred Andersson från Munkaljungby på grund av sjukdom (inflammation i knäled) är förhindrad att delta i riksdagsarbetet fr. o. m. den 24 okt. under ca 10 dagar.

Ängelholm den 20 okt. 1949.

Axel Bauer.

Lasarettsläkare.

Härmed intygas att riksdagsmannen Verner Hedlund på grund av sjukdom varit oförmögen att delta i riksdagens arbete fr. o. m. den 17 okt. 1949 och tills vidare.

Östersund den 22 okt. 1949.

I. Lundholm.

Kammaren beviljade herrar Andersson i Munkaljungby och Hedlund i Östersund ledighet från riksdagsgörömlen tills vidare, herr Andersson från och med innevarande dag och herr Hedlund från och med den 17 oktober 1949.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1949 den 20 oktober sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse en fullmäktig i riksbanken för återstående delen av valperioden 1947—

1950 efter herr D. E. Hall, som av sagt sig, jämte en suppleant; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

fullmäktig

för återstående delen av valperioden 1947—1950:

herr Hall, David E.,
ledamot av andra kammaren med 28 röster;

suppleant för herr Hall:

herr Ahlkvist, Karl
Emil, ledamot
av första kammaren med 28 röster.

*Gottfrid Karlsson. Hj. R. Nilson.
Axel Mannerskantz. Gottfr. Fröderberg.*

Protokollet lades till handlingarna; och skulle riksdagens kanslideputerade genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valda dels ock skrivelse till Konungen med anmälan om det försiggångna valet.

§ 4.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner avlämnats till herr talmannen, nämligen:

nr 215, angående bemyndigande att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe, m. m.;

nr 216, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område; och

nr 217, angående subventionering av vissa varor m. m.

Dessa propositioner bordlades.

Interpellation ang. användning av intäkterna av den extra bensinskatten för tillgodoseende av vägväsendets behov.

§ 5.

Interpellation ang. användning av intäkterna av den extra bensinskatten för tillgodoseende av vägväsendets behov.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr VIGELSBO, som anförde: Herr talman! Med anledning av proposition nr 5 till 1948 års riksdag beslöts en med 27 öre förhöjd bensinskatt. Propositionen byggde i stort sett på det förslag, som framförts av 1947 års konsumtionsskatteberedning. Denna beredning hade i sitt förslag uttalat den mening, att de medel, som inflöto genom den högre drivmedelsskatten, skulle så snart betingelser härför föreläge komma vägväsendet till godo.

När statsrådet och chefen för finansdepartementet senare till 1948 års riksdag utarbetade förslag till proposition i ärendet har han också tagit fasta på detta beredningens uttalande. I propositionen har statsrådet bl. a. anført:

»I fråga om dispositionen av förenämnda skatteintäkter har beredningen ansett sig böra framhålla angelägenheten av att dessa ökade intäkter tillgodofördes vägväsendet så snart det ekonomiska läget gjorde detta möjligt. Till detta uttalande från beredningens sida kan jag ansluta mig. För närvarande bör intäktsökningen emellertid, i enlighet med vad i det föregående anförts och även vid anmälan av inkomstberäkningen i statsverkspropositionen framhållas, icke tagas i anspråk för utgifter för vägväsendet.»

Då vägväsendet ett flertal år fått stå tillbaka för andra samhälleliga uppgifter i brist på såväl medel som arbetskraft, måste inom den närmaste tiden kraftåtgärder vidtagas för att reparera den eftersläpning, som på detta område uppstått. Då vissa tendenser nu synas giva vid handen, att arbetskraft under den närmaste tiden kommer att frigöras, som med fördel skulle kunna insättas för vägväsendets behov, synes det riktigt att dessa uppkomna skatteintäkter nu tagas i anspråk för sitt beslutade ändamål.

Med anledning härav tillåter jag mig hemställa om andra kammarens medgivande att få till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet sin uppmärksamhet riktad på denna fråga?

2. Ämnar herr statsrådet av här berörda skatteintäkter, enligt riksdagens beslut, ställa till vägväsendets förfogande de belopp, som med hänsyn till vägväsendets behov och den förbättrade arbetskraftstillgången kunna anses erforderliga?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.07 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 26 oktober.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att ledamoten av riksdagens andra kammare, överingenjör Bengt Sjölin på grund av magblödning intagits å S:t Eriks sjukhus och därför tills vidare är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet.

S:t Eriks sjukhus den 22 okt. 1949.

B. Ihre,
överläkare vid sjukhuset.

Kammaren beviljade herr Sjölin ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare från och med den 22 innevarande oktober.

§ 2

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

För remiss till utskott föredrogos i ett sammanhang Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 215, angående bemyndigande att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe, m. m.;

nr 216, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område; och

nr 217, angående subventionering av vissa varor m. m.

Därvid anförde:

Herr OHLIN: Herr talman! Tidsläget är trots alla förändringar i ett avseende detsamma som förut: det är alltså lika allvarligt. Ingenting synes mig ha inträffat, som motiverar en ändring av huvudlinjen i den svenska utrikespolitiken. Den karakteriseras enligt min

mening först och främst av militär alliansfrihet och en strävan att hålla oss utanför alla stormaktskonflikter, men den karakteriseras också av en nära samverkan i viktiga avseenden med den demokratiska världen, främst Skandinavien, Västeuropa och Förenta staterna.

Marshallplanen har betytt mycket för Sverige direkt och ännu mera indirekt. Kanske kunde man från regeringens sida litet oftare och mera bestämt markera detta. Regeringen behöver väl inte hållas tillbaka vare sig av att hjälpen kommer från ett land där det samhällssystem råder, som socialdemokratien vill avskaffa, eller av ängslan att regeringens egen politik skall framstå i mindre gynnsam dager, om man framhåller den stora betydelse, som samarbetet inom Marshallstaterna med amerikanskt stöd har även för vårt land.

Vad den västeuropeiska samverkan i Europarådet kan leda till, därom är det ännu för tidigt att uttala sig. På många håll i södra Europa har man enligt min mening överdrivna förväntningar. Sverige kan näppeligen vara berett att kasta sig huvudstupa in i statsfederationer eller tullunioner.

Å andra sidan är det önskvärt och viktigt att vi på alla områden, där en praktisk samverkan kan åstadkommas, alltså gå in för en sådan och att vi därvid inte bara beakta de direkta fördelarna och svårigheterna utan också den stora indirekta betydelsen av ett närmande mellan de demokratiska staterna i Europa. Jag vill uttala den förhoppningen, att utrikesministern vid utrikeskommitténs kommande sammanträde i Paris skall på regeringens vägnar stödja det förslag, som på skandinaviskt initiativ framlades i augusti inför assemblén och som gav till resul-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

tat att assemblén till utrikeskommittén riktade den uppmaningen, att statuterna för Europarådet skulle ändras så att assemblén själv fick lov att uttala sig om antagande av nya medlemmar i rådet och själv bestämma över sin dagordning. Jag tror den saken kan visa sig ganska viktig för rådets kommande arbete.

Beträffande detta samarbete västerut vill jag för övrigt, herr talman, bara göra den reflexionen, att det förefaller mig som om utvecklingen under det senaste året visat det berättigade i att vi på folkpartihåll starkt ha framhävt detta andra drag i vår utrikespolitik vid sidan av det första.

För övrigt vill jag endast tillägga, att det inom ramen för vår hittillsvarande utrikespolitik bör vara möjligt att åstadkomma en begränsad försvarssamverkan med Norge och Danmark. Våra folk komma aldrig att föra krig mot varandra. I flera tänkbara krigsfall komma vi att stå sida vid sida, och det ena skandinaviska landets livsintressen komma att sammanfalla med de andras. Det är klart att det då bör finnas utrymme för en viss samverkan, t. ex. på det tekniska området, utan alla militärpolitiska allianser eller dylika förpliktelser. Må ingen utmåla en begränsad men likväl ej oviktig försvarssamverkan i Skandinavien som inkörsporten för Atlantpakten i vårt land. Genom sådant tal försvårar man snarast en sådan skandinavisk samverkan, som är möjlig och önskvärd. Låt oss i stället behandla denna fråga sådan som den är och utan skuggrådsla: ur militära och psykologiska synpunkter ingalunda utan betydelse.

Försvarsminister Vougt framträder då och då för utländsk publik med uttalanden i utrikes- och försvarspolitiska frågor. I somras hade han en konversation med en av de ledande amerikanska tidningsmännen, varvid ett uttalande från försvarsministerns sida senare återgavs i amerikansk press på

bland annat följande sätt enligt TT:s meddelande: »Svenskarna anse sig inte militärt hotade från något håll, men det potentiella hotet är större från öster än från väster.» — Försvarsministern yttrade sig senare om kommunismen, men jag har ingen anledning att beröra det i detta sammanhang.

När man läste detta uttalande om att det potentiella hotet skulle vara större från öster än från väster, kunde man inte annat än förvånas över försvarsministerns uttrycksätt. Ett par månader senare kom han med en förklaring, som jag dock inte för min del anser gjorde saken nämnvärt bättre. Enligt ett tydligt auktoriserat referat i »Folket» den 22 augusti uttalade försvarsministern: »Jag framhöll att blockbildningar med militärt samarbete som syfte äro ägnade att öka krigsriskerna.» — Observera detta principiella uttalande mot alla blockbildningar. — »Men, tillade jag, den blockbildning som sker i väster är ju ett svar på den som dessförinnan skett i öster» — alltså en liten ursäkt. — »Jag tillfogade, att ehuru Sverige inte känt något hot riktat mot sig, så har kommunisterna visat sig vara en makt som för att vinna sina syften tagit i anspråk militärt våld. Naturligtvis har jag sålunda inte givit på hand, att det skulle ligga något angreppshot mot oss bakom den militära paktbildningen i väster.» En var kan bilda sig en egen mening om talesätt av denna art. Enligt min mening är ett sådant tal om att militär blockbildning är ägnad att öka krigsriskerna anmärkningsvärd, i varje fall när det inte åtföljes av något omnämmande av vad Förenta staternas intresse för det demokratiska Europas försvarsproblem betyder för tryggheten i vår del av världen. Sådant tal är sannerligen inte ägnat att skapa någon good-will för vårt lands politik västerut.

Herr Vougt har ju tidigare råkat ut för malörer. De hålla på att bli så ofta förekommande, att regeringen måhän-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

da bör undersöka vad som kan göras för att de skola kunna undvikas.

Det har ofta framhållits, att vårt trygghetsproblem står i nära förbindelse med kommunismens utveckling i vårt land. Ju mer kommunismen tränges tillbaka, desto gynnsammare blir i vissa avseenden vårt läge ur trygghetssynpunkt. Det är naturligtvis mycket angeläget att alla demokratiska partier i vårt land så snart det ges tillfälle till det markera denna den odemokratiska kommunismens särställning.

Det är beklagligt att det emellanåt händer på socialdemokratiskt håll, att man så långt ifrån att markera denna kommunismens särställning i stället förfar tvärt emot. Sålunda ha vi ju alldeles nyligen fått uppleva, att socialdemokratien i Stockholm, trots att kommunisterna på grund av sitt antal ingalunda kunna göra anspråk på någon presidiepost i stadsfullmäktige, än en gång har tilldelat kommunisterna en sådan. Det kan nog inte undgås att sådana vänligheter betraktas som i viss mån signifikativa och förta mycket av den verkan, som socialdemokraternas uppträdande mot kommunisterna i andra sammanhang på ett mycket välkommet sätt har åstadkommit. Borgarrådet Höglund, den ledande mannen i Stockholms socialdemokrati, tycks tala om »arbetarpartierna» när han diskuterar dessa frågor och anger därigenom någon sorts släktskap mellan socialdemokrater och kommunister, som jag trodde man på socialdemokratiskt håll inte längre ville erkänna. Det är anmärkningsvärt att man inte på alla håll vill medverka till att ge kommunismen den särställning i den svenska politiken som den borde ha. Den skarpa gränsen går ju mellan de demokratiska partierna å ena sidan och kommunisterna å andra.

Denna kontakt mellan socialdemokratien och kommunismen i Stockholm har bland annat lett till att man slagit vakt kring borgarrådet Wahlbärj, som

trots misstroende votum inte kan pressas att avgå utan som skall sitta kvar med tjänstledighet. Om stadsfullmäktige enligt hade intagit samma ställning som stadskollegiet tidigare har gjort, hade han med all sannolikhet kunnat förmås att avgå — det är knappast tveivel underkastat.

För några dagar sedan tillkännagavs det, att en framstående socialdemokratisk spansk politiker på besök i Stockholm har meddelat sin läsekrets, att den svenske statsministern har godkänt förhållandet mellan socialdemokrater och kommunister i den stockholmska kommunalpolitiken. Det vore av intresse att veta, om denna uppgift är med det verkliga förhållandet överensstämmande. Borgarrådet Höglund lämnade ju samma uppgift i fjol, och den upprepas nu av den partivän jag omnämnde.

Jag tänker, herr talman, inte i dag diskutera den s. k. Hall-affären, som har tilldragit sig så mycken uppmärksamhet under de senaste månaderna. Jag anser nämligen den saken vara avslutad, även om man kunde ha önskat, att Sveriges folk hade fått ett klarare besked om den socialdemokratiska partiledningens och speciellt regeringschefens inställning till frågan om herr Halls avgång eller kvarstannande.

En fråga som har aktualiserats under de senaste veckorna är som bekant flyktingfrågan. Det är glädjande att Sveriges folk har visat så starkt intresse för detta spörsmål och att de humanitära synpunkterna tydligen i hög grad sätta sin prägel på reaktionerna inom en mycket stor del av folket. Jag har i ett anförande i går, som refererats i pressen, berört detta spörsmål, och jag skall därför inte här upprepa mer än ett par ord.

Å ena sidan torde det vara klart, att vi inte i obegränsad utsträckning kunna öppna vårt land för inströmning av alla människor som tro, att de skulle trivas bättre i vårt land än på den

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

krigshärjade kontinenten. Å andra sidan är det mycket svårt att sortera ifrån vissa människor som skulle få stanna, medan de andra skulle sändas tillbaka. Den bästa lösningen vore kanske att söka begränsa den i vinnings syfte bedrivna kommersiella trafiken i Östersjön, så att antalet flyktingar hölls i någon mån nere. Om man dessutom gör energiska ansträngningar för att få en del flyktingar placerade i andra länder, som i princip önska invandring, är det möjligt att antalet flyktingar, som skulle stanna kvar i vårt land, inte skulle bli så stort, att det behövde resa oöverstigligen hinder ur arbetsmarknads- eller andra synpunkter. Jag kan naturligtvis inte garantera, att en politik av denna art är möjlig, men det är åtskilligt som tyder på att utsikterna äro så stora, att den i varje fall bör försökas med all tänkbar energi.

Jag vill för min del gärna medverka till att frågor av denna art hållas utanför partimötena. Jag har inte hos inrikesministern eller regeringschefen eller på annat håll i regeringen mött någon inställning, som skulle ge rätt att tvivla på deras goda vilja och intresse för en humanitär lösning av detta spörsmål. Å andra sidan behöver nog varje regering i spörsmål av denna art ett visst tryck från allmänna opinionen, sådant som kommit till uttryck i den offentliga diskussionen under den senaste månaden.

Jag övergår nu, herr talman, till att diskutera den stabiliseringspolitik, som utgör det ämne, vilket behandlas i de propositioner som ligga på kammarens bord. Två års goda skördar och en viss lättnad på världsmarknaden ha utan tvivel i någon mån förbättrat vårt läge, och Marshallplanen har som jag nämnt verkat i samma riktning. Under ständigt tryck från oppositionen och den allmänna opinionen har den socialdemokratiska regeringen skridit till avveckling av en del regleringar och ransoneringar. Om man främst betraktar

det som en förbättring i vårt läge, att vi ha fått mera varor och en rikligare försörjning, tror jag man kan säga, att det i första rummet är de rikligare skördarna under de båda senaste åren och Marshallplanen, som ha gjort att vårt läge har förbättrats. Industriproduktionen har nämligen under denna period stigit relativt litet.

När vi diskuterade industriproduktionen i fjol, meddelade statsministern, att regeringen hade tillsatt fyra nya kommittéer, som skulle arbeta med olika produktivetsproblem. Statsministern var litet förtörnad när jag förklarade, att detta att tillsätta kommittéer kunde nog vara bra, men i och för sig bar det inte vittnesbörd om något krafttag. Jag tillåter mig nu fråga regeringen: Vilka initiativ med enligt regeringens mening gynnsam inverkan på produktiviteten i vårt land har regeringen tagit med ledning av råd från dessa kommittéer? Har samordningsministern, numera även finansministern Sköld, som jag hälsar välkommen på hans nya post, diskuterat med representanter för näringslivet i sin kommitté återanskaffningsprincipen, från vilken regeringen nu vill göra avsteg? Har man diskuterat frågan om exportindustriens förseende med tillräcklig arbetskraft, och är man inom näringslivet tillfredsställd med vad som därvidlag har åstadkommit?

Vi veta ju alla, att man inom regeringspressen är full av tacksamhet mot regeringen för vad den har åstadkommit. Jag angav nyss, att det var de goda skördarna och Marshallhjälpens, som huvudsakligen ha lett till rikligare försörjning. Om man skulle fatta regeringspressen bokstavigt, skulle det alltså vara statsrådet Sträng som har ordnat vädret, så att vi ha fått bättre skördar, och utrikesminister Undén som skulle ha äran av Marshallhjälpens. Men man kanske inte skall fatta det så bokstavigt.

En annan sida av vårt ekonomiska

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

läge är den s. k. samhällsekonomiska balansen. Som jag bland annat framhöll redan i vintras — jag tror herr Sköld gjorde det vid samma tillfälle — fanns det då goda utsikter till att bristen på balans i viss mån skulle avhjälpas. Det råder inget tvivel om att detta har skett under det senaste året. Vi ha härvidlag fått det bättre på samma sätt som en person, som slutar att leva över sina tillgångar. Han har kanske inte fått ökade tillgångar, men han har visat vilja att leva inom ramen för sina tillgångar.

Jag kanske får lov att nämna på tal om industriproduktionen, att enligt vad herr statsrådet Andersson meddelade häromdagen har produktiviteten per timme inom industrien år 1947 stigit med endast 5 % över förkrignivån. Det förefaller inte sannolikt, att den från 1947 skulle ha undergått någon mera markerad stegring. Detta är i betraktande av att Sverige undgick kriget knappast en helt tillfredsställande utveckling.

Det är klart att den balans, som i viss mån har vunnits, har kommit till stånd till mycket stor del genom en reduktion av investeringarna snarare än genom en ökning av sparandet. Vi ha fått hålla tillbaka bostadbyggandet, minska det till och med, vi ha fått hålla tillbaka byggandet av sjukhus, skolor och många andra ting, medan man i ett framåtgående samhälle — vi ha ju allt fortfarande en stigande nationalinkomst på grund av den alltid i viss mån stigande produktiviteten — skulle ha väntat och önskat, att det i och för sig skulle ha varit möjligt att här steg för steg förbättra försörjningen.

Nu kan det vara nödvändigt rent tillfälligt, när man har kommit ur balans, att genomföra en beskäring av investeringsverksamheten — det har även från vårt håll tidigare rekommenderats — men det är beklagligt, om man under en följd av år skall nödgas tillgripa så hårda restriktiva åtgärder. Det är

klart att en politik, som lägger tyngdpunkten på ökning av sparandet och därigenom på vidgade investeringsmöjligheter med bevarad balans, i och för sig är en bättre väg. De föreliggande propositionerna lämna inte någon egentlig upplysning på denna punkt. De innehålla blott ett par allmänna talesätt. Jag vill dock gärna medgiva, att det är svårt att här komma med fakta. Men om man studerar det material, som finns till förfogande, kommer man nog till det resultatet, att vi trots budgetöverskott och trots hög sysselsättning knappast ha fått någon väsentlig ökning av sparprocenten i vårt land. Det som främst verkat återhållande på konsumtionen under det senaste året synes vara kvarskattebetalningarna. När det alltså gäller denna viktiga centrala uppgift att öka sparandet tycks regeringen i stort sett ha misslyckats.

Jag upprepar att vi från vårt håll ständigt ha framhållit behovet av en mera sparvänlig ekonomisk politik, inte minst då det gäller skattepolitiken, vilket regeringen inte har velat lyssna till. Det är klart att sådana åtgärder bli ganska dyrbara för statskassan bokföringsmässigt sett, men de medföra enligt vår mening indirekta fördelar, som även för statskassan ganska snart göra dem lönande och för samhällsekonomien högst produktiva.

Då man talar om att det kostar väsentliga uppoffringar med en sparvänlig skattepolitik vill jag erinra om att vi för närvarande äro i det läget att regeringen måste säga nej till investeringar, som ha mycket höggradig produktivitet. Man har talat om för mig — jag vet inte hur pålitlig uppgiften är — att man t. ex. i fråga om vissa broar skulle kunna på fem år inbespara hela kostnaden för en bro, alltså en räntabilitetsgrad på närmare 20 procent per år, men att man har måst ställa utförandet på framtiden. Andra investeringar, som äro nog så angelägna, behandlas på samma sätt. Det

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

kan då vara riktigt ur ekonomisk synpunkt att gå ganska långt när det gäller åtgärder för att öka sparandet.

Vad vårt ekonomiska läge i övrigt beträffar ha vi sett, hur ett visst exportöverskott har framkommit, men det inger knappast någon känsla av tillfredsställelse när man iakttar, i hur hög grad det beror på en beskäring av importen under förkrignivån. De båda grundfelen i den ekonomiska politiken, som på senare år ha lett till att vår export hållits på alltför låg nivå — en relativt lägre nivå än exporten från många av de krigshärjade länderna — ha från vår sida så ofta framhållits, att jag här bara nämner dem i förbigående. Man har dröjt för länge med att återställa den inre balans, som vi redan 1946 begärde skulle återställas, och man har allför sent skapat förutsättningar för återställande av den yttre balansen, bland annat genom att bibehålla oriktiga valutakurser. Nu har ju devalveringen kommit för en månad sedan, ehuru på annat sätt och i annan utformning än som enligt min mening varit önskvärt. Jag tror att den i alla fall, när övergångssvårigheterna ha övervunnits, kommer att få gynnsamma verkningar på vår nationalinkomst och vår levnadsstandard. Man får räkna med övergångssvårigheter under de närmaste månaderna. Man får räkna med att under 1950 fördelarna endast steg för steg framträda, men det är min uppfattning att fördelarna under 1950 och sedan i växande grad komma att visa sig. Jag tror att vi komma att få bevittna en ganska betydande ökning av den svenska exporten under de närmaste åren även till Förenta staterna.

Jag hoppas att i detta läge med rikligare valutatillgång regeringen kommer att begagna tillfället till en målmedveten liberalisering av vår utrikeshandel. Handelsministern statsrådet Ericsson har också nyligen uttryckt den uppfattningen, att regeringen vill bedriva en sådan politik, och det hälsar

jag med glädje. Jag vill bara konstatera, att det 27-punktsprogram, som har varit handlingsprogrammet för socialdemokratien så länge, närmast har en motsatt tendens, då det ju avslöjar en tydlig sympati för en bevarad statlig centraldirigering av utrikeshandeln. Nu tycks man emellertid både i Sverige och i andra länder på socialdemokratiskt håll ha lärt av erfarenheten.

De s. k. Marshallstaterna sträva efter att bryta ned och reducera den statliga dirigeringen av utrikeshandeln och att få ett automatiskt verkande system till stånd. En sida av denna politik att frigöra handeln är ju ansträngningarna att införa frilistor och globalkvoter. Jag är glad över att den svenska delegationen tycks ha spelat en aktiv roll vid utformningen av detta program, men jag måste, herr talman, förklara att jag inte är helt säker på att regeringens politik i fråga om frilistorna går tillräckligt långt. Från regeringsbanken kan man ju korrigera mig, om jag har orätt, men det förefaller som om den procentdel av införseln från respektive länder, som enligt den svenska regeringens förslag skulle sättas på frilista, skulle vara väsentligt mindre än den procentdel av utrikeshandeln, som åtskilliga andra västeuropeiska länder vilja sätta på sina frilistor. Det skulle inte förvåna mig om Sverige tillhörde den grupp av Marshallstater, som har relativt låg procentdel. Detta kommer måhända att väcka någon överraskning om man tar i betraktande, att vi undgingo att dragas med i världskriget och därför borde ha en så pass stark ekonomi, att vi hade särskilda möjligheter till frigöring av handeln. Härtill kommer att det verkligen inte bara är ett allmänt västeuropeiskt utan också ett svenskt intresse att den samarbetsviliga och samarbetsvänliga attityd på det ekonomiska området, som Förenta staterna intagit och intaga, fortsätter, men det kan bli beroende av att man på amerikansk sida får det intrycket,

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

att man i Västeuropa verkligen vill i detta läge gå från ord till handling, att man inte vill bara taga ett litet, litet steg, vilket i och för sig är välkommet, utan är beredd till tämligen radikala åtgärder. Skulle det vara så, att de andra länderna ha liknande uppfattning, vore det väl naturligt om vi i Sverige skulle tillhöra dem, som snarast drevo på, när det gäller en snabb liberalisering av handeln inom detta område. Att använda globalkvoter, som Sverige tydligen har för avsikt att göra i betydande utsträckning, är bra i och för sig, men det är knappast någon fullgod ersättning för frilistor.

Jag kommer nu, herr talman, till regeringens stabiliseringsprogram sådant det möter oss i propositionerna.

Regeringen förefaller att ha blivit överraskad av devalveringen och inte haft några planer färdiga, hur man i det läget skulle handla. Det tycks heller inte som om regeringen vid förhandlingar med arbetsmarknadens parter har berört spørsmålet, hur man skulle gå till väga, och ännu mindre har den naturligtvis diskuterat denna sak med oppositionspartierna förrän den dag då devalveringen skulle genomföras. Man kan knappast dölja en viss överraskning över att regeringen inte tycks ha gjort en enda ingående utredning i förväg av hur olika devalveringsfall skulle verka. Statsministerns uttalande strax efter devalveringen, där han räknade med att ingen prisstegring skulle inträda på varor från de s. k. pundländerna, vittnar ju om inte bara frånvaro av utredningar utan även om andra svagheter.

I det läge, som nu har inträtt, har regeringen inte sett sig någon annan utväg än att tillgripa mycket omfattande subventioner. När vi i våras från folkpartiet föreslog en sänkning av statsskatten, som skulle ha kostat 65 miljoner kronor under innevarande budgetår, förklarade man på regeringsbänken att detta var omöjligt, då hela

budgetöverskottet behövdes för den samhällsekonomiska balansen. Men nu föreslås bemyndigande till subventioner — om de bli utnyttjade helt eller delvis vet man ännu inte — som inklusive vissa skattesänkningar uppgå till 197 miljoner för en 8-månadersperiod, vilket ju betyder nära 300 miljoner för en 12-månadersperiod! Därtill komma i budgeten förut befintligt anslag på 28 miljoner samt ett belopp på 8 miljoner från tobaksmonopolet och vidare 66 miljoner i jordbrukssubvention. Även utan att medräkna vissa smärre poster och den omständigheten, att statsrådet Sträng tycks vilja disponera vissa icke närmare specificerade belopp, kommer man till en årlig subventionsbudget, som är av storleksordningen 400 miljoner kronor. Måste inte en subventionspolitik av denna omfattning betyda bland annat ett minskat sparande? När det statliga sparandet i så hög grad går ned, räknar då finansministern med att exportindustrien och andra enskilda skola öka sitt sparande lika mycket som staten minskar sitt? Vilka åtgärder tänker regeringen annars vidtaga för att möta de svårigheter för balansens vidmakthållande, som här kunna uppkomma? Det skulle ha varit önskvärt om propositionen givit en mera fyllig redovisning för hur regeringen ser på detta centrala spørsmål.

En i viss mån oklar punkt är också vilken utveckling regeringen tänker sig nästa höst. Jag utgår ifrån att regeringen inte för närvarande tänker sig att subventionerna skola fortsätta under 1951, men vad kommer då att inträffa nästa höst? Propositionen har en del funderingar om att det ju kan tänkas bli ett visst prisfall på världsmarknaden. Det kan också tänkas prisstegring av vissa skäl, som man med rätta betonar. Men jag skulle bli mycket överraskad om regeringen i verkligheten skulle våga säga, att det är så sannolikt att det blir våldsamma prisfall på världsmarknaden, att vi fördenskull

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

räkna med att kunna avskaffa subventionerna om ett år utan att få prisstegring i Sverige. Allting är naturligtvis tänkbart, men utsikterna att slutresultatet av de deflationistiska och inflationistiska tendenserna skall bli ett våldsamt prisfall i dollar räknat på världsmarknaden äro väl knappast sådana, att någon regering vågar att satsa på dem. Även om man får räkna med att regeringen visserligen diskuterat denna ovisshet beträffande prisutvecklingen, bl. a. därför att den ju alltid kanske ställer en subventionspolitik i litet gynnsammare dager, får man utgå ifrån att regeringen, om den tänker avskaffa subventionerna om ett år och inte vill göra dem till ett permanent inslag i vår ekonomiska politik, räknar med att nästa år kommer sannolikt en betydande prisstegring att inträda i samband med subventionernas avveckling.

Det har också skapats en förväntan hos Sveriges folk även genom uttalanden från regeringshåll, att detta år är det sista, som man skall ha prolongerade avtal och att arbetsmarknaden på hösten 1950 skall släppas fri. Man har sett, hur det har vuxit fram förväntningar hos stora grupper av anställda, att när arbetsmarknaden äntligen blir fri, när stabiliseringen är slut, skall man kunna åstadkomma mycket stora lönestegringar. Därför måste det nuvarande läget karakteriseras så, att man har dämt upp betydande lönestegringskrav, befast ett intryck att stabiliseringen är ett offer för de anställda och skapat ett läge, som medför väsentliga risker för, jag vill nästan säga explosiva krav på inkomststegringar nästa höst.

Jag undrar, om inte detta är att bädda för en ganska farlig situation om ett år. Jag undrar, om det inte är behövt att regeringen försöker ge litet klarare besked om hur den tänker sig utvecklingen efter den parentes, som jag hoppas att subventionspolitiken skall innebära. Det skulle nog vara önsk-

värt att regeringen vägledde den allmänna opinionen något klarare på den punkten och att man preciserade ungefär hur stor standardhöjning, som på lång sikt är möjlig, vidare att man klargjorde, att detta beror på produktivitetens tillväxt och att de stora grupper, som under senare år ha fått en standardhöjning, som snarast överstiger produktivitetens tillväxt, inte därigenom ha samlat upp några krav på att plötsligt få inkomststegringar av helt annan omfattning. Det gäller med andra ord att klargöra förutsättningarna för ett stabilt penningvärde, inte minst de lönepolitiska förutsättningarna. Eljest kunna oriktiga föreställningar sätta sig fast och skapa svårigheter nästa år. Det är samma frågeställning som vi inte tröttnat att framhålla alltsedan 1946 men som nu har i särskild grad aktualiserats. Över huvud taget tror jag att regeringen vid diskussionerna av stabiliseringspolitiken skulle något mera betona rättvisesynpunkterna, belysa inkomstutvecklingens olikhet för de olika grupperna. Jag skulle vilja fråga finansministern: Skulle vi inte under loppet av de närmaste veckorna kunna få en sammanställning rörande inkomstutvecklingen för de olika grupperna i landet t. ex. under åren 1947—1949 och samtidigt en analys av nationalinkomstens stegring och en diskussion kring dessa siffror, något som jag skulle tro skulle kunna klargöra åtskilligt som kan vara bra att klargöra nu i stället för att vänta till nästa år.

En särskild olägenhet med subventionspolitiken är naturligtvis — det är en annan sida av saken — att den försvagar de svenska importörernas ställning, när de skola förhandla med utländska exportörer. De kunna inte med samma kraft som eljest säga till exportörerna, att de måste sänka sina priser, annars stiger priset i kronor räknat. De utländska exportörerna kunna svara, att varorna subventioneras och därför ändå kunna vinna avsättning.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

Detta är en sida av subventionspolitiken, som bidrar till att man måste tänka sig den som endast en parentes.

Men, herr talman, man kan naturligtvis inte undgå att ställa den frågan inför en politik med så många vanskligheter som subventioneringen: Hade det inte funnits någon annan och bättre väg att gå? Har regeringen redan i somras med tanke på risken för en devalvering nog undersökt, vilka utvägar som funnos att komma fram utan subventioner? Det verkar inte, som om så vore fallet. En sådan alternativ stabiliseringslinje, som alltså vill bevara den väsentliga stabiliseringstanken för kommande år, skulle ha eftersträvat en stabilisering med mindre stelhet, utan en väsentlig ökning av subventionerna och utan en väsentlig försämring av utsikterna till skattesänkning. Dess andra utgångspunkt skulle ha varit, att det för närvarande inte är motiverat att eftersträva någon standardsänkning för det svenska folket. Jag vet att det finns åtskilliga människor, bl. a. i näringslivet, till stor del folk som har betydande inkomster själva, som älska att tala om att vi borde dra åt svängremmen och sänka standarden. Jag måste för min del taga avstånd från sådant tal såsom varande icke tillräckligt motiverat. Det finns ingenting i den svenska nationalinkomstens utveckling nu under det senaste året eller i dagens läge, som skulle göra det berättigat att uppställa ett sådant krav. Däremot är det naturligt att uppställa det kravet, som också regeringen gör, att alla grupper visa den största återhållsamhet, när det gäller krav på inkomstökning och real inkomstförbättring.

Vill man alltså undgå standardsänkning men också undvara subventioner, måste man förbinda den önskvärda prolongeringen av arbetsavtalen med något slags ramavtalsarrangemang, d. v. s. man måste använda en metod liknande den som användes under kri-

get. De anställda skulle få löfte om kompensation för levnadskostnadernas stegring fr. o. m. den 1 oktober 1949 och under 1950, även detta såsom en tillfällig åtgärd! Man skulle alltså då ovanpå en stabiliseringspolitik av hitillsvarande typ ha lagt, inte en stor ökning av subventionerna utan ett ramavtalsarrangemang i stället, naturligtvis tillkommet genom frivilliga överenskommelser. Saken kompliceras genom att statstjänstemannaavtalet från sommaren 1948 i ett visst kostnadsläge leder till ett omedelbart tillägg av 8 procent. Därför skulle det alternativ jag i korthet antytt ha förutsatt, att man förhandlat i god tid med statstjänstemännen — den grupp, som i inkomstavsseende haft den minst gynnsamma utvecklingen under de senaste två åren — om att häva avtalet och återgå till det gamla avtalet. Det skulle ha inneburit 3 procents dyrtidstillägg retroaktivt för en femtonmånadersperiod. Statstjänstemännen skulle sedan antingen ha haft det gamla avtalet kvar eller kommit in under samma ramavtalsarrangemang som andra grupper.

Jag skall icke gå in i detalj på hur det hela skulle ha kunnat ordnas för jordbrukets del och för handel, industri och hantverk. Inom andra folkgrupper än statstjänstemännen skulle man nog icke ha med rätta kunnat invända, att en sådan behandling vore för denna grupp alltför gynnsam. De andra grupperna ha dock fått en större inkomststegring än de statsanställda, en sak som på regeringshåll i regel förbigås med tystnad.

Vad spararna beträffar måste man erkänna, att de senare årens politik inneburit en ganska hård behandling och att inflationen har reducerat värdet av deras sparkapital. Genom en mera sparsvänlig skattepolitik skulle — såsom jag redan antytt — det ha varit möjligt att ge dem kompensation.

Fördelarna med en sådan politik som

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

denna skulle ha varit, att man hade kunnat bibehålla budgetöverskottet. Om det är risk för att subventionerna skola fortfara även 1951, går det ut över skattesänkingsmöjligheterna. Man skulle ha sluppit subventioner i större utsträckning, men ingenting hade hindrat, att man tillgripit sådana i begränsad omfattning när det gäller sådana varor, som ha särskilt högt prisläge nu men beträffande vilka man har anledning att räkna med sänkta priser. Detta gäller t. ex. kaffet. Man skulle icke ha dämt upp för explosiva inkomststegringskrav om ett år utan kunnat räkna med en lugnare utveckling med mindre risk för uppkomsten av inflationspsykologi hösten 1950 och haft ett system med möjlighet till mindre stelhet och mera frihet.

Nu vet jag väl, att det skulle ha varit utsiktslöst att få igenom en politik av denna art, om icke regeringen hade gått in för den med energi. Jag tror att arbetsmarknadens parter icke äro vidare entusiastiska för ett ramavtalsarrangemang. Tvärtom äro de avgjort obenägna för det. Men om regeringen tidigt hade deklarerat, att den icke velat överväga subventioner i större omfattning i händelse av en devalvering, undrar jag vilken av parterna på arbetsmarknaden, som skulle ha velat stå upp och säga: Vi vilja absolut påtvinga regeringen en subventionspolitik.

Nu är det troligen för sent att lägga om den politik, som regeringen har bundit sig för vid förhandlingar med organisationerna och genom de propositioner, som ligga på riksdagens bord. Det verkar emellertid, som om man på regeringshåll icke på allvar hade prövat vilken politik som skulle föras i händelse av devalvering och övervägt något alternativ till subventioner.

Om det sålunda är för sent med en annan politik än subventionspolitiken och om man vill bevara det väsentliga i stabiliseringspolitiken — något som vi inom folkpartiet anse ytterst ange-

läget — återstår intet annat än att acceptera långtgående subventioner. Vi måste naturligtvis förbehålla oss att i riksdagen pröva både omfattningen och utformningen av denna subventionspolitik. Det är icke utan rätt starka olustkänslor vi över huvud taget kunna sträcka oss till den ståndpunkt jag här har antytt. Redan i maj månad i år rekommenderades från folkpartihåll i herrar Ohlons och Bomans m. fl. reservation, att regeringen för 1950 skulle taga sikte på en politik utan subventioner, varför vi föreslogo att de då utgående subventionerna skulle gälla endast 1949. Vi måste alltså beklaga, att regeringen icke prövade denna linje. Men nu gäller det att se framåt. Jag vill därför med all kraft uppmana regeringen att i det nya läget föra en sådan politik, att subventionerna bli kortvariga och att de statliga skattesänkningarna icke bli starkt inskränkta. Lagg grunden till en annan politik med mindre artificiella medel, med större frihet på arbetsmarknaden och inom näringslivet och tillräckliga möjligheter till en skattereduktion!

Det skadar kanske icke, herr talman, om jag här berör ett problem på litet längre sikt, ett problem som har nära samband med det jag nu har talat om. Det nuvarande lönepolitiska läget och det som väntas nästa år aktualiserar nämligen en av de stora samhällsekonomiska frågorna. Det har visat sig, att vårt på prisbildning vilande ekonomiska system fungerar dåligt i tider av allvarliga depressioner. Framför allt liberala ekonomer utarbetade därför redan på 1920-talet ett program för en aktiv konjunkturpolitik, som skulle förhindra sådana depressioner, vilka slå det fria ekonomiska systemet i stycken. Men det har också visat sig — något man på socialdemokratiskt håll haft svårare att fatta — att det ekonomiska systemet heller icke fungerar tillfredsställande, om man har motsatsen till depression, om man har »överkonjunk-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

ture. Överkonjunkturen som har många andra namn innebär ett mer eller mindre tillbakahållet inflationstryck, en mer eller mindre långsamt fortskridande inflation, som hålles tillbaka genom allehanda regleringsåtgärder. Det har visat sig, att en sådan överkonjunktur betyder övererrörlighet på arbetsmarknaden, oreglementerad frånvaro, lägre produktivitet per arbetstimme, mindre konkurrens mellan företagen på en marknad, där det är lätt att sälja, och mindre tvång att rationalisera. Det har visat sig att det betyder svag betalningsbalans, tvång att ha priskontroll, ransoneringar och regleringsåtgärder. Det har visat sig till sist, herr talman, att ett sådant system icke är förenligt med bevarad frihet för arbetsmarknadens parter.

Utvecklingen i Sverige under de senare åren vid regeringens förhandlingar med fackföreningarna och andra organisationer har ådagalagt, att i ett sådant läge av överkonjunktur — även den mera måttliga överkonjunktur vi ha i dag — går det icke att tillåta parterna full frihet, i varje fall enligt regeringens mening. Resultatet skulle nämligen bli, befarar man, en sådan lönepolitik, som icke vore förenlig med ett någorlunda stabilt penningvärde.

Slutsatsen av dessa iakttagelser måste bli, att det är önskvärt att undgå icke bara depression och arbetslöshet utan även en utpräglad överkonjunktur. Vi böra sikta till att få en hög och jämn sysselsättning, t. o. m. en något bättre konjunktur än den vi hade under de goda åren på 1930-talet, men icke en utpräglad överkonjunktur av de senare årens typ.

Den svenska exportindustrin får i dagens läge inte tillräckliga chanser till produktionsutveckling, ty den omställning av näringslivet, som måste ske för att exporten skall kunna utvecklas, kräver bland annat förutsättningar, som i dag äro svåra att uppfylla. Jag tror att en sådan lagom utpräglad konjunktur

ger mera varor, högre lönestandard och mera frihet åt arbetsmarknadens parter än vad överkonjunkturen kan göra, att konkurrensen blir bättre och att exporten kan utvecklas mera, därför att utrikeshandeln frigöres, och att över huvud taget vårt folk får det bättre. Ännu en gång visar det sig, att lagom är bäst.

Jag skall naturligtvis, herr talman, inte nu ingå på metoderna för att åstadkomma detta. Jag vill bara från regeringens sida efterlysa en meningsyttning, om regeringen strävar efter en sådan sysselsättnings- och konjunkturpolitik, som undviker överdrifter *åt bägge hållen* och som verkligen tar sikte på att skapa den måttliga konjunkturintensitet, som möjliggör en snabb avveckling av regleringsapparaten. Alternativet är en permanent dirigering och inflationsrisker och allt sådant. Talet om att man vill åstadkomma frihet inom näringslivet blir ganska platoniskt, om man inte söker begränsa konjunkturintensiteten på ett sådant sätt, att det blir möjligt att göra det.

Vi inom folkpartiet föredraga utan tvekan ett system med frihet, rörlighet, konkurrens och effektivitet, där de växande resurserna kunna användas till att skapa och höja den sociala tryggheten och tillgodose andra sociala krav samtidigt med en rimlig beskattning, ett system, där penningvärdet bevaras och därför sparandet befrämjas, så att man kan bygga de bostäder, skolor, sjukhus och vägar, som vi så väl behöva. Så länge regeringen avstår från att aktualisera socialiseringsfrågan, blir här berörda frågeställning måhända den centrala i vår ekonomiska politiska debatt under kommande år. Vill regeringen verka för att de villkor uppfyllas, som möjliggöra ett friare ekonomiskt system, bli motsättningarna mellan regeringspartiet och i varje fall det parti jag representerar mindre skarpa, vilket måste anses i och för sig önskvärt.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

Det kan knappast bestridas, att det är oppositionspartiernas verksamhet som har gjort, att de socialistiska drömmarna, som spelade en ganska stor roll i tal från socialdemokratiska talarstolar för fem, sex år sedan, nu ha sjunkit undan och i varje fall inte aktualiseras från regeringsbänken. Det är mera de socialdemokratiska ungdomarna och de principiella debattörerna i tidskriften Tiden och andra, som man släpper fram, som inte vilja uppge dessa drömmar, därtill i icke så ringa grad uppmuntrade av herr f. d. statsrådet Wigforss. Det är nog så att vi på vårt håll, trots regeringsbankens välkomna återhållsamhet på denna punkt, inte kunna aldeles bortse från att här pågår en opinionsbildning inom det socialdemokratiska partiet, som kan innebära risker för att man när som helst i framtiden, då man anser ställningen tillräckligt stark, återigen kommer att aktualisera socialiseringsfrågor av typen affärsbankernas socialisering, vilken fråga nyligen debatterats. Folkpartiet kommer att fortsätta en politisk verksamhet, som såvitt vi kunna göra något åt det söker hindra, att regeringspartiet åter angripes av partiprogrammets socialistiska feber.

Herr talman! Jag hade tänkt att nu till sist säga några ord om riksdagens inflytande, men jag ser, att klockan gått så långt, att jag skall be att få i några korta satser koncentrera vad jag där hade tänkt säga. Jag vill då först understryka, att regeringen naturligtvis måste ha rätt att förhandla med organisationer av olika slag. När regeringen har en majoritet med stadgat anseende för foglighet, så kan det inte undgås, att både organisationerna och andra i många fall anse frågan avgjord, när en uppörelse har träffats mellan regeringen och organisationerna. Den saken kan man i varje fall knappast lasta regeringen för. Så långt delar jag alltså den syn, som kommit fram från regeringshåll. Å andra sidan kunde rege-

ringen lägga arbetet så till rätta, att riksdagen såvitt möjligt får säga sitt ord *i tid*, innan det faktiska avgörandet träffas. Man kan knappast säga, att regeringen alltid har vinnlagt sig härom. I vissa lägen vore det naturligt, att oppositionspartierna representerades vid förhandlingar med organisationerna. Om riksdagens ledamöter av alla partier vill lägga sig om att hävda riksdagens medinflytande vid behandlingen av regeringsförslagen och inte draga sig för att ändra på dem, om de ha lust till det, kan det naturligtvis få stor betydelse.

Vissa utrikesfrågor skulle vidare kunna handläggas på ett sådant sätt, att riksdagen på ett tidigare stadium får beröring med dem. Jag är glad att utrikesministern i förhållande till utrikesutskottet visat sig vara angelägen att åstadkomma en förbättring, så att man kommer med förhandspromemorior och dylikt, vilket förr var mycket sällsynt. Men jag tror att det kan göras ännu en del för att åstadkomma att vi inte få behandla handelsavtal några månader efter det att de ha trätt i kraft.

Det skulle också kunna tänkas andra organisatoriska åtgärder, som jag här förbigår. Det viktigaste är att regeringen vinnlägger sig om att i arbetet *eftersträva* folkrepresentationens medverkan. Eftersom det är regleringsekonomiens karaktär som gör, att regeringen måste förhandla med organisationer och dylika och måste ta ställning snabbt i regleringsfrågor, synes en avgörande förutsättning för ökat inflytande för folkrepresentationen vara, att man reducerar regleringssystemet och återgår till ett fritt system. Jag ser häri ytterligare ett skäl varför man bör eftersträva detta.

I ett avseende skulle jag emellertid, herr talman, önska en minskning av både regeringens och riksdagens inflytande. I frågor av stor räckvidd bör, såsom riksdagen visade sympati för redan i fjol, ett beslutande referendum

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

tillgripas, så att folket självt får ta ställning. Riksdagen skrev för ungefär 18 månader sedan och begärde utredning av denna fråga. Regeringen har ännu inte gjort något åt saken. Det lär stå i det socialdemokratiska partiprogrammet, att man vill ha detta referendum. Jag vet inte vad som är orsaken till att regeringen dröjer med denna utredning. Utredningsapparatus s. k. överbelastning kan knappast vara tillräckligt skäl, när det gäller en så viktig fråga som denna. Regeringens passivitet tycks närmast vara ett utslag av en olustkänsla inför tanken att medborgarnas flertal inte sällan skulle kunna ta ställning mot en socialistisk politik. Jag uppmanar regeringen att övervinna denna olust och att utan dröjsmål sätta i gång en utredning om den effektivisering av demokratien, som en beslutande folkomröstning skulle kunna innebära. Inte kunna väl regeringspartiet och regeringen vara rädda för att låta svenska folkets röst tala?

Herr **HEDLUND** i Rådom: Herr talman! Krigstidens restriktioner mottogs av svenska folket med jämnmod och förståelse. Alla ville hjälpa till att klara situationen. Och när efter krigsslutet lättnader kunde genomföras, ansågs detta som en självklar sak. Det blev därför en chock för många, när statsledningen år 1946 ånyo anbefalle svenska folket att draga åt svångremmen.

Det var betydande offer som folket då ålades. Importbegränsningarna voro kännbara, investeringsnedskärningarna likaså, och de nya skatterna voro synnerligen tyngande. Men man lyckades trots allt bibringa svenska folket insikten om nödvändigheten att finna sig i pålagorna, detta främst tack vare den samling, som åstadkoms kring önskemålet att få det krånglande statskeppet på rätt köl igen. Det ländar vår självstyrelse till heder, att man bland de

politiska partierna icke i alltför hög grad — undantagsfall finnas ju — föll för frestelsen att i partitaktiskt syfte söka göra gällande att ransoneringarna, regleringarna och investeringsbegränsningarna voro helt onödiga.

I viss mån kom i stället tävlan att inriktas på att visa upp, vilket parti som först påyrkat krafttag för att åstadkomma ekonomiskt tillfrisknande. Man tävlade om vem som först påyrkat just importreglering och investeringsbegränsning. Från folkpartihåll förebrår man alltjämt regeringen för att den icke följde folkpartiets råd i dessa hänseenden. Debatten på denna punkt verkar ju en smula utnött. Men när den ännu alltjämt pågår — herr Ohlin var ju inne på temat för en liten stund sedan — kan det vara försvarligt att från vårt håll upprepa frågan: varför skulle det ha varit så förmånligt att följa just råden från folkpartihåll? Vi gävo också råd, samma råd som folkpartiet. Vi gävo dem bara litet tidigare.

Den uppslutning, som har ägt rum kring de samhällsekonomiska frågorna, har otvivelaktigt gjort det möjligt att nå fram till resultat. Vi ha kunnat genomföra löne- och prisstopp som grundval för stabiliseringspolitiken. Balans mellan köpkraft och varutillgång, mellan import och export ävensom mellan sparande och investeringar synes icke längre som en hägring vid horisonten, även om läget alltjämt inrymmer bekymmer. Ett nytillkommet men tyvärr oklart drag i bilden av det ekonomiska läget utgör den inverkan på priser o. s. v., som devalveringen åstadkommer.

Hittills har, som jag nämnde, flertalet satt ett högt pris på ekonomisk stabilitet i samhället. Detta gäller säkerligen fortfarande. Visserligen ha många grupper känt det som en betydande uppoffring att nödgas avstå från kravet på ökade inkomster. Men för svenska folket i gemen har det naturligtvis icke varit fråga om någon uppoffring utan

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

om en nödvändig åtgärd för att säkerställa realinkomsten.

För mindre inkomsttagare har det emellertid varit påfrestande att icke få göra sina självklara anspråk gällande på större jämlikhet i fråga om arbetsinkomsten. Enligt vår mening måste man betrakta jordbruksarbetet som lågt betalt i förhållande till jämförligt arbete. När man talar om jordbruksarbete bör man uppmärksamma, att det icke endast — icke ens företrädesvis — är de anställda man åsyftar. Dessa utföra som bekant endast en tredjedel av allt jordbruksarbete. Resten ombesörjes av jordbrukarna själva och deras familjer. Det är alltså de hundratusentals småbrukarna som utföra det mesta arbetet inom jordbruket. Där är det fråga om en grupp i samhället, som har det mer slitsamt än de flesta. Ett nytt belägg för den saken skulle man kunna hämta ur en jämförelse mellan produktionsökningen per arbetare inom jordbruket och inom industrien. Jag läste i morse ett referat från ett föredrag av statsrådet Andersson — herr Ohlin åberopade också detta föredrag men i annat syfte — vari han erinrade om att produktionen inom jordbruket hade ökat med 21 % under tiden 1938/1939—1948/1949, medan produktionen per man inom industrien stigit med endast 5 % under tiden 1939—1947. Det är alltså en ganska stor skillnad, som naturligtvis delvis beror på att mekaniseringen inom jordbruket har fortskridit mycket raskt men också till väsentlig del sammanhänger med att småbrukarna för att förbättra sin inkomst och med hänsyn till bristen på arbetskraft ha varit tvungna att tänja ut arbetstiden till det yttersta.

Det är, som kammarens ledamöter ha hört många gånger, en mycket viktig uppgift för oss att skapa bättre inkomster för denna grupp. Frestelsen har därför varit stark att söka genomdriva en höjning av lönen för jordbruksarbetet, icke minst med hänsyn till de många

löftena om utjämning efter krigets slut. Jordbrukarna ha det oaktat i insikt om nödvändigheten av ekonomisk balans ansett sig böra uppskjuta sina krav på ökad arbetsinkomst och nöjt sig med att för innevarande produktionsår kräva gottgörelse endast för omkostnadsökningar. Jordbrukarna ha icke velat taga ansvaret för att stälpa stabiliseringssträvandena. Men under sådana förhållanden är det angeläget att stryka under, att så snart andra låglönegrupper aktualisera sina krav på inkomstökningar även jordbrukarna komma att göra detsamma.

I propositionen nr 215 söker man visa upp, vilken effekt stabiliseringssträvandena verkligen ha haft och varpå denna effekt närmare bestämt beror. Man kan nog komplettera den bild som ges där. Jämvikten mellan köpkraft och varutillgång torde i icke oväsentlig mån bero på att allmänheten, delvis med hänsyn till utvecklingen på den amerikanska marknaden, kommit att räkna med att prisstegringarna nått toppen och att prissänkningar snarare äro att vänta. Allmänheten har säkerligen haft en känsla av att högkonjunkturen utomlands står inför sitt slut och att detta också återverkar på förhållandena här hemma. Det är ju som bekant så, att när man väntar prissänkningar, uppskjuter man inköpen. I detta sammanhang bör man icke heller glömma bort Marshallhjälpens betydelse för vårt lands stabiliseringssträvanden.

Allt eftersom priserna på vissa exportvaror ha sjunkit så mycket att svårigheter synts uppstå att framställa varorna till dessa priser, medan vissa importvaror blivit billigare, har en devalvering av den svenska valutan kommit att framstå som önskvärd. Vilka nackdelar det skulle innebära för vårt ekonomiska liv om exporten och därmed också importen icke kunde upprätthållas i tillräcklig omfattning behöver man icke spilla ord på.

Genom pundets devalvering under

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

föregående månad blev det uppenbarligen nödvändigt för oss att taga upp frågan om devalvering av kronan, och det beslut som vi fattade hade säkerligen goda skäl för sig. Emellertid måste nog devalveringens förespråkare säga sig, att händelserna ha utvecklats så att man blivit bönhörd över hövan. En höjning av växelkurserna med 43,9 % hade väl knappast på något håll ingått i önskemålen. Det är uppenbart, att den vidtagna devalveringen påverkar den inhemska prisnivån i höjande riktning. Vi ha redan fått påtagliga bevis härpå i form av ökade bensin- och oljepriser.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att höjningen av det redan förut abnormt höga bensinpriset innebär en mycket oangenäm överraskning i all synnerhet för landsbygdens folk. Med vår inställning till den s. k. tillfälliga bensinskatten på 27 öre, vilken vi senast i våras sökte få bort — något som misslyckades på grund av motståndet från socialdemokrater och folkpartister — ha vi funnit det självklart att man i stället för att nu tillåta en ytterligare ökning av bensinpriset borde ha omedelbart kompenserat de höjda importpriserna med en sänkning av skatten. Det skäl regeringen har åberopat i propositionen mot en sådan åtgärd — att man icke vill föregripa den pågående skatteutredningen — förefaller föga bärkraftigt. Jag vill passa på att uttala vår bestämda uppfattning om nödvändigheten av att tilläggsskatten på bensin icke kommer att bli en permanent skatt. Är det så att den svenska staten ovillkorligen behöver denna summa, må den tagas ut på annat sätt än genom en skatt, som så hårt drabbar landsbygden.

I propositionen nr 215 om det finansiella läget utgår man från den utvecklingen som sannolik, att priserna på ett stort antal importvaror till en början komma att automatiskt stiga med belopp motsvarande kursförändringar-

na men att de senare kanske komma att sänkas i pris. Man kommer fram till att prisläget är synnerligen oklart och att man har att vänta åtskilliga kastningar i prisnivån. Mot den bakgrunden är det, som man föreslår subventioner och vissa andra åtgärder för att hindra priserna på importvaror att stiga här i landet. Det är klart att man inte kan göra gällande, att de synpunkter som framförs i propositionen sakna fog. Med tillfredsställelse konstatera vi på vårt håll uttalandet, att verkningarna av devalveringen ha blivit så pass begränsade, att de beräknas medföra en ökning av priserna med endast 1½ % eller med endast ungefär 2½ enheter av levnadskostnadsindex enligt 1935 års serie, och att detta i hög grad beror på det förhållandet, att vi i stort sett äro självförsörjande på livsmedelsområdet. Det är inte ofta man finner så klara besked om jordbrukets nödvändighet. Jordbrukarna ha emellertid vant sig vid att i goda tider bli förbisedda för att, när nöden tränger på, få motta ett och annat erkännansamt ord.

Tidigare har jag betygat vår vilja att medverka till stabiliseringen. I det hänseendet måste man säga, att jordbrukarnas organisationer ha sträckt sig mycket långt. Man avstod redan i våras från en räntegottgörelse på ett belopp om ca 60 miljoner kronor, som man ansåg sig ha berättigade anspråk på. Över huvud taget ha jordbrukarna i år inte krävt större betalning än som fordras för att de skola få behålla fjolårets inkomster. Det har sålunda enligt jordbrukarnas mening inte vid något tillfälle i år varit frågan om en inkomsthöjning. Men även på de mycket måttfulla krav, som sålunda ha framställts, ha tämligen betydande belopp prutats. Det rör sig om inte mindre än 60 miljoner kronor, vilket, om jag uttrycker det i priset på mjölk, betyder ungefär 1½ öre per kilogram. Det är sålunda inte litet som Sveriges jordbrukare tvingats offra på stabiliseringens altare.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

Mot tanken att subventionsvägen tillföra jordbruket intäkter för ökade kostnader ha ifrån vårt håll ständigt rests invändningar, främst utav principiell art. I de framlagda propositionerna erkännes också riktigheten av dylika invändningar. Men det förklaras samtidigt, att subventioner i nuvarande läge äro ofrånkomliga, om man vill hålla stabiliseringen. Jag vill i detta sammanhang betona, att jordbrukspropositionens subventioner under inga förhållanden böra betraktas som något jordbruksstöd, som det heter i en del av pressen. Här är endast fråga om att skjuta till statsmedel för att konsumenterna skola slippa betala produkterna med de priser, som de enligt statsmakternas mening kosta att framställa. Här är sålunda fråga om ett stöd för konsumenterna. Om man så vill, skulle man kunna kalla det ett folkförsörjningsstöd.

De nya subventioner, som ha föreslagits av regeringen för att motverka prisökningar på importvarorna, uppgå till betydande belopp och äro särskilt i vissa avseenden diskutabla. Men när vi nu ha satt in så pass mycket på stabiliseringspolitiken bjuder konsekvensen att vi, alla betänkligheter till trots, söka fullfölja denna politik. Förslagen om kaffetullens och kaffeskattens överförande till en clearingkassa samt om subventioner för att hindra kaffepriiset att stiga synas acceptabla. Suspendandet av återanskaffningsprincipen för tobak kunna vi också medverka till. Och i det läge som nu föreligger anse vi oss icke heller kunna avvisa tanken att anvisa medel för subvention av vissa andra importvaror och för prisnedsättning på en del inhemska varor. Vi få senare under denna riksdag tillfälle att pröva de erforderliga beloppens storlek. Men vi önska understryka, att vi betrakta subventionerna som mycket tillfälliga åtgärder, avsedda att förhindra kastningar i den inhemska prisnivån under den tid som behövs för en stabilisering av

importprisläget. Vi anse det nödvändigt att dessa frågor inom en nära framtid åter tas upp till behandling.

På tal om den s. k. återanskaffningsprincipen kan det vara lämpligt att ställa en fråga, nämligen om innebörden i Kungl. Maj:ts direktiv till priskontrollnämnden, där det heter, att återanskaffningsprincipen skall för någon tid kunna försättas ur kraft »under förutsättning att vederbörande producenters eller återförsäljares behöriga intressen icke åsidosättas». Propositionens tämligen orakelmässiga språk på denna punkt skulle behöva förtydligas.

Ur synpunkten att hindra indextalet att tangera det s. k. taket är det uppenbarligen av underordnad betydelse vilka indexvaror som subventioneras. Men med hänsyn till andra intressen är det av stor vikt hur man utväljer dessa varugrupper. Ett oriktigt val kan medföra en förskjutning av konsumtion och produktion i mycket ogynnsam riktning. Jag nämner här bara ett enda exempel. Om man genom subventionering av kol- och koksimporten åstadkommer att veden i viss utsträckning slås ut som bränsle, kunna skadeverkningar uppstå. En ökad bränsleimport med krav på mera valuta kan bli nödvändig, arbetstillfällen för skogsbygdernas folk kunna försvinna och skogsvårdande åtgärder kunna komma att fördras.

Betänksamheten blir självfallet större i fråga om subvention av varor, som icke alls drabbas av någon kostnadsstegring på grund av devalveringen. Att subventionera importvaror tillfälligt, då man räknar med i varje fall möjligheten av en återgång relativt snart till lägre priser är en sak, men att subventionera inhemska livsmedel, beträffande vilka lägre produktionskostnad ej är att vänta, är en helt annan sak. Det bör kunna förekomma endast i ett verkligt tvångsläge och endast för en mycket kort tid. Huruvida ett sådant tvångsläge verkligen föreligger och huruvida man inte kan välja ut lämpligare

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

varugrupper måste noga prövas, innan man tar definitiv ställning till frågan.

När det gäller åtgärder för att bevara realinkomsten kan det vara på sin plats att peka på en sak, som visserligen ligger på ett annat plan men där det i alla fall är fråga om att slå vakt om levnadsstandarden för vissa folkgrupper. På sina håll i landet komma åtminstone för en tid framöver säkerligen sysselsättningssvårigheter att föreligga i skogsbruket. För att bereda den befolkning, som har sitt arbete i skogarna, en bibehållen levnadsstandard synes det nödvändigt att möta svårigheterna med skogsvårdande åtgärder, vägbyggnader etc.

Även i fråga om regeringens förslag till ändrad expropriationslag skulle jag önska framhålla ett par synpunkter. I motioner har vårt parti uttalat, att en lämplig tätbebyggelse bör kunna få genomföras utan hinder av en enskild jordägares tredska eller spekulationsintresse, att expropriation i sådana fall alltså bör kunna medges men att markägaren naturligtvis skall ha full ersättning för intrånget. Det kan då inte gärna göras gällande, att vårt parti intar en ståndpunkt, som lägger hinder i vägen för bostadsbyggande. Vad vi opponera oss mot är, att man vill medge expropriation oberoende av huruvida ett aktuellt behov föreligger. Löst grundade antaganden om att marken framdeles kan bli behövlig för tätbebyggelse utgöra enligt vår mening icke tillräcklig anledning för så genomgripande åtgärder som att tvångsvis frånhända medborgare deras egendom.

Man har särskild anledning att uppmärksamma justitieministerns åtgärd att tillsätta en utredning om tillämpningsföreskrifter för den nya expropriationslagen. Denna åtgärd synes märklig. Riksdagens beslut i frågan föreligger ju inte ännu. Och någon större brådska att få ändringarna i expropriationslagen genomförda kan väl knappast föreligga. Nuvarande lagstiftning

ger ju i viss utsträckning möjligheter till expropriation och i dessa byggnadsrestriktionernas dagar kan det knappast vara någon svårighet att uppbriaga tillräckligt med tomter för de hus, som herr Sköld vill låta oss bygga. Här finns minsann ingen ko på isen. Skall man draga någon slutsats av det föregripande av riksdagens beslut, som utredningens igångsättande enligt min mening innebär, så blir det närmast att viljan till en samförståndslösning i denna fråga är tämligen minimal hos regeringspartiet.

Innan jag slutar skulle jag vilja säga några ord till herr Ohlin, som talade om för oss, att liberalerna redan på 1920-talet — om jag fattade rätt — utarbetat ett program för en aktiv konjunkturpolitik. Det är bara att beklaga tycker jag, att det skall förflyta så förfärligt lång tid emellan ett sådant utarbetande och några åtgärder för att få programmet i kraft. På 30-talet voro liberalerna efter vad man kan se inte alls intresserade av någon aktiv konjunkturpolitik. Däremot ha vi, som inte kunna berömma oss av att ha grunnat på saken i några tiotal år, sedan 1930-talets början varit på det klara med nyttan och nödvändigheten av en dylik aktiv konjunkturpolitik. Det är kanske litet elakt att fråga, om man får vänta samma dröjsmål med förverkligandet även av en del andra punkter i det s. k. socialliberala programmet.

Avslutningsvis vill jag understryka att en nedskrivning av den svenska kronan uppenbarligen var nödvändig. Vi hade att välja mellan en devalvering, varigenom exporten främjas och sysselsättningen tryggas, eller en oförändrad valutakurs med en katastrofal nedgång av exporten och importen och en omfattande arbetslöshet. Valet mellan dessa alternativ kan inte vara svårt, även om devalveringen påverkar importpriserna ofördelaktigt, åtminstone under en övergångsperiod. En devalvering får i själva verket betraktas som ett led i

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

stabiliseringspolitiken, men åtgärder krävas för att den inte skall bli ett hot mot densamma. Vårt parti är berett att positivt pröva de åtgärder regeringen föreslagit och med all omsorg om samhället som är nödvändig men förbehåller sig att föreslå ändringar i de hänseenden, där man kan befara en besvärande snedvridning eller andra olägenheter.

Det finns all anledning att söka bevara enigheten om stabiliseringspolitiken. Det är därjämte angeläget att alla möjligheter att främja en ökad produktion tillvaratagas. Stabiliseringspolitiken får icke bli en stagnationspolitik. Regeringen och även oppositionen ha här ett stort ansvar och måste utan ängsligt sneglände åt valmännen tillse att allt göres för att hålla produktionen i gång och för att främja densamma.

De nyligen genomförda lättnaderna i byggnadsregleringen, varom vårt parti vid värriksdagen framförde önskemål, hälsa vi med stor tillfredsställelse. Utan tvivel kan det också på andra områden finnas anledning att undersöka vilka lättnader i regleringarna eller andra åtgärder, som kunna genomföras för att främja de produktiva krafternas insatser.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att här framföra några synpunkter på själva huvudfrågan, dvs. stabiliseringspolitikens fortsättning.

Jag skulle emellertid vilja börja med att svara på en av herr Ohlins frågor. Herr Ohlin frågar, om regeringen eftersträvar ett samhälle, där man å ena sidan vill ha full sysselsättning men samtidigt också — jag förkortar hans yttrande — ett bevarat penningvärde. Jag vill bara kort och gott slå fast, att det är just vad regeringen eftersträvar.

I det sammanhanget frågade herr Ohlin, om regeringen då var inställd på att avskaffa regleringarna. Jag förestäl-

ler mig att herr Ohlin med regleringar menar sådana ting, som under kriget och därefter ha framkommit med syfte att i det akuta läget åstadkomma vissa nödvändiga förskjutningar i samhälls-ekonomien. Jag kan väl inte tro att han menar, att ett statligt ingripande i det ekonomiska livet skulle över huvud taget vara uteslutet. Det kan såvitt jag förstår inte ens en socialliberal tänka sig. Menar herr Ohlin när han talar om regleringarnas avskaffande krisregleringarna, vill jag säga, att regeringen är klart inställd på att begagna varje möjligt tillfälle att nedrusta på det området. Det är en princip som vi ha deklarerat upprepade gånger, för att begagna ett av herr Ohlin ofta använt uttryck. Det var ett av de löften som vi gävo i föregående valrörelse. Vi ha följt den principen med full konsekvens under tiden därefter. Det kan nu inte herr Ohlin förneka. Han bara säger att det beror ju på att oppositionen i det fallet har utfört ett gott arbete, hållit regeringen varm. Det behövs, säger herr Ohlin, det är oppositionens uppgift. Herr Ohlin, jag har varit i opposition jag också under många år, och jag förstår därför så väl att en sådan illusion måste oppositionen ha för att den över huvud taget skall kunna motivera sin egen tillvaro.

Denna utgångspunkt för regeringens politik, full sysselsättning och bevarat penningvärde, för att uttrycka saken mycket kort och enkelt, har naturligtvis kommit oss att under senare år lägga tyngdpunkten på penningvärdet, eftersom vi ha den fulla sysselsättningen, som kanske också vid vissa tillfällen har kunnat rubriceras som den överfulla sysselsättningen. Det är därför helt naturligt att i nuvarande läge den andra sidan av problemet tillmättes den allra största betydelsen; det är den sidan som står i förgrunden. När det gäller arbetet med att återställa och befästa den samhällsekonomiska balansen, minnas vi ju alla, att vi på hösten

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

1947 här i Sverige gjorde ett försök till prognos för de kommande fyra åren. Detta skedde med anledning av en rapport, som vi skulle lämna till Marshallorganisationen, men samtidigt utformade vi denna prognos som ett svenskt fyraårsprogram. Jag erinrar om — jag tycker det är nödvändigt efter herr Ohlins anförande här i dag — att detta program innebar att vi under en fyraårsperiod skulle eftersträva en produktionsökning och jämsides därmed en exportökning av sådan storleksordning, att vi kunde på dessa vägar nå fram till balans. Efter dessa riktlinjer ha vi gått. Herr Ohlin säger att den förbättring i vårt läge, som faktiskt har inställt sig och som han icke vill förneka, nästan uteslutande beror på Marshallhjälpen och på skördeökningen. Jag fäster då uppmärksamheten på att i detta fyraårsprogram var ju Marshallhjälpen inräknad som en av de faktorer, som skulle påverka vår ekonomi och i det fallet har således någon ökning inte skett. Samtidigt är det naturligtvis riktigt att erkänna, att de två sista årens skördar ha varit över förväntan. Men man kan väl ändå inte se bort ifrån att produktionen i vårt land sammantagen under 1948 och 1949 har ökat med mer än hälften av den kvantitet, som man räknade med i fyraårsprogrammet. Jag vill fästa uppmärksamheten vid att den i detta program beräknade exportökningen under dessa två år har effektuerats till mellan 70 och 80 procent. Man får väl därför ändå ha lov att säga, att det är produktionsökningen och exportökningen, som verksamt bidragit till förbättringen av vårt ekonomiska läge.

När herr Ohlin frågar mig, om vi inom regeringen i våra diskussioner med näringslivet ha tagit upp frågan om exportindustriens arbetskraftsbehov så säger jag: det ha vi gjort upprepade gånger. Herr Ohlin efterlyser vad vi från statens sida i det avseendet ha gjort. Det skall jag inte fördjupa mig i vid detta tillfälle. Vi ha ju bland annat

genom tilldelning av bostäder till exportindustriens arbetare bidragit till den överflyttning av arbetskraft, som därvidlag har varit nödvändig. Jag tror att man kan säga, att exportindustriens arbetskraftsläge är väsentligt bättre nu i jämförelse med vad det var för två år sedan. Om exportindustriens företrädare äro nöjda med vad som här har skett är en fråga, som jag tycker herr Ohlin skall rikta till exportindustriens företrädare och icke till mig.

Det var alltså i fyraårsprogrammet räknat med en produktionsökning och en exportökning, men samtidigt är det uppenbart, att det skulle ta för lång tid att avvakta återställandet av den ekonomiska balansen på den vägen. Därför hade också vårt korttidsprogram kommit till. Nu kan man kanske säga att ett fyraårsprogram inte är något långtidsprogram. Vi hade i alla fall ett program, som verkade på kortare sikt. Det var investeringsbegränsningen, det var tvångssparandet, som tog sig uttryck i budgetens överbalansering, det var stabiliseringspolitiken, dvs. överenskommelser med företrädarna för stora folkgrupper om en bibehållen, icke ökad inkomstnivå. Jag ställer mig en smula frågande, när herr Ohlin säger att det är beklagligt att vi skola behöva använda dessa — uttrycket är mitt — negativa kriterier, dessa begränsningar, under så många år. Vi ha ju nu haft dem i två år. Enligt fyraårsprogrammet räknade vi med att de skulle göras överflödiga i och med att produktionsökningen hade nått den storleksordning, som fyraårsprogrammet förutsatte. Det är väl därför inte någon människa, som svävat i tvivelsmål om att det var berättigat och nödvändigt att tillgripa dessa åtgärder under längre tid än de två första åren av perioden. Allt detta sammantaget, produktionsökning, investeringsbegränsning, tvångssparande, inkomststabilisering har ju som jag påminde om lett till en förbättring av hela vårt läge.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

Jag måste för min del säga, att till denna förbättring har ytterligare en faktor medverkat, nämligen det ökade frivilliga sparandet. Herr Ohlin säger att sparandeprocenten icke har ökat. Ja, det vet varken herr Ohlin eller jag. Det finns ingenting som är svårare att rent statistiskt konstatera än sparandets omfattning. Men det finns så många indicier som tyda på att sparandet procentuellt ökades redan under senare halvåret 1948 och att denna ökning av sparandet fortfarande pågår, vilket ju kan läsas ut t. ex. av den utredning rörande den ekonomiska utvecklingen, som konjunkturinstitutet har utfört för detta års första hälft.

Herr Ohlin och jag äro alltså överens om att det har anmält sig ett förbättrat läge. Enligt min mening är detta förbättrade läge så beskaffat, att vi i stället för att vid 1948 års ingång ha haft en betydande brist i den samhälls-ekonomiska balansen nu ha fått — om jag får använda det uttrycket — en balanserad nationalbudget. Man skulle väl också kunna säga att det redan nu finnes och under detta år kommer att bli ett visst överskott i budgeten. Den frågan kan naturligtvis då ställas, om detta överskott skall användas eller om det skall få finnas kvar och verka åstramande på konjunkturerna. Inom regeringen ha vi då ansett, att själva utgångspunkten för det ekonomiska handlandet var, att vi med tillhjälp av produktionsstegring och exportökning skulle undan för undan kunna göra begränsningarna onödiga och att, om man hade uppnått en möjlighet att vidtaga lättnader i dessa begränsningar, det också vore riktigt att göra det.

Det finns ju olika möjligheter att använda detta överskott. Det kan användas till att åstadkomma en förändring i inkomstläget, antingen genom en överenskommelse om högre inkomster eller en uppmjukning av stabiliseringsöverenskommelsen, som skulle leda till friare rörelser på arbetsmarknaden. Herr

Ohlin har här i dag lagt fram ett förslag till en framgångslinje, som skulle vara ett alternativ till den linje som regeringen har tänkt sig. Den linjen skulle innebära att man dels skulle träffa avtal om någonting som kallades en ram, dvs. en möjlighet att låta inkomsterna stiga i takt med prisstegringarna, dels, för att göra det möjligt att träffa ett sådant avtal, ge vissa löneförbättringar åt vissa grupper. Herr Ohlin talade i sitt förslag t. ex. om att det kanske vore nödvändigt — och han tyckte också att det var alldeles önskvärt och rättvist — att statstjänstemännen finge tre procents löneförbättring. Jag vill för min del bara här tala om, att denna sistnämnda fråga även utan samband med ett ramavtal har varit föremål för ingående överläggningar. Det har ju varit ett önskemål ifrån statstjänstemännens sida att nu i år vid en stabiliseringsöverenskommelse få någon förbättring, varvid man har talat om dessa tre procent. Jag tror det utan vidare kan slås fast, att det vid de överläggningar och de utredningar som i detta sammanhang ha förekommit har visat sig, att det icke finns något utrymme inom stabiliseringspolitikens ram för en sådan löneförbättring och de därmed förenade konsekvenserna, vilket ju icke minst visat sig däruti, att man ifrån statstjänstemannahåll har tagit tillbaka detta förslag och funnit sig övertygad om, att det icke ginge att fortsätta stabiliseringspolitiken, om det kravet vidhölles. Jag vill alltså bara fastslå, att denna del av herr Ohlins linje är oframkomlig, om man vill bevara samhälls-ekonomisk balans under det närmast följande året. Det är detta som har lett till att vi från regeringens sida har sagt, att det är bättre att för nästa år bibehålla en stabiliseringspolitik av samma struktur som under 1949 och i stället nyttiggöra de lättnader, som här kunna komma å bane, inom området för investeringarna och skatterna. Vi kunna säga, att de prognoser och de förväntningar, som

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

vi hade i slutet av 1947, ha slagit in och kanske ha överträffats, och vi kunna ju inte annat än känna en viss tillfredsställelse över att det har gått framåt.

Men det finns i denna gynnsamma bild en mörk punkt, och det är exportens fördelning. Vi ha visserligen lyckats att öka exporten mer än vad vi hade trott. Men vi ha fått uppleva att vår export till — låt mig för korthetens skull säga — dollarområdet krympt samman och att ökningen väsentligen har skett på andra marknader. Detta har ju helt naturligt medfört, att vi ha kunnat köpa mindre från dollarområdet, vilket har sin betydelse, eftersom prisnivån i dollarområdet är den lägsta i världen. Man torde väl dessutom kunna säga, att vi icke komma fram till någon verklig möjlighet att utnyttja våra resurser rationellt, förrän det blir en friare handel i hela världen. Och den kan ju inte gärna komma förrän kostnadsnivåerna och prisläget mellan olika länder blivit utjämnade. Man är inte ens vid målet då, men det är ju en förutsättning för att man skall komma fram till ett bättre läge.

Nu har det som vi alla känna till inträffat att England beslutat att devalvera sin valuta. De flesta europeiska länder följde efter, somliga helt, andra delvis. Och vi få ju hoppas, att denna devalvering kan vara en utväg för oss att få bort snedvridningen av vår utrikeshandel, att vi kunna öka vår export åt väster och därigenom också möjliggöra en ökning av vår import därifrån. Det är klart att devalveringen har konsekvenser. Den medför en prisstegring på det vi skola köpa, och den medför också en prisstegring på det som vi sälja. Huruvida det svenska folkushållet på litet längre sikt kommer att göra vinst eller förlust på devalveringen eller, med andra ord, om vi skola behöva betala något väsentligt för de fördelar devalveringen ger oss, det kan ingen människa i dag avgöra. Det är

så många linjer som här löpa kors och tvärs, att endast erfarenheten kan säga oss vad resultatet av det hela blir.

Nu har herr Ohlin här sagt att devalveringen tydligen kom som en överraskning för den svenska regeringen; den var alldeles oförberedd och visste inte vad som skulle komma. Det är ju alldeles märkvärdigt, hur herr Ohlin i det ena ögonblicket kan skatta sin egen förmåga att driva på regeringen så högt, medan han här i nästa moment har den alldeles motsatta ståndpunkten, att hans ivriga talande om devalvering inte skulle ha på något sätt ådragit sig uppmärksamhet inom regeringen. Jag vill belysa herr Ohlins påstående i all korthet. Omkring det sistförflutna årsskiftet hade regeringen ingående överläggningar om devalveringsspörsmålet både med riksbanksledningen och med företrädare för näringslivet och ekonomiska organisationer. Det verkställdes vid den tidpunkten mycket djupgående utredningar om vårt läge i valutahänseende i förhållande till andra länder och beträffande devalveringens tänkta konsekvenser i olika avseenden. Regeringen och riksbanksledningen voro vid den tidpunkten, liksom de varit hela tiden, överens med varandra om att det icke var lämpligt med isolerad svensk devalvering. Samtidigt voro vi klart inställda på att om det blev en allmän devalvering i Europa — varvid vi även tänkte oss den möjligheten att devalveringen skulle komma till stånd just på det sätt som blev fallet, d. v. s. att England utan förhandling med andra länder beslöt sig för den — om någonting sådant inträffade, skulle vi från svensk sida komma att följa med. Det träffades även en överenskommelse mellan dem som deltog i förhandlingarna, att de nödiga förberedelserna för att man snabbt skulle kunna genomföra ett sådant beslut också skulle skett på alla händer. Man får emellertid inte glömma att det ej fanns någon möjlig-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

het för oss att utreda vilken månad, ja, inte ens vilket år och långt mindre vilken dag som devalveringen skulle bli aktuell för oss. Vi kunde inte heller utreda, hur stor Englands devalvering, för det fall att England skulle gå före, skulle komma att bli. Jag tror inte att herr Ohlin kan förneka att storleksordningen här spelar en avgörande roll för bedömandet av vilka konsekvenser som inträda. Dessutom spelar det väl en betydande roll, vilka länder som företaga devalvering och hur stor devalvering som de olika länderna vidtaga. Allt detta var saker och ting som icke kunde utredas, utan man fick taga ståndpunkt när något inträffade. Att vi voro ovissa om vad vi skulle göra med hänsyn till stabiliseringspolitiken, för det fall att devalvering ägde rum, behöver ingen tro, utan vi hade alldeles självklart inställt oss på den saken.

Det är klart att man i det läge som inträtt genom devalveringen har olika möjligheter att gå fram i fråga om stabiliseringspolitiken. Man kan där tillämpa olika principer. Jag tror att det finns åtminstone tre och kanske flera att välja på. Men jag skall inte fördjupa mig i detta utan nu först ett ögonblick diskutera fortsättningen på herr Ohlins linje. Jag gör det därför att den linjen allvarligt diskuterats av regeringen tillsammans med andra personer. Herr Ohlins linje innebär att man skulle ha träffat en överenskommelse om att lönerna skulle stiga i samma takt som priserna. Och han kompletterade detta, som jag förut nämnde, med vissa lönejusteringar. Det är klart att man kan använda en sådan linje som den herr Ohlin här fört fram och ändå bibehålla stabiliseringen. Det är bara det att det är en förfärligt svår linje. Naturligtvis går det att övervinna de tekniska svårigheterna och träffa ett avtal om en viss lönereglering med index. Men det finns en hake på den linjen, nämligen att om man följer den, så leder det obehagligt till nominella lönehöjningar och

nominella inkomsthöjningar. Det blir ingen höjd levnadsstandard, ty den ätes ju omedelbart upp av de prisstegringar som inträffat. Följden blir att vi låsa fast oss vid en högre kostnadsnivå. Det är väldigt lätt att släppa upp löner och priser, men det är oerhört svårt att få dem att sjunka igen. Jag tror att de som haft att förhandla med t. ex. statstjänstemännen om det rörliga tillägget och sett resultatet av det nuvarande avtalet om det rörliga tillägget ha en illustration till hur det är. Det är även i den konstruktionen lätt att få upp lönerna, men det är svårare att få ned dem.

Ja, säger man, nu gör detta kanske ingenting, ty är det så att man kommer att få ett bestående högre kostnadsläge i Europa och även i Sverige, så är det ju ingenting att göra åt den saken. Men är det nu så säkert att det kostnadsläge som momentant skapas nu under den närmaste tiden efter devalveringen blir bestående? Är det så alldeles säkert att det icke efter den hausse som nu inträffat och den spekulation som fått utrymme kommer en prissänkning på nytt? Om vi få behålla freden i världen och de olika länderna få fortsätta som de hittills gjort att förbättra sin produktionskapacitet, blir det inte då mera varor och kan man inte då räkna med att det på lång sikt kommer att gå nedåt snarare än uppåt? Nu har herr Ohlin i dag sagt, såvitt jag fattade rätt, att man inte skulle tänka på några prissänkningar; det vore en alldeles orimlig tanke. Ja, jag tycker det är förfärligt synd om ledamoten av denna kammare herr Schmidt och ledamoten av första kammaren herr Bergvall, vilka i den devalveringsdebatt vi hade i riksdagen den 25 maj i år med sådan kraft underströko, att det ingalunda vore säkert att en devalvering ledde till prisstegring utan att man lika gärna kunde räkna med prissänkning. Jag bara anför detta för att säga herr Ohlin att det dock kan vara olika meningar om

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

hur detta kommer att ställa sig. Och om det finnes någon sannolikhet för att det efter någon tid kommer att bli en anpassning till ett lägre prisläge och därmed lägre kostnadsläge än det som är i dag, skulle det väl inte vara klokt för vår del att låsa fast ett högre kostnadsläge. Man bör väl i stället välja en linje, som innebär att man skall vänta och se. Den linjen väljer man om man går de vägar som regeringen i sina propositioner här i dag har rekommenderat riksdagen. Här tillgripes subventionspolitiken såsom en övergångsåtgärd för att man skall få tillfälle just att vänta och se och på det sättet kunna draga nytta av en anpassning nedåt av priserna, om en sådan nedgång skulle komma. Vi komma då att kunna bevara en konkurrenskraft mot utlandet, som kanske annars skulle vara tillspillogiven.

Nu har det här av herr Ohlin sagts något som jag inte trodde han skulle säga. Han ville göra en jämförelse mellan det motstånd, som vi i våras reste mot en minskning av budgetöverskottet, och vårt förslag i dag att genom subvention minska budgetöverskottet. Förslaget i våras innebar en minskning av budgetöverskottet genom skattesänkningar, och skattesänkningar innebära omedelbart en köpkraftsförstärkning hos det svenska folket. Folk får mer att köpa för, efterfrågan på varor och tjänster och annat blir större. En sådan åtgärd verkar omedelbart försämrande på den samhällsekonomiska balansen. Vi ha aldrig sagt att icke skatter skola sänkas på bekostnad av budgetöverskottet. Vi ha bara sagt att under år 1949 böra vi låta bli att göra det, ty detta år blir icke läget tillräckligt förbättrat. Men, säger man, nu komma vi ju ändå och föreslå att en del av budgetöverskottet skall komma till användning redan 1949. Ja, men det är väl dock en helt annan sak med hänsyn till verkningarna på den samhällsekonomiska balansen, om jag använder en del av

budgetöverskottet till att subventionera ned en prisstegring. Genom denna åtgärd sker icke någon förstärkning av köpkraften. Jag hindrar en minskning av köpkraften, men jag förstärker den icke, och jag ökar därför icke heller efterfrågan i samma utsträckning. Men å andra sidan är det klart, det vill jag inte på minsta sätt bestrida, att det på så sätt kan bli mindre utrymme för investeringar under nästa år, om man icke kan räkna med en ökning av det frivilliga sparandet. Med den erfarenhet jag har av utvecklingen hittills har jag dock den meningen att det kommer att bli en sådan ökning av det frivilliga sparandet, att man kan göra denna operation utan att den skall behöva ha en minskning av våra investeringar till följd. Jag tror att vår nationalbudget för nästa år kommer att kunna visa, att det trots allt blir ett visst utrymme för en investeringsökning under det kommande året.

Herr Ohlin har ett som han tycker starkt skäl mot den linje regeringen valt. Han säger att man på detta sätt ackumulerar lönestegringsönskemålen till nästa höst, och man har då skapat ett läge som kan bli explosionsartat. Med den erfarenhet jag har om läget på stabiliseringsfronten och med hänsyn till de möjligheter till jämkningar av löner som kunna föreligga i år har jag bibringats den bestämda uppfattningen, att sådana justeringar, som herr Ohlin föreslagit, icke skulle förändra läget på ett sådant sätt, att det skulle bli ett mindre tryck på arbetsmarknadsfronten nästa höst. Om jag går tillbaka till låt oss säga 1948 års början, hade vi att räkna med en brist i vår samhällsekonomiska balans. Vi kunna i dag börja tala om att det finns ett litet överskott. Om vi, såsom allting tyder på, kunna fortsätta på samma sätt under nästa år och kanske även komma litet längre, så innebär ju detta att vi nästa höst ha ett helt annat utrymme för tillämpning av friare förhållanden

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

inom arbetsmarknaden och på vissa andra områden. Det innebär ingalunda att det kommer att bli utrymme för en obegränsad inkomststegring. Även då kommer det att bli knappt om utrymmet, det är alldeles säkert. Jag har ändock den förhoppningen att man nästa höst skall kunna från regeringens sida säga, att vi icke eftersträva någon stabiliseringsöverenskommelse. Men vi utreda och söka påvisa vilka utrymmen som kunna finnas, och vi komma helt naturligt att ge råd åt parterna på denna punkt. Men jag tror att regeringen inte skall behöva — och det vill den inte heller — utöva någon särskild press på parterna, ty jag är övertygad om att de komma att känna sitt ansvar. Det är klart att i samma mån som man har en fri arbetsmarknad, i samma mån som denna icke lägges under statens makt, få de olika grupperna ha ett ansvar mot samhället, och de komma utan varje tvekan också att bära detta ansvar.

Jag vill sluta med att säga att jag icke tror att det är förenat med de risker som herr Ohlin tänkt sig att vänta ett år med att röra på lönerna. Dessutom tror jag att de inkomströrelser som herr Ohlin tänkt sig i sig själva äro så oerhört riskabla, att de äventyra stabiliseringspolitiken. När vi få en friare marknad är det lättare att göra en anpassning till det kostnadsläge som då kan ha utkristalliserat sig, det kostnadsläge som man kan räkna med såsom bestående på litet långt sikt.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Det mest centrala i finansministerns svar beträffande lönepolitiken var när han sade, att det vore synd om man nu skulle räkna med en lönestegring på ett par tre procent under nästa år och det sedan skulle visa sig, att man inte kan få ner lönerna igen. Detta innebär, att finansministern räk-

nar med en sådan utveckling, att man med regeringens politik — jag tänker på detta med avvecklingen av subventioner och dylikt — skulle om ett eller annat år, kanske omkring 1951 eller vilket år nu finansministern tänkt sig, kunna komma till ungefär samma lönenivå som vi ha i dag. Jag undrar verkligen om finansministern, när han sade detta, tänkt över den ståndpunkt som arbetsmarknadens organisationer givit uttryck åt när de säga, att detta är sista gången vi gå med på en lönestabilisering av nuvarande typ. Man kan också konstatera, att även med denna lönestabilisering ha lönerna för stora grupper krupit upp med tre till fyra procent om året. Sedan säger finansministern, att varje annan linje än regeringens skulle hindra, att lönerna t. v. hålla sig kvar på nuvarande nivå. Lönerna skulle alltså med en annan politik höjas med två till tre procent, och då skulle det vara svårt att få ned dem igen. Tillåt mig säga, herr talman, att finansministerns bedömning av vad som kommer att ske efter förhandlingarna på vintern 1950—51 tror jag kommer att visa sig alldeles orealistisk. Om vi båda äro ledamöter av denna kammare år 1951, herr finansminister, så få vi tillfälle att konstatera vilkens bedömning som visat sig mest realistisk!

Herr finansministern talade sedan rätt mycket om produktionsökningen, men han gick förbi det faktum, att den industriella produktionsökningen under de senaste åren varit relativt liten. Under 1930-talet hade vi, som jag förut räknat ut, en årlig produktionsökning i samband med konjunkturförbättringen på 7,5 procent under åren 1935 till 1939. Under krigsåren 1939 till 1946 — jag räknar då med 1946 som det första efterkrigsåret — hade vi trots kriget en produktionsökning på 3,5 procent om året för industrien. Under de senaste två och ett halvt åren ligger emellertid produktionsökningen

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

snarare under 2,5 procent om året, och detta trots en icke oväsentlig ökning av antalet arbetare. Jag tror att det måste framstå iögonfallande att finansministern, vid sina studier av den så populära fyraårsplanen, inte observerat detta faktum om industriproduktionen.

Beträffande sparandets omfattning vill jag bara tillägga det, att det är farligt att säga någonting bestämt i denna fråga. Det enda man kan säga är, att någon väsentlig ökning av sparandet inte ägt rum. Om jag för att undgå mera tillfälliga svängningar tar siffrorna från en period på ett par år — inte siffrorna för några månader, som finansministern gjorde, vilket är det mest oförsiktiga man kan göra — kan jag konstatera — om man nu över huvud taget vågar dra några slutsatser av siffrorna — att det frivilliga sparandet under åren 1947 till 1949 legat på en procentuellt sett lägre nivå än under närmast föregående år. Detta är ju inte precis vad vi önska.

Jag vet inte hur mycket jag hinner besvara under denna replik. Låt mig emellertid bara säga, att när finansministern tyckte att jag ibland underskattade min förmåga att påverka regeringen — bland annat med mitt tal om devalveringen — så vill jag returnera detta och säga, att finansministern själv många gånger liksom i dag sagt, att vad oppositionen säger bryr vi oss inte ett dugg om. Nåväl, jag har ingalunda tagit för gott allt vad statsrådet Sköld säger, långt därifrån. När jag ser att regeringen handlar på ett sådant sätt som om den lyssnat på oppositionens kritik, då har jag räknat med den möjligheten, att oppositionens och den allmänna opinionens tryck faktiskt gjort sig gällande. När jag inte ser en sådan verkan, då har jag trott att det kunde vara ett sådant fall där statsrådet Sköld möjligen på allvar menar, att han inte tar hänsyn till oppositionens kritik. Jag trodde faktiskt att devalveringen var ett sådant fall, efter

det sätt på vilket regeringen uttalat sig om den saken.

Jag skall passa på att endast i förbigående säga till herr Hedlund i Rådombudet, att han tydligen glömt bort vad den politik gick ut på, som fördes från liberalt och frisinnat håll under 1930-talet. Vi kunna kanske litet senare friska upp hans minne. Nu vill jag bara säga det, att den jordbrukspolitik som år 1930 inaugurerades för att ge det svenska jordbruket ett skydd och en viss trygghet mot världsmarknadens omkastningar påbörjades av en frisinnad regering. Jag kanske får tillägga det, att den man som framför allt opponerade sig mot denna politik och valkampanjen 1932 gick ut som en kämpe för en helt annan linje, det var nuvarande finansminister Sköld.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det kan väl inte förvåna någon om jag hjärtligt instämmer i herr Ohlins mening när han säger, att han inte tar för gott allt vad jag säger; jag tar nämligen inte heller för gott allt vad han säger, så där kunna vi vara kvitt.

Det var emellertid intressant att se, att när herr Ohlin här talade om sparande och produktionsökning så lade han till rätta sina siffror under förmenande, att han måste ha en lång serie för att kunna få säkra resultat. Han lade emellertid siffrorna till rätta på ett helt annat sätt än jag gjorde. Om man för det första undersöker sparandet under åren 1947—1949 så blir resultatet en minskning, säger herr Ohlin. Det är mycket möjligt. Men varför? Jo, under år 1947 och under första halvåret 1948 levde människorna i den föreställningen, att det skulle bli fortsatt prisstegring; det gällde att köpa för sina pengar så snart som möjligt. Det skulle inte vara lönt att spara. Man visste inte vilket värde pengarna skulle komma att få. Efter senare halvåret

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

1948 har folk emellertid haft en helt annan inställning. Man har räknat med ett fast penningvärde, och man har därför också fått en större benägenhet att spara. Utsträcker man då beräkningarna till en period med två så olikartade tendenser, så kan man komma till vilket resultat man vill.

På samma sätt är det när herr Ohlin talar om produktionsökningen. Herr Ohlin tar först en period under 1930-talet och påvisar en produktionsökning på 7 procent. Varför föreligger en så stor produktionsökning? Jo, när 1930-talet gick in hade Sverige en stor reserv av arbetslösa, som så småningom kastades in i produktionen. Där blev det ett tillskott av produktiva krafter, som helt naturligt drev upp produktionen. När herr Ohlin sedan tar siffran från 1939—1946 glömmar han bort att tala om, att hundratusen svenska män och kvinnor på våren 1945 befriades från beredskapstjänsten och ögonblickligen sögos upp i den svenska produktionen. Denna engångsökning av arbetskraften tillsammans med den ökade råvarutillförseln ledde till — om jag inte minns fel — att vår produktion steg med hela 10 procent från 1945 till 1946. Jag frågar hur det skall vara möjligt att nå upp till samma produktionsökning under en tid, när vi ha full sysselsättning och alla produktiva krafter äro sysselsatta och när vi uteslutande måste lita till produktivitetstegringen. Den produktionsstegring vi nu ha, 2 å 3 procent per år, är, så vitt jag förstår, fullt normal för ett samhälle med den svenska strukturen.

Till sist vill jag bara säga några ord om herr Ohlins tal om lönenivån nästa höst. Herr Ohlin vill inte förstå, att om jag först höjer kostnadsnivån och därmed lönenivån med 2—3 procent för att ge kompensation för en prisstegring och därtill lägger alla de övriga önskemål, som kunna komma fram, då blir det en svår situation. Den springande punkten är ju emellertid,

att dessa 2—3 procent få vi alltid som ett tillskott till våra kostnader oavsett hur lönenivån i övrigt ställer sig, och denna ökade kostnad har till följd en sänkt konkurrenskraft gentemot utlandet.

Slutligen, herr Ohlin, kunna vi nog vara eniga om en sak. Jag syftar på det herr Ohlin sade med djupa brösttoner, att om vi båda äro kvar i denna kammare nästa höst, så kommer det att visa sig vem av oss som haft det mest realistiska betraktelsesättet. Det kan jag icke bestrida.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag måste bedröva finansministern med att säga, att jag inte alls sade nästa höst. Först 1951 skulle det komma att visa sig vems bedömning som varit mest realistisk. På hösten 1950 kommer finansministern att kunna tala på samma oförsiktiga sätt som i dag.

Låt mig nu bara säga, att herr finansministern har stora anspråk på alla de reservationer, som man skall hinna göra under en kort replik beträffande ett statistiskt siffermaterial. Finansministern kan dock inte bestrida — om jag nu får använda finansministerns eget ordval — att sifferserien för denna senaste perioden, då produktionsökningen varit så relativt liten, är mycket intressant. Det förhåller sig nämligen inte på det sättet, som finansministern säger, att ökningen uteslutande beror på en produktivitetstegring. Vi ha nämligen även under dessa senare år haft en viss ökning av antalet arbetare inom industrien, vilket finansministern inte bör glömma bort. Det är mot den bakgrunden som siffran framstår som mindre tillfredsställande. Därför är det också intressant att dessa siffror utelämnas, när regeringen talar om och bedömer vad som skett och väntas ske under en fyraårsperiod. Herr finansministern skulle kunna se

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

vad professor Lundberg sade i sin prognos 1946 som jag tror att dåvarande finansminister Wigforss anslöt sig till och jämföra den med den linje produktivitetskurvan sedan följt.

Beträffande sparandet vill jag bara säga, att herr finansministern pressar dessa siffror alldeles för hårt, när han så bestämt talar om vad som skett under de senaste månaderna. Vi kunna återkomma även till den saken senare och diskutera om det inte är riktigt som jag sade, att någon *väsentlig* ökning av det enskilda sparandet inte ägt rum. Det är emellertid intressant att konstatera att finansministern med sådan styrka understryker de ogynnsamma verkningarna på sparandet, som regeringens inflationspolitik hade under år 1947 och första hälften av 1948. Det är en sak som vi från vårt håll flera gånger påpekat, men som först i dag erkänts från regeringsbänken.

Herr HEDLUND i Rådombänk (kort genmäle): Herr talman! Herr Ohlin förutskickade nyss, att han vid ett senare tillfälle skulle replikera mig mera utförligt. Det kan hända att det han säger då kan komma att ge mig anledning att ta till orda på nytt. Men redan nu vill jag säga, att det är mycket möjligt att liberalerna vid något tillfälle under 1930-talet kommo med någon skärv, men vid den tidpunkt när nöden var som störst och det svenska jordbruket stod på ruinens brant, då svek liberalerna bönderna.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! De problem, som stå på dagordningen i denna remissdebatt, belysa det nära sambandet mellan ekonomi och utrikespolitik. Regeringens nya utrikespolitiska kurs är icke den alliansfrihet och blockfrihet, som proklamerades

den 6 februari 1948. Sådana fakta som Sveriges anslutning till Marshallblocket, den amerikanska kontrollkommissionen i Stockholm med dess inflytande över den svenska ekonomin, det skandinaviska alliansförsöket, Sveriges anslutning till Europarådet och den svenska regeringens stöd åt den amerikanska politiken i Förenta Nationerna ha ingenting gemensamt med deklarationen att Sverige skall hålla sig utanför block och allianser.

Som en följd av denna nya och farliga utrikespolitik måste den inre debatten nu koncentrera sig på devalveringen, handelns utveckling och det ekonomiska krisperspektivet.

Vi förutsade från kommunistiskt håll, när Sveriges anslutning till Marshallplanen behandlades, att amerikanerna ämnade genomdriva en devalvering av Marshalländernas valutor, i syfte att därmed öka sina inkomster på den amerikanska exporten och få de europeiska ländernas varor billigare. Alla de andra partiernas talesmän tegeo om detta, medan regeringen prisade den amerikanska storsinthen och generositeten gentemot nödlidande europeiska länder. Ja, om jag får tro den nye finansministerns deklaration för en stund sedan, så var det först i januari månad i år som regeringen började göra sig förtrogen med tanken, att anslutningen till Marshallpolitiken skulle komma att framtvinga en devalvering av den svenska kronan.

Nu lär väl trosvisheten hos dem, som ännu försöka upprätthålla attityden om den amerikanska storsinthen och generositeten, vara betydligt mindre — utom hos herr Ohlin, som ju vill, att riksdagen skall ge ett särskilt erkännande för den lämnade hjälpen. Devalveringsbeslutet den 19 september, som ökar utgifterna för importen med närmare en miljard kronor och väl icke oväsentligt minskar inkomsterna av exporten, och som dessutom ger den amerikanska regeringen 111 miljoner kro-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

nor, plus ränta, för de 77 miljoner kronor, som Sverige har fått i Marshallkrediter, betyder sådana jätteförluster — förutom andra konsekvenser för det svenska folkhushållet — att problemet har blivit det främsta för dagen i svensk utrikespolitik. Den amerikanska utlåningen under filantropisk Marshallskylt ter sig redan som ett lukrativt jättegeschäft, lika lönande som Marshalländernas, inklusive Sveriges, upplåning blir ruinerande.

Jag kan försäkra våra fyra, delvis frånvarande, Marshallpartier, att det inte bara är i denna fråga som kommunisternas bedömning av Marshallpolitikens konsekvenser kommer att visa sig vara riktig. I verkligheten är det redan flera av Marshallplanens tidigare beundrare som numera tala om dess bankrutt, än som tala om dess framgångar. Ty om Marshallplanens verkliga syfte varit att göra slut på dollar-krisen och återställa ett handelsutbyte på likvärdig grund mellan USA och Marshalländerna, så har denna plan gjort bankrutt. Enbart den hittillsvarande minskningen av ifrågavarande länders export till USA, 30 procent, bekräftar detta. Det är tydligt att dollarn kommer att vara lika hård — och Marshalländernas situation gentemot USA lika svår, om inte svårare — när Marshallplanen genomförts, som den var när planen etablerades. Devalveringen har redan gjort Marshalländernas valutor ännu mjukare gentemot dollarn. Det allvarligaste är dock, att ryggarna på Marshalländernas regeringsledamöter tycks mjukna ännu fortare än deras valutor.

Vi ha dock aldrig trott att Marshallplanens upphovsmän tänkt spela jultomtens fryntliga roll. Vi ha sagt, att amerikanarnas verkliga syfte har varit att tillskansa sig kontroll och inflytande över Västeuropas ekonomi och politik, att förvandla Västeuropa till ett halvkolonialt exploateringsområde för den amerikanska kapitalismen. Om detta

varit deras syfte med Marshallplanen, så ha de sannerligen inte misslyckats!

Vi ha redan förut påtalat det märkliga i att vårt gamla land, som i mer än 450 år har styrt sig självt, nu har en amerikansk kontrollkommission med de utomordentligaste fullmakter placerad i Stockholm, precis som om vi deltagit i och besegrats i kriget. Men våra fyra Marshallpartier ha funnit det helt naturligt att den amerikanska regeringen skall ha insyn i våra nationella angelägenheter och kunna påverka — som det heter — finans-, skatte-, handels-, valuta- och socialpolitiken och att den skall bedöma om Sverige för en förnuftig ekonomisk politik samt att den skall kunna påkalla förändringar, där den anser sådana vara motiverade.

Det finns regeringar i sådana länder, som ha ruinerats genom kriget, vilka i fruktan för socialismen icke ansett sig ha någon annan utväg än att överlämna sig åt amerikanarnas nåd. Sveriges ekonomiska läge var på intet sätt jämförligt med dessa länders. Sverige var och är inte beroende av amerikanska krediter eller amerikanska varor, utöver vad som kan betalas av den svenska exporten. Sverige har dessutom, tack vare sitt gynnsamma geografiska läge, förmånen att kunna överflytta en stor del av sin utrikeshandel till de näraliggande, krisfria grannarna i öst och sydöst.

Den svenska regeringen har dock icke velat eller vågat föra en sådan självständig politik. Regeringen styrde in i devalveringsstormen utan att ha klargjort för sig dess konsekvenser och utan att ännu, sex veckor efter devalveringen, kunna redovisa dessa. Vecan efter devalveringen förklarade sålunda statsministern, att han inte visste, om Sverige kunde vinna några ekonomiska fördelar genom densamma. Icke heller i dag kan regeringen konkret ange några verkliga fördelar för landet av denna devalvering. Jag hänvisar här till finansministerns uttalande

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

alldeles nyss, i vilket han klart underströk, att varken han eller regeringen i övrigt visste, om regeringens åtgärd att devalvera skulle bli till fördel eller till nackdel. I Kungl. Maj:ts proposition nr 215 aktar man sig också för att ge uttryck åt några optimistiska meningar om konsekvenserna av devalveringen. Däremot erkänner man, att importen blir mycket dyrare och att exporten ger mindre inkomster, vilket är raka motsatsen till fördelar för landet som helhet.

Hur förvirrad regeringen varit — och är — framgår även av statsministerns tvärsäkra förklaring när devalveringen genomfördes, att 150 miljoner kronor skulle vara mer än nog för att motverka den genom devalveringen uppkomna fördyringen av importen. I dag föreslås 190 miljoner kronor till subventioner åt grosshandlarna, utan att detta säges vara tillräckligt för att hindra, att den fördyrade importen driver upp levnadskostnaderna. Den faktiska fördyringen av importen har av LO uppskattats till en halv miljard, men en uppskattning till närmare en miljard är säkert mera realistisk. Bara under de sista tio septemberdagarna stego importkostnaderna med 11 enheter, d. v. s. med 4,3 procent.

Ingen person bland den ekonomiska expertisen och icke heller regeringen eller dess talesmän tycks ha intresserat sig för frågan om vilka följder, som tvånget att öka exporten för att kunna upprätthålla importen, medför för folkförsörjningen. Även detta måste leda till en ytterligare fördyring av importen, d. v. s. till ytterligare prisstegringar.

Jag tror därför inte alls på regeringens förespeglingar, att den ämnar förhindra prisstegringar genom subventioner. Dessutom måste ju sådana subventioner tagas ut skattevägen, vilket sänker levnadsstandarden. Om regeringen hade beslutat sig för att hindra en ökning av levnadskostnaderna, så

skulle den ju icke ha haft något med devalveringscirkusen att göra.

Att efterlysa fyraårsplanens målsättning — att återställa relationerna mellan import och export — är naturligtvis nu meningslöst. Efter devalveringen har disproportionen mellan exporten och importen förstorats ännu mer än vid den mest kritiska tidpunkten 1948. Med devalveringen har regeringen följaktligen givit upp fyraårsplanens officiella huvudsyfte. Priset för en ny handelsbalans inom marshallpolitikens ram är miljarder devalverade svenska kronor.

Vi kunna inte heller godtaga det argumentet att devalveringen underlättar den svenska konkurrensen om de utländska marknaderna. Ingen hindrar kapitalisterna att deltaga i denna konkurrens och ingen lär kunna hindra dem att sänka priserna, så att de kunna följa med i kampen om kunderna. Men skillnaden mellan prissänkningen genom devalvering och den direkta prissänkningen är, att i det förra fallet få arbetarna betala prissänkningen genom sänkt reallön, medan i det senare fallet prissänkningen kan minska kapitalisternas vinster.

Denna metod att sänka reallönerna genom en försämring av penningvärdet är icke ny, även om den är tidsypisk. Den är icke ny för regeringen heller.

Långt före kriget, under hela kriget och efter kriget har regeringen varnat för prisstegringar och utstyrts desamma i en särskild maskeradkostym, som den kallat inflationsfaran. Sedan regeringen började tala om nödvändigheten av att hindra inflation, d. v. s. hindra prisstegringar, har den höjt levnadskostnaderna med 70 procent. Ju högre regeringen under kriget talade om kamp mot inflationen, desto mera lät den priserna springa i höjden. År 1944 utformade regeringspartiet ett efterkrigsprogram, i vilket man i en av huvudpunkterna talade om nödvändig-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

heten av att sänka priser och levnads-kostnader. Sedan dess har den social-demokratiska regeringen låtit levnads-kostnadsindex stiga med 20 enheter, alltså med nära 14 procent. I dag har regeringens talesman förklarat, att under hela denna tid — då levnads-kostnaderna alltså höjdes med 70 procent och man fick en motsvarande försämring av den svenska kronans värde — var ledstjärnan för dess politik att bevara penningvärdet. Jag kan därför inte tro, att regeringens försäkringar om att hindra prisstegringar denna gång äro mera allvarligt menade än tidigare. Jag kan icke tro det bl. a. av det skälet, att regeringen med devalveringen har valt en väg, som ovillkorligen måste leda till prisstegringar.

Det har sagts att spärregeln — som innebär att statstjänarna automatiskt skola ha 8 procent dyrtidstillägg, när levnads-kostnadsindex har nått upp till talet 169 — är en garanti för att regeringen denna gång verkligen bjuder till för att hålla levnads-kostnaderna nere. Men denna gräns är redan uppnådd och överskriden! Endast genom en klumpig manipulation, genom att som det heter »rensa indexet», har man lyckats trola bort tre enheter och därmed beröva statstjänarna en icke obetydlig del av deras rättmätiga arbetslön.

Måhända hade regeringen tänkt lämna prisstegringarnas breda syndaväg, när den under efterkrigsprogrammets första regeringsår revalverade den svenska kronan. Denna åtgärd ökade kronans köpkraft, ökade inkomsterna av exporten och minskade utgifterna för importen. Tack vare detta lyckades man hålla levnads-kostnaderna praktiskt taget oförändrade under det första efterkrigsåret. Men sedan dess har regeringen låtit levnads-kostnaderna gå i höjden. I proposition nr 215 gör man visserligen gällande, att det senaste året karakteriserats av prisstabilitet och att de prissänkande tendenserna snarare varit starkare än de prisstegrande.

Trots detta har levnads-kostnadsindex under tiden april 1948—augusti 1949 visat en stegring från 158 till 169, d. v. s. med omkring 7 procent.

De som tro på regeringens goda vilja måste väl nu fråga sig, om regeringen i dag har större förmåga än tidigare att hindra prisstegringar. Om regeringen inte kunde förhindra prisstegringar när kronan revalverades, hur skall den då kunna förhindra dem nu, när kronan delvalverats och importen blir en miljard kronor dyrare, samtidigt som exporten ger mindre inkomster? Om man inom regeringen i dag säger, att man vill och kan göra detta och att man denna gång menar allvar, så erkänner regeringen därmed indirekt, att de tidigare utfästelserna om att stabilisera, respektive sänka, priserna ha varit bluff.

Kärnpunkten i devalveringen är, att man vill sänka reallönerna för arbetarna. Det sade professor Ohlin mycket tydligt ifrån, när han i somras i Europaförsamlingen motiverade sitt förslag om allmän devalvering hos dess medlemsstater. Han sade då, att han ville sänka produktions-kostnaderna, varmed han menade att sänka arbetarnas reallöner. Han sade också, att han och hans likasinnade välja devalveringens väg framför de direkta lönesänkningarna, därför att man i det förra fallet icke riskerar att arbetarna sätta sig till motstånd.

Man kan, om man vill göra en parlamentarisk utvikning, med anledning av det inträffade fördjupa sig i reflexioner över vilken roll av hjälplöshet som riksdagen tvingas spela. Regeringen kan, utan att ens tillfråga riksdagen, fatta beslut, som medföra de mest svåröverskådliga konsekvenser och leda till miljardförluster för folkhushållet. Riksdagen får ta ställning i efterhand och då anslå hundratals miljoner kronor till en första, tillfällig barriär mot en befarad syndafloed av prisstegringar. Antagligen känna sig många riksdags-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

män betänksamma inför de väldiga be-
lopp, som skola givas i subventioner
åt grosshandlarna, för att dessa i sin
tur icke skola ta ut de ökade varupri-
serna av konsumenterna.

Protester hjälpa härvidlag föga. När
regeringen nu klumpat i väg och öde-
lagt en stor del av den svenska kronans
värde, ha arbetarna inget annat val än
att försöka hålla sig skadeslösa. Det
kunna de göra endast genom att säga
upp avtalen och kräva högre löner.
Sådana uppmaningar har högern redan
tidigare karakteriserat som högförrä-
diska. Folkpartiets ledande tidning för-
klarade häromdagen, att partiets hu-
vuduppgift nu måste vara att trygga
syftet med devalveringen, d. v. s. att
sänka massornas reallöner. För rege-
ringen har lönestoppet varit den lina,
på vilken den utfört sina osköna ba-
lanskonster. Den har enligt egen utsago
förlorat balansen i högkonjunkturen
och har icke funnit något annat sätt
att återställa den på än att sänka mas-
sornas levnadsstandard. Männe icke
även regeringens egna anhängare nu
börja ställa den frågan: »När regering-
en icke kunde klara balansproblemet
under högkonjunkturen utan en sänk-
ning av massornas levnadsstandard,
hurudant skall dess balansproblem då
te sig när krisen kommer?»

Regeringens propositioner vittna om
att de svenska kapitalisterna ännu ha
goda tider, en guldålder utan tidigare
jämförelse. Samhällsekonomisk balans
— vad som nu menas därmed — säges
föreligga. Den ekonomiska utvecklingen
har blivit ännu gynnsammare än man
räknade med i den optimistiska natio-
nalbudgeten. Investeringarna ha mognat
och skapat ökad produktivitet, så att ett
oförändrat antal arbetare under ett
lönestoppsår ha ökat produktionen med
tre procent. Jordbruksproduktionen sä-
ges ge större bidrag till nationalhus-
hållet än under 1948, och dessutom öka
bankinsättningen och insättningen på
sparräkning i gynnsam takt. Detta är,

såvitt jag kan förstå, ett utmärkt läge
för en förbättring av arbetarnas real-
löner och för en reformoffensiv. Men
regeringen har bara ett slags råd att
ge: »Dra åt svångremmen! Arbeta hård-
are! Spara och försaka!»

Under två år har regeringens slag-
ord varit stabilisering — samhällseko-
nomisk balans. Nu formar den nye fi-
nansministern en ny slogan: »Det be-
hövs», säger han, »en definitiv förbät-
ring av den samhällsekonomiska balan-
sen.» Sedan man alltså tvingat mas-
sorna att med hårdare arbete och sämre
reallön skapa samhällsekonomisk ba-
lans, förklarar man nu för dem, att
sedan denna balans nu lyckligt och väl
uppnåtts, måste vi ha »en definitiv för-
bättring av denna samhällsekonomiska
balans». Ett sådant cyckel kan ju inte
få fortgå hur länge som helst.

Motiveringen för denna definitiva
förbättring av balansen är, att det är
dåligt utrymme för standardhöjning
och att devalveringen rubbat alla kal-
kyler, så att den ekonomiska politiken
icke får ändras. Så lättvindigt är det
alltså. Först ställer man upp ett pro-
gram för massorna. Sedan man säger
sig ha genomfört detta program företar
man sig något — devalveringen — om
vilket man icke vet vart det kan leda,
och därefter dekretarar man helt en-
kelt, att den nya åtgärden har ställt
allt som tidigare gjorts på huvudet.

I somras gjorde statsministern ett
uttalande, som belyser en annan sida
av denna politik. Vi ha, sade han, en
rekordhög produktion och en god
skörd, vi få in Marshallvaror, och ex-
porten täcker importen — kanhända
slippa vi sänka levnadsstandarden yt-
terligare. Jag förutsätter naturligtvis
att statsministern och regeringen kun-
na ha egna åsikter om, huruvida man
skall höja eller sänka levnadsstandar-
den. När statsministern därför i ett för
landet gynnsamt läge ger frågan huru-
vuda man kan hindra standardsänkning
en sådan form, måste det innebära, att

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

han anser att avgörandet ligger hos andra krafter.

Så måste det också vara med devalveringen. Allt vad vi sett och hört från regeringens sida vittnar om, att den lät sig överrumplas, att den icke bildat sig någon uppfattning om fördelarna eller nackdelarna av devalveringsbeslutet.

Vilka är det då som ha varit bestämmande? Ja, det är just deras åsikter, som äga produktionsmedlen, som våga tyngst, när regeringen fattar sina beslut. Men även främmande herrar tyckas ha ett ord med i laget, det sågo vi i januari, när regeringen på grund av den amerikanska kontrollkommissionens ingripande stuvade om sitt fyraårsprogram och tog bort löftet om standardhöjning ur detsamma. Sådana avkall på den nationella suveräniteten kunna icke förväxlas med internationellt samarbete.

Det är icke av kuriositetsintresse som jag påminner om det extra trumfkort, som regeringen antyder sig ha i rockärmen för att motverka levnadskostnadsökningar, i den mån subventionerna äro otillräckliga. Prissänkningstendenserna på världsmarknaden kunna vidareutvecklas, säger regeringen. Statsrådet Sköld utvecklade detta tema ytterligare för en stund sedan. Dessa prissänkningstendenser är ett av de många tecken, som tyda på att en ny överproduktionskris har börjat. Den har börjat i Förenta staterna, där säljarnas marknad såges ha förvandlats till köparnas marknad, där produktionen, som efter kriget aldrig nått högre än 80 % av krigsårens toppsiffror, detta första halvår minskade 13 % — alltså lika mycket som första halvåret efter krisutbrottet 1929 — där man redan upplevat åtskilliga svarta fredagar på börser och där nya jättearméer av arbetslösa växa fram. Detta USA, som säger sig vilja ta ledningen i den kapitalistiska världens ekonomiska rekonstruk-

tion, är själva källan, varifrån förruttnensens och upplösningens bakterier sprida sig överallt till den kapitalistiska ekonomien.

Det är mycket betecknande för hjälplösheten hos regeringen när den nu anser, att en vidareutveckling av krisen, d. v. s. av prissänkningstendenserna, kan hjälpa den att klara sitt balansprogram. Den definitiva förbättringen av den samhällsekonomiska balansen, varom regeringen talar, är alltså den väntade ekonomiska krisen. Jag förutsätter självfallet att regeringen inte önskar en ekonomisk kris. Men allt viktigt den gjort, sedan den kastade efterkrigsprogrammet på sophögen, har befordrat en sådan kris. Dit hör att den länkat vårt land närmare den krissjuka västkaptalismens länder, särskilt USA. Dit hör vidare att den genom standardsänkingspolitiken undergräver den svenska marknadens köpkraft. Dit hör också att den försummat att skaffa landet kompensation för de sammankrympande marknaderna västerut genom en utveckling av handeln med Sovjetunionen och folkdemokratierna.

Jag intervjuade i våras den tjeckoslovakiske ministern för utrikeshandeln, Gregor. Det framgick av dennes uttalande att Tjeckoslovakien är mycket intresserat av att öka handeln med Sverige. Han beklagade att hans land inte fick köpa den järnmalm landet önskade — det handlade om några hundra tusen ton, som det borde ha varit en lätt sak att klara för Sverige. Han var intresserad av att köpa svensk pappersmassa. Det borde ha hälsats med tillfredsställelse av regeringen och den svenska massaindustrien. Men det är ingen hemlighet att en sådan förnuftig utveckling av handeln icke rimmar med den Marshallpolitik Sverige åtagit sig att föra.

I propositionen talas särskilt om att tobaksimporten från USA genom devalveringen fördyrats med 8 miljoner

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

kronor. Säkert är det ingen svårighet för Sverige att på bättre villkor byta till sig tobak från Bulgarien.

Regeringen har som motivering för lönestoppet anfört, att höjda löner skulle öka efterfrågan på varor, vilket kunde driva upp priserna. Erfarenheterna ha visat att man kan binda priserna även vid en ökad efterfrågan. Å andra sidan vittnar regeringens eget material om att en ökad efterfrågan på varor nu är det enda sättet att dämpa krisutvecklingens tempo. Det är redan bevisat att lönestopp icke betyder prisstopp. Om prisstegringstempot en tid saktat av, så beror detta på en minskad efterfrågan. Nu har devalveringen gjort prisstegringar ofrånkomliga. Därför är en aktiv lönepolitik nu den enda politik som står arbetarna till buds, om de vilja försvara sina reallöner. Denna är så mycket nödvändigare som kapitalisterna allt mer allmänt börja försämma ackorden för arbetarna och därigenom framtvinga direkta löneförsämringar.

Regeringspolitikens tyngsta bördor ha dock lagts på folkpensionärerna. Det är väl snart två år sedan en officiell utredning fastställde att dessa fått en 20-procentig minskning av sina pensioners köpkraft genom prisstegringarna. För detta fingo de då en kompensation med 5 procent. Nu hotas de av nya prisstegringar. De böra om några erhålla kompensation som underlättar deras tillvaro. Även barnbidragen ha förlorat så mycket av köpkraften, att det är på tiden att de kompenseras.

Vårt allvarligaste sociala problem just nu tycks dock vara bostadsfrågan. Överallt i våra tätorter söka massor av människor förgäves en bostad. De tränga in sig i källare, i rena ruckel, i sommarstugor och i tält, för att nu inte tala om de tusentals nybildade familjer som måste etablera sig hos trångbodda svärföräldrar. Det är något av en tragikomedi, att det enda område

där det råder varuknapphet, bostäderna, också är det enda där regeringen på allvar gått in för att begränsa investeringarna.

Vad som här anförts visar, att vi på kommunistiskt håll ställa oss mycket kritiska mot regeringens nuvarande kurs. Hur avlägsen ter sig inte den utrikespolitik som regeringen uttalade sig för den 6 februari 1948, för att nu inte tala om parollen för inrikespolitiken att låta folkets väl gå före storfinansens, vilket den lovade, när ännu Per Albin Hansson var dess chef. Dess nuvarande inrikes- och utrikespolitik går i motsatt riktning. Den är inte längre en kapitulation för den borgerliga oppositionen, eftersom den ställt som uppgift att leda en politik utan partiskiljande ståndpunkter gentemot de borgerliga, en politik inspirerad av den amerikanska regeringen med den svenska storfinansens som vänskaplig pådrivare.

Följaktligen är den borgerliga oppositionen mera formell än reell. Herr Ohlins funderingar om att man skall ha ett närmare militärt samarbete med Norge och Danmark och hans uttalade uppfattning om att subsidierna bara få vara en parentes och att man måste låta priserna gå i höjden på grund av devalveringen, teckna säkerligen icke någon avgörande skillnad mellan regeringens ståndpunkt och den borgerliga oppositionens. Naturligtvis vill herr Ohlin inta herr Erlanders plats och tror sig väl om att skickligare kunna genomföra kapitalisternas krisräddningsplan, men eljest kan jag icke finna annat än att den borgerliga oppositionens oväsen är mest teateråska. Herrar Erlander och Ohlin ha inte bara, för att citera ett berömt ord av statsministern, »identiskt lika» uppfattningar om demokratin, det ha de även i fråga om lönestoppet, om devalveringen, om utrikespolitiken och om kommunismen. De äro båda s. k. västdemokrater,

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

vilket betyder att de anse demokratin liktydig med kapitalism. De äro båda motståndare till socialismen.

Det är med en fullt riktig känsla av förändringen i sin egen politik som statsministern upphört att framställa oss som lämpliga partivänner. Han inser att det inte är hos oss utan hos de borgerliga partierna han har sina närmaste åsiktsfränder i den aktuella politiken.

Hans tredje generation har påtagit sig ansvaret för att göra efterkrigsprogrammet till samma fiasko som socialiseringsprogrammet efter det första världskriget. Det är en sveklig, ärelös politik, rakt motsatt det stolta löftet i efterkrigsprogrammet: att skapa ett i grunden nytt samhälle och utveckla produktionen i socialistisk riktning.

Vi ställa som vår uppgift att bekämpa denna politik och göra vad vi kunna för att uppvigla arbetarklassen mot densamma. Per Albin Hansson sade så sent som 1946: »Hellre en kommunist än en högerman.» Tage Erlander har nyss i Värmland valt en högerman till riksdagsman för att utestänga en kommunist, eventuellt en socialdemokrat.

Högern har å sin sida kvitterat förtroendet med att sätta i gång en ny antikommunistisk kampanj. De gamla nazistiska ränderna gå inte ur, även om högern några år tränat på en ny jargong. Oss oroar det inte, ty även om vi veta att antikommunismen är en farlig sjukdom för ett folk, så är den dock farligast för den som drabbas av densamma. I dag har herr Ohlin anslutit sig till samma ståndpunkt som stockholmshögern har intagit. Han förklarade här i talarstolen att kommunismen måste slås ned, om det skall bli någon fred. Jag tror att var och en nog kan dra sig till minnes vad det var för en berömd potentat som senast motiverade ett världskrig därmed. Det är betecknande att folkpartiet har hunnit så långt i sin antikommunism att det kopierat dessa paroller som nazis-

men förde fram under det andra världskriget.

Det i värmlandsvalet ådagalagda samförståndet mellan regeringspartiet och högern understryker bara ännu tydligare att socialdemokratien icke är ett socialistiskt parti utan ett antisocialistiskt parti, som fruktar och bekämpar socialismen lika hårt som dess öppna borgerliga konkurrenter. När herr Ohlin i dag i frågeform ville ha finansministern att dementera hans påstående om att regeringen numera har lagt de socialistiska talesätten på hyllan, så tror jag att flera än en konstaterade att finansministern mycket noga undvek att ta upp en debatt i denna fråga. Det är bättre att tala om detaljer, som man i stort sett är överens om, än att ta upp principfrågor.

Regeringens rekommendationer visa följaktligen inte på några socialistiska lösningar utan jämna vägen för kris, reaktion och krig. Oenigheten mellan regeringen och dess borgerliga opposition avspeglar i många av politikens huvudfrågor främst skiftande kapitalintressen. Skiljelinjen i svensk politik går därför icke mellan regeringen och dessa borgerliga partier utan mellan dessa och regeringen å ena sidan samt det kommunistiska partiet å den andra, det enda parti som representerar socialistiska målsättningar i svensk politik.

Herr talmannen hade under detta anförande återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! När riksdagen den 31 maj åtskildes, såg det ut som om det ur politisk synpunkt sett skulle bli en verklig semestersommar. Riksdagsmännen släpptes på grönbeta och behövde inte plågas med tanken på någon valrörelse, och regeringens väg föreföll att vara någorlunda jämnad. Statsministern kunde anträda en eriksgata norr

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

om polcirkeln och mottaga samernas hyllning. Han fortsatte — allt enligt tidningarna — resan över Kalotten och hade alltså tillfälle att betrakta detta ur strategisk synpunkt så intressanta områden. Han hälsade på hos utrikesminister Lange och utsträckte sedan, såsom de gamla nordmannahövdingarna, färden ända till Island. Allt detta tyder ju på en fridfull sommar.

Men när statsministern väl var hemkommen, började dock åtskilligt att hända, och om statsministern och regeringen nu när »höstlöven börja falla» — för att använda sig av handelsministerns vackra talesätt när han umgås med motorfolket — ser tillbaka, så har hösten medfört en hel del besvärligheter. Den svenska kronan gjorde en större djupdykning än man kunnat tänka sig, och inte nog därmed: när riksdagen åter skulle samlas, dök även finansministern och kom inte igen. Efter stora ansträngningar synes dock statsministern ha löst ersättningsfrågan på ett sådant sätt, att det kanske inte är berättigat att tala om någon devalvering när det gäller sakkunskapen, men väl — det vill jag tillägga efter att ha hört herr Skölds anförande här — om en klar appreciering vad själv tillräckligheten beträffar.

Försvarsminister Vougt har ju också, såsom för övrigt herr Ohlin här vidrörde, utnyttjat sommaren för att agera på sitt sätt. Hans uttalande till världspressen om att Sverige har återgått till en »automatisk neutralitet» och att, såsom har erinrats här tidigare, »Sverige av princip anser västmaktskoalitionen mindre hotande än det block, som ledes av Sovjetunionen», hör — om uttalandet är rätt återgivet i pressen — till sådant som med fördel kunde vara osagt. Den svenske försvarsministerns uttalanden, där han avvisar tanken på att under nuvarande förhållanden föra någon som helst diskussion om ett regionalt skandinaviskt försvar, uppkallade den norske utrikesministern Lange och även hans uttalande kom via New

York. »Norge är villigt att återuppta undersökningen för ett begränsat försvarssamarbete med Sverige», var hans utsaga.

Det är sant att Norge och Danmark ha gått sin väg och anslutit sig till Atlantpakten och att Sverige följt sin linje och alltså inte anslutit sig till någon pakt. Den saken äro vi på det klara med. Men att därutöver pressa alliansfriheten till »automatisk neutralitet» och kallt avvisa varje försök till praktisk samordning av försvaret för Norden kan inte betecknas som klokt. Vi ha dock samma bekymmer och samma ansvar för ur strategisk synpunkt viktiga delar av Norden. Jag vet att regeringen känner till att många i vårt land stå helt främmande för herr Vougt's dogmatiska syn på dessa frågor — jag tror att det är anledning att slå fast detta. Vår alliansfrihet får inte drivas så långt, att den tydes som likgiltighet på svensk sida för de demokratiska staternas insatser i olika hänseenden här i Europa.

Vad jag här sagt hör samman med tiden, då riksdagen inte var samlad och kunde ge sin mening till känna. Dagens stora spörsmål är devalveringen och de därav föranledda regeringspropositionerna. Finansministern, jordbruksministern och handelsministern ha signerat var sin proposition. Jag utgår ifrån att vad finansministern anför i första rummet måste betraktas som regeringsdeklarationer, och jag har, när det gäller dessa särskilt fäst mig vid följande.

Finansministern eller kanske rättare sagt regeringen är så helt inriktad på att föra avtalet med de stora intressegrupperna om en lönestabilisering i hamn — en i och för sig vällovlig gärning — att man alltför lätt går förbi verkningarna av devalveringen. Statsministern hade enligt min uppfattning den 19 september alltför bråttom med att utlova, att devalveringen inte skulle medföra några större verkningar för de stora konsumentgrupperna. När han såg

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

svårigheterna som allra störst, räknade han med att fördyringen av indexvaror skulle uppgå till 150 miljoner kronor. Jag vet att statsministern i dag inte vågar hålla fast vid den siffran.

Det är troligt att det i rådande läge var nödvändigt med en nedskärning av kronans värde i förhållande till dollarn och att denna åtgärd på längre sikt kan innebära en ändring till det bättre för oss. De ställda prognoserna äro dock, såsom finansministern själv här och var understryker, osäkra.

Vad vi för dagen kunna konstatera och måste utgå ifrån som en realitet är, att devalveringen betyder en kostnadsfördyring när det gäller våra importvaror, en trängre ram för vår försörjning och att vi, om vi i någon större utsträckning med konstlad köpkraft söka komma förbi verkligheten, åter få räkna med risken för inflation. Det är detta som det förefaller mig att regeringen har svårt att säga ut. Och för att stora grupper inte alltför omedelbart själva skola kunna konstatera, hurdant läget är, tillgriper regeringen subventionsvägen i den betydande utsträckning som föreslås i de föreliggande propositionerna. Delvis får man väl här tala om trollkonster, när det gäller strävandena att hålla index under det magiska talet 169. En så utomordentlig åtgärd som att en stor del av världen devalverar sin valuta borde dock om något kunna betraktas som en oförutsedd händelse.

Finansministern har visserligen här talat om att regeringen redan ett halvt år har diskuterat och varit inställd på att någonting skulle hända, men säkerligen har man aldrig trott att det skulle få den storleksordning som nu blivit fallet. Under sådana förhållanden bör väl inte den svenska regeringen vara så trollbunden av ett indexstreck, att den inte ens tar upp resonemang med de stora organisationerna om en väg, som kunde föra den samhällsekonomiska diskussionen i vårt land ut ur

den trolleirkel, där den nu rör sig. Djupast sett måste intresseorganisationerna vara angelägna om att rädda sina egna medlemmars realinkomster, i den mån detta över huvud taget är möjligt. Det är alltså inte fråga om att offra sig för några andra grupper, utan om någonting som i allra högsta grad rör den egna gruppen.

Skulle det då vara omöjligt att för de olika grupperna lägga fram hela sanningen och säga dem, att vad det nu gäller är att skydda och bevara penningvärdet — icke indextaket. Detta fordrar åtaganden av alla samhällsgrupper. Tjänstemännen ha med rätta framhållit, att tjänstemannagrupperna, särskilt stats- och kommunaltjänstemännen, fått finna sig i ett absolut lönestopp och ett lönestopp under längre tid än någon annan grupp. De ha därför ansett sig berättigade till särskild hänsyn. Detta är objektivt riktigt, liksom att de stora grupperna inom Landsorganisationen under lönestoppsåret kunnat notera icke obetydliga inkomstförbättringar. Det borde då vara möjligt att få en överenskommelse till stånd, som tar någon hänsyn till tjänstemännens förhållanden utan att detta behöver tagas till intäkt för stora lönerörelser på andra områden. Under alla förhållanden borde det vara möjligt att nå en organisationernas samling kring den bestämda avsikten att undvika en ytterligare penningvärdesförsämring. Det bör öppet sägas ifrån att man icke tar bort prishöjningarna med subventioner. Man flyttar bara över dem till skattsedlarna.

Vårt levnadskostnadsindex är rensat från skatter, något som under normala förhållanden måste anses riktigt. Men lägger man i den utsträckning, som nu har skymtat, utgifterna för nödvändighetsvaror på skattsedlarna, kommer helt enkelt det skatterensade levnadskostnadsindex icke att avspegla levnadskostnaderna. Ju större subventionerna bli, desto större blir skillnaden mellan fa-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

miljernas verkliga utgifter för livsuppehållet och de kostnader som komma fram i index. Desto överkligare blir med andra ord levnadskostnadsindex. Vi komma att få två olika prisnivåer här i landet och därmed också två olika penningvärden; vi få en prisnivå för indexvarorna och en helt annan och högre för andra varor. Att ett sådant system med dubbla prisnivåer kan föra till orimliga resultat visar all erfarenhet. Det medför bl. a. en oekonomisk och för konsumenterna ofördelaktig inriktning av produktionen. Det skapar ett permanent behov av priskontroll och andra regleringar, vilket tillsammans kan medföra stagnation i näringslivet och otrivsel för konsumenterna. Är det något som vi böra eftersträva, är det väl en mindre bunden ekonomi.

Regeringen begär nu en mycket långt gående fullmakt att efter eget gottfinnande använda subventionsbeloppen. Finansministern vill få bestämma dels vilka grupper av varor det kan bli fråga om, dels i vilken utsträckning priserna skola sänkas genom subvention, men han vill också ha rätt att subventionera varor som inte äro föremål för någon av devalveringen föranledd prisstegring, detta för att, såsom han uppger, kunna bevara indextaket. Ett typiskt utslag av detta senare resonemang möta vi ju i förslaget om att sänka mjölpriset.

Vad regeringen avser att förfoga över är i stort sett följande. För importsubventioneringar begär regeringen 90 miljoner kronor. För subventioneringar, som skulle göra det möjligt att sänka vissa livsmedelspriser och på det sättet få till stånd en marginal i levnadskostnadsindex, begär man 63 miljoner kronor. För att hålla priset på kaffe kräves ett direkt anslag, och man vill för ändamålet använda skatte- och tullmedel på tillsammans cirka 37 miljoner kronor — beloppets storlek blir kanske något beroende av hur många månader man här räknar med. Tobaksmonopolet skulle för att hålla tobakspriserna få

sätta till minst 5 miljoner kronor, medel som ju i själva verket äro statsmedel. Genom borttagande av margarinaccisen skulle man i faktiska subventioner erhålla minst 4 miljoner kronor. Jordbruksministern begär därutöver ett anslag för subventioner i samband med jordbruksuppgörelsen på 66 miljoner kronor. Sammanlagt gör detta i nya subventioner cirka 265 miljoner kronor.

Riksdagen har i år redan beviljat 123 miljoner kronor för subvention av jordbruksvaror, och därutöver finnas för samma ändamål 50 miljoner kronor i reservationsanslag. För importsubventioner har riksdagen beviljat 17 miljoner kronor, varjämte meningen synes vara att en reservation på 11 miljoner kronor skall komma till användning. Man kan alltså säga att det redan finns utrymme för olika slags subventioner till ett belopp av 201 miljoner kronor. Sammanlagt skulle det komma att finnas utrymme för subventioner på cirka 470 miljoner kronor.

Detta väldiga belopp är beräknat för tiden till den 1 juli 1950. Om man med hjälp av detsamma lyckas åstadkomma ett nytt lönestoppår, slutar detta den 31 december 1950. Om regeringens förhoppningar om ett internationellt prisfall icke skulle bli infriade, har man alltså att ordna med subventioner för ytterligare sex månaders lönestopp. Hur stor kostnad detta skulle draga är naturligtvis omöjligt att i dag spå om. Kvar står emellertid att regeringens fullmakt i verkligheten kan komma att gälla långt större belopp än regeringen nu talar om. Det kan komma att bli fråga om sammanlagda subventioner på 700 à 800 miljoner kronor.

Det har tidigare här i dag förekommit en diskussion mellan finansministern och andra talare om vad vi kunna ha att vänta i fråga om omkastningar i importpriserna. Det är möjligt att det härvidlag kan inträda en ändring — kanske dock inte inom den tid som man räknar med — av sådan storleksord-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

ning, att vi kunna ta bort huvudsumman av de subventioner som nu skulle införas. Men om det blir sämre konjunkturer ute i Amerika med fallande priser, är det då inte troligt att också avsättningsmöjligheterna för våra exportvaror försämras?

Frågan, som då uppstår, är om subventioner av denna storleksordning inte komma att bli en bestående del av vår samhällsekonomi och om inte detta kan leda fram till ett sådant tillstånd, som man i England för närvarande kämpar med.

Allt detta gör att jag vill råda det utskott, som skall pröva föreliggande propositioner, att mycket allvarligt överväga det hela, innan man lämnar en så vidsträckt fullmakt som här ifrågasättes.

Det är ytterligare ett par viktiga och betydelsefulla frågor i detta sammanhang, som regeringen helt slätar över. Jag tänker dels på Marshallhjälpen och dess betydelse för den ekonomiska utvecklingen i vårt land. Det är dock härvidlag fråga om ganska betydande belopp, och det finns anledning att ställa det spörsmålet, hurudant läget kommer att bli, när denna hjälp faller bort och vi samtidigt skola betala stora subventioner. Den hjälp som kommit västerifrån har — det vill jag i detta sammanhang säga till herr Hagberg i Luleå — varit av avsevärt förmånligare art än vad han här försökt göra gällande. Dels får man också lov att sätta ett stort frågetecken för den ekonomiska politik i övrigt som regeringen ämnar föra. När riksbankschefen Böök den 19 september fick sig anførtrott att i radio redogöra för devalveringen — regeringen föreföll den dagen inte vara särskilt angelägen om att agera, utan gav för en gångs skull riksbanksfullmäktige den framskjutna ställning som de borde ha — framhöll han att vad som skett borde också få inverkan i övrigt på vår ekonomiska politik. Jag förmodar att han därvid närmast syf-

tade på statsutgifterna, investeringarna och penningpolitiken. Men vi ha under den förda debatten ännu inte fått någon nämnvärd upplysning om vad regeringen tänker om den saken.

Vad jordbruket beträffar, har det återigen visat sig vara en oerhörd tillgång och en betydelsefull försvarsberedskapsåtgärd att vi ha en så pass god livsmedelsproduktion inom landet som vi för närvarande ha. Efter devalveringen har statsministern — jag vill alldeles särskilt tacka honom därför — vid olika tillfällen prisat jordbruket och framhållit, att vi här i Sverige äro mycket bättre ställda än i England, där man måste importera en stor del av sina livsmedel. Genom att vårt jordbruk i stort sett klarar landets livsmedelsförsörjning undgå vi någon större stegring av livsmedelspriserna på grund av devalveringen.

Den av jordbruksministern signerade propositionen grundar sig i stort sett på uppgörelsen med jordbrukets organisationer, och eftersom kammarens ledamöter säkerligen väl känna till den frågan, skall jag inte nu uppta tiden därmed. Sett mot den bakgrund, som jag nyss erinrade om, måste det vara minst lika mycket ett konsument- som ett producentintresse att jordbruksproduktionen hålles uppe.

Det är en annan fråga, som nu inte direkt i någon form ligger på riksdagens bord men som jag ändå anser stå så pass i förgrunden, att jag bör något beröra densamma — den har för övrigt redan tagits upp här i dag. Jag syftar på frågan om vår flyktingpolitik. Det är en fråga, som under den sista tiden på ett alldeles särskilt sätt tilldragit sig uppmärksamhet här i landet, framför allt sedan statliga myndigheter beslutat återsända flyktingar i en, såsom det visat sig, icke sjöduelig båt. Man frågar sig på flera håll, om principerna för den svenska flyktingpolitiken på något sätt omlagts. Man vill gärna veta, efter vilka linjer denna flyktingpolitik nu är

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

konstruerad, om det måhända är regeringens avsikt att övergå till en mera restriktiv behandling av de människor som söka en fristad hos oss.

Jag är för min del fullt på det klara med att vi inte kunna släppa in vilka människor som helst här i landet. Jag underskattar inte heller de svårigheter, som möta vid en gallring bland främlingarna. Men denna vår nödtvungna försiktighet får dock icke drivas så långt, att vi bli hänsynslösa. Vi ha under krigsåren och även därefter kunnat lämna stora flyktingskaror skydd här i landet — enbart det förhållandet att Folke Bernadotte var svensk säger en hel del. Men det har också förekommit — det få vi inte glömma — mörka avsnitt i den svenska flyktingpolitiken, som göra att en stor allmänhet är särskilt lyhörd och känslig när det gäller dessa saker.

Jag tror att det vore av stort värde, om inrikesminister Mossberg — mot bakgrunden av vad som hänt nere på Skånekusten — kunde försäkra kammaren om att en vidsynt humanitet alljämt är riktpunkten för Sveriges handlande, givetvis under beaktande av våra egna säkerhetsproblem.

Eftersom statsrådet Sköld nu är närvarande här i kammaren vill jag till sist som en replik med anledning av statsrådets yttrande till herr Ohlin om den ringa betydelse, som enligt statsrådets mening bör tillmätas oppositionen, säga att detta yttrande gav uttryck åt en mycket stor självtillräcklighet och knappast står i överensstämmelse med en sann demokrati.

Herr FAST: Herr talman! Det är ju inte mer än några månader sedan riksdagen åtskildes, men det tycks inte fattas ämnen vid denna höstriksdags remissdebatt. Det är ju ganska naturligt att de meningar äro delade, som framföras om redan vidtagna åtgärder och om de förslag som regeringen nu lagt

på riksdagens bord. Det är ju inte heller något att säga om att partipolitiska synpunkter därvid avspegla sig i debatten. Det tillhör det mänskliga och ofrånkomliga.

Jag skulle här vilja säga ett enda ord till herr Hagberg i Luleå, som talade för en stund sedan. Om jag inte missuppfattade honom, använde han uttrycket, att kommunisterna skulle söka fylla sin roll och uppvigla Sveriges arbetare. Ja, uttrycket var naturligtvis i och för sig riktigt valt, ty när jag lyssnade på hans anförande förstod jag med detsamma att någon upplysningsverksamhet kunde det inte gärna bli tal om. Nu är det en sak till i hans tal som jag vill fästa uppmärksamheten vid. Han sade att hans parti nu skulle se till att löneaktioner gjordes över hela landet och agitera för ökade löner. Han hade nu kommit på att devalveringen var en nödvändig betingelse för en sådan agitation. Ja, det skulle i så fall möjligtvis kunna betyda en förstärkning av de argument som framförts och som tidigare saknat underlag i verkligheten. Man har ju sedan länge bedrivit en agitation där det hetat: ned med priserna, upp med lönerna — utan att ta den ringaste hänsyn till huruvida det funnes något utrymme för en lönestegring. Vad herr Hagberg sålunda anbefaller här i den fortsatta agitationsverksamheten är sannerligen ingen nyhet.

Till de större händelserna i världen hör väl den engelska punddevalveringen, som för de flesta inte var helt överraskande annat än i fråga om devalveringens storlek. Man hade väl mera allmänt väntat en måttlig devalvering, som kunde anses tillräcklig för att öka konkurrenskraften hos länder med s. k. mjukvaluta gentemot hårdvalutaländerna och möjliggöra en ökad export till dessa länder. För att vinna detta syfte skulle vi i vårt land icke ha behövt göra en så kraftig devalvering som den nu beslutade. Att riksbanksledningen i samråd med rege-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

ringen ändock beslöt att vi skulle följa pundet var väl närmast beroende på att man ansåg riskerna för stora och oöverskådliga, om ett litet land som vårt icke sållade sig till de stora länderna. Man vet väl inte i dag vilka påfrestningar vi kunna utsättas för, framför allt genom spekulationer gentemot den svenska kronan. Jag tror också att man kan, trots vad som förekommit i dagens debatt, säga att det har rätt och råder rätt stor enighet i detta land om det ofrånkomliga i de viddagna åtgärderna i det tvångsläge vari vi befunno oss.

Man har vid några tillfällen klandrat den åtgärd som för några år sedan vidtogs, när kronvärdet höjdes i förhållande till dollarn. Om denna åtgärd icke vidtagits, skulle nu krondevalveringen blivit ännu kännbarare och svårare att bemästra. Detsamma kan väl också sägas om det vid några tillfällen resta kravet om en ensidig krondevalvering, där man ej haft de stora länderna i sällskap, ja, icke ens sällskap med de nordiska länderna. Om man tidigare gjort en mindre krondevalvering, skulle man nu fått ännu större svårigheter gentemot pundländerna, såvida man icke velat göra samma devalvering som dessa gjort utan hänsynstagande till den tidigare devalveringen. Man är väl allmänt ganska överens om en annan sak, nämligen att kronkursen icke bör rubbas annat än med långa mellanrum och helst då samtidigt med en mera allmän omvärdering av betalningsmedlens värde de olika länderna emellan.

Vilka följder som devalveringen kommer att få med hänsyn till prisutvecklingen i vårt land är väl i dagens läge svårt att helt förutse. Regeringen har räknat med att devalveringens inverkan på levnadskostnadsindex skall bli av relativt måttlig beskaffenhet och kunna bemästras genom tillskott i olika former av statsmedel. Det är väl åtskilligt som talar för att denna bedömning har goda skäl för sig. Devalveringen kom-

mer väl att medföra inte bara prisökningar på importvaror utan också prissänkningar. Jag erinrar om den, låt vara svaga men ändå framträdande tendens till prissänkningar, som förekom vid tiden före devalveringen. Att denna tendens skulle annat än rent tillfälligt avbrytas genom devalveringen har jag svårt att tro. Til syvende og sidst är det ju tillgången och efterfrågan på varor som bli avgörande för prissättningen ute på världsmarknaden, så långt länderna ha möjlighet att köpa varorna där de äro billigast. Få vi möjlighet till en ökad export på dollarländerna, så kunna vi sättas i tillfälle att i många fall trots devalveringen importera varor till ett billigare pris än vad varorna nu betinga i mjukvalutaländerna. Till en friare handel länderna emellan komma väl nu pågående ansträngningar till upprättande av frilistor m. m. att kunna avsevärt medverka. Det är självklart att vårt land skall vara med i dessa strävanden för ett friare varuutbyte. Att man vill gå försiktigt fram är enligt mitt förmenande ganska naturligt. Om ansträngningarna icke toge sikte på en realistisk bedömning av de europeiska ländernas nuvarande svårigheter och möjligheter, ja, då kunde det lätt bli ett bakslag, som kunde försena i stället för att påskynda övergången till en mera fri handel. De tullsänkningar som förestå eller t. o. m. ha genomförts i en del länder komma väl också att verka i riktning mot ett friare varuutbyte, även mellan länder med olikartad valuta.

En sak som är ägnad att underlätta en stabil prisnivå i vårt land är, att vi i det närmaste äro självförsörjande i fråga om livsmedel. Ur den synpunkten hälsar jag med tillfredsställelse regeringens uppgörelse med jordbrukets organisationer. Att uppgörelsen icke applåderas vare sig av jordbrukare eller de löneanställda är väl närmast beroende på de intresseställningar, som här finnas. Det är väl också ett

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

vittnesbörd om att man åstadkommit en kompromiss som kan anses skälig, ja, i förevarande läge kanske den enda möjliga. Visst kan det te sig litet egenomligt att jordbrukets produkter skola subventioneras för ett år, då skörden varit god och blivit väl bärgad, men tar man hänsyn till jordbruksprisernas internationella läge, förstår man att jordbrukarna nu ha trumf på hand. I stort sett tror jag man är villig att erkänna, att den förda jordbrukspolitikens varit ägnad att stegra jordbrukets produktivitet, vilket i nuvarande läge måste betraktas som en betydande vinst. Att jordbruksregleringen icke kan ge hundraprocentig rättvisa i de enskilda fallen, ja, det beror ju bl. a. på de olika förutsättningar, som jordbruket arbetar under i olika delar av landet och inom olika brukningsdelar.

Den stabiliseringslinje som regeringen följt har visat sig vara framgångsrik, såsom det också vittnats om från flera håll här i dag. Vi ha haft en mycket stabil levnadskostnadsindex, en mycket konstant prisnivå, som uppnåtts genom en rad samhällsingripanden och under medverkan av arbetare, löntagare och företagare med deras organisationer. Vi ha kunnat öka produktiviteten och inom landet uppnå balans mellan köpkraft och tillgången på varor. Men det har också uppnåtts balans mellan export och import, och därvid har uppstått ett låt vara mindre överskott, som kan möjliggöra en ökad import av nödvändighetsvaror. Det torde vara obestridligt att också sparandet har ökat och att nu förutsättningar finnas för en verkligt fruktbringande sparkampanj.

Denna inre och yttre balans i vårt ekonomiska liv, som sålunda uppnåtts, har skapats genom en rad olika samhällsingripanden och under medverkan av arbetare, löntagare och företrädare för produktion och handel. Men det bör också uppmärksammas, att det samhällseliga regleringsvänget kunnat lättas i

skilda avseenden, framför allt genom upphävandet av de flesta ransoneringarna. Detta har helt och hållet varit i överensstämmelse med de deklamationer, som gjorts vid upprepade tillfällen av det socialdemokratiska partiets företrädare, inte minst under den senaste valrörelsen. Och jag skulle i detta sammanhang vilja fråga herr Ohlin: Vore det inte skäl i att tillmäta dessa högtidligt gjorda deklamationer ifrån ett stort parti, som är vant vid att uppfylla sina vallöften, åtminstone lika stor betydelse som oppositionens framträdande under valrörelsen?

Vid tiden för devalveringen fanns det sålunda goda förutsättningar för att den inre och yttre balansen skulle kunna bibehållas samtidigt som kvarstående regleringsväng kunde lättas och undan för undan avskaffas. Det är ju en ekonomisk balans utan alltför många stödjande kryckor som man i de flesta läger eftersträvar att uppnå.

Nu är frågan, huruvida läget genom devalveringen blivit så radikalt förändrat, att man skall slå in på en ny ekonomisk politik, där de fria krafterna få, om inte fritt spelrum så dock ett väsentligt ökat utrymme. Enligt mitt förmenande finns det goda skäl att fortsätta den förda stabiliseringspolitiken, vänta och se om icke devalveringens svårigheter kunna övervinnas utan höjning av vår prisnivå. Detta kunna vi icke, tror jag, i dagens läge bestämt avgöra. Detta förutsätter givetvis en fortsatt lönestabilisering och att statsmakterna vidtaga erforderliga åtgärder för att prisnivån skall kunna hållas.

De förslag som i detta avseende framlagts av regeringen äro inte av den storleksordning, att de böra av riksdagen avvisas. Mera avskräckande ter sig för mig det läge som kan uppkomma, därest prisnivån kommer på glid uppåt. Var man då hamnar vet ingen. I ett sådant läge brukar det i varje fall i regel vara så, att det är de improduktiva spekulanterna som hösta in de sto-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

ra vinsterna. Framför allt vet man att lönestegringarna icke kunna försiggå i den takt, vari priserna öka.

Såvitt jag kan se ha varken arbetar- eller löntagargrupperna, liksom inte heller företagargrupperna något att vinna men ganska mycket att förlora, om löner och priser stiga. Jag erinrar om att något större utrymme för lönestegringar, som icke komma att framkalla prisstegringar, icke torde finnas. Det befintliga utrymmet för lönestegringar är inte av den storleken, att det låter sig på ett rimligt och rättvist sätt fördelas genom mera allmänna lönerörelser. Sannolikt skulle det väl i ett sådant läge bli de redan bäst tillgodosedda grupperna som hade de största möjligheterna att kunna hålla sig framme. Ingen vet för övrigt var man hamnar, om pris- och löneskraven sättes i verksamhet. I övrigt vill jag erinra om att mindre justeringar av löner ju äga rum under en avtalsperiod, men jag är angelägen att framhålla, att de ökningar av lönerna, som man här gång efter annan påvisar ha ägt rum för industriarbetarna, till väsentlig del förskriva sig till den ökning av arbetsprodukterna som uppnåtts. Därmed vill jag ingalunda bestrida att denna ökning av arbetsmängden givetvis också varit beroende på industriens rationalisering.

De invändningar, som man ifrån SACO lär ha gjort mot att priserna hållas nere genom subventioner, där skattemedel komma till användning, har jag svårt att förstå. Om en inflation finge luft under vingarna är det sannolikt att även dessa befolkningsgrupper skulle få svårt att få sina inkomster att stiga i samma takt som priserna. Visserligen kan man resonera kallt och säga, att eftersom de direkta skatterna äro progressiva, så få högre inkomsttagare betala mer för ett kilo kaffe än mindre inkomsttagare, när kaffepriiset hålles nere genom subvention. Men detta resonemang för ju fram till sådana orimligheter som att man

skulle säga: Folkpensionärerna kunna inte ha råd att hålla sig med kaffe på grund av den prisstegring som ägt rum. Då kanske man svarar på den andra sidan: Höj då folkpensionerna, så att de få råd att köpa kaffe!

Detta erinrar mig om ett resonemang jag ofta mött vid förhandlingsbordet med representanter för kommunalanställda. Sedan de stora löneskillnaderna påvisats har man sagt: Vi äro inte alls motståndare till att man höjer lönerna för de sämst ställda grupperna; de behöva höjas ganska väsentligt. Detta är ett resonemang som låter så utomordentligt bra men som inte låter sig omsättas i verkligheten. Ty om man gör sådana löneökningar, som inte ha något ekonomiskt utrymme inom samhället och möjliggöras genom produktionsstegringar eller dylikt, leder detta i själva verket icke till lönestegring för någon av parterna. Jag har inte kunnat underlåta att i det nuvarande läget göra detta påpekande angående folkpensionärernas ställning. Jag tror att denna kammare känner mig alltför väl för att härav dra den slutsatsen, att jag inte skulle vilja vara med om att förbättra folkpensionärernas ställning; ingenting skulle väl vara mera glädjande än om detta bleve möjligt.

Naturligtvis måste man sträva efter att nå ett sådant läge, där löner och priser bestämmas efter friare metoder. Men vi äro icke framme ännu vid den punkt, där detta kan ske utan inflatoriska risker. Det finns också enligt min mening ännu alltför många okända faktorer, som ha samband med devalveringen och som vi böra känna och kunna behärska, innan vi äro färdiga med att låta det ekonomiska livet reglera sig självt efter friare metoder än dem som i nuvarande läge äro möjliga att tillämpa.

Såsom i propositionen nr 215 erinras om, kan det ju föreligga risker för att vissa länder skola höja sin kostnads- och prisnivå, vilket skulle ytterligare

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

komma att försvåra vårt läge genom ännu högre importpriser. Jag vill då framhålla, att det väl å andra sidan icke är uteslutet att ytterligare länder kunna komma att devalvera och att andra länder kunna komma att ytterligare öka devalveringsprocenten. Man vet ännu icke i nuvarande osäkra läge något om slutpunkten, men om devalveringen skulle följas av en mera allmän, kraftig stegring av kostnader och priser, ja, då blir devalveringen förfelad — vi äro ju för övrigt icke initiativtagare utan ha måst följa med — och då har den icke lyckats åstadkomma vad man måste ha avsett med densamma. Vi måste för vårt lands vidkommande söka undgå en sådan ekonomisk utveckling.

Man kan givetvis icke, herr talman, bortse från att vissa industrier, som arbeta på export till vissa hårdvalutaländer, kunna genom devalveringen komma att inhösta mycket höga vinster. Det är ju möjligt att man i det närmaste kan få ut samma exportpriser som före devalveringen. Detta bör, enligt min mening och i enlighet med vad som framhålles i propositionen, leda till ett övervägande om fortsatt vinstbegränsning eller till vidtagande av andra motsvarande åtgärder, så att vinsten åtminstone icke skall kunna användas i inflatoriskt syfte.

Om man nu skulle övergå till ett system, där löner och priser enligt den fria konkurrensens lagar skulle få stiga, ja, då borde väl också prissubventionerna på skilda områden upphöra. De skulle egentligen då icke längre fylla sitt ändamål och icke väl passa tillsammans med detta friare system. Vilken övre gräns skulle man bestämma sig för i fråga om den nya stabiliseringslinjen? Vore det i ett sådant läge möjligt att uppnå en sådan stabiliseringslinje utan hårdhänta regleringsåtgärder, där man kanske fick vandra den mödosamma vägen tillbaka? Ja, det är frågor som man ställer sig och som

jag är oförmögen att besvara, men där jag hyser mycket starka tvivel.

Vid tiden för krondevalveringen hade de stora huvudorganisationerna för arbetare och löntagare givit sin anslutning till regeringens stabiliseringslinje. Efter krondevalveringen har Landsorganisationen mera ställt sig avvaktande för att invänta riksdagens ståndpunktstagande. Detta betyder ju ingalunda att man avisat stabiliseringslinjen, utan att man bland annat först vill se, huru helhjärtat samhället är berett att göra de nödiga uppoffringarna för att prisenivån skall kunna hållas stabil. Här har sålunda riksdagen icke blivit satt i efterhand. För egen del skulle jag ha varit gladast åt att Landsorganisationens slutliga ståndpunktstagande redan nu hade kunnat vara fixerat.

Detta ofta förekommande tal om att riksdagen sättes i efterhand till följd av till regeringen lämnade fullmakter eller till följd av preliminära partöverenskommelser berör ju både viktiga och intressanta konstitutionella frågor. I detta sammanhang vill jag emellertid inskränka mig till att säga, att den metod, som nu användes, synes mig ofrånkomlig, så komplicerat som tidsläget är på åtskilliga områden. Det förekommer också motsvarande förhållanden på skilda områden inom vårt samhällsliv, icke minst i vårt kommunala liv. Man kan beklaga denna utveckling, om man så vill, men man måste åtminstone som en övergångsform i en onormal tid acceptera den.

Man har här i dag framfört det alternativet, att riksdagen skulle, genom valda eller på annat sätt utsedda förtroendemän, förstärka regeringen vid förhandlingsbordet. Ja, vad kan det komma att leda till för resultat? Det kan lätt bli så, att man därigenom förstärker den fackrepresentation som sitter på andra sidan bordet, och det vore ju inte så särdeles lämpligt, om förhandlingsidan inte skulle komma att hålla

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

ihop. Dessutom vill jag, på grundval av en mångårig erfarenhet från förhandlingsarbete, säga, att det går helt enkelt icke i praktiken att i slutskedet driva förhandlingar med hur stora delegationer som helst. Det är självklart att i ett sådant fall skulle regeringen komma att bära det konstitutionella ansvaret. Det kan icke övervältras på någon annan. Men det är ju regeringen van vid. På oppositionshåll är man alltid beredd att taga för sig vinsterna, allt vad som är värdefullt och gagneligt i uppgörelserna, under det att allt som är obehagligt däri faller på regeringen.

Jag vill, herr talman, till slut säga, att de förslag, som regeringen framlagt för att fullfölja stabiliseringspolitiken, kunna påräkna den socialdemokratiska riksdagsgruppens fulla stöd. Kan denna politik — förutsättningar härför finnas enligt min mening — lyckas hålla inflationen borta från våra landamären och den inflationsrisk som devalveringen onekligen har medfört, då skulle jag känna mig ganska tillfredsställd.

I fråga om skattesänkningar skulle jag vilja säga, att naturligtvis äro vi alla glada åt att skattesänkningar kunna ske, dock under den förutsättningen, att vid skattesänkningarna vederbörlig hänsyn tages till utgifterna på längre sikt. Här står tydligen icke något större belopp till förfogande, som kan göras tillgängligt för skattelättnader. Men man vet också, att det föreligger betydande behov för ökning av investeringarna på skilda områden. Jag erinrar om våra vägar, som behöva förbättras, och jag vill också göra mig till talesman för det behov som föreligger, när det gäller utbyggandet av våra sjukhus och ålderdomshem, och så ha vi ju bostadsbyggandet m. m. Jag vill också erinra om de investeringsbehov som uppkommit efter kommunindelningen eller i samband därmed. Denna kommunindelning hade ju till syfte att söka effektivisera den kommunala förvaltningen och möjliggöra ett helhjärtat ge-

nomförande av de sociala reformer som statsmakterna ha beslutat. När så skall ske måste mycket stora investeringar göras, icke minst på den svenska landsbygden.

Herr talman! Jag har icke sagt detta för att jag på minsta sätt vill motsätta mig skattelättnader, utan för att jag vill dämpa ned något de överdrivna förväntningar man på vissa håll hyser, när det är fråga om skattelättnader.

Till sist, herr talman, vill jag bara säga ett ord angående de psykologiska förutsättningarna för nuvarande stabiliseringspolitik. Jag har en stark känsla av att man nu från arbetarnas, löntagarnas, allmänhetens, från företagarnas och från representanters förhållning m. m. sida på ett helt annat sätt än tidigare är inställd på att mycket mera helhjärtat än förut medverka till att säkra den nu uppnådda ekonomiska balansen i samhället. Detta medför i sin tur en helt annan möjlighet till sparsamhet i detta land och möjlighet att kunna få ut en större effekt av den sparpropaganda som lite varstans är iscensatt här i landet. Jag tror det skulle vara utomordentligt olyckligt, om man icke i det ovissa läge vi nu befinna oss i fortsatte med stabiliseringspolitiken, åtminstone ända fram till dess klarhet vunnits, dels om hur stora svårigheter vi ha att övervinna, när prisnivån har hunnit att stabilisera sig några månader efter det devalveringen genomförts, dels om det möjligen finns vägar, på vilka vi, med utsikt till samma framgång som vi hittills haft, kunna fortsätta med stabiliseringspolitiken. Jag tror att detta är av utomordentlig betydelse, och detta manar oss enligt min mening att fortsätta stabiliseringsverksamheten.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Jag skall för ett ögonblick avbryta den ekonomisk debatt som här pågår. Jag gör

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

det därför att två talare under dagens överläggningar ha tagit upp frågan om vår svenska flyktingpolitik. Jag avser inte nu att lämna någon fullständig redogörelse för den flyktingpolitik vi föra här i Sverige och för de olika aspekter den kan uppvisa. Det har väckts en interpellation i första kammaren i denna fråga, och jag hoppas att jag vid dess besvarande skall bli i tillfälle att mera utförligt redovisa detta område av vår aktuella politik.

Att jag begärt ordet beror på att herr förste vice talmannen riktade en direkt uppmaning till mig. Han sade att det skulle kännas för honom tillfredsställande, om jag från regeringsbänken kunde försäkra kammaren, att vidsynthet och humanitet är riktpunkten för Sveriges flyktingpolitik. Jag kan till alla delar lämna kammaren denna av herr förste vice talmannen begärda försäkran. Vidsynthet och humanitet har under hela den tid som jag har följt flyktingfrågan varit den riktpunkt som vi försökt att hålla.

Herr förste vice talmannen frågade ytterligare: Är det regeringens mening att för framtiden föra en mera restriktiv politik? Jag vill på den frågan svara, att grundlinjerna för den svenska flyktingpolitiken under den efterkrigstid, i vilken vi leva, alltså ligga orubbade.

Sverige avvisar, förpassar eller utvisar inte politiska flyktingar. Den principen ha vi hållit, och den principen ämna vi hålla. När det gäller att tolka det politiska flyktingskapets begrepp, har, det kan jag försäkra kammaren, den tolkning som vi tillämpat här i landet varit mycket vidsträckt och mycket generös. Vi ha inte tolkat politiskt flyktingskap som ett snävt begrepp. Vi ha tolkat detta begrepp under hänsynstagande till de förhållanden som råda i det land, från vilket vederbörande utlänning har kommit. Det är bara en princip som vi hittills ha ansett det nödvändigt att konsekvent upp-

rätthålla i vår tillämpning när det gäller att avgränsa det politiska flyktingskapets begrepp, och det är, att den som lämnat sitt hemland endast därför att han känt en allmän vantrevnad eller därför att han känt sig inskränkt i sina försörjningsmöjligheter, honom ha vi icke kunnat anse vara en politisk flykting, när han kommit till vårt land.

Vi ha goda legala garantier på detta område. Enligt den lagstiftning som gäller kan en utlänning, som kommer hit till Sverige utan pass eller försöker illegalt komma in till riket, avvisas. Avvisningsbeslut i sådant fall kan i regel fattas av den lokala polismyndigheten. Men om flyktingen påstår att han är politisk flykting och de uppgifter han lämnar till stöd för detta påstående inte äro uppenbart oriktiga, skall beslutet hänskjutas till den centrala utlänningsmyndigheten, till statens utlänningskommission. Denna kommission kan låta flyktingen stanna här i landet och kan alltså erkänna honom som politisk flykting, men kommissionen kan icke utan vidare besluta, att han såsom varande icke politisk flykting skall förpassas ur riket, utan innan kommissionen fattar ett sådant beslut måste kommissionen överlämna ärendet till utlänningsnämnden, som skall avge ett yttrande till kommissionen. Det blir alltså här två centrala myndigheter som få tillfälle att göra sitt ord gällande, innan en person icke erkännes som politisk flykting, och om det föreligger skiljaktiga meningar, har vederbörande utlänning formell klagorätt hos Kungl. Maj:t.

Vad är det som har hänt på senaste tiden, eftersom flyktingfrågan åter har kommit att tilldra sig uppmärksamhet? Det har fattats ett avvisningsbeslut, enligt vilket vederbörande flyktingar skulle lämna landet i den båt i vilken de kommit. Detta är den form av avvisningsbeslut som är genomgående i ett land som Danmark. Varför ha vi fattat ett sådant beslut? Vi ha gjort det

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

därför, att när det gäller flyktingar som komma från Polen och från östzonen i Tyskland vi icke, eller i varje fall allenast med den största svårighet, kunna skicka dem tillbaka med ordinarie kommunikationsmedel därför att gränsmyndigheterna i dessa delar av Europa vägra flyktingarna att landstiga vid återresan. De komma alltså tillbaka till Sverige med samma fartyg, varmed de lämnat landet.

Jag erkänner gärna för kammaren, att de utläningar, som på detta sätt ifrågasättas skola lämna landet med ordinära kommunikationsmedel, icke se med någon större glädje på den möjligheten att tas emot av myndigheterna vid framkomsten till dessa utländska hamnar. Det har framhållits gång på gång för oss, att skola de lämna landet, se de hellre att de få återvända med den båt med vilken de kommit, ty på samma sätt som de kunnat smuggla sig ut hoppas de kunna smuggla sig in. Vad beträffar den båt, som nu väckte uppmärksamhet då försök gjordes att sända den tillbaka, förelåg det ett intyg från två personer, som kunde betraktas som sakkunniga på detta område, att båten var sjövärdig, att den hade stålskrov och var försedd med lufttankar så att den — som det stod i intyget — praktiskt taget inte kunde sjunka och att den hade en motor av utmärkt god kvalitet. Sedan visade det sig att de återvändande mötte hårt väder och att båten kanske inte var så bra som intyget utvisade. Men även sedan båten kommit tillbaka andra gången gjorde dess skeppare fortfarande gällande att den var sjövärdig. Sedan utlänningskommissionen hade underkastat båten en förnyad besiktning konstaterades, att den var ett för bristfälligt fartyg för att något nytt försök skulle få göras.

Hur pass sträng är den svenska flyktingpolitiken? Jag kanske inte nu skall lämna några siffror, men om jag säger att vi från Polen och östzonen under de senaste åren fått lika många flyk-

tingar som den folkmängd som rymmes i en ordinär svensk socken, säger ju detta en del. Beträffande dessa flyktingar ha hittills meddelats avvisningsbeslut i, om jag är rätt underrättad, i runt tal 180 fall. Endast i åtta fall har återtransport verkställts. I de andra fallen har vederbörande fått stanna kvar i landet, fastän avvisningsbeslut har meddelats.

Sedan vill jag icke undanhålla kammaren, att jag med ett visst bekymmer ser på denna flyktingström som kommer till oss från dessa länder, ty även om kanske majoriteten är hyggligt, enkelt folk, så finnes det dock bland detta klientel människor, som av politiska och andra orsaker sannerligen icke kunna anses vara ett förvärv för vårt land. Det finns bland dessa flyktingar människor, som orsaka våra myndigheter mycket besvär och mycken oro, när det gäller att övervaka vilken verksamhet de bedriva på svensk botten. Jag kan bara såsom ett exempel, för att lugna kammaren i fråga om farhågorna för att vi äro hårda och omänskliga i vår flyktingpolitik, nämna, utan att angivna några namn, ett antal tyfval och tala om för kammaren hur det har gått med dessa människor.

Vi ha en man här, som år 1932 gick in som medlem i det nationalsocialistiska arbetarpartiet och avancerade till både ortgruppenleider och borgmästare under den nazistiska regimen. Vi ha uppgifter om honom, att han be-teknats som en mycket framstående judehatare på sin tid. Han har kommit hit som s. k. flykting. Vi ha meddelat avvisningsbeslut beträffande honom, men han finns här allt fortfarande. En annan person, som kom in i Waffen SS också år 1932, flydde hit sedan han blivit rädd för att hans medlemskap i denna organisation skulle bliva uppenbarat. Han hade med sig sin hustru, som var sjuk. Här ha vi faktiskt låtit ett humanitärt skäl, nämligen hustruns sjukdom, väga över. Han finns alltså

Vid remiss av **Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.**

fortfarande i landet. Vi ha fått hit folk, som varit agenter för hemliga ryska polisen i östzonen och som funnit verksamheten litet tråkig och hoppat av som man säger. Vi ha velat förpassa dem, men vi ha inte kunnat bli av med dem, utan få ha dem kvar här i landet. Sedan ha vi andra som kommit hit och som ha sagt: Vi äro icke politiskt inställda, vi ha icke varit utsatta för några otrevligheter från myndigheterna i vårt hemland:

En konstnär flydde därför att han inte fick turnera som han ville i hemlandet. En annan flykting hade blivit uppsagd från sin bostad och anvisats en mindre tvårumslägenhet, och trots att han var medlem av kommunistiska partiet tyckte han detta var tråkigt och flydde till Sverige. En annan förklarade, att han aldrig varit utsatt för förföljelse, men flydde hit för att få bättre försörjningsmöjligheter här än som stodo honom till buds i det land varifrån han kom.

En tredje flykting sade, att han redan tidigare begärt svenskt inresevisum och blivit lovad anställning i en firma i Sverige, men att han tyckte, att det icke var trevligt att vänta, icke lönt att iakttaga formalia och att han därför valde att fly till vårt land! Han ansåg det vara ett säkrare sätt att komma hit än att avvakta myndigheternas besked. Ja, så se några fall ut.

Dessa rena försörjningsfall ha vi icke ansett vara politiska flyktingar, och vi ha också konstaterat att levnadsförhållandena i de länder, från vilka sådana här försörjningsfall komma, äro så pass mycket sämre än vad förhållandena äro i Sverige, att om vi skulle öppna vår dörr på vid gavel även för sådana människor, så skulle vi kunna dra på oss ett problem av mycket stora proportioner.

Jag har lämnat dessa uppgifter därför att jag ej har velat att regeringen i denna remissdebatt skulle underlåta att svara på de frågor som ställts om den

flyktingpolitik vi följt. Jag hoppas att kammaren av denna mycket enkla och naturligtvis med nödvändighet korta redogörelse har fått det intrycket, att den försäkran jag gav herr förste vice talmannen i början av mitt anförande, nämligen att vi följa vidsynthet och humanitet i vår flyktingpolitik, icke har varit felaktig.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att till herr inrikesministern få uttala min tacksamhet för det anförande statsrådet här har hållit.

Med undantag för ett par mycket uppmärksammade fall anser jag att Sverige fört en vidsynt och humanitär flyktingpolitik. Det framgår av inrikesministerns anförande, att han är beredd att alltjämt följa den linjen. Jag förstår väl att sådana personer, som kunna äventyra vår egen säkerhet, måste omhändertagas på ett alldeles särskilt sätt och avvisas, och jag är ej heller oförstående för de betänkligheter som råda, när det gäller dem som komma hit enbart för att få bättre försörjningsmöjligheter, och att dessa fall måste noga prövas. Vad jag och många med mig ha varit oroliga för har varit, att människor som flytt undan en politisk regim, vilken för oss, som bekänna oss till Västerlandet, måste framstå såsom olidlig — och gjort det kanske med uppenbar livsfara — skulle avvisas. Jag tror att herr statsrådets svar i detta fall lugnar ganska betydligt.

Herr **DICKSON**: Först, herr talman, några efterlysningar. Vid förra årets riksdag beslöt kammaren enhälligt på statsrevisorernas och en enskild motionärs hemställan, att man skulle taga bort en mängd små pålagor på folket såsom frälseskatteräntor och andra, av vilka pålagor många bara rörde sig om ett öre och egentligen borde vara ändå mindre, medan några kanske voro något större. Det ansågs att dessa påla-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

gor voro så krångliga och besvärliga och betydde så litet för statskassan att de, såvitt riksdagen kunde se, borde avvecklas. Beslutet blev att en revision borde komma till stånd *utan vidlyftiga utredningar eller annan onödig omgång*. Kungl. Maj:t fick befogenhet att utan riksdagens hörande vidta erforderliga åtgärder. Regeringen handlade snabbt. Jag har följt ärendet i dess irrgångar. Det lämnade snart kanslihuset och kom till ett centralt ämbetsverk, över vars namn jag skall dra tystnadens slöja. Där har det nu legat i snart ett år. När riksdagen använder en mycket ovanlig formulering och därtill en mycket behjärtansvärd sådan, nämligen att någon vidare utredning inte skall vidtas utan det hela skall gå raskt och precist, då skulle man ju kunna vänta sig en något snabbare behandling av ärendet. Ute i landet sutto många människor och gladdes, när de fingo höra riksdagens beslut. Nu sitta de och vänta och vänta, och ingenting blir av. Jag har velat föra fram denna sak här, ty jag vet inte hur man på annat sätt skall kunna påskynda dess behandling, och det kan ju hända att funktionärerna i detta ämbetsverk, på vilket jag så diskret syftade, nu kunna ta itu med detta enkla ärende, så att det blir något resultat av det hela.

Den andra efterlysningen gäller 1944 års nykterhetskommitté. Den kommittén har kostat mycket pengar. Nog har den kommit fram med ett och annat yttrande, men den lever ännu och kostar fortfarande mycket pengar. Jag har vid ett par tillfällen besvärat riksdagen med motioner i fråga om starköl och sådant. Förra året motionerade jag inte, och jag fick för det en eloge av min kontaktman på detta område, herr Olsson i Gävle. Han sade mig, att den omständigheten att det inte rördes i saken hade befordrat snabbheten i ärendets behandling. Jag var ju glad åt detta erkännande och är glad över min återhållsamhet. Herr Olsson i

Gävle hade redan för tre år sedan med sin karakteristiska betoning sagt, att mycket snart skulle ett resultat av kommitténs arbete komma fram. Nu har det gått lång tid sedan detta yttrande fälldes; jag är säker på att uppskovet berott på omständigheter över vilka herr Olsson i Gävle inte har kunnat råda, och mitt förtroende till herr Olsson i Gävle är orubbat, men jag tycker nog ändå, att det borde kunna bli något mera fart på denna utredning. Vad som i detta avseende speciellt har oroat mig är en formulering i kommitténs egen beskrivning av sina planer, där det heter, att bland annat undersökningar skola komma till utförande om alkoholkonsumtion och fylleriförseelser m. m. i olika länder. Det kan ju bli en intressant läsning, när det hela väl är färdigt, men folk super ju på så olika sätt i olika länder, så att någon tillämpning, om jag så får uttrycka det, på våra supseder inte står att vinna genom erfarenhet beträffande fransmäns och spanjorers sätt att dricka. Jag tror därför även denna kommitté skulle kunna påskynda sin verksamhet en smula.

Jag skall sedan tala allvarets ord om dagens läge och stabiliseringspolitiken. Jag tror nog att i det avseendet förhåller det sig så som det sagts av flera talare från olika partier, nämligen att på kort sikt torde man knappast kunna göra på annat sätt än som regeringen nu försöker göra, att under bibehållande av stillhet och lugn på löne marknaden och prismarknaden undvika inflatoriska äventyrligheter. Jag tror att det är så viktigt att detta sker, att man på den punkten borde under någon tid lägga band på de partipolitiska spekulationerna. Dem kan man ju ta upp igen nästa år, då det skall bli liv och rörelse under det stora korruptionspektakel, som en valrörelse ju dock många gånger är. I alla fall är läget nu nog så allvarligt. Det gäller här, som kologen sade när han föll i vattnet, om man

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

skall kunna klara stärksakerna. Jag tror att det är riktigt att alla samverka för att få rätsida på den här situationen. Alla äro kanske inte överens just nu — jag skall komma till den saken om ett ögonblick — men här skulle jag vilja inflicka att det finns mycket mer där man är överens än man egentligen är medveten om, och att, om man vände på kakan och inte först plockade fram vad man skall kritisera utan i stället vad man kan samverka för, skulle man komma längre och snabbare framåt. Detta leder också till en tanke, som jag för min del tycker är riktig, nämligen att det normala i ett kultursamhälle som vårt borde vara att vi hade en samlingsregering. Den frågan är inte aktuell nu, och jag tror att det är bättre att den regering som vi nu ha, sitter ännu någon tid — av olika skäl — men som princip tror jag att en samlingsregering är det riktiga.

Jag har talat om allvaret i den situation, som uppstod då meddelandet kom om pundets devalvering och därmed också så småningom kronans devalvering. Denna situation kommenterades i en radioutsändning, där flera politiska förgrundsfigurer yttrade sig, bland dem också herr Hagberg i Luleå. Jag ser att han infunnit sig nu, och jag måste då säga, att hans anförande i denna utsändning var ganska märkligt. Herr Hagberg i Luleå är ju en begåvad karl, han är ingen dumskalle, och han måste sålunda veta vad det betyder, om man skulle gå hans väg, där han rekommenderade, vilket han tycks ha gjort även i dag, att tiden nu är inne för uppsägning av avtal och begärande av högre löner. Han måste också veta, att de första som drabbas av inflationens besvärigheter äro de svagast ställda i samhället. Jag skulle vilja ställa en direkt fråga till herr Hagberg i Luleå, och det vore roligt om han ville svara rent ut, så att man får klarhet på den punkten: Vill herr Hagberg i Luleå ha inflation? Är det en politisk linje, som

herr Hagberg i Luleå driver, då veta vi åtminstone den saken, och man behöver inte vidare diskutera den. Den moraliska sidan av herr Hagbergs i Luleå framträdande vid det tillfället får väl herr Hagberg i Luleå göra upp med Vår Herre en gång i tiden, men i fråga om den politiska sidan så har jag svårt att kalla det annat än sabotage, ett ord som herr Hagberg i Luleå kanske har hört förr.

Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga till herr Hagberg i Luleå, som jag tror att hela svenska folket skulle vara nyfiket på att få besked om: Hur skulle det ha gått för herr Hagberg i Luleå, om det varit så att denna händelse utspelats 30 mil österut, om regeringen varit borgerlig där och herr Hagberg i Luleå hade yttrat det anförda i radio? Ja, jag sade borgerlig regering men tänkte mig då inte för, ty regimen måste ju vara sådan den är, om mitt exempel och min fråga skall gå in. Men summan av det hela är att herr Hagberg i Luleå nog kan vara glad över, att det var här i Sverige som denna händelse utspelades, ty annars hade det kunnat bli ledsamheter.

Jag skall nu chockera herr Hagberg i Luleå och kanske flera med en annan sak; jag ser att Hans Excellens utrikesministern också nu är här. Vi ha inte reglerade förhållanden med Spanien. Det händer väl att det må kunna finnas litet skavanker på de demokratiska principerna där nere, men nog svälja vi väl så stora kameler i det avseendet att den lilla mygga, som Spanien därvidlag representerar, skulle vi kunna låta bli att sila ifrån. Det är närmast barnsligt, tycker jag, att ha det på det sätt vi för närvarande ha det.

I det stora hela är Sverige ett bra land, och de som inte ha sett förhållandena ute i världen veta nog inte hur pass bra det är. Jag kanske skulle säga, att landet är ett paradiset speciellt för lättingar, oduglingar och fähundar, ty det är det. Det finns väl intet annat

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

land på jorden, där sådana personer ha det så lättvindigt som här, på bekostnad av dem som äro ordentliga. Men även de ordentliga ha det bra, och vi böra ju alla arbeta på att få behålla dessa förhållanden och om möjligt förbättra dem. Här låg för några dagar sedan ett aktstycke utdelat på kammarens pulpeter försett med meddelandet att broschyren var utgiven av ett organ för SAF, LO, TCO och staten. Det heter här: »Vi sitta alla i samma båt.» Ja, det är så sant som det är sagt, ty det göra vi. Men när man sitter i en båt skall man uppföra sig efter särskilda regler. Dels skall man sitta still och inte bråka för mycket, och skall man ro — och det skola vi allesammans — så skall man ro åt samma håll och så om möjligt hålla takten. På den punkten klickar det ganska mycket. Jag tror att det vore rätt så skönt om det bleve den lilla avspänning partierna emellan, som jag nyss talade om, så att man kunde få litet ro att arbeta framåt. Det politiska livet blir tråkigare på det sättet, men det skall ju inte vara någon nöjesinrättning heller.

Till slut skulle jag ha velat säga till finansministern, om han hade varit här — men vad jag säger sprids kanske ändå till hans öron — att han, som tidigare varit jordbruksminister och dessutom har praktisk kännedom om landsbygden och vad där sker och därmed också har erfarenhet av hönsskötsel, i sitt nya förvärvsarbete ville komma ihåg den fabel, som jag en gång tidigare fört på tal här i riksdagen, nämligen fabeln om hönan, som värpte guldägg. En vanlig höna värper inte, om hon inte trivs, och det gör inte en höna som värper guldägg heller. Hönan som värper guldägg är näringslivet och produktionen, som vi allesammans vilja gynna och befrämja. Vi ha bara litet olika uppfattning om hur detta skall ske. Därför får man gå till hönan själv och fråga hur hon vill ha det och sedan ordna det så att hon kan värpa

guldägg undan för undan. Jag tror också att det mål vi här sätta oss före, nämligen att först av allt ro det hela i land i en besvärlig situation, skall gå att genomföra och sedermera också att vårt välstånd undan för undan skall stiga till ett föredöme för andra länder.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag är mycket tacksam för det förtroende, som herr Dickson uttalade för mig, men jag är inte beredd driva det så långt, att jag betraktar mig som herr Dicksons kontaktman.

Om nu herr Dickson längtar efter starkölet och kanske litet mera, så skall ju herr Dickson alltid komma ihåg, att här gäller det tusentals detaljer, och då nykterhetskommittén är en avspegling av riksdagen, bör det inte vara svårt att fatta, att det kan föreligga vissa svårigheter att enas om dessa detaljer. För min personliga del har jag, herr Dickson, tagit ståndpunkt till dessa detaljer, men jag kan inte garantera för de andra tolv ledamöterna i kommittén.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN: Herr talman! Jag beklagar, att jag råkade komma emellan i ett så intressant meningskifte som det mellan herr Olsson i Gävle och herr Dickson; det var inte min avsikt. Jag begärde inte heller ordet för att svara på den lilla utrikespolitiska gliring, som gavs av herr Dickson och som gällde inte egentligen den svenska regeringen utan Förenta Nationerna, nämligen i fråga om dess alltjämt upprätthållna resolution om partiell diplomatisk bojkott av Spanien.

Jag hade i stället begärt ordet med anledning av några reflexioner av herr Ohlin i debattens inledning. Han talade då litet om Europarådet och framställde därvid en vädjan till regeringen att den vid närmaste möte i Paris i nästa vecka med Europarådets ministerkommitté måtte stödja ett förslag

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

från församlingens sida om ett par ändringar i de nyss antagna stadgarna för Europarådet. Det gällde två frågor, den ena intagandet av nya medlemsstater i organisationen och den andra bestämmandet av dagordning för församlingen. I bägge fallen ligger för närvarande bestämmanderätten hos utrikesministerkommittén. Herr Ohlin väddade till mig att stödja församlingens förslag om att låta församlingen få bestämmanderätten i ena fallet om sin dagordning och medbestämmanderätt i andra fallet om intagandet av nya medlemmar. Jag vill på detta stadium inte göra något bindande uttalande i dessa frågor av det skälet, att i en sådan här församling måste man inte bara ge skäl utan också ta skäl, och man kan inte driva en politik oberoende av hur andra medlemsstater ställa sig.

Jag skall bara rent preliminärt ge uttryck åt den uppfattningen, att det förefaller vara litet för tidigt att redan nu ändra denna organisations stadgar, som kommo till stånd så sent att ratifikationerna voro färdiga först i augusti detta år. Jag tror att man i väsentlig grad kan tillmötesgå församlingens önskemål även utan stadgeändring. Ministerkommittén kan exempelvis inhämta församlingens mening rörande eventuella förslag om nya medlemmars anslutning, även om detta inte är foreskrivet som obligatoriskt. Likaså kan ministerkommittén intaga den principiella ståndpunkten, att den godkänner det dagordningsförslag, som församlingen önskar, fränsett måhända exceptionella fall, utan att det redan nu behöver ske någon ändring. Jag erinra om att det mycket väl kan hända att det kommer upp ett eller två eller kanske tre förslag om nya medlemmar redan nu; det veta vi inte ännu. Skulle man vänta till nästa ordinarie församling, skulle beslut därom inte kunna fattas förrän om ett år, men det finns ju alltid möjlighet att inkalla en extra församling, och den möjlighe-

ten har assemblén räknat med. Men naturligtvis kan det tänkas, att skäl framföras med rätt stor styrka för att intaga någon ny medlem redan nu. Jag skulle som sagt rent preliminärt vilja erkänna det berättigade i själva huvudsynpunkten, att det från assembléns sida är önskvärt att församlingen får i någon mån uttala sig om nya medlemmar, även om ministerkommittén för sin del kanske kan göra något preliminärt uttalande om sin ståndpunkt till det föreliggande förslaget.

Herr Ohlin var också inne på ett under de senaste månaderna i pressen ganska livligt diskuterat problem, nämligen om någon partiell försvarssamverkan mellan Sverige å ena sidan och Danmark och Norge å den andra. Denna fråga undersöktes ju på sin tid av de sakkunniga, som voro tillsatta att pröva även spörsmålet om ett försvarsförbund. De rörde sig med två möjligheter och närmast ifrån den utgångspunkten, att det kunde hända, att ett försvarsförbund inte skulle bli accepterat exempelvis av den svenska riksdagen, och att man för den eventualiteten också borde förbereda ett mindre omfattande alternativ. Men det är givet att läget har blivit ett helt annat i och med att Danmark och Norge ha anslutit sig till Atlantpakten och därmed tillhöra en grupp andra stater i militärpolitiskt hänseende. Norge och Danmark kunna ej föra någon separat försvarspolitik oberoende av de övriga Atlantpaktmakterna. Och i en mängd speciella frågor är det självfallet, att en mycket intim samverkan måste äga rum mellan Norge och Danmark samt deras allierade.

Det är givet att Sverige icke kan inlåta sig på en samverkan, som de facto skulle betyda en samverkan med hela Atlantgruppen precis som om vi i själva verket vore anslutna till Atlantpakten. Det finnes här i landet en hel del anhängare av Sveriges anslutning till Atlantpakten, vilka driva en kraftig

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

propaganda för den tanken, att vi böra ha en omfattande partiell försvarssamverkan med Norge och Danmark. Men deras egentliga syfte är ju att driva oss över till en anslutning. Vad de i själva verket vilja är att Sverige skall ändra sin utrikespolitiska huvudlinje. De anse, att detta är den väg, på vilken man skulle komma fram till en ändring i Sveriges politik.

Jag instämmer alldeles med herr Ohlin i hans kritik av dem, som driva denna propaganda. Jag tror att herr Ohlin och jag där ha samma utgångspunkter. Sveriges ståndpunkt till hela detta problem måste ju vara den, att vi icke kunna inlåta oss på en samverkan, som komprometterar den allmänna utrikespolitiska linje som vi följa. Jag tror icke heller, att de andra skandinaviska länderna ett ögonblick tänka sig, att Sverige skulle uppgiva de fördelar, som vi anse vårt politiska ställningstagande ha, genom att deltaga i en samverkan av detta slag. Jag vill icke bestrida, att det i en och annan punkt kan bli fråga om en teknisk samverkan med de andra skandinaviska länderna inom ramen för vad som måste vara vår allmänna politik. Men jag anser, att det vore synnerligen olämpligt, om man skulle framställa detta såsom innebärande något slags mera betydande eller storpolitiskt ställningstagande från Sveriges sida och därmed giva stöd åt dem, som önska driva oss ifrån den politik, som riksdagen hittills varit enig om att föra.

Herr Ohlin yttrade några ord om att krig mellan de skandinaviska länderna är omöjligt. Jag instämmer fullständigt med honom i denna reflexion. Det uttalandet innebär ju ingenting annat än vad som har varit Sveriges politik långt tidigare. Jag erinrar om den deklARATION, som i augusti 1914 utfärdades av de svenska och norska regeringarna och som gick ut på att bägge regeringarna voro eniga om att utesluta möjligheterna av att ett krigstillstånd i Eu-

ropa under några förhållanden skulle leda till att det ena riket vidtog fientliga åtgärder mot det andra. Jag tror, att i detta hänseende finns det ingen meningsskiljaktighet mellan oss.

Herr DICKSON (kort genmäle): Herr talman! Jag är nästan generad av att min lilla replik kommer efter utrikesministerns betydelsefulla deklARATION. Därigenom har också herr Olssons i Gävle anförande förlorat sin daggfriskhet, och det kommer att hänga i luften litet grand.

Emellertid skulle jag vilja korrigera en sak. Jag står här icke i varje minut och längtar efter att få starköl. Skulle jag vilja ha det så har jag tillräcklig blodbrist — liksom de allra flesta människor — för att vilken läkare som helst skall ordinera att jag får det på apoteket. Vad jag vill är, att man på lagligt sätt skall få det.

Sedan sade herr Olsson i Gävle — och ingen vet väl det bättre än han — att nykterhetskommittén har tusen detaljer att tänka på. Jag skulle bara vilja ifrågasätta, om man ej skulle kunna stryka den där detaljen om undersökning rörande alkoholkonsumtion, fylleförseelser m. m. i olika länder som jag talade om nyss. Då skulle, matematiskt sett, den tid som vi ha att ytterligare vänta, nedsättas med en tusendel.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Jag skall gärna glädja herr Dickson med att säga, att för mig kommer denna undersökning icke att spela någon stor roll. Jag skall därvid gärna medverka. Men jag tror å andra sidan, att den ej kommer att fördröja arbetet det allra minsta. Man kan icke svara mera än för sig själv, men jag hoppas, att det skall vara möjligt att fämligen snart på det nya året lägga fram ett betänkande i alla dessa ting.

Herr DICKSON (kort genmäle): Jag ber bara att få konstatera, att beträf-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

fande tidsutdräkten ha herr Olssons i Gävle förhoppningar nu reducerats från »mycket snart» till »tämligen snart».

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag skall till att börja med be att få inkassera ett yttrande, som finansministern hade i sitt anförande för ett par, tre timmar sedan.

Finansministern yttrade om regeringens fortsatta ekonomiska politik och hur den skulle taga sig ut nästa höst, alltså hösten 1950, att då vore det icke regeringens mening att påfordra något lönestopp av arbetsmarknadens parter, utan då skulle parterna givas fria. Vad regeringen då skulle göra enligt herr Skölds yttrande här i dag vore, att den skulle utreda utrymmet för eventuella lönehöjningar och giva parterna råd hur de härutinnan borde förfara.

Det är onekligen ett framsteg, ifall statsrådet Sköld håller fast vid det uttalandet. När man 1946 stod i ett liknande läge, då en lönestabiliseringsperiod skulle brytas, vägrade nämligen den dåvarande finansministern totalt att säga någonting om sin mening angående utrymmet för eventuella löneförhöjningar. Det betraktades på något sätt nästan som ett oberättigat ingrepp från regeringens sida i de avtalsslutande parternas rättigheter, ifall man då skulle stiga fram och giva något råd.

Nu är det ju onekligen så att man har fått en hel del nya registreringsinstrument, när det gäller det ekonomiska livets utveckling. Det gör det ju mera naturligt och mera berättigat i den situation, som man kan vänta nästa höst, än i den situation som vi hade 1946, att en regering försöker att inför allmänheten och arbetsmarknadens parter klarlägga situationens innebörd. Det är alltså endast att hoppas, att regeringens politik nästa höst kommer att motsvara statsrådet Skölds uttalande i dag och icke bara statsrådet Wigforss' förfaringssätt 1946.

Huruvida denna regeringens inställning kan ha någonting med oppositionens kritik att göra är ju icke värt att uttala sig om. Statsrådet Sköld meddelade nämligen, att den tanken, att oppositionen skulle ha någon inverkan på regeringens ståndpunktstagande och handlande vore egentligen endast en illusion, som oppositionen själv hängåvo sig åt, därför att annars skulle den ju över huvud taget icke kunna opponera, eftersom det hela skulle vara fullständigt meningslöst. Generöst nog meddelade statsrådet Sköld, att han ju själv varit i opposition och alltså i samma meningslösa läge.

Jag vill erinra om en artikel av statsrådet Sköld i tidskriften Tiden, vilken icke är så värst gammal. Där redogör finansministern för hur det socialdemokratiska partiet lagt upp sitt inre arbete under oppositionsperioden, hurusom man hade ledande män, blivande statsråd, i spetsen för olika områden och hur partiet i huvudsak följde deras uppläggning av de olika problemen. När man läst denna artikel fick man ju det intrycket, att den tidigare oppositionen grundlade det nya Sverige. Men i dag förklarade herr Sköld, att det var naturligtvis en illusion. Jag skall så till vida giva honom rätt som att de, som trodde på herr Skölds opposition 1932 i jordbruksfrågan, hängåvo sig åt en illusion, därför att en mera fullständig kovändning än den som från statsrådet Skölds sida föregick kohandeln har väl ändå någon framstående politiker mera sällan presterat. Jag skall ej säga aldrig, ty det finns ju flera exempel.

Eftersom det icke finns någon regel utan undantag vill jag göra ytterligare ett medgivande. Det är att om herr Sköld skulle påstå, att herr Hedlunds i Rådombeslut anförande i dag som opposition betraktat närmast är ett illusionsnummer så skall jag icke protestera mot det heller. Men i stort sett och i allmänhet är väl ändå oppositionen inom ett parlamentariskt system något reellt. För-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

nekar man den saken förnekar man över huvud taget meningen i att människor diskutera och föra fram olika skäl och synpunkter på en fråga. Utan att på något sätt hängiva mig åt självöverskattning tror jag, att man från oppositionens sida bör hålla fast vid den gamla parlamentariska grundsatsen, att opposition är både nödvändig och nyttig och att den kan vara hälsosam till och med för en socialdemokratisk regering.

Jag skulle vilja gå ett steg längre och påstå, att det icke bara är en riksdagens opposition som är nyttig och nödvändig samt i vissa fall resultatrik. Jag skulle vilja säga, att jag tror, att varje slag av medborgerlig aktivitet ända ut i de enklaste förhållanden är av mycket stor betydelse för att demokratin skall kunna leva ett friskt liv.

Nu var en annan parlamentariker, herr Dickson, alldeles nyss uppe och förklarade, att vi sitta i samma båt och att vi måste ro åt samma håll. Ja, allt beror på vad man menar med det. Om detta att vi skola ro åt samma håll betyder, att vi skola lägga oss till med samma åsikter, så tacka vi nog nej till den båten. Alla få väl försöka att bilda sig en mening om saker och ting.

Här har förnekats, att regeringen blivit överrumplad av devalveringen. Det kan man givetvis göra. Men jag tycker nog, att man kan säga så mycket, att i den offentliga debatten liksom i de nu framlagda propositionerna och i den händelseutveckling, som försiggått under den sista tiden, finns egentligen ingenting som motsäger att regeringen var överrumplad. Nu är jag icke säker på om det var finansminister Sköld eller herr Fast som nämnde, att man icke visste, vilken dag, vilken månad eller vilket år som devalveringen kunde väntas.

I själva verket hamnade vi ju i det läget, att det var England som devalverade den svenska valutan. Vi hade bara en frågeställning att taga ståndpunkt till. Det var om vi skulle följa med hela

vägen eller om vi skulle följa med nästan hela vägen. Därvidlag var det mycket få som ville intaga den ståndpunkten, att man skulle kunna hålla en egen kurs, som endast till mindre del avveke från pundkursen.

Jag skall, herr talman, be att få säga några ord om en av de propositioner som vi nu ha fått, nämligen nr 216, som handlar om jordbruksuppgårelsen och dess konsekvenser. Ifall man tittar på det siffermaterial, som nu kommit fram genom omräkning av jordbrukskalkylen i augusti månad, och jämför det med vad som kommit fram under vårkalkylen, så skall man bland annat finna, att jordbrukets inkomst av brödsäd, sockerbeter och oljeväxter har ökats med en summa av nära 70 miljoner kronor. I den relativt stora posten ingår inkomstökningen på oljeväxter med 52,2 miljoner. Detta är alltså den vegetabiliska sidan eller den huvudsakliga delen därav. Beträffande potatis noteras en inkomstminskning på 6,4 miljoner kronor, och så är det någon oväsentlig förändring i övrigt. Men inkomstökningen på vegetabilier rör sig i runt tal omkring 60 miljoner kronor.

När det återigen gäller den animaliska sidan så är det en inkomstminskning, som beräknats på äggproduktionen till 21,7 miljoner och på kött- och fläskproduktionen till 14,2 miljoner, medan å andra sidan avkastningen av mjölken har ökats, delvis genom den ökade invägningen och delvis av ett par andra orsaker. Slutresultatet på den animaliska sidan blir emellertid en minuspost på 20 miljoner. Jag tror, att i samma mån som det visar sig oframkomligt att höja jordbrukets inkomstram, såsom det ju denna gång i stort sett har visat sig vara, i samma mån blir det så mycket nödvändigare att titta närmare på hur man fördelar de inkomster som faktiskt finnas att dela.

När det gäller människornas inkomster här i landet är det ju inte bara fråga om arbetare, tjänstemän, jordbrukare

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

och andra företagare, utan det är även fråga om hur det står till inom dessa stora grupper. Här får man nog säga, att de förskjutningar i inkomsthänseende, som den senaste kalkylen avspeglar, förefalla tämligen ogynnsamma för skogs- och mellanbygdernas mindre jordbruk, medan de äro relativt bra för slättbygdernas jordbruk och särskilt då de större. Jag tycker det hade funnits anledning för både jordbruksministern och dem han i övrigt rådgjort med att litet närmare beakta denna sak. Det har kanske i dagens läge större intresse att diskutera denna uppgörelse än 1933 års uppgörelse, som herr Hedlund flydde till, när han inte hade lust att tala om detta.

Vi ha nu fått en prissättning etappvis. Jordbruksministern dekreterade priser på alla produkter utom mjölk i våras, och när man sedan kom fram till sommaren och det gällde att diskutera priset på höstsådda oljeväxter för tiden 1950—51, blev även den frågan löst separat innan man fattat beslut om uppgörelsen i sin helhet. Vi fingo nämligen en kommunicé omkring den 1 augusti, som redogjorde för att den saken var avklarad genom prissänkningar på oljeväxter om 10, 12 å 15 öre per kg för olika slag.

Inom 1942 års jordbrukskommitté räknade man med en beredskapsodling av oljeväxter efter kriget motsvarande 10 000 kg margarin. Man beräknade att det skulle taga i anspråk 16 000 å 17 000 hektar jordbruksjord. Nu ha vi i år en odling av 141 349 hektar, en ökning sedan i fjol på 62 618 hektar, alltså en mycket våldsamt ökning. Bruttoinkomsten har på denna odling ökat från 95,7 till 165,4 miljoner kronor. Det hotar uppenbarligen på vissa punkter att här bli en överproduktion, som inte passar in i något slags planhushållning. I detta läge anser jag för min del att man har varit alldeles för räddhågad, när det gällt att sänka priset på oljeväxter. Man borde, ifall man i övrigt ville fullfölja

den linje, som man där slog in på, utan svårighet ha kunnat lägga åtminstone $\frac{1}{2}$ öre till mjölkpriset ifrån denna stora post för oljeväxter. Möjligen skulle man kunnat taga ännu mera. Jag vet inte hur det är med den höstsådda arealen i år, men iakttagare påstå att trots prissänkningen en ytterligare ökning av arealen har ägt rum.

Jag ber om ursäkt, herr talman, ifall jag i förbigående nämner även producentbidraget, denna vanskapta kompromiss av socialdemokraterna, högern och bondeförbundet, som ingen ute i landet längre är glad åt utom de socialdemokratiska partidistrikt, som i lönndom skickat ut cirkulär om hur förträffligt det är. Hade man fått en något bättre fördelning av den inre prisrelationen och hade man fått detta producentbidrag placerat så att det sträckt sig över en större grupp av de mindre jordbruken, hade åtskilliga av de nuvarande svårigheterna mildrats.

Sedan skall jag be att få föra fram en tanke, som kanske inte för tillfället bör rubriceras såsom något mera, men allting är ju först en tanke. Vi ha sedan början av kriget en mjölk, som är standardiserad till en fetthalt av 3 procent. När den ordningen genomfördes, var det därför att man hade ont om mjölkfett. Nu kan man inte påstå, att det är någon fettbrist längre, och jordbruksministern förklarade också för inte länge sedan, att det egentliga hindret för att ta bort mjölkstandardiseringen är att det skulle kräva ett betydligt högre mjölkpris. Det är ju på det sättet, att en höjning av mjölkens fetthalt med $\frac{1}{2}$ procent skulle kräva en höjning av mjölkpriset med ungefär $3\frac{1}{2}$ öre under förutsättning att jordbrukarnas avräkningspris skulle vara oförändrat. Den operationen kan för närvarande inte göras utan att man återigen slår huvudet i indextaket mycket hårt, och det visar hur vi äro stängda på den ena punkten efter den andra av denna indexpolitik.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

Men om det nu är på detta sätt kan man ju fråga sig, om det inte vore möjligt att ge mejerierna frihet att samtidigt som de tillhandahålla denna 3-procentiga mjölk till det överenskomna priset även sälja mjölk med högre fetthalt. Vi ha olika sorters matfett. Vi ha i handeln grädde av olika slag. Den s. k. indexfamiljen, som endast existerar i statistiken, får ju inte ha en skräddarsydd kostym utan en konfektionssydd, men vem som vill får köpa en skräddarsydd kostym, och så är det på alla områden. Man tillåter producenter och konsumenter att träda i förbindelse med varandra med en skala av olika varukvaliteter och olika pris, och man tycker ju att det svenska förmyndarsamhället inte skulle behöva hindra den som har lust därtill från att köpa mjölk med högre fetthalt.

Jag vet mycket väl, att mejeriorganisationen inte kan vara beredd att effektivt en sådan sak i ett tag, och det skulle ju inte heller vara en skyldighet utan endast en möjlighet att på detta sätt lossa på tvånget och ge en smula mera frihet på denna punkt.

För övrigt vill jag erinra om vad som sagts i andra sammanhang, att vad det svenska samhället gjort för att hålla uppe en relativt stor jordbruksproduktion är en investering, som tydligen ger avkastning, alldeles särskilt i kritiska lägen. Så var det under kriget, då det var ont om livsmedel. Vi fingo satsa en del på 1930-talet, då det var varuöverflöd, men jag tror att det svenska samhället fått denna investering tillbaka mångdubbelt på 1940-talet. I det kritiska läge, som devalveringen skapat, är det en mycket stor fördel att vi i så ringa grad äro beroende av import av jordbruksprodukter.

Man läser i propositionen nr 216 i alla fall, att nu måste priset på importerat socker och importerat kött subventioneras ner. Jag har i annat sammanhang ställt en fråga till jordbruksministern om sockerfabriken i Lidkö-

ping och skall därför inte taga upp saken här. Jag vill bara i förbigående säga att jag anser denna fabriks nedläggande passa sällsynt illa i vad som borde ske på detta område, då ju sockerproduktionen är den produktion inom det svenska jordbruket där man räknar med det mest stabila och varaktiga underskottet.

För övrigt skulle jag om propositionen nr 216 vilja säga, att den kännetecknas av en vanlig, höggradig svårbegriplighet. Jag undrar, hur många riksdagsmän, som inte ha tillfälle att i andra sammanhang syssla med dessa saker, som skulle ha möjlighet att på en dag skaffa sig en klar bild av innebörden i denna proposition och det siffermaterial, som finns där. Finns det inte så mycket pedagogisk begåvning i Kungl. Maj:ts kansli, att man skulle kunna få någon ändring på den oeffter rättliga rörighet, vari detta siffermaterial alltid presenteras? Jag har försökt att så gott jag kan taga reda på vad det står. Det är inte alltid så lätt, men jag har haft förmånen att syssla med dessa saker i flera olika sammanhang, och då går det ju lättare. Jag tror att det är ett betydande minus, när vi här i riksdagen diskutera jordbruksfrågor, att dessa för många ledamöter i riksdagen äro så pass svårgenomträngliga att jag misstänker att en hel del helt enkelt sträcker vapen.

På s. 4 redogöres i propositionen för vad som yttrats tidigare i propositionen nr 212 i våras. Jag läser: »Skulle det befinnas erforderligt att taga i anspråk statsmedel utöver vad som av riksdagen ställts till förfogande, borde frågan givetvis underställas riksdagen. Likaså borde, som nyss nämnts, det definitiva beslutet angående grunderna för prisregleringen underställas riksdagen.» Det är jordbruksministerns egen såsom självklar givna utfästelse i våras.

Nu finner man emellertid på s. 17 angående grunderna för hur dessa pri-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

ser skola fördelas, att det pågår en utredning av livsmedelskommissionen. Denna utredning är icke färdig ännu. Den finns därför inte med, men om jordbruksministern får pengarna, så klarar han resten utan riksdagens hjälp.

När det sedan gäller den subvention av jordbrukets förnödenheter, som påyrkats och som väl i och för sig måste betraktas som nödvändig, ifall man i övrigt skall följa regeringens linje, så finns det ju intet siffermaterial alls om vad det kommer att kosta. Vad som finns är bara en begäran om en mera vidgad fullmakt än man tidigare har haft på detta område.

Man läser vidare på s. 15, att sedan jordbruksministern senast uttalade sig om livsmedels- och försörjningsläget har departementschefen avskaffat matfett-, kött- och sockerransoneringsarna. Då måste matfettstransoneringen vara avskaffad två gånger, ty den avskaffades även i mars, och denna proposition lämnades den 22 april, men det kanske är en appreciering av de goda gärningarna som kan vara av behovet påkallad.

Det blir väl tillfälle för jordbruksutskottet att närmare granska propositionen och dess innehåll, och jag nöjer mig med dessa små kommentarer.

Jag skulle, herr talman, vilja fästa uppmärksamheten på en annan sak, som jag berörde i remissdebatten för ett år sedan, nämligen utvecklingen inom lantbruksnämnderna. Jag var ledamot av 1942 års jordbrukskommitté under senare delen av dess verksamhetstid, och jag fick då många gånger lyssna till de mest auktoritativa uttalanden om att det skulle inrättas obyråkratiska myndigheter, som i fria former och till stor del ledda av sunt förnuft skulle handskas med sina uppgifter i samförstånd med jordbrukarna. Dåvarande jordbruksministern Sköld strök sedan under detta på ett utom-

ordentligt starkt sätt när saken avgjordes i riksdagen.

Jag tror det är av stor betydelse att riksdagen söker följa med hur de fattade besluten föras ut i praktiken. Det är väl troligt att någon enhetlig praxis inte hunnit utveckla sig, och jag vill därför inte påstå att vad jag här anmärker på är gällande över hela linjen, men det är i alla fall faktiska exempel.

Jag påtalade i fjol höst, att dessa lantbruksnämnder, som skulle ha miljonbelopp i statsanslag — jordbruksministern och jag hade en diskussion i vintras, och då höll statsrådet på att det skulle vara många miljoner — behöva en författning på 14 paragrafer för att kunna skriva en räkning. Redan A-tariffen, som tillämpas för uppgjorda planer, är relativt hög, och den s. k. B-tariffen är ännu högre och orimligare.

Nu har en lantbruksnämnd skrivit till lantbruksstyrelsen och hänvisat till fjärde paragrafen första momentet av författningssamlingen 348/1948 där det säges, att om flera förrättningar eller uppdrag utföras i ett sammanhang eller där det ställes eget kartmaterial till förfogande kan lantbruksnämnden medge skälig jämkning. Tjänstemännen ha gjort flera planer samtidigt, och de menade att om de skrevo räkning efter tariff A för den första planen, så skulle de kunna ta timpenning för andra som gjordes samtidigt. Lantbruksstyrelsen svarade emellertid, att det inte alls passade att tillämpa den paragrafen i detta fall, utan alltsammans borde gå efter taxan.

Jag känner vidare till ett fall då en tjänsteman behövde få ett reseförskott på en reseräkning, alltså för pengar som han själv lagt ut. Han skulle givetvis själv skriva ut det, men dessutom skulle tre högt kvalificerade tjänstemän skriva på denna lapp, och

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

sedan skulle den behandlas i instanserna i Stockholm.

Så ser i praktiken det obyråkratiska och fria system ut, som lantbruksstyrelsen håller på att bygga upp. Jag skulle kunna nämna flera exempel, men jag vill inte trötta kammaren med att göra det. Jag tror jordbruksministern har anledning att intressera sig för hur praxis utformas på detta område.

Det har från regeringens sida erinrats om att en del ransoneringar ha avvecklats, och det är tacknämligt att så har skett. Här signaleras också i andra sammanhang en friare utrikeshandel, vilket också är tacknämligt. Jag vill här bara helt allmänt understryka önskvärdheten av att man anpassar krisorganens storlek efter deras sammankrympta uppgifter och att man låter den anpassningen ske i så nära anslutning som möjligt till uppgifternas begränsning. Vi ha ju fortfarande ett 20-tal krisorgan. Det är inte utan betydelse om de förminskas och helt försvinna så fort som möjligt. Jag vet att utredning pågår beträffande särskilt handels- och industrikommissionerna, men jag vill ändå stryka under önskvärdheten av att man härvidlag driver utvecklingen framåt.

Priskontrollnämnden är väl, som det tidigare har sagts i vissa sammanhang, till hela sin natur en bromsinrättning. Den kan verka återhållande på prisstegringar vid en uppåtgående prisrörelse, men den kan lika lätt verka återhållande på prissänkningar, när marknaden är sådan, att prissänkningar kunna komma i fråga. Här har regeringen anledning att se upp, så att inte priskontrollnämnden får motverka sitt eget syfte.

När sockerransoneringen slopades ville priskontrollnämnden sänka stoppriset med ett öre, medan den fria handelen sänkte priset med upp till tre öre. Jag vill också erinra om att priskontrollnämnden i normalkalkylen för

tvättmedel räknar med ett pris på kr. 1: 37, medan konkurrenspriset pressats ned till kr. 1: 15.

Det kan hända att devalveringen komplicerar situationen tills vidare, men principiellt är det alltså lika viktigt att man här försöker begränsa krisbyråkratien och inte hänger sig åt någon övertro på den.

Jag tror inte det finns många människor i detta land som kunna undgå att känna olust inför kraven på subventioner. Dessa krav omfatta ju redan ungefär dubbelt så mycket som man för en månad sedan förutsatte såsom maximum, och man vet inte vad det kan bli i fortsättningen. En del av dessa förslag, särskilt beträffande subventionering av svenska jordbruksprodukter, verka nästan ditslängda i efterhand, alldeles som jästen efter brödet, när man kom underfund med att det måste skapas ett glapprum med tanke på sådana prisstegringar, som man inte kan eliminera genom subventioner.

Det har framhållits tidigare här i dag, och jag vill instämma i det, att man blir betänksam vid tanken på den situation som kommer att uppstå när man löser de nu bundna krafterna. Olika grupper stå färdiga på startlinjen och vänta på att prisstoppet skall brytas. När den dagen kommer finns det verkligen behov av den utredning, som finansministern utlovade och som jag omnämnt tidigare.

Så skall jag, herr talman, be att få säga två saker, som inte direkt ansluta sig till någon riksdagsfråga men som kanske ändå kunna sägas från denna plats.

Den ena gäller ett uttalande i en huvudstadstidning om den hjälpsamme S:t Erik, som det tycks vara mycket synd om. Det förekommer nämligen här i Stockholm att landsortsbor behandlas på stadens sjukhus, och dessutom lär det finnas exempel på att personer som behöva socialhjälp komma till Stockholm och bli omhändertagna

Interpellation ang. undersökning av möjligheterna till svensk-norskt samarbete beträffande vissa byggnadsfrågor vid Svinesunds-tullen.

där. Jag vill inte försvara det fattig-
krig kommunerna emellan, som går ut
på att den ena kommunen försöker
vältra över sina socialuppgifter på den
andra, men jag vill göra två kommentarer.
Den ena är att Stockholm har fått
hundratusentals ungdomar från
den svenska landsbygden, för vilkas
uppföstran och utbildning landsbygden
har fått bära kostnaderna och som
komma hit som färdiga skattebetalare.
De som behöva socialhjälp — och de
höra till alldeles övervägande del till
de äldre — äro i stort sett kvar på
landsbygden. Hur vi än vrida och vända
på problemet kunna vi inte säga att
Stockholm är missgynnad i förhållande
till landsbygden, utan det är alldeles
uppenbart tvärtom. När Stockholm sedan
tillåter sådana existensminima, som i
annat sammanhang påtalats här i
kammaren, och därmed för en skatte-
indrivningspolitik som innebär att man
vältrar bördorna över på landsorten,
har man svårt att tycka synd om Stock-
holm.

Jag läste i går i Expressen om en
reklamartikel för Aftontidningen i
Svenska transportarbetareförbundet of-
ficiella organ. Det säges där om Ex-
pressen, att dess ledning ligger i hän-
derna på »smidigt, raffinerat och hän-
synslöst folk, vars andliga rotträdar pe-
kar på palestinsiska latituder».

Jag tänker inte uppträda som för-
svarsadvokat åt Expressen, utan det får
tidningen göra själv, och den kommer
förmodligen också att göra det, men det
är det sista uttrycket jag skulle vilja
föra på tal. I två tusen år ha judarna
varit hemlösa, misshandlade och rot-
lösa i denna värld. Under de senaste
tio åren har den tyska Hitlerismen mör-
dat över sex miljoner av detta folk.
Antisemitismen, som har tagit sig dessa
fruktansvärda uttryck, är en av de
största skamfläckarna på vår väster-
ländska kultur, och jag tycker därför
man har rätt att reagera mot varje ten-

dens att ge utrymme åt denna sjufalt
förbannade lära, som åstadkommit så
mycket ont. Jag tror inte att Aftontid-
ningen behöver någon reklam av detta
slag. Man klarar nog Expressen lika
bra utan antisemitisk hjälp.

Som tiden nu var långt framskriden
och flera talare anmält sig för yttran-
des avgivande, beslöt kammaren på
förslag av herr talmannen att uppskjuta
den fortsatta överläggningen rörande
förevarande propositioner till kl. 7.30
em., då enligt utfärdat anslag detta ple-
num komme att fortsättas.

§ 3.

Interpellation ang. undersökning av möjligheterna till svensk-norskt samarbete beträffande vissa byggnadsfrågor vid Svinesunds-tullen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr STAXÅNG, som yttrade: Herr
talman! Underlättandet av turist- och
nyttotrafiken mellan de nordiska län-
derna har länge framstått som en an-
gelägen uppgift för de olika ländernas
myndigheter.

Den nya Svinesundsbrons tillkomst
har i detta sammanhang hälsats med
stor tillfredsställelse såväl av gränsbyg-
dernas folk som av mera långväga tra-
fikanter. Det har allmänt vitsordats, att
tullpersonalen på bägge sidor om grän-
sen genom hög arbetseffektivitet gjort
allt för att underlätta en smidigt löpan-
de trafik.

Enligt uppgifter från skilda håll pla-
neras för närvarande omfattande ut-
byggnader av tullbyggnaderna på bæg-
ge sidor om bron. Man frågar sig i
detta sammanhang, om icke såväl de
resandes bekvämlighet som allmänna
effektivitets- och icke minst sparsam-
hetskäl skulle tala för ett närmare
svenskt-norskt samarbete i dessa bygg-
nadsfrågor. Vid ett flertal av de kon-

Interpellation ang. åtgärder för beivrande av viss rashetsande propaganda.

intendentala landsvägstullarna ha för de bägge länderna gemensamma tullhus uppförts, vilket avsevärt synes underlätta tullbehandlingen. Veterligen synes denna utväg icke ha prövats på någon av tullstationerna längs svensk-norska gränsen. Det vill synas som om man här försummat ett tillfälle till praktiskt svenskt-norskt samarbete.

Med anledning av vad jag sålunda anfört får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet få rikta följande frågor:

1. Är herr statsrådet villig att lämna en redogörelse för eventuella rättsliga eller andra hinder mot uppförandet av gemensamma tullbyggnader vid landgränstullarna i riket?

2. Är herr statsrådet beredd att låta undersöka möjligheterna till ytterligare svenskt-norskt samarbete vad gäller byggnadsfrågorna vid Svinesundstullen?

Denna anhållan bordlades.

§ 4.

Interpellation ang. åtgärder för beivrande av viss rashetsande propaganda.

Herr von FRIESEN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Sedan någon tid tillbaka ha från ett svenskt boktryckeri distribuerats pamfletter till utländska läsare, innehållande hätska, antisemitiska uttalanden. Om texten kan sägas att den är djupt anstötlig genom de grova beskyllningar den riktar mot en viss folkgrupp, och den blir än mer motbjudande, då man betänker vilket fruktansvärt öde som drabbat judarna framför allt i Hitlerregimens Tyskland.

Så länge vederbörande person, vars verksamhet sedan rätt länge varit känd här i landet, endast höll sig med propagandan inom våra gränser förtjänade den utan tvivel föga uppmärksamhet och torde nog i allmänhet ha uppfattats som resultat av en abnorm individs förföljelseidéer. Nu har emellertid verksamheten uppmärksamrats långt utanför landet och även föranlett för oss mindre smickrande presskommentarer. Denna vidsträckta distribution visar också att personen i fråga förfogar över ingalunda obetydliga penningresurser. Det skulle vara värdefullt att få konstaterat, vilken eller vilka kapitalstarka personer, som funnit lämpligt att finansiera en dylik verksamhet. Det måste också betraktas som ett svenskt intresse, därest myndigheterna kunde sätta ett effektivt stopp för denna osnygga trafik, som skadar våra internationella förbindelser och vårt anseende i världen.

Den internationella uppmärksamhet som kommit dessa pamfletter till del gör det till en bjudande nödvändighet att icke lämna någon möjlighet oförsökt att beivra tilltaget i fråga.

Med anledning härav anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga för att beivra den rashetsande propaganda som åsyftas i interpellationen och som i massupplagor distribueras till talrika utländska mottagare?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.51 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 26 oktober.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217. (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner, nr 215, angående bemyndigande att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe, m. m., nr 216, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område och nr 217, angående subventionering av vissa varor m. m. nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr NILSON i Spånstad, som yttrade: Herr talman! De propositioner om subventioner på jordbrukets område och vissa andra subventioner som vi i dag debattera bära på sitt sätt vältaligt vittnesbörd om en lång rad av de svårigheter vårt land har att motse i anslutning till devalveringens genomförande. Hur stora svårigheter vi på dessa områden komma att möta kan väl endast framtiden utvisa, men det förefaller som om den optimism inför framtiden, som regeringen har visat, inte fullt rättvist speglar de bekymmer vi helt säkert ha att motse. Det hade inte skadat, om svenska folket i denna debatt litet mer än som skett gjorts förtroget med att av allt det, som kriget har förstört och fördärvat, finns det alltså oerhört mycket att rätta till, innan vår värld återvinner hälsa och balans. Allt detta kommer säkert att

också av vårt folk kräva väsentliga offer, som man nog gjorde bäst i att göra sig förtrogen med, ju förr desto hellre.

Devalveringen har emellertid inte bara aktualiserat nya svårigheter på skilda områden. Av vad som hänt i samband med devalveringen kan man också draga nyttiga lärdomar rörande vårt lands näringsliv. Man kan bara försöka tänka sig, hur det skulle ha sett ut här i landet i dag, om inte det svenska jordbruket hade stått på den höga nivå, som jordbruket i vårt land nu har uppnått. Devalveringens följder för den svenska prisnivån hade helt visst blivit långt mer pressande, ja, måhända hade följderna blivit katastrofala, om vi hade haft ett ringa utvecklat jordbruk med låg produktionsförmåga eller om jordbruket i dag hade stått kvar på den ståndpunkt i fråga om produktionsförmåga, som jordbruket hade så nyligen som vid tiden för krigsutbrottet. Det kan i dagens situation inte sägas för ofta eller med för stort eftertryck, att jordbruket som stabiliserande faktor betyder oerhört mycket för en lång rad av de problem, som följa i devalveringens spår.

När man studerar propositionerna, kan man inte hålla tillbaka en stilla undran, huruvida regeringen nu eller framdeles är på allvar beredd att ange mera bestämda riktlinjer för den kommande ekonomiska utvecklingen. Ingår det i regeringens strävan på längre sikt att komma ifrån den detaljreglering av det svenska samhället, som alltför mycket präglar svensk ekonomisk politik av i dag, eller är det dess avsikt att låta denna detaljreglering i mångt och mycket fortsätta? Jag förstår mer än väl, att denna detaljreglering på vissa områden sammanhänger med det pris-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

och lönestopp, som också de ekonomiska organisationerna lojalt ha förbundit sig att medverka till, men å andra sidan är det väl fullt förståeligt, att man önskar se påtagliga resultat av eller i varje fall försök till att avveckla så mycket som möjligt av detaljregleringarna. Det förefaller som om dessa på många områden skulle kunna ersättas med mera allmänna riktlinjer, vilka, om svängningar i prisnivån inom vissa gränser tillåtes, på långt smidigare sätt skulle fylla samma ändamål som en tung och krävande detaljreglering.

Jag hade haft för avsikt att också här något beröra den flyktingpolitik, som vårt land bedriver, i anslutning till den uppfattning, som har spritt sig, att man börjat tillämpa nya regler, när det gäller flyktingar, som söka en fristad i vårt land. Efter statsrådet Mossbergs förklaring, att vidsynthet och humanitet alltför skola prägla denna flyktingpolitik, kan jag avstå från att gå in på den saken närmare. Jag vill endast konstatera, att jag, lika litet som någon annan, har något emot att så starka kontrollåtgärder som möjligt vidtagas för att skapa den trygghet som är möjlig att nå, när det gäller att skydda vårt land från ovälkomna invandrare. Frågan är dock, om flyktingtrafiken är det färdigst, som dessa ovälkomna invandrare i första hand använda. Hur det än går, får inte den svenska flyktingpolitiken bli sådan, att kontrollåtgärderna leda till att det blir de enkla människorna, som ha allt att förlora på att återsändas men som inte äro tillräckligt inne i svenska förhållanden för att kunna ge de rätta svaren på frågorna, som bli återsända. Jag tror att det finns skäl i att ett ögonblick stanna inför att dessa människor, som med livet som insats ta sig över Östersjön i storm och mörker, som offra hela sin existens i hemlandet för ett ovisst öde i ett främmande land, i regel ha andra bevekelsegrunder än den bätt-

re maten för att söka sig till det främmande landet. Med herr statsrådet Mossbergs förklaring, att flyktingpolitiken alltför kommer att präglas av de grundsatser, som där angåvos, tror jag, att vi kunna ge oss tillfreds.

Det finns ett annat litet problem, som också rör vårt förhållande till omvärlden, fastän det i detta fall gäller de nordiska länderna, vilket jag gärna skulle vilja vidröra med ett par ord. Vi som bo i närheten av den internordiska landsvägen ha i år inte kunnat undgå att komma i kontakt med den oerhörda internordiska trafik, som drar fram utefter den svenska västkusten. Gång efter annan ställas vi öga mot öga med trafikanter, som anse, att gränshindren vid passerandet av den svensk-norska gränsen äro alltför rigorösa, så att resenärerna i onödan hindras passera broderfolkens gräns. Skilda uppgifter tyda på att gränsbevakningen sker i en anda, som markerar gränsen hårdare och hårdare i stället för att underlätta kommunikationen mellan två broderfolk. Man frågar sig inför detta: Varför skulle det vara alldeles omöjligt att införa litet mera av samarbetets anda i trafiken mellan Nordens länder? Här diskuteras stora planer om nordiskt samarbete, som väl endast med stora svårigheter kunna föras ut i verkligheten i en måhända relativt avlägsen framtid. Varför skulle man inte kunna börja med att riva ned eller minska formalisternas gränsstaket vid den enda stora internordiska landsvägsförbindelse vi ha? Det vore ett gott bevis på praktiskt nordiskt samarbete i det lilla, ett samarbete, som kanske skulle kunna bereda väg för större uppgifter.

Jag skulle också, herr talman, vilja säga ett par ord om en sak, som endast indirekt har sammanhang med de problem vi nu diskutera, men jag tar upp den, därför att jag vet, att man för närvarande arbetar med den i Kungl. Maj:ts kansli och därför att jag anser

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

det vara så pass viktigt att några synpunkter på det arbetet komma fram, att den bör kunna beröras här. Det har sagts, att propositionen om den framtida skolans utformning kommer att framläggas för nästa riksdag. För alla, som medverka och vilja medverka i arbetet på en förbättrad skolundervisning, är denna uppgift av mycket stort intresse. Men för oss, som stå mitt uppe i arbetet att skapa så goda undervisningsmöjligheter som möjligt för dem, som under de närmaste åren från vår svenska folkskola skola komma ut i förvärvslivet, fångas intresset också av andra arbetsuppgifter än den framtida skolans. Vi ha med oro sett, att den svenska landsbygden inte kan hålla jämna steg med städerna och de större tätorterna när det gäller den nuvarande skolans upprustning. Mången gång få vi till vår egen ledsnad se, att standardskillnaden mellan landsbygdsskolan och stadsskolan trots all vår strävan ökas i stället för att minskas. Även om vi i dagens svårigheter skulle ställa målet så lågt, att vi säga, att vi i dag vilja skapa allenast den skolstandard, som är möjlig inom den nuvarande sjuåriga skolans ram, kunna vi inte ens nå detta mål. För att vi på landsbygden skola kunna nå det målet behövs det en kvot för skolbyggnader, som är långt större än den, som har beviljats under de senare åren. När det nu börjar skymta en ljusning på byggfronten, vill jag rikta en vädjan till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, som jag vet hyser ett varmt intresse också för landsbygdens skolfrågor: Låt oss i fortsättningen få en större del av byggkvoten till landsbygdsskolorna än vi ha fått tidigare. Det finns ingen annan väg att gå, när det gäller att öka standarden i landsbygdsskolorna än en större byggkvot. Skolan behöver denna högre byggkvot för att kunna skapa den undervisning för de unga, som de behöva för att kunna begagna de möjligheter, som li-

vet i fortsättningen ger. Det är därför av yttersta vikt, att landsbygdsskolan får sitt i nuvarande svårigheter, trots att dess röst är svagare och mindre pockande än andra röster, som kräva sitt i dagens situation.

Jag skulle, innan jag slutar, också vilja beröra en annan sak, som möjligen kommer att avgöras inom den närmaste framtiden — om av riksdagen eller på annat sätt vet jag inte. Det har talats om att för att skapa bättre villkor för ökad fiskexport, skulle nya fiskeorganisationer tillskapas för vissa delar av den svenska kusten. Jag vill uttala den förhoppningen, att riksdagen får ta ställning till frågan, innan man går till verket att skapa nya organisationer, som eventuellt med tvång skola organisera fiskexporten. Om det är nödvändigt att åstadkomma denna centralisering, så bör det vara ett självklart villkor för genomförandet, att centraliseringen göres sådan, att fiskarena känna sig övertygade om att fiskexporten främjas genom åtgärderna, och att dessa åtgärder också bli sådana, att de bli till gagn för fiskarena och för fisket och därmed också för hela denna näringsgrupps levnadsstandard i fortsättningen.

Härefter anförde:

Herr SENANDER: Herr talman! Den ekonomiska politik, som med sådan emfas, för att inte säga entusiasm, utlägges som kvintessensen av all ekonomisk visdom, får sin särprägel av det förhållandet, att den inom socialdemokratien har sina synnerligen energiska förespråkare. Socialdemokrater i regering och riksdag, fackföreningsrörelsens främsta spetsar och efter dem hela raden av små och medelstora socialdemokratiska profeter använda all sin uppfinningsrikedom för att med stöd av den inom arbetarrörelsen tidigare med rätta så föraktade borgerliga nationalekonomien söka övertyga arbe-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

tarna om att återhållsamhet och lönestopp är det enda möjliga med hänsyn till samhällsbalansen. Och den, som inte förstår det fina i det försakelsens evangelium, som nu predikas ut, stämpas som en opålitlig person och en bråkmakare, ja, t. o. m. som en person, som går främmande makts ärenden. Att arbetarna kunna ha det uselt ställt och att de begagna en högkonjunktur som det lämpliga tillfället att förbättra sin ställning, det låtsas dessa herrar lönestoppsagitatorer inte om. De måste till varje pris tala om dunkla krafter, som verka i det fördolda och hetsa upp arbetarna. De resonera i dag på precis samma sätt som arbetsgivarna gjorde för 50 eller 60 år sedan, då de förklarade, att arbetarna egentligen vore förnöjsamma och fridsamma men att de upphetsades av samvetslösa socialdemokratiska agitatorer.

Jämsides med dessa plattheter serveras nu hela den borgerliga nationalekonomien i sin mest oförfalskade form: stabilisering av samhällsekonomin, återställandet av den samhällsekonomiska balansen, ökning av produktionen, ökning av exporten o. s. v. för att därigenom förbättra läget är det ständigt idisslade temat. Dessa gamla borgerliga slagord levereras utan någon tillstymmelse till garanti för att arbetarna skola få något utbyte av sina ökade ansträngningar och offer. Det förklaras bara rätt och slätt, att »kakan måste göras större, innan det kan bli plats för några löneförhöjningar». Först skola alltså arbetarna öka sina insatser för att, som det heter, rädda samhällsekonomin. Först därefter i någon oviss framtid, om kapitalet så vill, skola arbetarna få det bättre. Bara arbetarna bringa tillräckligt med offer i den missbrukade samhällssolidaritetsens namn skola de få igen och mer till, när det blir bättre tider, en sak, som har upprepats flera gånger under de senaste tiotal åren. Löftena känns igen. De ha getts så ofta, att man bara

har att nicka ett glatt igenkännandets leende, när de här dyka upp.

Från auktoritativt håll har det klart sagts ifrån, att en förutsättning för att den nya giv, som kallas devalveringen, skall lyckas är, att lönestoppet bibehålles. Det är bara helt naturligt. Har man sagt A till den borgerliga nationalekonomin, måste man självklart också säga B. Då återstår ingenting annat än att hanka sig fram från situation till situation utan att egentligen veta vad morgondagen kan bära i sitt sköte. Så länge man inte har något annat perspektiv än att stabilisera det kapitalistiska systemet och aldrig ser någon annan utväg än att om och om igen mana massorna till försakelser, så länge kan inte resultatet bli annat än ett hopplöst irrande efter ett mål, som inte kan nås.

Det är betecknande för förhållandena av i dag, att man inte kan bjuda de arbetande massorna ett annat perspektiv än sänkt levnadsstandard. Och det hjälper inte stort, att detta perspektiv kombineras med vaga löften om bättre tider. För den som inte fullständigt har förblindats av den borgerliga nationalekonomiens floskler, står det klart, att det kapitalistiska systemet, särskilt sedan världskriget 1914—18, ständigt raglat från kris till kris och aldrig kunnat nå en balans, som har gett massorna vad de haft rätt att kräva för att få en människovärdig tillvaro. Man har inte väl trott sig vara ur ett kristillstånd, förrän man med darr på stämman börjat tala om en ny kris.

Nu skall det stabiliseras igen — för vilken gång i ordningen är omöjligt att säga. Tillåt mig fråga: Vad är det som skall stabiliseras? Är det de små hemmens, är det arbetarnas ekonomi, som skall stabiliseras? Ja, det påstår man i den offentliga propagandan, att man avser med sin ekonomiska politik. Men det kan väl inte gärna vara möjligt, då det ju är arbetarna och de andra små

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

inkomsttagarna, som få vidkännas lönestopp och prisstegringar. Ånej, det är den kapitalistiska ekonomien, som man skall stabilisera. Det är den nakna sanningen. Att detta sker under fagert tal om balans och stabilitet i samhällets ekonomi, kan ju inte gärna lura någon medveten arbetare. Ty vad är det för ett samhälle, som det rör sig om? Det är ett samhälle, där 1 % av folket äger halva nationalförmögenheten, och 99 % får slåss om den andra hälften. Det är för att ta en bild, som man tidigare har använt med sådan förtjusning, som om en person skulle ta ena halvan av en brödkaka och 99 finge dela den andra hälften. Det gäller stabilisering av ett samhälle, där 20 % av befolkningen ta ena hälften av nationalinkomsten och 80 % ta andra hälften. Stabiliseringen betyder med andra ord, att de stora bolagen taga hem potten. Det blir som vanligt de förmögna, som taga hem vinsten av de offer, som de breda folklagren få bringa i stabiliseringens namn. Herr Dickson liknade i förmiddags industrien vid en höna som lägger guldägg. Men han glömde försiktigtvis att tala om vem som tager hand om guldäggen. Det är uppenbart att så länge monopolkapitalisterna äro allenarådande på produktionslivets område blir varje offer från arbetarnas sida ett offer till förmån för monopolkapitalister och andra spekulanter.

Men vilket är då det främsta argumentet för denna ekonomiska politik? Jag tror icke jag tager fel om jag säger, att det tager sig uttryck i talet om kapplöpningen mellan löner och priser. Man menar, att löneförhöjningar måste medföra motsvarande prisstegringar och att man därför först måste höja produktionen, innan lönestegringar kunna ske. I detta påstående ligger hela falskheten i den borgerliga nationalekonomien.

Nu skulle man till en början kunna invända, att då vi här i landet ha en arbetarmajoritet i riksdagen, skulle den-

na, om den rätt förstode sin uppgift, kunna hindra att lönestegringar medförde prisstegringar. Priskontrollen kunde sättas in med tillbörlig kraft. Ingripande kunde ske mot alla försök att spekulera, och det är uppenbart också, att man med hjälp av denna majoritet skulle kunna hålla storfianansen i schack.

Men oavsett detta är teorien om att lönestegringar måste följas av motsvarande prisstegringar alldeles felaktig och visar, hur litet de, som äro anhängare av lönestoppspolitik, ha satt sig in i det ekonomiska livets lagar. Om påståendet att löneförhöjningar medföra motsvarande prisstegringar vore riktigt, skulle ju egentligen hela lönekampen vara meningslös. Om priserna automatiskt stege till följd av löneökningarna, kunde vi lägga ned fackföreningsrörelsen och nöja oss med de löner, som i nåder anses vara lämpliga med hänsyn till den samhällsekonomiska balansen. Om påståendet vore riktigt, skulle jag vilja rikta den frågan till dem, som möjligen kunna vara insatta i nationalekonomiskt tänkande: Hur vill man då förklara att produktionspriserna med sina våldsamma prisfall inträffa just vid en tidpunkt, då lönerna äro som högst och köpkraften som starkast? Dess bättre är påståendet felaktigt. Det finns självfallet inga möjligheter för företagarna att godtyckligt bestämma priserna. De bestämmas nämligen av lagen om tillgång och efterfrågan, och ingen företagare kan gärna sätta sig över denna lag. Företagarna ha inga möjligheter att kompensera lönestegringar genom prisökningar. Vore problemet så enkelt, skulle arbetsgivarna icke behöva utveckla ett så rasande motstånd mot varje krav från arbetarna om högre löner. Då skulle det egentligen vara likgiltigt ur alla synpunkter, om lönerna stege eller sjönke. Om man exempelvis företoge en allmän lönesänkning med låt oss säga 10 %, skulle detta enligt det anförda resonemanget

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

följas av en motsvarande prissänkning, d. v. s. med 10 %. Men är det verkligen någon, som tror att detta skulle inträffa? Nej, varje löneförhöjning betyder, att arbetarna få en större andel av det värde de framställa, och detta betyder i sin tur, att kapitalisternas andel minskas i motsvarande grad. Med andra ord: varje löneförhöjning inkräktar på arbetsgivarnas och bolagens profit. Det är därför dessa alltid resa ett rasande motstånd mot de stegrade lönekraven och — när det passar dem — icke bara göra detta, utan också framställa krav på lönereduceringar. Det kravet börjar för övrigt nu resas i de ledande organen inom arbetsgivarvärlden. Teorien om kapplöpning mellan löner och priser är tillkommen för att dölja det faktum, att lönestoppet betyder en ökning av den kapitalistiska profiten på arbetarmassornas bekostnad.

Låt mig för övrigt ställa denna teori i belysning av vad som yttrats av bemärkta socialdemokrater inom det läger, som företräder denna ekonomiska politik. Det inträffar nämligen av och till, att de låta undslippa sig ganska träffande sanningar, som egentligen döma deras egen politik. Finansminister Wigforss uttalade vid höstriksdagen 1944, att det hade visat sig, att man hade övervärderat köpkraftssidans inverkan på prisbildningen och att man ganska bra kunnat hålla priserna under kontroll. Och han tillade: »Jag säger detta i fullt medvetande om en viss förskjutning i min egen uppfattning.» Vidare yttrade han vid 1946 års riksdag: »Vårt näringsliv och våra industrier visade sig äga större förmåga att absorbera höjda löner än vi hösten 1942 trodde.» Den 14 juli 1946 yttrade dåvarande statsrådet Myrdal i ett föredrag: »Lönestegringar ha på kostnadssidan icke någon väsentlig andel i inflationsutvecklingen. Det kan tvärtom konstateras, att den internationella prisutvecklingen och övriga pådrivande krafter skulle ha resulterat i ännu större före-

tagsvinster och sannolikt även en mera svårartad investeringskonjunktur, om lönerna varit lägre.» Ja, det är vad vi kommunister ha sagt hela tiden. Men kommunisterna stämplades då som nu såsom samhällssabotörer, som opålitliga element, som samhällsfarliga figurer, vilka bara voro ute för att ställa till ohägn för det svenska samhället och den svenska arbetarklassen.

Nu vill man återigen, att arbetarna skola svära på den obetydligaste socialdemokratiska och borgerliga magisters ord och acceptera en ekonomisk politik, som icke ställer annat i utsikt för dem än sänkt levnadsstandard. Det borde vara lätt att inse, att en sådan ekonomisk politik måste utlösa det starkaste missnöje hos de bredare folklagren. Den hjälper heller icke för framtiden. Den är en Döbelnsmedicin, som gör i morgon sjufalt värre.

Följderna av denna ekonomiska politik gå icke bara ut över industriarbetarna utan även över andra grupper av folket. Det råder i dessa dagar en mycket stark oro bland statstjänarna inom de lägre graderna med anledning av fastläsningen av det rörliga tillägget. Den tager sig uttryck i uttalanden på opinionsmöten och hos en rad av statstjänarnas fackliga organisationer. Ingen tvekan råder om att oron skulle ha kommit till ännu starkare uttryck, om icke vissa förhoppningar om upphävande av fastläsningen av det rörliga tillägget hade gjort sig gällande, beroende på den tveksamhet i fråga om fortsatt lönestopp, som i år framför allt efter krondevalveringens genomförande gjort sig märkbar hos ledningen för statstjänarnas organisationer och LO.

Den allt starkare reaktionen från statstjänarnas sida mot de senare årens lönepolitik har haft alltigenom sakliga grunder. Statstjänarna fingo redan den 1 juli 1947 vidkännas lönestopp, ett och ett halvt år tidigare än andra samhällsgrupper. De fingo dessutom starta med en faktisk reallönesänkning, i det att

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

det rörliga tillägget fastlöstes vid 12 %, ehuru statstjänarna redan den 1 juli 1947 voro berättigade till 15 %. Därtill kommer, att det rörliga tillägget är så konstruerat, att det endast ger tre fjärdedels kompensering för levnadskostnadsstegringen, varför en icke obetydlig eftersläpning har skett genom de betydande prisstegringar, som hade inträffat innan lönerregleringen för statstjänarna ens trätt i kraft. Ytterligare bör framhållas, att de starka prisstegringarna efter den 1 juli 1947 själfvallet ha medfört en avsevärd försämring av statstjänarnas ekonomiska läge. Detta har skett samtidigt som andra samhällsgrupper icke bara kunnat hålla sig något så när skadefria för prisstegringarna utan jämväl i viss mån stegrat sina löner.

För statstjänarnas del ha prisstegringarna till stor del spolierat värdet av den senaste i och för sig relativt goda lönerregleringen. Läget är därför i dag i många statstjänarhem synnerligen prekärt. Till belysande av detta påstående vill jag anföra några siffror beträffande löneställningen för de lägst placerade grupperna. Jag anser detta var så mycket mera angeläget, som jag vet att allmänheten, ja t. o. m. representanter för statsmakterna, icke alltid äga en riktig föreställning om det verkliga läget bland statstjänarna. Inom parentes skulle jag i det fallet vilja åberopa, att det år 1944 visade sig, att icke ens finansministern hade vetskap om hur dåligt läget var för vissa statstjänargrupper. Enligt kammarens protokoll för den 1 november 1944 yttrade han: »Jag måste öppet erkänna i denna församling, att jag icke hade klart för mig, att folk i dessa åldrar med familj befunnit sig i fjärde löneklassen med så otillfredsställande löner. Det borde jag haft reda på, säger man kanske. Hårtill vill jag svara, att det är ej lätt att hålla reda på allting. Det finns andra som hade kunnat tala om dessa saker.» Nu är läget icke stort bättre för vissa grup-

per än det var 1944. Flertalet ordinarie befattningshavare befinner sig som bekant i nionde lönegraden, så t. ex. stationskarlar, banvakter, brevbärare, tullvakter o. s. v. Slutlönen — märk väl att slutlönen nås efter tio å elva års tjänst — utgör i Stockholm 543 kronor i månaden eller cirka 125 kronor i veckan. På denna lön får en gift befattningshavare en källskatt på 69 kronor i månaden eller 16 kronor i veckan. För mat, kläder, hyra m. m. återstår alltså 474 kronor i månaden eller cirka 109 kronor i veckan. Om man beräknar hyran till 25 kronor i veckan, vilket alldeles säkert är mycket försiktigt räknat, återstår till mat, kläder o. s. v. 84 kronor i veckan. En e. o. stationskarl, brevbärare eller tullvakt har 466 kronor i månaden eller cirka 107 kronor i veckan. Är han gift, får han i källskatt 53 kronor i månaden eller 12 kronor 25 öre i veckan. Det blir i runt tal 95 kronor i veckan över till mat, kläder och andra utgifter. Med en hyra av 25 kronor i veckan blir det 70 kronor över till övriga utgifter. En aspirant i Stockholm har 418 kronor i månaden eller 96 kronor 50 öre i veckan. Är han gift har han en källskatt på 41 kronor i månaden eller 9 kronor 50 öre i veckan. Det blir 87 kronor i veckan över för mat, kläder och hyra. Sedan hyran erlagts, återstår 62 kronor till övriga utgifter. Så fortsätter det med allt lägre löner i de skilda ortsgrupperna ända till ortsgrupp 1, där slutlönen — och det är att märka att denna får vederbörande behålla ända tills han avgår ur tjänsten — för en ordinarie stationskarl, brevbärare, tullvakt, kustvakt o. s. v. är 457 kronor i månaden eller 105 kronor 50 öre i veckan. Efter avdrag av källskatt och hyra återstår i runt tal 68 kronor i veckan till mat, kläder och andra utgifter. För en e. o. stationskarl, brevbärare, tullvakt eller kustvakt är lönen i lägsta ortsgrupp 374 kronor i månaden eller 90 kronor 50 öre i veckan. Sedan källskatt och

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

hyra erlagts, återstå för en gift befattningshavare 55 å 60 kronor i veckan för övriga utgifter.

Jag vill framhålla, att de angivna lönerna innesluta även dyrtidstillägget på 12 % och alltså med andra ord utgöra det totala belopp, som vederbörande utkvitterar från statsverket. På dessa löner är befattningshavaren i regel skyldig hålla sin med reglements-enliga uniformspersedlar, såsom kostym, kappa, mössa o. s. v. Några möjligheter att genom ökade arbetsprestationer öka inkomsten förefinnas, som vi veta, icke i statstjänst. Icke heller föreligger möjlighet till merförtjänst genom övertidsarbete. Sådant arbete förekommer visserligen i största utsträckning genom nattjänstgöring och sönd- och helgdagstjänstgöring, men dylik tjänstgöring kompenseras som regel med motsvarande ledighet på ordinarie arbetstid i stället för med pengar.

Följden har blivit att många statstjänare för att över huvud taget kunna försörja sig och sina familjer tvingas utföra extra arbete på fritid efter nattjänstgöring såsom expressbud, metallarbetare, speditionsarbetare, lastbilsförare o. s. v. De kontrollerbara siffror, som jag här har angivit till belysande av löneförhållandena och existensmöjligheterna för lägre befattningshavare visa, att det icke är en överdrift i påståendet, att läget för de lägre statstjänarna är miserabelt. Fortsätter den restriktiva lönepolitik, som man nu för, komma förhållandena självfallet att ytterligare försämrans. Genom reallönesänkningen har emellertid icke bara de här exemplifierade gruppernas läge undergått en allvarlig försämring. Även om man går avsevärt längre upp på löneskalan, skall man finna, att ett ytterligt stort antal befattningshavare har fått sin standard sänkt till en nivå, som icke alls svarar mot det ansvar och de kvalifikationer, som krävas för fullgörandet av de med resp. befattningar för- enade göromålen. En jämförelse med

vad som betalas i kommunal och privat tjänst för motsvarande arbetsuppgifter utfaller icke i någon mån till statens favör. Detta om statstjänarnas förhållanden, som vi väl få anledning att se närmare återkomma till.

Härutöver och till sist skulle jag vilja säga några ord om en annan stor samhällsgrupp, som jag tycker under alla förhållanden borde förskonas från verkningarna av den nuvarande åtstramningen på det ekonomiska området. Jag syftar på folkpensionärerna. Då den senaste pensionsregleringen beslutades av riksdagen framförde vi från kommunistiskt håll motioner, som syftade till att genom en indexreglering skydda köpkraften hos folkpensionärerna. Motionerna avstogs men det uttalades i mycket bestämda ordalag av såväl vederbörande utskott som av socialminister Möller, att man noga skulle aktge på utvecklingen och ingripa då så behövdes för att skydda folkpensionernas realvärde. Statsrådet Möller satte sitt ord i pant på att han inte skulle underlåta att vidtaga åtgärder, därest en försämring av köpkraften hos folkpensionärerna skulle inträffa. Men hur har det gått? Ja, den som till äventyrs inte känner till saken eller tror att allan rättfärdighet blivit uppfylld, den rekommenderar jag att gå på ett folkpensionärsmöte och efterhöra hur pensionärerna själva se på saken. Eljest borde det ju vara känt för alla, att en stark prisstegring har ägt rum sedan pensionerna beslutades av riksdagen och avsevärt nedsatt deras köpkraft. Den nominella prisstegringen är redan den högst betydande. Den faktiska prisstegringen är ännu större. Den prisstegring, som har kommit till uttryck i den officiella statistiken, utgör 25 procent, om man räknar från den tidpunkt då det nya folkpensionsförslaget lades fram för offentligheten. Det minsta folkpensionärerna i enlighet med de givna löf- tena alltså ha rätt att kräva är ett dyrtidstillägg på 25 procent, men de ha

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

som bekant endast tillerkänts 5 procent.

Dessutom har man nu framlagt resultatet av en utredning beträffande rörliga tillägg på folkpensionerna, och det resultatet visar att man knappast ens för framtiden ämnar garantera realvärdet på folkpensionerna. Utredningens resultat innebär att man vill ställa folkpensionärerna i en särställning till det sämre bland samhällets medborgare. Ett särskilt index skall utarbetas för folkpensionärer, varvid man helt cyniskt utgår ifrån att dessa måste anpassa sina livsbehov med tanke på att de äro gamla och förbrukade. Medan aldrig någon vettig människa har ifrågasatt, att man skulle konstruera olika index för skilda samhällsgrupper med hänsyn till deras krav på livet, har man nu hunnit dithän, att folkpensionärerna skola inrätta sin livsföring efter en särskild mall, uttryckt i ett folkpensionärsindex. Så gick det alltså med det stolta löftet att skydda folkpensionernas realvärde, så blevo alltså även de minst bärkraftiga, de som borde åtnjuta särskilt skydd i kritiska tider, offer för en ekonomisk politik, som vi ha betecknat och alltjämt beteckna som en politik i den besuttna klassens intresse.

Det är numera ett faktum, som det inte lönar sig att bestrida, att värdet av den senaste folkpensionsreformen är på väg att helt spolieras. Det är därför fullt förklarligt, att den gamla bitterheten hos våra åldringar på nytt håller på att inställa sig. Och den kommer säkerligen inte att försvinna förrän folkpensionärerna finna, att statsmakterna inte bara prata om utan också förverkliga den så ofta vid högtidliga tillfällen demonstredade parollen: full försörjning på ålderns dagar.

Herr NORUP: Herr talman! I en av de propositioner, som nu ligga på riksdagens bord, framlägges ett förslag, som ifrån jordbrukarhåll uppskattas mycket. Det föreslås nämligen där, att riksdagen

nu skall ta slutlig ställning till frågan om prissättningen på jordbrukets produkter för regleringsåret 1949—50. Det har redan förut ifrån jordbrukarhåll påpekats, att detta borde ha ägt rum på ett betydligt tidigare stadium och tidigare på året än vad som nu sker. Man har emellertid kommit till ett visst resultat, ett resultat som väl hälsas med blandade känslor — i varje fall är så förhållandet bland jordbrukarna. Det enda som vi jordbrukare helt äro tillfredsställda med är, som jag tidigare framhållit, att det slutliga beskedet nu äntligen kan komma. Jordbruket hävdar fortfarande, att det hade varit bättre och mer konsekvent med vidmakthållande av vårprissättningen inte bara i princip utan även så till vida, att överenskommelse om priserna hade träffats i rätt tid.

I de propositioner, som nu överlämnas till riksdagen, framlägges ett förslag, som siktar på att möjliggöra ett fortsättande av stabiliseringspolitiken, med andra ord att man skall gå in för oförändrade löner och oförändrade inkomster. Jordbruket och dess organisationer ha tidigare deklarerat sin vilja att medverka härtill. Vi ha också för vår del redan accepterat den föreslagna överenskommelsen mellan regeringen och jordbrukets organisationer och mellan regeringen och arbetare och tjänstemän — den senare ännu icke accepterad — om en fortsatt stabiliseringspolitik. Vi ha varit den första grupp som i handling ha visat, att vi vilja stödja en fortsatt stabiliseringslinje.

Då jag har förtroendet att vara en av jordbrukets förhandlingsdelegerade skall jag be att få anföra några motiveringar för att vi ha kunnat rekommendera våra organisationer att godtaga denna överenskommelse. Det är dock ganska angeläget att framhålla, att ingenting har framkommit vid överläggningarna med regeringen som visar, att kravet på 3 öres förhöjning av mjölkpriset, en förhöjning som skulle ha givit jord-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

bruket en ökad inkomst på 129 miljoner kronor, var för högt eller oberättigat. Det har heller icke kunnat påvisas, att en sådan förhöjning inte skulle ha kunnat rymmas inom stabiliseringspolitikens ram. Följaktligen borde riksdagen ha kunnat följa den motion, som framlades från de borgerliga partierna i våras.

Resultatet gör som jag sade ingen glad. Det har som sagt varit med blandade känslor, som jordbrukarna i det läge som förelåg ha accepterat överenskommelsen. Anledningen härtill är att jordbruket ej velat medverka till att kasta landet och den ekonomiska utvecklingen in i ett läge, som skulle medföra inflation, ett försämrat penningvärde, till skada för alla och ingen till gagn. Vi ha ifrån jordbrukets sida och ifrån det parti jag tillhör velat visa, att vi äro beredda att under ansvar stödja en konstruktiv politik, där olika grupper med hänsynstagande till varandra försöka att lösa även svåra problem.

I den överenskommelse som är träffad rör det sig om vissa miljoner kronor men det rör sig också om någonting annat. Bland de villkor som ingå i överenskommelsen står nämligen, att när jordbruket har accepterat överenskommelsen, är det under förutsättning att ökade löner eller inkomster icke få medges någon annan samhällsgrupp. Skulle något dylikt inträffa ha jordbrukets organisationer sagt, att då äro vi fria ifrån överenskommelsen och då ha vi rätt att komma med ökade krav.

Efter den träffade uppgörelsen den 8 september har en viss diskussion uppkommit. Det har sålunda ifrån löntagarkåll i pressen framhållits, att jordbruket skulle ha gynnats genom att erhålla ökade realinkomster. Detta resonemang är enligt min mening felaktigt. Från jordbrukets organisationer hävda vi med bestämdhet att så inte har skett. Enligt den överenskommelse, som är träffad emellan regeringen och jordbrukets organisationer, skall jordbruket i stället

för 129 miljoner kronor, som begärdes i våras, få 66 miljoner kronor. Av denna summa beräknar man att 40 miljoner kronor skola användas till att täcka det kalkylunderskott på 48 miljoner kronor, som kom fram i vårkalkylen; 6 miljoner kronor skola användas till att hjälpa de områden i Norrland, där jordbruket bedrivs under svåra klimatiska förhållanden och som därjämte varit utsatta för torka och frost. För dessa områden skulle ett särskilt tillägg på mjölk utgå. De 20 miljoner kronor, som sedan återstå, täcka inte på långt när kostnaderna för de justeringar, som vi från jordbrukarkåll i våras begärde i fråga om producentbidraget och en del av oljeväxtpriserna. Följaktligen kan man inte säga att de 66 miljonerna innebära någon ökad realinkomst för jordbruket.

Man har då anledning att ställa sig frågan: Hur är det för de andra grupperna? Hur är det för industriarbetarna? Hur är det för tjänstemännen? Ja, i den proposition som finansministern har framlagt har han för industriarbetarna räknat med en löneglidning uppåt på cirka 3 procent. Den har inte tillkommit genom ökad timlön utan genom ökad ackordsersättning beroende på att arbetsintensiteten blivit starkare. Följden har dock blivit ökade inkomster för gruppen industriarbetare. Detta framgår också av socialstyrelsens fortlöpande undersökningar rörande genomsnittliga timförtjänster för arbetare inom industrien. Socialstyrelsen, som därvidlag räknar med relativa tal, har satt jämförelsetalet för februari 1947 till 100, vilken siffra i augusti 1949 hade stigit till 125,8. Det är följaktligen klart konstaterat att en viss ökning skett. Om man jämför talet för augusti 1948, då riktlinjerna för stabiliseringspolitiken godkändes, med talet för augusti 1949, har den genomsnittliga timförtjänsten inom industrien stigit med 3,6 procent. Om man lägger dessa 3,6 procent på jordbrukets arbetskostnader, som utgöra

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

cirka 2 miljarder kronor, skulle det berättiga jordbruket till att få en ökad arbetsinkomst på cirka 72 miljoner kronor. Jordbruket har ingalunda fått 72 miljoner kronor, utan vi ha fått 66 miljoner kronor, vilken summa som jag tidigare framhållit inte i så stor utsträckning kan användas till att täcka arbetskostnader utan åtgår till att täcka ökade utgifter på flera områden. Man kan således vid en jämförelse mellan jordbrukarna och industriarbetarna konstatera en eftersläpning för jordbrukets del.

Om man ser på tjänstemännen skall det villigt erkännas, att stora grupper av tjänstemän inte ha fått den förbättring som de ha rätt att få. Men de ha kanske en del andra förmåner, som ge anledning till att i det allvarsläge där vi nu stå överväga, om det inte ändå är bäst, att vi försöka att samlas om stabiliseringslinjen. Tjänstemännen ha dock i stor utsträckning en förmån, som varken arbetare eller bönder ha, nämligen en pension, som bjuder dem betydligt större trygghet på ålderdomen än vad t. ex. den allmänna folkpensionen gör. Därtill kommer att under de senare åren genom förändringar av dyrortsgrupperingen en uppflyttning i lönehänseende och förbättrade möjligheter kommit till stånd. Dessutom kan man väl säga, att den goda ekonomiska utvecklingen inom industrien glädjande nog har givit ett ganska stort antal tjänstemän möjlighet att få pension och därigenom få sin ålderdoms dagar betydligt bättre tryggade än arbetarna, jordbrukarna eller småföretagarna. Jag tror för min del att detta är saker och ting, som ge anledning till att man från tjänstemannahåll inte bör ställa kraven alltför högt.

Jag har inte anfört dessa omständigheter för att på något som helst sätt klandra den utveckling som skett, vare sig att industriarbetarna ha fått det något bättre eller att tjänstemännen — fastän de ännu inte ha fått sina fordringar tillgodosedda — dock ha fått

vissa förbättringar. Jag har endast velat säga detta för att påvisa, att jordbrukarna inte komma i någon särskild privilegierad ställning genom det avtal som har träffats. Jag känner mig ha anledning att instämma i herr statsrådet Strängs uttalande, att vi alla få inskränka oss och försöka att samla oss omkring stabiliseringspolitiken. Detta är anledningen till att vi jordbrukare och våra organisationer ha vågat oss på att tillstyrka att stabiliseringslinjen vidhållles, en linje som, om det går att vinna förståelse för den i slutomgången, säkerligen kommer att vara till gagn för oss alla.

Vid den överenskommelse som träffats om de 66 miljonerna har det ifrån regeringens sida sagts, att inga av jordbrukets produkter få öka i pris. Ja, man har väl anledning att ställa sig i viss mån betänksam, huruvida det kan bli möjligt att erhålla dessa miljoner i form av subventioner, men i det läge vi stodo vid underhandlingarna ansågo vi ifrån jordbrukets sida, att vi trots vissa betänkligheter borde ansluta oss även till subventionslinjen.

Herr Svensson i Ljungskile påpekade att det inte är i propositionen klart ut sagt, hur dessa 66 miljoner kronor skola fördelas. I varje fall innebar den överenskommelse vi träffade med regeringen, att av 60 miljoner skulle ett lika stort bidrag utgå för den mjölk, som inväges vid mejerierna, och den mjölk, som säljes direkt ifrån jordbrukarna. Från subventionen är undantagen den mjölk, som utgör jordbrukarnas hemmakonsumtion, fodermjölken och den mjölk som användes till landssmör. Bidraget skulle utgå med lika stort belopp per kilogram smörfett. Sedan beror det på hur mjölkproduktionen utvecklar sig, om det kan bli lika många ören per kilogram smörfett hela tiden. Hur man därvidlag skall gå till väga får väl livsmedelskommissionen och jordbrukarnas egna organisationer söka enas om. Jag hoppas att det inte kan bli fråga

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

om någon misstolkning vad det gäller fördelningen av dessa 60 miljoner kronor.

När det gäller de 6 miljoner kronorna var det överenskommet, att de skulle utgå till hjälp åt jordbruksområden inom Norrland och särskilt då de områden, som ha lidit av torkan. Rörande detta bidrag har livsmedelskommissionen fått i uppdrag att efter hörande av Svenska mejeriernas riksförening framlägga närmare förslag till fördelning av beloppet.

Men när det nu talas om nya och ökade subventioner, så blir man väl ändå något betänksam. Jag har sagt att vi från jordbrukarhåll kunde acceptera de hittills utgående subventionerna, de som äro nödvändiga för täckande av de 66 miljoner kronorna. Men inför det förslag till subventioner på livsmedel, som man ställs inför i propositionen nr 217, har man anledning att från jordbruket ställa frågan: Vart bär det egentligen hän? Jag vill instämma med finansministern, när han uttalar principiella betänkligheter mot subventioner i allmänhet. Nu är det meningen att utöka subventionerna på livsmedel, vilka förut äro starkt subventionerade. Men skola vi över huvud taget ha ett jordbruk i detta land — och det skola vi ju ha enligt 1947 års riksdagsbeslut — bör man väl ändå ha priser på livsmedel, som täcka produktionskostnaderna.

Det är kanske anledning att just i detta sammanhang taga sig en liten tankeställare. Hur skulle det ha varit i vårt land, om vi icke hade haft så pass produktionskraftigt jordbruk som vi ha? Jordbrukets representanter ha vid olika tillfällen hävdadt, att det svenska jordbruket bör få finna avsättning inom landet för sina produkter till priser, som ge jordbrukarna ungefär samma arbetsinkomst som andra grupper ha. Man har emellertid därvid satt en viss gräns. Men låt oss göra det tankeexperimentet, att vår jordbruksproduktion i dag endast kunde täcka 75 procent av

konsumtionen här i landet. Då hade vi måst importera livsmedel för ca 700 miljoner kronor. Detta hade givetvis föranlett en penningutströmning ur landet, men enbart devalveringen hade försämrat vår balans med omkring 300 miljoner kronor ytterligare. Det är väl ändå så, att det här icke bara är fråga om ett tillgodoseende av jordbrukarnas intresse, utan det gäller hela samhället. Det är då inte mer än rätt att det svenska jordbruket får rätt och möjlighet till samma ställning i inkomsthänseende som andra grupper.

De subventioner, som föreslås i propositionen nr 217, äro nog en Döbelns medicin, som klarar oss i dagens läge men som på längre sikt är mycket betänklig. De komma att medföra ett naturligt och osunt ekonomiskt läge för jordbruket. Hur skall det bli möjligt att helt och hållet återvända till normala förhållanden? Även om man inte vill fråga öppet så gör man i alla fall inom sig den frågan, om det är meningen att subventioner skola utgå i all framtid. Stabiliseringspolitiken skall väl ändå inte fortsätta i så många år till. När den tar slut och vi få en friare prisbildning i vårt land, är man då beredd att låta jordbruket få inte enbart den prishöjning, som klarar subventionerna, utan därutöver ett pris, som är nödvändigt för att få till stånd en förbättring för jordbruket? Är man från regeringens sida beredd att göra en utfästelse här om? Jag vet inte om man kan få svar på den frågan. Men den är oerhört aktuell för jordbruket, och jag vet att tusentals jordbrukare i vårt land i dag ställa den frågan.

Det är ganska märkligt att när man tillgriper subventionering för att klara upp fördyringen genom devalveringen, så väljer man livsmedel, just den subventionsform, som gör det besvärligt för jordbruket. Vad som är betänkligt är även, att den subventionering, som föreslås i propositionen, i sina detaljer är så utformad, att den åstadkommer

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

ganska stora svårigheter för handeln. När handelns folk har läst att det skall bli subvention på ost med 30 öre, vad har då hänt? Jo, de sluta att köpa ost. Och detta i en situation, då ostlagren tyvärr äro fyllda till bristningsgränsen. I en sådan situation vidtager man en åtgärd, som medför att inte ens den normala avsättningen forisätter utan stoppar upp. Det verkar affärsmässigt sett något vallhänt att förfara på det sättet. Det enskilda näringslivet tycks vara betydligt smidigare än statsmakterna när det gäller att klara upp sådana affärer.

Jag hoppas att man från regeringshåll klarlägger situationen och lugnar dem, som i dag kräva att få ett besked, ett besked som vi ha svårt att ge dem.

I samband med den diskussion, som fördes om devalveringen av den svenska kronan, blevo vi i lantbruksförbundet tillfrågade hur vi ställde oss. Vår direktör svarade då — och jag instämmer för min del däri — att om jordbruket hölles skadeslöst, så hade vi intet att erinra mot en devalvering. Enligt uppgifter som jag fått skulle man även från regeringens sida ha givit ett sådant löfte. Innebörden härav skulle vara att jordbruket skulle få subventioner för täckande av den av devalveringen föranledda fördyringen av kraftfoder, gödningsmedel, maskiner, reservdelar, bensin och olja. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att en fördyring av kraftfodret är något, som i hög grad berör landets småbrukare. De äro mycket bekymrade för att arbetet på att hjälpa upp de ofullständiga jordbruken skall bli försvårat.

Jag hoppas att jag kan få ett tillfredsställande svar på de frågor jag nu har ställt.

Något som också väcker betänkligheter är att man genom den överbalansering av budgeten, som sker med hjälp av indirekta skatter, åstadkommer verkningar, som i varje fall för lands-

bygden bli ganska besvärande. Tar man t. ex. bensinen förhåller det sig så, att den skatt som redan nu är lagd på bensinen drabbar landsbygden betydligt hårdare än städerna. När nu dessa pengar strömma in till statskassan, skola de användas till att subventionera livsmedlen. Givetvis blir det städernas befolkning som kan tillgodogöra sig det mesta av dessa subventioner, inte per capita men med hänsyn till att stadsbefolkningens numerär är större. Detta innebär en orättvisa för landsbygden. Nog hade det varit möjligt att i stället för att höja bensin- och oljepriset använda den redan nu så höga bensinskatten.

Man har även tillgripit en annan åtgärd, som i viss mån pekar hän på att vi hålla på att återvända till krisförvaltningen här i landet. Införandet av förmalningsersättningen kan medföra en hel del konsekvenser, som säkerligen ingen önskar. Jag är rädd för att det kan föra med sig nya kontrollåtgärder och kanske nya krisorgan. Det är säkert ingen i denna kammare, som vill att man skall gå den vägen. Ej heller beträffande brödet, som ju dock är så billigt i vårt land, tycker jag att man haft anledning att gå subventionsvägen.

Nu kan det ju vara så, att läget är så allvarligt, att det kan bli nödvändigt att ansluta sig till åtgärder, mot vilka man eljest har vissa erinringar att göra. Givetvis får intresset att upprätthålla balansen väga tyngst. Med hänsyn härtill ansluter jag mig till dem, som stödja förslaget om en fortsatt stabiliseringspolitik, även om jag hyser vissa betänkligheter mot den subventionspolitik, som man här håller på att slå in på.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Herr Norup och jag har ju suttit på var sin sida om förhandlingsbordet både

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

många gånger och under långa sammanträden under den nu passerade sommaren, och det hela resulterade som bekant i att vi kunde taga varandra i hand och säga att vi voro sams. Det finns sålunda ingen anledning för mig att nu i efterhand söka sak med herr Norup om vad som skedde i våras och om det var klokt eller inte klokt. Jag skulle inte heller ha berört det i detta lilla anförande, om inte herr Norup i sitt nyss hållna tal behagade konstatera, att det ändå skulle ha varit för jordbruket bättre, om värprisättningen blivit en verklighet fullt ut och inte endast en princip. Herr Norup gjorde med andra ord gällande, att det funnes vissa skäl som talade för att en slutgiltig uppgörelse för jordbrukets del i våras hade varit att föredraga framför den uppgörelse, som nu har träffats.

När nu herr Norup tog upp denna sak i sitt anförande måste nog jag för min del deklarerat, att jag har en avvikande uppfattning. Jag vågar bestämt hävda, att om man sätter värde på att stabiliseringen kommer att lyckas, om man anser att stabiliseringspolitikens genomförande är det avgjort väsentligaste i hela detta frågekomplex, då måste man också finna det vara en fördel, att man icke träffade en slutgiltig uppgörelse i våras. Det är väl dock, herr Norup, en viss skillnad på 128 miljoner kronor och 66 miljoner kronor. Den sista siffran bör mänskligt att döma kunna förenas med stabiliseringspolitiken, men jag har efter de mycket långa och ingående diskussioner, som ha förts med de andra grupperna, den bestämda uppfattningen att värsiffran, 128 miljoner kronor, näppeligen hade kunnat rymmas inom stabiliseringens ram. Jag är beredd att så här i efterhand säga, att jordbrukarna genom att acceptera de 66 miljonerna ha visat, att de känna sitt ansvar för stabiliseringen. Jag är glad att kunna säga det här och är den förste att ge jordbrukarnas förhandlare ett erkännande för att de i detta allvar-

liga läge sågo det stora problemet som det även för dem avgörande problemet.

Herr Norup kritiserade inte men hade ändå vissa reservationer att göra mot en del av de subventioner, som redovisas i propositionen nr 217. Han frågade bland annat om dessa subventioner skulle vara av permanent karaktär eller om man kunde hoppas på att bli av med dem inom en snar framtid. Jag vill minnas att finansministern i sitt anförande tidigare i dag gav ett ganska utförligt besked på den punkten. Det slogs fast att regeringen anser dessa subventioner vara en åtgärd betingad av dagens osäkra och labila läge. Skulle det visa sig, att vi lyckas genomföra den principiella målsättning, som ligger bakom subventionspolitiken, ha vi skaffat oss en extra chans av icke föraktlig valör, när det gäller lösandet av exportproblemen. Skulle det visa sig att det misslyckas — det är något som jag skulle tro att vi få se om sex å åtta månader — få vi väl, herr Norup, om vi då ha möjlighet att träffas här eller på något annat ställe, taga upp frågan till ny diskussion på ny basis och försöka träffa en överenskommelse de olika grupperna emellan om huruvida det är en riktig linje att fortsätta med subventionering eller om det är en oriktig linje.

Herr Norup ställde även en annan fråga i sitt anförande, i det han undrade om det vore meningen att jordbruket skulle få sin kostnadsstegring kompenserad, den kostnadsstegring som förorsakas av devalveringens prishöjningar på kraftfoder, konstgödsel, maskindelar, olja och bensin och andra ting. Ja, i de diskussioner, som jag haft regeringens uppdrag att föra mera internt med jordbrukets representanter, förklarade jag att enligt regeringens uppfattning den prisstegring på konstgödsel och kraftfoder, som är en följd av devalveringen, skall kompenseras omgående. I den proposition jag här avlämnat har jag också angivit hur detta

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

skall ske via de olika slag av clearing-kassor, som stå till krismyndigheternas förfogande. Jag har däremot av naturliga skäl inte kunnat ställa ut några löften om en omedelbar subvention i fråga om maskindelar, olja och bensin. Enligt min uppfattning bör denna kompensationsfråga flyta in i nästa års diskussion angående jordbrukskalkylen. Det får alltså bli en kompensation i efterhand. Det finns i dagens läge icke praktiska möjligheter att subventionera de reservdelar till olika slag av amerikanska traktorer, som strövis komma in i landet.

Herr Norup tog sedan upp frågan om förmalningsersättningarna och uttalade vissa farhågor för principen om en come back för detta slags subventioner. Han frågade, om de voro något rudiment till en ny kris- och regleringsorganisation. Samma frågor har tidigare ställts i dagens debatt, åtminstone i vår medkammare. Jag vet inte om jag behöver ytterligare understryka, att regeringens tanke har varit att i första hand subventionera bort de importprisstegringar, som äro en följd av devalveringen. Av tekniska skäl går det inte att subventionera bort samtliga prisstegringar av detta slag och därför får man som slutresultat en marginal, som regeringen anser vara för liten. Det har också från oppositionens sida många gånger efterlysts varför regeringen arbetar med så snåla och trängda marginaler i stabiliseringspolitiken. Det har varit ett ganska naturligt och legalt intresse för regeringen att försöka skaffa sig en något rymligare marginal. Därför har man sagt, att om så blir erforderligt begär regeringen en fullmakt att få subventionera även på andra områden, som icke ha något direkt samband med devalveringen. Man har då av naturliga skäl kommit in på just de varor, som väga tyngst i den dagliga hushållningen, och där man får ut största möjliga effekt för minsta möjliga antal miljoner kronor. Regeringen begär så-

ledes en fullmakt, som skall användas om det är absolut nödvändigt. Men samtidigt har man varit angelägen att säga ifrån, att det hela icke a priori är självfallet att fullmakten behöves och skall användas — i varje fall icke i första omgången.

Det finns naturligtvis ett faromoment i förmalningsersättningens återinförande. Man kan göra vissa slags mjölsorter så billiga, att det uppstår en foderkomplikation. När jag har undersökt i vad mån faran är aktuell har det emellertid visat sig, att det egentligen endast är beträffande det s. k. sammanmalda rågmjålet som den faran skulle kunna föreligga. Detta mjöl representerar ungefär 15 % av den totala mjölkvantalet, och man har från försörjningsmyndigheternas sida sagt mig, att den kontroll, som behövs för att förmalningsersättningens återinförande icke skall få några konsekvenser på fodersidan, varken är tekniskt svår eller särdeles omfattande. I samråd med kvarnarna bör följaktligen även den komplikationsrisken kunna undanröjas.

Medan jag har ordet vill jag också kommentera herr Svenssons i Ljungskile anförande här före middagen. Herr Svensson yttrade bl. a., att jordbruksministern i våras dekreterade alla priser utom mjölkpriset och att vi sedan fingo en kommuniké om oljeväxtpri-serna. Av herr Svenssons formulering fick jag intrycket att han önskade bi-bringra kammaren den uppfattning, att jordbruksministern, utan att tala vid riksdagen eller andra intresserade grupper, älskade att dekretera vissa uppfattningar, som riksdagen bara hade att säga ja och amen till. Jag tycker nog, att detta är att ha litet för stark tro på mina möjligheter. Det kanske är litet för mycket ära, som herr Svensson i Ljungskile här kostar på min ringa person. Min proposition, nr 212, som avgavs i våras, anslöt sig praktiskt taget genomgående till livsmedelskommissionens förslag till prissättning

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

över hela linjen med undantag endast för mjölkpriset. Om jag skall vara ärlig skall jag dock bekänna, att jag verkligen gjort två avsteg från livsmedelskommissionens förslag. Jag ville icke vara med om att höja priset på fodersäden med en krona per 100 kg, som det hade rekommenderats därifrån, och inte heller ville jag vara med om en prishöjning på organ och inälvor. Jag har inte något minne av att herr Svensson i Ljungskile under vår diskussion hade något emot denna min avvikande uppfattning på de båda punkterna. Livsmedelskommissionens råd stod bakom livsmedelskommissionens förslag, och herr Svensson i Ljungskile vet lika bra som jag att den rådsförsamlingen består av en lång rad kloka och praktiska karlar, av vilka de flesta ha sin dagliga bärgning från jordbruket, och som företråda praktiskt taget alla politiska partier.

Med den bakgrunden är det kanske litet oriktigt att presentera det hela så, att jordbruksministern dekreterat alla priser utom mjölkpriset och att vi sedermera även fingo en kommuniké om oljeväxterna. Vad som skett efter vår diskussionen i riksdagen är, att det har kommit till stånd förhandlingsmässiga uppgörelser mellan regeringen och jordbrukarna beträffande såväl oljeväxtpriserna som mjölkpriset.

Herr Svensson i Ljungskile kritiserade vidare prisrelationerna mellan animalier och vegetabilier, och visst kan han ha rätt i att göra det. Om herr Svensson ser efter i riksdagsprotokollet från sammanträdet i våras, så finner herr Svensson, att jag under den debatten bekände, att jag ansåg det vara en oriktig prisrelation mellan t. ex. å ena sidan mjölk och å andra sidan oljeväxter. Jag sade också vid ifrågavarande tillfälle, att jag skulle göra vad på mig ankom och vad jag förmådde för att åvägabringa en större riktighet och rättvisa i dessa båda prisrelationer. Jag förmenar också, att detta har i viss

mån lyckats. Ett uttryck härför är årets uppgörelse om oljeväxtpriserna. Den reduktion på 15 %, som blev en följd av uppgörelsen, överfördes ju till och med ett år i förskott som kompensation på mjölken. Herr Svensson i Ljungskile säger, att detta var för litet, och att man skulle ha flyttat över ytterligare ett belopp, motsvarande någonting mellan ett halvt och ett öre på mjölken. Herr Svensson anser, att man skulle ha flyttat över ytterligare 30 miljoner kronor från oljeväxtodlingen till mjölkproduktionen. Man skulle med andra ord ha genomfört en prissänkning för oljeväxterna inte på 15 % utan på någonting mellan 30—35 %. Jag har den uppfattningen, herr Svensson, att ett försök att vid augustidiskussionen genomföra en 30—35-procentig prisreduktion på oljeväxterna helt enkelt hade resulterat i att vi nu inte alls hade haft några problem om oljeväxtpriserna. Ett sådant försök hade förmodligen inneburit, att vi icke nu hade haft någon oljeväxtodling i landet. Jag är inte säker på att det skulle ha varit så lyckligt.

Jag kanske får uppmuntra herr Svensson i Ljungskile med en liten liknelse här. Om herr Svensson fortsätter med ett träget och troget politiskt arbete, så kan det ju, mirabile dictu, hända, att herr Svensson en dag står i denna bänk och svarar för regeringens jordbrukspolitik gentemot riksdagen. Om herr Svensson i en sådan situation har att välja mellan antingen en måttlig prisreducering och en reducerad oljeväxtodling eller en kraftig reducering och ingen odling alls, så har jag nästan på känn att herr Svensson väljer ungefär det alternativ, som regeringen här har valt.

Herr Svensson beklagade sig vidare över att den proposition som jag står för, nr 216, är så svårläst. Jag kan inte svara för författarskapet annat än i den mån det gäller de tre—fyra sidor, som återge departementschefens anförande, och eftersom jag är part i målet skall

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

jag inte uttala mig om, huruvida de sidorna äro svårlästa eller inte. Men jag vågar nog ändå hävda den uppfattningen, att för människor med normala förståndsgåvor äro de sidorna icke svårsmälta. Vad tabellerna beträffar, så äro de visserligen långa och utförliga, det skall ingen bestrida, men därför behöva de ju inte vara oförståeliga. Och, herr Svensson, det är ju ändå ingen som begär, att herr Svensson skall kontrollräkna alla dessa tabeller!

Herr Svensson i Ljungkile kom också in på lantbruksnämndernas verksamhet. Hans ord föllo ungefär så, att när min företrädare i ämbetet, nuvarande finansministern, skrev direktiven för lantbruksnämnderna, och när han talade i ämnet här i riksdagen, så var han mycket angelägen om att framhålla, att nämndernas arbete skulle ske under den mest intima, livliga och friktionsfria kontakt med jordbrukarna själva. Herr Svensson kom också med ganska stark kritik mot lantbruksnämnderna och ställde dem i motsatsförhållande till de direktiv, som jag nyss åberopade. Kammarens ledamöter måste, om de bara höra herr Svensson i Ljungkile, få den uppfattningen, att lantbruksnämnderna handla ungefär tvärtemot dåvarande departementschefens direktiv och att de icke beflita sig om det livliga, friktionsfria och smidiga samarbete med jordbrukarna, som de enligt direktiven skola ha.

Jag tror, att herr Svensson i Ljungkile i denna kritik skjuter över målet. Det kanske är riktigt att lantbruksnämnderna möttes av tveksamhet, när de började sin verksamhet. I viss mån var detta kanske en följd av att man på vissa håll anlät pressen för att presentera lantbruksnämnderna på ett ganska ofördelaktigt sätt, vilket skapat misstro gentemot nämndernas arbete. Lantbruksnämnderna har emellertid nu arbetat under ett års tid, och man har nu möjligheter att summera ihop resultatet av deras verksamhet. Jag vet inte

om herr Svensson i Ljungkile har haft tillfälle att närvara vid den tvådagarsöverläggning, som denna vecka har förts på en plats bara 50 meter från riksdagshuset, där lantbruksnämndernas direktörer och övriga ombud i rik utsträckning ha varit representerade. Dessa överläggningar ha givit vid handen, att friktionerna mellan nämnderna och allmänheten i dag äro praktiskt taget eliminerade. Det råder ett gott och förtroendefullt samarbete, den saken omvittnades från alla håll och har dessutom bestyrkts av åtskilliga pressintervjuer under de senaste veckorna.

Jag kan också säga, att om nämnderna på något sätt skulle agera så, att de fingo jordbrukarna emot sig, skulle detta omedelbart och på ett mycket effektivt sätt omtalas för den svenska allmänheten. Nämnderna äro så passade, att om de företa sig något stötande, så uppmärksammas det omedelbart. I de fall, där nämndernas åtgöranden ha blivit uppmärksammade — vi ha haft några sådana fall i norra Kalmar län, Älvsborgs län och, nu senast, i Skaraborgs län — har det, när man har sett på de begångna feLEN mera i detalj, varit »mycket skrik för litet ull», som en lantman en gång lär ha sagt, när han klippte grisen.

Herr Svensson i Ljungkile anförde vidare, som exempel på den byråkrati som håller på att utbilda sig inom lantbruksnämnderna, att man skall åberopa 15 eller 17 paragrafer — jag minns inte vilket — när man skall skriva en räkning. Och om det skall lämnas ett förskottskvitto, så skola tre personer skriva på ansökan, och sedan skall ärendet avgöras i Stockholm.

Jag tyckte det sagda lät så uppseendeväckande, att jag skrev av herr Svensson ord för ord, och jag har sedan av några andra ledamöter i kammaren fått belägg för att jag inte hörde fel. Jag blev lika upprörd och indignerad som herr Svensson var, när jag fick höra detta prov på vad jag be-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

traktat som alldeles orimlig byråkratism. Jag har därför under rasten varit i förbindelse med lantbruksstyrelsen, för att ge vederbörande där den uppläxning som skulle varit befogad, därest herr Svenssons uppgifter hade varit riktiga. Lantbruksstyrelsen meddelade emellertid, att det icke förhåller sig på det sätt som här sagts. Förskottsräkningarna gå aldrig upp till Stockholm. När jag frågade om det är möjligt att »tre högt kvalificerade tjänstemän verifiera räkningarna» — som herr Svensson uttryckte det — fick jag en förklaring, som väl i viss mån är plausibel. Om en jordbruksinstruktör skall utföra en förrättning, så skall hans förman, d. v. s. konsulenten som planerat hans resa, genom ett signum på förskottsräkningen bestyrka att förskottet gäller rätt tjänsteresa. Vidare åsätter kamreraren räkningen ett signum, för att man skall få en verifikation på att vederbörande inte ligger inne med andra oredovisade reseförskott. Slutligen skriver också chefen på sitt signum, som bekräftar att utanordning skall ske. Det är möjligt att detta är en något för lång och invecklad apparat, men jag tycker ändå att indignationen blir litet mindre markerad, när man på detta sätt får ett praktiskt fall belyst, än när man bara lyssnat till herr Svenssons i Ljungskile anförande.

Jag skulle kunna sluta med det här anförda, men jag vill ändå tillägga några ord.

När jag på förmiddagen satt här och lyssnade på debatten, gjorde jag några reflexioner, däribland en med anledning av ett debattinlägg, som, såvitt jag kan minnas, icke har blivit närmare kommenterat här. Det var herr Ohlin, som tog upp frågan om bundenheten för arbetsmarknadens parter, eller som vi bruka uttrycka det, faran för de fackliga friheterna. Hans ord då ge mig anledning att här säga något om den saken. Herr Ohlin uttryckte sig så,

att inte ens dagens konjunkturer ge frihet åt arbetsmarknadens parter. Jag måste då fråga: Har det skett något våldförande på de fackliga friheterna? Är det någon som kan säga, att det här har skett något våldförande på Svenska arbetsgivareföreningens eller LO:s suveränitet och friheter? De diskussioner, som regeringen har fört åt det hållet, ha förts på samma sätt som åt alla andra håll. Det har varit öppna diskussioner med poängterande av lägets allvar, som regeringen ser det, och de diskussionerna ha resulterat i att löntagarnas organisationer, tjänstemän och LO-medlemmar — helt enkelt därför, att det har varit förenligt med deras intressen — under 1949 ha valt prolongationslinjen. För statstjänarnas, och vi hoppas även för fackföreningsfolkets, del är detta en deklaration även för 1950. De ha valt fullt frivilligt, helt enkelt därför, att det icke finns någon möjlighet för en regering i detta land, vilken politisk kulör den än har, att påtvinga fackföreningsrörelsen, löntagarorganisationerna eller Svenska arbetsgivareföreningen sin speciella uppfattning i ett speciellt ämne. Det gäller i stället att genom att ta och ge skäl försöka komma fram till en överenskommelse. Man har här valt stabiliseringspolitiken, därför att man har betraktat den som en bättre väg än dess alternativ. Jag tror nog också man kan säga — jag tar som verifikation på den uppfattningen de fackliga val, där kommunisterna trots sitt skall mot lönestoppet ha pressats tillbaka steg för steg — att den svenska fackföreningsrörelsen i allmänhet är mogen att bedöma och handla självständigt. Det är därför oriktigt att tala om, att man här agerar under en bundenhet, som icke ger möjlighet till de vedertagna fackliga friheterna. Det är en begreppsförvirring man här gör sig skyldig till. Den saken behöver klaras upp.

För ett tjugotal år sedan, när jag började fackföreningsmannens förhand-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

lingsbana, hade jag att sköta fackliga förhandlingar under en mycket extrem, full facklig frihet. I slutet av 1920-talet och början av 1930-talet fanns det sannerligen inga politiska rådgivare för fackföreningsrörelsen vid dess avtalsuppgörelser. I varje fall lade sig icke någon regering i dem. Jag var med på den tiden, då de fackliga friheterna betydde strejk och lönereduktion, och som de flesta fackföreningsmän har jag provat de båda alternativen. Med de erfarenheter som jag — och de flesta fackföreningsmän med mig — ha från den tiden kan jag försäkra, att dåtidens fackliga frihet, som man ibland talar om, sannerligen inte är något eftersträvarsvärt i och för sig!

Den fackliga frihetens problem äro för djupgående för att man skall kunna redogöra för dem i ett kort debattinlägg. Om man med facklig bundenhet menar, att det är regeringen som binder löntagarorganisationerna och deras motparter, så är detta uppenbart fel, vilket jag här har konstaterat. Om man däremot med facklig bundenhet menar en mera centraliserad form av fackföreningsrörelsens och tjänstemännens lönepolitik, så är det en sak som ligger utanför riksdagens diskussion. Det är en fråga, som fackföreningsrörelsen skall klarlägga inom sig. Om jag inte har alldeles fel, tycks också utvecklingen — vilket jag tycker är alldeles riktigt — gå dithän, att det gamla systemet med alla fackförbund agerande i frihet och med bortseende från den stora, gemensamma linjen, är på retur. Den sortens fackliga frihet är sannerligen ingenting att eftersträva, och det är heller inte något mål, som fackföreningsrörelsen i dag är på väg tillbaka till.

Jag vill ha slagit fast, att man inte kan göra gällande att regeringens politik sätter käppar i hjulen på fackföreningarnas suveränitet. Den suveräniteten är orubbad. I den mån som fackföreningarna själva anse att förbundens

suveränitet bör begränsas, till fördel för det helas väl, är det väl riktigast att vi låta den diskussionen föras i de mera renodlat fackliga församlingarna.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av statsrådet Strängs kommentar till herr Norups fråga om jordbruket inte får någon kompensation för fördyrade maskindelar, olja och bensin ber jag först att få konstatera, att detta i vanlig ordning går in i nästa års kalkyl. Detta betyder ju, att det inte blir någon kompensation för det nu löpande året, såvida man inte på samma gång tager särskild hänsyn till det redan gångna året.

Beträffande priserna i våras gick det ju till på det sättet, att jordbruksministern i ett kungligt brev till livsmedelskommissionen rekvirerade förslag till priser på allting utom mjölken — om jag nu är rätt underrättad om saken. Sedan fingo vi dessa priser fastställda. Nu var det ju inte det faktum att priserna fastställdes på detta sätt, som jag väsentligen framdrog i mitt anförande, utan det var det faktum att mjölken kom sist och blev regleringsinstrument för det hela. När det visade sig att hela ramen blev trängre än man från jordbrukarnas sida från början yrkat på, då hade det funnits större anledning än förut att titta litet närmare på just de inre prisrelationerna. Det var detta som var det väsentliga i detta sammanhang.

Nu säger jordbruksministern att han också hade den uppfattningen, att prisrelationen mellan oljevaxter och mjölk inte var riktig, och att man i viss mån lyckats rätta till detta. Jag kan instämma i att man även i viss mån rättat till detta. Jag skulle dock vilja fråga jordbruksministern om han hade velat vara

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

med om en större sänkning på oljeväxtpriserna för att därigenom kunna få till stånd en prishöjning på mjölken. Gick det inte att vid förhandlingarna med jordbrukarna gå ett stycke längre på den linjen? Om man gjort en dubbel så stor sänkning på anslaget till oljeväxtodlingen — 165 miljoner kronor — om man alltså tagit 40 i stället för 20 miljoner av detta anslag, så tror jag inte att det skulle ha gjort slut på oljeväxtodlingen. Man kan emellertid inte göra annat än framhålla sin uppfattning.

Herr NORUP (kort genmäle): Herr talman! Jag kan konstatera att det svar jordbruksministern gav beträffande förfarings sättet med de nu ökade subventionerna inte var något svar alls, utan en kringgående rörelse. Jordbruksministern talade nämligen om att vi, om vi få leva och ha hälsan, förmodligen om åtta eller nio månader och på en annan plats möjligt få diskutera detta. Jag är inte säker på att det svaret inger jordbrukarna någon som helst tillfredsställelse och trygghet.

Dessutom är jag ganska förvånad över det svar som gavs när det gällde den kompensation, som jordbruket skulle få med anledning av de ökade kostnaderna till följd av devalveringen. Det hade väl ändå varit uppriktigare att tala om för organisationerna, när de tillfrågades om de ville vara med om att stödja devalveringen, att kompensationen kommer i efterskott, att vi skulle förhandla om det först vid uppgörandet av nästa års jordbrukskalkyl. I detta fall förmodar jag att jordbrukarna komma i efterhand i förhållande till de grupper, som komma att få del av subventionerna så snart riksdagen fattat sitt beslut.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte vidare diskutera propositionens och siffermaterialets större eller mindre

svår läsbarhet. Det står var och en fritt att tycka vad han vill om den saken. Jag tror nog, att de som verkligen bry sig om att försöka tränga in i detta skall finna, att det inte är särskilt lättillgängligt. Jordbruksministern hoppades att de siffror han själv skrivit voro någorlunda lättillgängliga, och det är ju möjligt att så är fallet.

Beträffande lantbruksnämnderna vill jag säga, att jag inte talat om den förre jordbruksministerns direktiv, jag har inte talat om några direktiv alls, utan jag har talat om vad som yttrats under utredningsarbetets gång och vad som yttrats i riksdagen och bland annat vad statsrådet Sköld sagt i debatten här i riksdagen. Jag har inte reda på vilka direktiv som givits till lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnden. Beträffande taxorna har jag emellertid alltjämt den uppfattningen att de äro för höga och för tillkrån glade och att de motverka sitt huvudsyfte här, nämligen att lantbruksnämnderna skola få möjlighet att vara med och ordna rationaliseringen.

När det sedan gäller räkningen så fick ju jordbruksministern i huvudsak bekräftelse på, att det fordras tre kvalificerade tjänstemäns underskrifter för att en lantbruksinstruktör skall få förskott på en liten räkning. Över huvud taget tror jag att lantbruksnämnderna skulle ha nytta av att en liten smula studera hur hushållningssällskapens gamla vandringsrättare arbetade, studera under vilka former detta skedde och jämföra detta med den oerhörd ökade byråkratisering, som för närvarande råder härvidlag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! I anledning av herr Svenssons i Ljungskile senaste yttrande vill jag bara i alla största korthet säga, att jag verkligen har rekvirerat ett förslag från livsmedelskommissionen på alla andra priser än mjölkpriserna. Detta brukar

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

ju också i regel ske. Antingen rekvireras ett förslag på alla priser, eller också går det till som i våras att förslag rekvireras på alla priser med undantag av mjölkpriset. Rekvisitionen i våras ledde till att livsmedelskommissionen hörde sin rådsförsamling — bland annat de jordbrukare som där äro representerade — på grundval av de ganska klara premisserna, och detta resulterade i ett detaljerat prisförslag, som jag med några få undantag följde, undantag som jag tror att herr Svensson i Ljungskile innerst inne är beredd att ge mig ett erkännande för.

Nu säger herr Svensson i Ljungskile, att eftersom de senare förhandlingarna endast gävo 1,5 öre i stället för de beräknade 3 örena till mjölken så löstes problemet på ett helt annat sätt, än om man skulle ha presenterat alltsammans i ett sammanhang. Ja, det blev en uppgörelse i samförstånd mellan regeringen och jordbrukarna som resulterade i siffran 1,5 öre, och regeringen sade vid denna förhandling — liksom vid tidigare förhandlingar — att det inte är något riksintresse att träta med jordbrukarna om prisrelationerna. Det är en inre fördelningsfråga, som vi med rätt stor förtröstan kunna överlåta åt jordbrukarna själva. Den deklARATIONEN gavs även i år. Jag skall inte säga vilket svar vi fingo; herr Norup sitter ju här och kan avlämna det svaret, om det anses erforderligt. Så mycket kan jag ändå konstatera, att när oljeväxtpriset fixerades till vad det är i dag, då gjordes det efter en förhandling, där oljeväxtodlarna voro missbelättna över en — som de ansågo — hårdhänt behandling. Dessa odlare presenterade en kalkyl över produktionskostnaderna som — om man givit den kalkylen sanktion — skulle ha betytt en avsevärt mindre prisreduktion än vad som nu blev fallet. Jordbrukarnas centrala organisationer med herr Norup och andra förståndiga karlar i spetsen enade sig om en annan kostnadskalkyl för oljeväxterna,

vilken betydde lägre priser än vad oljeväxtodlarna ansågo vara riktigt. Den kalkylen har i allt väsentligt varit avgörande för det slutliga resultatet.

När herr Svensson i Ljungskile sedan fortsätter med att diskutera lantbruksnämndens räkningar vill jag säga, att jag inte vill tala om detta längre. Jag tycker att det är en för liten detalj för att taga riksdagens tid i anspråk med den. Jag har klarat ut det resultat min kontakt med lantbruksstyrelsen gav, och det får vara nog. Jag skall bara ytterligare tillägga, att när förre chefen för jordbruksdepartementet i sina anföranden här i kammaren gav vissa programmatiska förklaringar om hur lantbruksnämnderna skola agera i sitt förhållande till jordbrukarna, så ha dessa uttalanden karaktären av vägledande direktiv för lantbruksnämnderna.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag hade inte tänkt blanda mig i den utrikespolitiska debatt, som ägt rum, men det var ett yttrande av hans excellens utrikesministern, som jag här inte kan underlåta att beröra. Utrikesministern framhöll, att förutsättningarna för en militär samverkan mellan Sverige å ena sidan och Danmark och Norge å den andra hade väsentligt förändrats i och med att Danmark och Norge anslutit sig till Atlantpakten. Inte ens en sådan mera begränsad samverkan, som man på ett visst stadium av de skandinaviska förhandlingarna diskuterat, kunde hans excellens utrikesministern nu tänka sig. Det är väl emellertid ändå så, att Atlantpakten inte förändrat vårt geografiska läge. Våra länder ligga ju alltså där de ligga, och rubriken som stod på den broschyr, som blivit utdelad här i kammaren — »Vi sitta alla i samma båt» — gäller i högsta grad om de nordiska länderna. En skandinavisk samverkan är nödvändig för vår nationella säkerhet. Ingen-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

dera landets försvarsproblem kunna lösas på ett tillfredsställande sätt utan en sådan samverkan. Att deklarerat en sådan uppfattning behövs inte vara detsamma som att propagera för anslutning till Atlantpakten. Inom högerpartiet ha vi hela tiden förfäktat denna samarbetstanke. Fördenskull ha vi emellertid inte påyrkat något inträde i atlantpaktssystemet.

Jag ber, herr talman, att härefter få beröra ett par ekonomiska frågor. Varje gång som det under de senaste åren varit fråga om att skärpa regleringsökonomien har det hetat, att det rört sig om tillfälliga åtgärder i syfte att efter en kortare övergångstid möjliggöra en återgång till friare ekonomiska förhållanden. Så förhåller det sig även nu, men det har inte varit möjligt att bli klar över regeringens egentliga avsikter. Man kan fråga sig vad det är man rent konkret eftersträvar, när man säger sig vilja förorda en större ekonomisk rörelsefrihet. En fri ekonomi måste för det första betyda en fri förhandlingsrätt på arbetsmarknaden, så att parterna utan statlig inblandning kunna få klara upp sina mellanhavanden. För det andra innebär det en fri prisbildning, så att konsumenterna få ett mera direkt och personligt inflytande över produktionens inriktning, och för det tredje innebär en fri ekonomi en penningpolitik, som eftersträvar att med generella och automatiskt verkande medel åstadkomma balans mellan sparande och investeringar, så att vi komma ifrån de direkta regleringarna av investeringsverksamheten.

Jag kan för min del inte se att det skapats någon verklig klarhet över huruvida regeringen vill eftersträva dessa målsättningar. Någon säger kanske, att den fria förhandlingsrätten väl ändå inte ställts under debatt. Jag vill först bara säga ett ord i förbigående med anledning av statsrådet Strängs uttalande nyss. Den omständigheten att organisationerna på arbetsmarknaden fri-

villigt avstått från att begagna sig av den fria förhandlingsrätten skapar självfallet inte det tillstånd, som man i vanliga fall menar när man talar om att vi ha den fackliga friheten kvar. Jag vill också, herr talman, påpeka, att när statsrådet Sträng här framhöll som en sannolik utvecklingstendens att vi skulle få en betydande centralisering av uppgörelserna på arbetsmarknaden och rent av, så vitt jag förstod, hälsade en sådan utveckling med stor tillfredsställelse, så gick han helt och hållet förbi problemet hur man med en sådan centralisering skall kunna lösa den interna demokratiens problem inom de fackliga organisationerna. Jag håller helt och hållet med statsrådet Sträng när han säger, att fackorganisationerna i första hand själva skola få klara upp sina angelägenheter. Jag kan dock inte vara med om att sådana centrala demokratiska problem, som uppkomma vid en sådan utveckling som statsrådet Sträng tänkte sig, inte skola vara underkastade en offentlig debatt. Jag vill även tillägga, herr talman, att det inte blir mycket bevänt med den fria förhandlingsrätten om man godtagger det ideal, som synes föresväva herr Ernst Wigforss: regelbundet återkommande och centraliserade ekonomiska uppgörelser mellan de olika samhällsgrupperna under statsmakternas ledning.

Beträffande prisbildningen synas ju de flesta åtminstone principiellt vara eniga om, att vid en effektiv konkurrens och en tillfredsställande varutillgång ha konsumenterna en vida bättre ställning vid en fri prisbildning än vid ett system med statlig priskontroll. Förut åberopade man, givetvis inte utan goda skäl, varubristen som motiv mot en modifiering av priskontrollen. Nu skjuter man monopolsträvandena inom näringslivet i förgrunden. Jag vill bara upprepa vad som ofta sagts från vårt håll, nämligen att monopoltendenser i den mån de förekomma inom näringslivet böra vara underkastade sam-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

hällets övervakning. Men man måste även undersöka vilka faktorer det är som speciellt bidra till uppkomsten av en osund monopolism.

Chefen för konjunkturinstitutet har i en ytterst intressant artikel i sista numret av tidskriften Svensk Handel belyst den saken. Han framhåller där bl. a., att det då och då på prisfronten sker ett dynamiskt genombrott med pris-sänkningar av företagare som vilja expandera. »Det är sådana genombrott», fortsätter han, »som vi längta efter, och den allmänna ekonomiska politiken bör syfta till att åstadkomma en lämplig jordmån härför. Nu hämmas sådana tendenser genom kombinationen av inflationstryck och regleringspolitik.» Vill man komma till rätta med monopol-tendenserna, måste man skapa en miljö för näringslivet, som är ägnad att motverka dessa. Man måste alltså planmässigt sträva efter en avveckling av reglerings-ekonomien. Jag tror för min del, att man har ganska överdrivna föreställningar om kartellernas möjligheter i en friare ekonomi, i synnerhet om utrikes-handeln får arbeta under mera liberala villkor. Erfarenheterna från tiden före det sista världskriget belysa den saken.

Jag måste, herr talman, i en punkt faktiskt be att få instämma med herr Senander, som verkligen kom med ett sanningsord i sitt anförande, när han sade, att det ändå är så, att företagen till syvende og sidst inte kunna dirigera prispolitiken. De komma inte ifrån lagen om tillgång och efterfrågan. Jag håller med herr Senander om detta. Men jag förstår inte riktigt hur herr Senander får den uppfattningen att gå ihop med den eljest från kommunistiskt håll förfäktade teorien om att det är en s. k. monopolkapitalism som behärskar prisbildningen på marknaden.

Kan man då räkna med en verklig vilja från myndigheternas sida att utnyttja möjligheten till en ökad frihet i prisbildningen? Jag måste allvarligt ifrågasätta detta.

I våras ingåvo både Industriförbundet och Köpmannaförbundet dels till regeringen och dels till priskontrollnämnden framställningar, i vilka utpekades hundratals för konsumenterna viktiga artiklar, vilka med fördel kunde lämnas utanför den statliga kontrollen. Denna utgjorde här ett hinder för en effektivitetsfrämjande och prissänkande konkurrens. I själva verket utgjorde dessa framställningar i mitt tycke ytterligare ett belägg för att priskontrollen på icke oväsentliga områden har överlevt sig själv. Jag måste då fråga: Varför ha dessa framställningar ännu inte för-anlett några åtgärder från myndigheternas sida annat än i mycket obetydlig omfattning? Någon brist på de angivna varorna föreligger mig veterligen inte, och monopolistiska strävanden bland producenter eller distributörer kunna såvitt jag kan se inte åberopas som skäl mot frigivande av dessa artiklar. Jag kan inte heller se, att den nu genom-förda devalveringen i någon väsentligare mån skulle kunna förändra bilden i fråga om flertalet av dessa varor. Varför har man då inte från myndigheternas sida gripit tillfället att på ett betydelsefullt område öka friheten i fråga om prisbildningen?

Det är riktigt, att man inom en sektor av textilbranschen har släppt den statliga priskontrollen, och det är riktigt, att man har frigivit exempelvis priserna på råg- och vetemjöl, men där-utöver inskränka sig lättnaderna vä-sentligen till artiklar, som knappast äro föremål för någon nämnvärd efterfrågan från konsumenternas sida.

Jag skall, herr talman, bara be att få belysa den saken genom att återge ett urval av de artiklar som priskontroll-nämnden nu frigivit. Jag vill understryka, att detta urval inte alls är präglat av någon illvillig ensidighet utan att det måste anses vara ganska representativt för den förteckning det här är fråga om. Till stöd därför kan jag för övrigt hänvisa till den granskning

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

som har verkställts i tidningen Köpmannen. Man finner sålunda, att priskontrollnämndens svar på näringsorganisationernas framställning var att frige sådana varor som icke ätbara döda djur, kvistar och blad, icke ätbara frukter och bär, gräs och trämjöl, ämnen till paraplyskafft, ärmlappar, barnselar, fäktvästar, höftgördlar, hårband, snörliv, åderbrücksstrumpor, tåskydd, halm skor, konstgjorda blommor, solfjädrar, emaljgon, konstgjorda tänder och lokomotiv.

Man kan väl ändå inte, herr talman, säga, att detta slags artiklar representera de mera allmänt och i dagligt bruk förekommande varorna. Jag tror i stället, att det är många som äro förvånade över att dessa artiklar över huvud taget någonsin ha varit underkastade en statlig priskontroll. Man kan jämföra denna förteckning med näringsorganisationernas förslag, som upptog förutom ett stort urval av konfektionsartiklar t. ex. glas, keramik och porslin, sportartiklar och möbler, för att nämna några representativa exempel, alltså en rad varor, som äro av verklig betydelse för konsumenterna.

Till sist, herr talman, vill jag säga, att så fort det är fråga om att öka den ekonomiska rörelsefriheten stöter man, som herr Skoglund förut framhållit, på (det s. k. indextänkandet. Många människor tyckas föreställa sig — åtminstone har jag fått den känslan — att ekonomisk stabilisering är detsamma som oförändrat levnadskostnadsindex. I själva verket är det väl ändå ganska orimligt, att en mycket väsentlig del av vårt ekonomiska handlande skall få bestämmas av vad som möjligen kan inträffa i en sådan statistisk abstraktion som den s. k. indexfamiljen.

Det är ju detta förhållande som utgör ett direkt hinder för den ökning av den ekonomiska rörelsefriheten som ju ändå borde ligga i alla medborgargrupperns intresse. Varför har inte regeringen ägnat sin upplysningsverksamhet åt att

klargöra detta sammanhang? Det hade väl varit bättre än att söka intala oss, att vi kunna undgå konsekvenserna av devalveringen genom subventioner som vi ändå alla — och då främst mellangrupperna i samhället — få vara med om att betala. Jag tror ändå inte, att människorna här i vårt land äro som känsliga prinsessor på ärten. En hel del hade i dag kunnat vara annorlunda — det är åtminstone min tro — om regeringen i den offentliga debatten hade velat taga upp indextänkandet till kritisk belysning. Jag tror, att detta framdeles blir nödvändigt för alla meningsriktningar, och jag kan, herr talman, bara beklaga att det inte redan skett i större utsträckning.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! När riksdagen nu åter samlas, har den att taga ställning till en helt ny situation än den som var rådande när vårsessionen avslutades. Det stabiliseringsprogram som regeringen gick in för att mer eller mindre lyckosamt genomföra hotas nu av nya faror — jag menar den nyligen vidtagna devalveringen av den svenska kronans värde gentemot dollarn.

I och för sig var naturligtvis denna åtgärd nödvändig och man hade ingen annan väg att gå. Frågan är väl i alla fall, om man inte genom att i tid vidtaga en mindre sänkning kunnat undvika det stora steg man nu nödgats ta med därav följande konsekvenser.

En bidragande orsak till att man får ta ett så stort steg på denna väg är ju också den åtgärd som vår ekonomiska ledning vidtog 1946, när man uppskrev den svenska kronan. Jag hade redan då tillfälle att säga, att jag ansåg att denna åtgärd var olycklig, och i dagens läge måste man väl klart inse, att man inte behövt taga steget så långt nu, om denna åtgärd då inte varit vidtagen, men man levde då i den tron, att man kunde bestämma här i vårt

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

land praktiskt taget utan att ta hänsyn till övriga länder som man handlade med. Man vidtog en åtgärd som skulle innebära att man fick mera betalt för de egna produkterna och kunde köpa varor från utlandet till billigare pris än annars varit fallet. Den nu vidtagna åtgärden medför diametralt motsatt verkan. Det gäller för statsmakterna och för vårt näringsliv att anpassa sig efter de nu inträdde förhållandena, och det måste ju medföra konsekvenser på praktiskt taget alla områden.

Regeringen förebådade vid devalveringens genomförande vissa åtgärder. Man avsåg att subventionera en del varor för att på det sättet kunna hålla prisnivån nere och medverka till att det ömtåliga indexläget inte ytterligare ansträngdes. Därom är inte heller mycket att säga. Vi önska väl alla och envar om möjligt upprätthålla en någorlunda stabil prisnivå, men i det långa loppet kan man nog inte på det sättet lösa det stora problemet: näringslivets anpassning efter de rådande förhållandena.

Man kan till en tid i ett företag taga ett överskott från en viss gren av företaget och använda det för att täcka underskottet inom en annan del av rörelsen, men i det långa loppet blir det ju en snedvriddning av produktionen, som inte verkar gynnsamt; den verkar tvärtom hämmande på den bärkraftiga produktionen. Ungefär likadant blir det ju, om man på det sättet tar vissa medel, i detta fall skattemedel, för att hålla priserna nere på en viss produkt och nästa gång får göra en liknande ingripande åtgärd. Man kommer på det sättet inte att närma sig den stabilisering av priser och löner som är naturlig och som vi alla eftersträva.

Här har finansministern i dag tillkännagivit, att regeringen är villig att fortast möjligt avveckla de krisorgan, som vi nödgats inrätta under kriget, men man kan ifrågasätta tidpunkten därför, när man i dag står inför nödvändigheten av att vidtaga nya åtgär-

der i en riktning som medför nya svårigheter att sköta folkhushållet.

Det är emellertid inte bara på krisorganisationernas område man skulle kunna göra inskränkningar och besparingar. Jag är övertygad om att en hel del av de nya organ, som man skapat och som man anser böra bli bestående i samhället i fortsättningen, ha vuxit ut på ett sätt som gör att man även här skulle kunna vidtaga åtgärder som skulle åstadkomma avsevärda besparingar.

Jag skall taga något exempel från bostadsverksamheten. Enligt de direktiv som lämnas och efter vilka man handlat ute i bygderna nödgas ofta den enskilde för att åtnjuta hjälp från staten till att åstadkomma förbättring av sin bostad vidtaga åtgärder långt utöver vad som enligt hans eget förmenande är nödvändigt. Han nödgas ikläda sig betydligt större omkostnader än han skulle önska göra. Det kommer givetvis för framtiden att belasta hans ekonomi, även om han i dagens läge erhåller statshjälp och vissa bidrag. Jag skall be att få taga ett enda exempel, som jag anser är tillräckligt belysande; jag skulle kunna andraga många liknande.

En person i min hembygd byggde 1939 ett eget hem. Det var ett ganska gott utförande enligt allmän åsikt, minst lika gott som åtminstone 90—95 procent av denna bygds egnahem. Han önskade emellertid nu dels värmeisolera undre våningen, dels inreda ett par nya rum i den övre våningen. Han var i kontakt med en byggmästare som räknade ut att det skulle kunna utföras för ungefär 4 000 kronor.

Sedan fick han reda på att det var möjligt att få statsbidrag för ändamålet, varför han vände sig till det bostadsorgan som hade hand om sådana saker och gjorde framställning om att få dels bränslebidrag, dels s. k. bostadsbidrag. Han hade barn, så att det skulle han få, men han måste göra upp en helt annan kostnadsberäkning, var-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

för han anlidade en byggmästare som gjorde ett förslag enligt vilket det skulle kosta 8 700 kronor att utföra ombyggnadsarbetet. Med detta på fickan gick han till vederbörande bostadsorgan, framlade sina planer och begärde att få bidrag för att utföra arbetet, men det gick inte; det var alltför enkelt. Följden blev att bostadsorganet tillrådde honom att om han ville ha bidrag anlita en viss arkitektfirma, som skulle göra upp ett förslag. Detta kom också så småningom men då kostade renoveringen 16 600 kronor. På annat sätt kunde han inte få bostads- och bränslebidrag, varför han nödgades antaga förslaget och taga konsekvenserna därav. Det visade sig i verkligheten, att kostnaderna inte stannade vid 16 600 kronor utan de belöpte sig till närmare 20 000 kronor.

Detta förslag innebar, att han fick riva ned det 1939 uppförda murverket helt och hållet, och han fick riva ut den värmeledning som fanns. Kvar stod praktiskt taget endast tak och väggar, allt annat kasserades. Är det underligt om folk som ser sådant tycker, att man handskas illa med statsmedlen? Är det underligt att man reagerar inför detta? Skattedragarna som ofta ha ganska stora svårigheter att betala sina skatter få alltså bidraga till sådant.

Jag har satt mig i förbindelse med vederbörande bostadsorgan, och jag har fått ett brev, där man redogör för hela denna historia. Jag skall be att få läsa upp en del av detta: »Enligt min och många andras mening borde en enklare renovering ha varit tillfyllest men då statsmakterna ställer sådana bidrag i sikte så går det som det går. Det sorgliga i saken är att de som har ett mycket dåligt hus inte kan få något bidrag. Är huset t. ex. för smalt finns det ingen möjlighet att inom väggarna få godkänd lägenhetsyta, och utbyggnader tolereras ej. Nästan lika illa är det då rumshöjden är för låg ty kostnaderna för ombyggnad blir ungefär lika

med nybyggnad. Följderna av den nuvarande lagstiftningen på området tycks bli det att de som äro ägare till hus som blivit uppförda de senaste årtiondena har möjlighet att få bidrag, på grund av husets konstruktion, men de som bor i gamla kåkar får bo som de bor — om de nu inte vill betala fiolerna själva.»

Emellertid är det ju så, att om en medborgare fått hjälp och bidrag av samhället, så sträva strax flera efter att få det, och det talas också i fortsättningen av brevet om ett annat fall, där ägaren av en fastighet ansökt om bidrag för renovering. Det heter: »Huset uppfördes för ungefär 20 år sedan och kan troligtvis behos i 50 år till med lämplig värmeisolering som ej kunde betinga så värst stora summor. Nu kostar renoveringen 16 000 kronor, men sedan har man bidragen som i en liten ask, och därtill ett förstklassigt hus. Nationalekonomiskt sett är det nog slöseri att slänga ut hela värmeledningar eller kakelugnar som på långt när inte har tjänat ut och ersätta dessa med dyrbara och svåråtkomliga nya värmeanläggningar. Värme och sanitära anläggningar har ju varit och är fortfarande det dyrbaraste då det gäller byggnader.»

Om man skall försöka sanera samhällsekonomin, måste man ju i rådan- de läge även söka spara på de punkter, där man utan att tillfoga någon skada kan spara, och det är i sådant syfte som jag dragit fram dessa exempel. Jag förmodar att vederbörande bostadsorgan handla efter vissa direktiv, men i så fall gå nog dessa direktiv längre än vad som skulle vara nödvändigt.

Det finns även andra områden, där man skulle kunna spara. Det har här talats om jordbruksnämnderna, och man har omvittnat att dessa skött sig så, att de inte kommit i konflikt med vederbörande jordbrukare. Ja, det är mycket möjligt, men orsaken kan också vara den, att jordbruksnämnderna gjort

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

så litet att de inte kommit i kontakt med jordbrukarna. I varje fall drar emellertid verksamheten avsevärda kostnader, och jag tror att den lösning, som vi på sin tid föreslog, nämligen ett organiskt samarbete med hushållningssällskapen, hade blivit inte bara billigare utan också bättre och smidigare.

Medan jag har ordet, kan jag inte underlåta att påtala ett annat förhållande, som enligt min mening måste rättas till. Jag tänker på de bestämmelser som tillämpas för de nu utgående producentbidragen för mjölkleveranser till mejeri. Dessa äro så konstruerade att den arealgräns, som är avgörande för huruvida bidrag skall lämnas eller inte, ligger vid 10 hektar eller 20 tunnland. Var och en, som haft anledning syssla med dessa problem inom mejerier eller annorstädes, vet emellertid att det finns fall, där t. ex. en ägare av en skogsgård, vilken kanske är värd 100 000 kronor eller mera — ägaren har måhända också banktillgodohavanden — får producentbidrag, därför att åkerarealen inte är större än, låt oss säga 15 tunnland, dvs. 7½ hektar. Vederbörande kanske driver sitt jordbruk så, att han får ut mesta möjliga pengar i producentbidrag. Att jordbruket i fråga skulle komma att rationaliseras bort eller sammanläggas med något annat jordbruk, är inte tänkbart, ty det försörjer sin man och behövs även för framtiden. Ägaren kanske är så ung, att han kommer att uppbära producentbidraget i 20—30 år, om ingen ändring sker. På en gård strax intill sitter det en arrendator, som befinner sig i ganska små ekonomiska omständigheter och har skulder, men eftersom han arrenderar ett jordbruk med något över 20 tunnland åkerjord, så har han kommit över gränsen och kan inte få producentbidrag.

När människorna ute i bygderna se sådana exempel, så undra de naturligtvis, hur riksdagen har kunnat fatta ett sådant beslut i detta avseende som den gjort. Jag vill inte säga, att man på

denna punkt kan eller skall göra några besparingar, ty det är klart att de medel, som användas för ändamålet, ingå i jordbrukskalkylen såsom en ersättning åt jordbrukarna för deras arbete, men jag tror att man måste se till, att hela systemet med producentbidrag får en förnuftigare utformning.

Vad jag här framhållit har jag först och främst velat anföra därför att jag anser att man borde ha möjlighet att även gå besparingarnas väg när det gäller att komma ett stycke närmare den samhällsekonomiska balansen. Jag vill emellertid även beröra ett annat område, där jag inte skall plädера för någon minskning av utgifterna utan tvärtom av goda skäl påyrka en ganska stor ökning av dem. Jag tänker på vårt vägväsende.

Det är ju ett faktum att under ett tiotal år har vägbyggnadsarbetet nu legat praktiskt taget nere. I det lilla län, som jag representerar, Kalmar län, finns det för närvarande över 100 vägföretag, som äro av vägstämmorna antagna och av länsstyrelsen dömda till utförande för över tio år tillbaka, men det har ännu inte gjorts ett handtag vid dem. Under tiden växer trafiken, och allt större och större krav ställas på vägar och broar. Men inga medel finnas tillgängliga, och man får inte arbetstillstånd för att utföra ens de allra nödvändigaste arbetena. Om en bro rasar, vilket inträffar ganska ofta på grund av den tunga trafiken, är det många ceremonier förenade med beviljandet av arbetstillstånd, och det tar i vissa fall upp till ett år innan man kan påbörja nybyggnadsarbetet. Det måste absolut bli en annan ordning härvidlag, såvida inte den svenska landsbygden, särskilt skogsbygder sådana som dem jag känner till, så småningom skall helt och hållet avfolkas. Jag tror att det är olyckligt för vårt land, om man inte ser till, att även landsbygdens befolkning får möjligheter att existera.

När det gäller att lägga på bördor, är

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

man emellertid inte så snål, utan då ser man nog till att landsbygden får sin beskärda del. Jag tänker t. ex. på den extra bensinskatten, som ju i allra högsta grad drabbar just landsbygdens folk. På landsbygden finnas ju de långa avstånden, och det är där som de tunga transporterna ske. Det är därför landsbygdens folk, som får vidkännas största delen av denna skatt. Ville man, kunde man helt drastiskt säga att den extra skatt på 27 öre per liter, som nu pålagts bensinen, tar staten ut för att subventionera och hålla priserna nere på olika produkter och därigenom stabilisera läget. Men det är väl fullständigt oriktigt att göra på det sättet, när dessa pengar så väl behövas till vägbyggnader och vägförbättringar.

Nu har ju också bensinen stigit i pris här i landet genom att vi på grund av devalveringen få betala mera i svenska kronor räknat för den bensin som vi importera. Jag hörde nyss jordbruksministern säga här, att det skulle vara förenat med praktiska svårigheter att åstadkomma en ändring av bensinpriset. Såvitt jag förstår, bestå dessa praktiska svårigheter endast i oviljan att göra någonting. Det är väl den enklaste sak i världen att föreslå en sådan sänkning av bensinskatten som motsvarar prisstegringen på bensin. Dessutom finns det ju den extra bensinskatten, som vid sin tillkomst motiverades med helt andra synpunkter än som nu anläggas. Man ansåg då att det var nödvändigt att överbalansera budgeten och tillgrep för detta ändamål en extra bensinskatt, låt vara att den enligt mitt förmenande även motverkade det syfte som den egentligen var avsedd att främja. Men nu säger ju finansministern att läget är bättre ur stabiliseringssynpunkt, och då vore det skäl i att ta bort den extra bensinskatten, ty om man på det sättet sänker bensinpriset, kan man kanske minska subventionerna med i varje fall motsvarande belopp. Det finns ju i vårt moderna samhälle knappast

någon produkt, där inte priset mer eller mindre påverkas av biltransportkostnaderna.

Herr talman! Jag har i dagens debatt velat framföra de synpunkter som jag nu givit uttryck åt. Jag beklagar att inte någon av regeringens ledamöter är här närvarande, men jag får väl, i likhet med vad herr Dickson gjorde nyss, hoppas på att man i alla fall får reda på vad jag sagt.

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! Jag skall göra några kommentarer till de föreliggande propositionerna och vill då börja med proposition nr 216 som avser jordbrukspriserna.

Vid behandlingen i våras av frågan om prissättningen på jordbrukets produkter framhölls från vårt håll, att en förbättring av mjölkproduktionens lönsamhet är ofrånkomlig, därest man som riktpunkt skall ha att inom landet söka åstadkomma den produktion av mjölk och mjölkprodukter som motsvarar landets behov. Den övergång till kreaturslös eller kreaturssvag drift som äger rum och den faktiska stagnation i mjölkproduktionen som inträtt, om man betraktar produktionssiffrorna inte för två år utan för flera år tillbaka, bevisar detta. Jag tillät mig också i våras framhålla att frågan om mjölkproduktionens lönsamhet är av den särskilda natur, att den icke rimligen kan betraktas som ett vanligt avvägningsspörsmål inom jordbrukskalkylen eller den s. k. inkomststabiliseringens ram. Jag tillät mig också sia om att hurudana uppgörelserna om jordbrukskalkylen och lönestoppet än komma att bli, torde en justering av mjölkpriset vara ofrånkomlig. Därest emellertid lönestoppet skulle komma att bibehållas, måste justeringen av producentpriset på mjölk ske via statsbudgeten.

Vi fingo rätt i våra förmodanden. Det blev 66 miljoner till förbättrade produktpriser på mjölk, och denna

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

summa skall utgå av budgetmedel. Om det naturligtvis alltid kan diskuteras, huruvida uppgörelsen ligger inom jordbrukskalkylens ram, med de vitt skiftande synpunkter på den som föreliggande, så är det å andra sidan klart att den inte helt ligger inom den s. k. inkomststabiliseringens gränser.

Vi ha inte något att invända mot uppgörelsen i och för sig och inte heller mot att inkomstförbättringen för mjölkproducenterna finansieras via statsbudgeten på grund av föreliggande förhållanden. Emellertid uppstår som en följd av uppgörelsen en annan fråga. Det har väl i allmänhet förutsatts, att inkomstförbättringen skulle komma den i jordbruket sysselsatta arbetskraften till godo. Den i jordbruket sysselsatta egna arbetskraften kommer nu självfallet att få någon förbättring av sin arbetsättning, men skall icke inkomstförbättringen för de större jordbrukens vidkommande även komma de anställda, alltså lantarbetarna, till del? Om så icke sker, betyder det ju att företagarna behålla allt för egen räkning.

Det tillkommer i detta sammanhang den omständigheten att jordbrukets arbetskostnader beräknats för högt i den kalkyl från i våras, som ligger till grund för den uppgörelse som träffades den 8 september. Enligt augustikalkylen ha arbetskostnaderna upptagits med 68,5 miljoner för mycket. Uppgörelsen i september innebär, att dessa kostnader icke justerats i kalkylen. Skulle detta ha skett och augustikalkylen i övrigt ha lagts till grund, skulle resultatet av den träffade uppgörelsen ha blivit, att jordbruket fått dels 41,2 miljoner i kalkylmässigt överskott och dels 66 miljoner i form av förbättrade produktpriser på mjölk eller sammanlagt 107,2 miljoner kronor. Men nu baserades ju uppgörelsen på vårkalkylen och den visade ett underskott på 47,4 miljoner kronor. Kompensationen blev 66 miljoner. Men om dock någon hänsyn skall tagas till augustikalkylen — och det säges i pro-

positionen att man har gjort det vid uppgörelsen — i fråga om stegringen av exempelvis inkomsterna från oljeväxtodlingen, som framför allt gäller de större jordbruken, samt till de för högt beräknade utgifterna för arbetskraften, så är det uppenbart att det finns en minst sagt stark motivering för att lantarbetarna skola få en lönejustering, som i sak mycket väl rymmes inom den träffade uppgörelsens ram och som enligt min mening bör vara en självklar följd av uppgörelsen.

Vi kunna ansluta oss till den uppgörelse om jordbrukspriserna, som träffats, och till det förslag, som här föreligger, men detta endast under den förutsättningen att alla grupper, som äro sysselsatta inom jordbruket, alltså även lantarbetarna, få sin rättvisa och beskärda del av inkomstförbättringen.

Jag hade, herr talman, vidare tänkt säga några ord om devalveringen. Det har ju här både från regeringshåll och från den s. k. borgerliga oppositionens sida framhållits, att man absolut inte vet någonting om hurudana verkningarna av devalveringen komma att bli. Att under sådana förhållanden yttra något i denna delikata fråga kan kanske anses vara litet djärvt, om man inte vill påstå att man i allmänhet är klokare än andra. Jag vill emellertid inte underlåta att göra några kommentarer till den allmänna devalveringsglädje, som tycks vara förhärskande inom såväl regeringspartiet som de borgerliga partierna.

Det har varit intressant att lägga märke till att devalveringen inte bara hälsats med tillfredsställelse inom de storfinansiella kretsarna i landet, som ju med säkerhet komma att dra fördel av devalveringen, utan också mottagits med sympati bland bondeförbundets förespråkare i riksdag och press. Detta senare är rätt märkvärdigt, och jag har faktiskt funderat över var orsakerna till glädjen på det hållet kunna vara att finna.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

Att priserna på utländska jordbruksprodukter höjas i förhållande till de svenska priserna kan ju anses vara en fördel ur konkurrenssynpunkt för det svenska jordbruket, men jag tror inte att denna omständighet kan ha spelat in vid bedömandet av åtgärden i fråga. Den svenska jordbruksproduktionen är nämligen konkurrensskyddad genom 1947 års riksdagsbeslut om ett gränsskydd. Någon nämnvärd export av svenska jordbruksprodukter, i varje fall till länder som icke devalverat, kan inte heller förutses. Alltså kunna inte orsakerna vara att söka här.

Att glädjen över devalveringen synes vara stor inom bondeförbundet, är destomera märkligt som devalveringen uppenbarligen kommer att innebära vissa påtagliga nackdelar för jordbruksnäringen. Jag tänker då närmast på att priserna på maskiner och maskindelar, motorbränsle, vissa gödselmedel och andra för jordbruket nödvändiga förnödenheter komma att stiga. Man kan givetvis invända, att det blir importsubventioner som hindra prisstegringar — sådana ha utlovats i vissa fall, men i andra fall icke — och att jordbruket för övrigt varje år regelbundet kompenseras för kostnadsstegringar. Men vederbörande representanter för bondeförbundet äro väl tillräckligt sluga för att se och förstå, att även jordbrukets folk får vara med om att skatta såväl till dessa subventioner som till subventioner i fråga om andra varor, som även andra folkgrupper ha användning för.

Enligt vad jag kan förstå bottenar tillfredsställelsen på detta håll i att man spekulerar i högre rotvärden på skog. Någon annan orsak kan det knappast vara. Var och en är ju sig själv närmast, men jag tror på goda grunder, att det måste vara någon speciell intressefråga som ligger bakom ställningstagandet. Visserligen talar man även på detta håll om samhällsintresset, men det är nog mera ett allmänt talesätt, i vart fall i minst lika hög grad som då man an-

vänder detta märkliga ord på andra håll.

Det där med skogen kan ju låta bestickande, men jag tror dock att dessa spekulationer bygga på felaktiga premisser. En sak är nämligen att massapriserna stiga, och en annan sak är, om de bönder som ha någon skog att sälja komma att få något med av det hela.

Vad som visat sig hittills efter devalveringen är ju, att prisläget för massa- och trävaruindustrien betydligt förbättrats. De svenska exportörerna sälja massa till oförändrade dollarpriser och ha samtidigt kunnat höja priserna på övriga marknader. Det betyder naturligtvis kraftigt ökade vinster för bolagen. För varje hundra dollar man säljer för, får man 518 kronor i stället för förut 360 kronor, en mervinst av 158 kronor per 100 dollars försäljning. I tidningen Affärsvärlden för den 6 oktober i år läser jag bl. a. följande: »Cellulosapriserna på USA äro oförändrade i dollar, och man synes i varje fall icke ha anledning räkna med någon ändring i år. Normgivande för USA-marknaden äro de priser, som massatillverkarna i USA och Canada bestämt för 4 kvartalet. Detta hade skett före devalveringen och någon ändring häri är säkerligen ej att vänta. Försäljningar från Sverige pågå till oförändrade dollarpriser, men de gälla blott prompta leveranser och avse i allmänhet icke så stora partier. Man ser i våra cellulosakretsar mera optimistiskt på läget än för en vecka sedan.» Beträffande de devalverade marknaderna skriver tidningen: »Där vi sälja cellulosa i svenska kronor ha priserna avsevärt höjts, och en hel del affärer ha gjorts till dessa höjda priser. Även i dessa länder finns synbarligen ett behov att göra vissa inköp för snar leverans.» Av dessa ökade förtjänster skall väl förmodligen pappers- och sågverksarbetarna till följd av lönestoppet icke ha ett dugg. Icke heller är det väl meningen att huggare och körare skola ha något. Huruvida de komma att låta

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

sig nöjas med en dylik rättvisa är en annan fråga. Men till sådana konsekvenser leder den nuvarande ekonomiska politiken.

Fråga är emellertid om de bönder som ha skog att sälja komma att få något. Det ser minst sagt dystert ut, och det gör det bland annat om jag läser några rader till ur samma artikel i Affärsvärlden. Tidningen skriver nämligen sålunda: »Även efter de prishöjningar i svenska kronor, som uppstå genom devalveringen, synes oundvikligt att de svenska massavedpriserna måste avsevärt sänkas under nästa inköpsåsong. Vedpriserna i USA och Canada voro förut i genomsnitt ca 100 kr. per ton cellulosa lägre än i Sverige. Även om man räknar upp vedkostnaderna i USA efter den nuvarande dollarkursen, bli vedpriserna där säkerligen så låga att en avsevärd nedpressning i de svenska vedpriserna måste ske.»

Det ser som sagt icke lovande ut. Trots att priserna på pappersmassa stigit vilja bolagen ha ned priserna på massaved. Hur det kommer att gå med skogsprodukterna i övrigt ligger väl i samma mån i vida fältet. Jag erinrar mig i detta sammanhang, att man från bondeförbundshåll vid vårriksdagen motionerade om åtgärder mot de kartellbildningar som tillkommit för att pressa ned virkespriserna. Det är de stora trävarubolagen i Norrland framför allt som slutit sig samman i uppköpskarteller för att få råvaran billigt. Kanske åtminstone motionären i fråga kan förutsätta att bolagen som det här gäller medelst sina uppköpskarteller komma att göra allt för att vinsten av de högre exportpriserna kommer att tillfalla dem och icke bönderna.

Nej, nog förefaller det mig som om de förmodanden, som tyckas ligga bakom bondeförbundets devalveringsglädje, äro minst sagt förhastade för att icke säga blötda.

Härtill kommer en annan sak. Komma

dessa massapriser att stå sig? Jag har läst i pressen, om att vårt land gästats av en Mr Erik Johnston från Amerika, som är medlem av det rådgivande utskottet för Marshallplanen. Vid en presskonferens sade sig denne vara besviken över att de svenska massapriserna efter devalveringen höjdes till den gamla nivån. Han yttrade bl. a. följande enligt en pressrapport: »Den för Sverige och övriga delar av Västeuropa gynnsamma sidan av valutornas nedskrivning var ju att exportörerna till USA kunde få en chans att komma med konkurrenskraftiga priser. Desto mer besviken måste man därför bli när t. ex. den svenska massaindustrien i stället skruvade upp priserna till samma nivå i dollar räknat som de hade före devalveringen. På det viset kan man ju inte utvidga den amerikanska marknaden, vilket ur svensk synpunkt vore önskvärt.»

Så långt Mr Johnston som väl med det sagda ville ha sagt bland annat, att det är amerikanarna som skola tjäna på devalveringen och icke vi svenskar. Förebråelsen mot de svenska massabolagen skall väl uppfattas som en varning; i varje fall får man nog räkna med att kampen om massapriserna kommer att bli hård, och antagandet om att den svenske skogsbonden skulle komma att få något med av det hela måste väl anses vara rätt illusoriskt.

Det finns naturligtvis de som invända, att det utan denna devalvering kanske hade blivit ännu sämre med prissänkningar på virket. Naturligtvis fanns denna risk, men har den avvärjts genom devalveringen? Konjunkturutvecklingen varslar om en ny kris, frågan är bara, när den bryter ut och hur djupgående den kommer att bli. Alla frukta den, och det är den som faller avgörandet i spörsmålet om prisutvecklingen.

Nej, det vore säkerligen bättre om — det är min reflexion till det hela — jordbrukets folk liksom arbetarna och

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

tjänstemännen från början befriade sig från alla illusioner om devalveringens välsignelsebringande verkningar och gjorde klart för sig för det första att de, som kunna vinna något på devalveringen inom landet, bara bli de storfinansiella kretsarna; för det andra, att det blir folket som kommer att få betala nackdelarna av den, därest icke folket slår vakt om sina intressen.

Så till sist, herr talman, en mera allmän reflexion. Debatten här har väl visat, att regeringspartiet och den s. k. borgerliga oppositionen äro överens. Oppositionen har upphört att vara opposition. Då jag hörde de borgerliga oppositionsledarna i dag, fick jag nog en känsla av att det denna gång måste ha varit ganska besvärligt för vederbörande att få ihop sina tal. Det fanns ju icke mycket att säga, men tal måste det ju vara. Man är till freds på det hållet, och det kan jag givetvis förstå. Till sist blir det nämligen folkets breda massa som på det ena eller andra sättet får bekosta devalveringens experiment. Vad som kan bli av experimentet på längre sikt, ja, därom säga alla att de ingenting veta.

Min uppfattning är att devalveringen av Västeuropas valutor är ett uttryck både för sönderfallet inom hela den kapitalistiska världens ekonomiska system och för försvagningen av den västeuropeiska delen av detta system. Att utan hänsyn till produktivitet och produktivitetsförändringar helt enkelt höja värdet av ett lands eller vissa länders produktion i förhållande till värdet av andra länders produktion, särskilt som det här är fråga om att göra det till fördel för i produktivitetshänseende mera utvecklade länder, kan icke vara en normal eller sund politik. Det hela innebär bara att den starkare armbågar undan den svagare, för att klara sig själv. Vad denna politik kommer att betyda för systemet i dess helhet, återstår att se. När det blir klart kommer, tror jag,

den tillfredsställelse som här kommit till uttryck i dag på både borgerligt och socialdemokratiskt håll, att bli betydligt mera dämpad.

Herr WEDÉN: Herr talman! Det har redan från flera håll betygats att de omfattande subventioner, som regeringspropositionerna innebära, betraktas som principiellt betänkliga och att de måste avse ett provisorium. Jag måste bekänna att lika mycket som jag delar åsikten om deras principiella betänklighet, lika stor är min skepsis, för att inte säga oro när det gäller förhoppningarna att subventionerna under vår nuvarande politiska ledning skola bli av endast tillfällig karaktär.

I det läge, vari vi stå, är det enligt min mening mycket angeläget att åt näringslivet och åt arbetsmarknadens stora organisationer återskänka känslan av helt och fullt ansvar för det egna handlandet. När statsrådet Sträng för en stund sedan i en polemik med herr Ohlin hårdrog ett av herr Ohlins yttranden om fackorganisationernas ställning i en regleringsekonomi, kunde man nästan få intrycket, att statsrådet Sträng betraktade den nuvarande ordningen, där regeringen under förhandlingar med de stora organisationerna drar upp riktlinjerna för en centralt dirigerad lönepolitik, som ett tillfredsställande, nästan som ett normgivande tillstånd. Jag kan inte dela en sådan uppfattning. Jag anser i stället att som det nu är avlyfta statsmakterna i alltför stor utsträckning ansvaret från arbetsmarknadens parter. I detta ansvars ställe träda hänvisningar till regeringens lönestilleståndsbud. Jag behöver inte särskilt poängtera att jag med mitt resonemang inte avser att ifrågasätta nödvändigheten att fortsätta ansträngningarna att skapa bestående stabilitet i vårt ekonomiska liv. Jag undrar dock, om inte metoderna kunna föra oss in i en för lång tid alltmera

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

bunden ekonomi. Den subventionslinje som nu föreslås kan vara inledningen till ett skede av statligt reglerade priser och löner av stor långvarighet och omfattning.

Vilja vi avlägsna sådana faror, tror jag att vi måste inrikta oss på att återupprätta arbetsmarknadens parterers rörelsefrihet och ansvar. Den första förutsättningen för detta synes mig vara, att investeringspolitiken handhas på sådant sätt, att den överfulla sysselsättningens nackdelar undvikas samtidigt som naturligtvis den allmänna ekonomiska politiken beträffande skatter och andra ting inriktas på att stimulera sparandet, så att ändå en investeringsram av tillfredsställande vidd kan hållas. Detta är, synes det mig, finansministerns och samordningsministerns största uppgift att genomföra.

Komma vi ifrån överkonjunkturens ständiga press i riktning mot inflation, få marknadens parter på ett helt annat sätt möjlighet till egna, självständiga ställningstaganden under ansvar för hela samhällets bästa. Att organisationerna vilja påtaga sig ett sådant självständigt och fritt ställningstagande är i själva verket en av grundförutsättningarna för att vi skola kunna undgå en statlig detaljdirigering av löner och priser.

För min del tror jag att detta ansvarstagande, om det åter under de rätta förutsättningarna påläggas organisationerna, skall accepteras och infrias av dessa. Jag tror t. ex. inte, att den samvetslösa kommunistiska agitation, som vi även här i dag hört några prov på, skulle ha större framgång under sådana förhållanden än med den nuvarande ordningen. Jag anser det därför lyckligt, om vi snarast möjligt kunde göra oss av med subventionerna och under de villkor som jag nyss angav överlämna åt arbetsmarknadens parter att själva ta ställning till lägets konsekvenser. Vi få då bättre möjlighet till större skattelättnad. Vi skulle visserligen sannolikt få en mer differentierad lönesätt-

ning på olika områden, men denna skulle totaliter enligt min mening inte medföra höjningar, som på något mer betydelsefullt sätt överstiga den löneglidning, som inom lönestilleståndets ram nu likafullt äger rum.

Jag har, herr talman, inte kunnat underlåta att i trots av dagens svårigheter likväl anföra dessa synpunkter, då jag tror att de innehålla en del av det som vi måste beakta, om vi någon gång skola komma fram till en friare ekonomi.

Jag skulle också önska att med några ord få beröra de meningsyttringar beträffande vårt utrikespolitiska läge som förekommit sedan värriksdagen. De nordiska försvarsförhandlingarnas misslyckande har ju ingenting förändrat i det faktum, att Sveriges, Norges och Danmarks utsikter att försvara sig själva emot och att överleva ett angrepp bli ofantligt mycket större, om de tre länderna kunna bilda en militär och strategisk enhet. Vi veta själva att vi, för att med någon utsikt till framgång i längden kunna motstå ett angrepp, måste hålla ett tillräckligt stort andningshål öppet västerut. Det har väl under de förflutna månaderna då och då tuff sig som om en avspänning i den starka motsättningen mellan de demokratiska stormakterna och den totalitära hade inträtt eller vore på väg att inträda, men det kan inte vara på något sätt berättigat att säga, att skälen för att hoppas på en lång tid av bevarad fred blivit nämnvärt starkare. Under sådana förhållanden måste man med oro fråga sig, om den svenska neutralitetslinjen kan komma att fullföljas så långt, att våra möjligheter till ett effektivt försvar i händelse av krig i Norden bli allvarligt försvagade. Allvarligt försvagade skulle de utan tvivel bli, om vi på nytt avspärrades genom en ockupation av våra västra grannländer. Jag menar alltså att var och en mer eller mindre politiskt ansvarig, som genom sitt handlande eller sin

Interpellation ang. ändring av gällande bestämmelser om försäkringsgivares regressrätt.

brist på handlande bidrar till att en sådan situation kan uppkomma, ådrar sig ett mycket tungt ansvar.

Jag tror att utrikesministern var något orättvis när han här tidigare på dagen sade, att de som hade en annan syn på utrikespolitikens huvudlinjer än han och riksdagens majoritet hade skjutit fram frågan om ett militärt samarbete i Norden därför att de däri se en bakväg till Atlantpaksanslutning. Denna fråga, om Atlantpakten, är, som jag ser saken, i detta fall av sekundär betydelse. Huvudsaken är att det klart erkännes vara av vital betydelse för vårt eget land, att Sverige och Norge inte annat än gemensamt kunna på ett tillfredsställande sätt försvara sig och att man är beredd att dra åtminstone de nödvändiga minimikonsekvenserna härav. Det är oron för att vårt eget land skall försättas i en onödigt ogynnsam situation som är drivfjädern i detta fall.

Under de senast förflutna månaderna ha några uttalanden gjorts av försvarsministern, som — sedda i detta perspektiv — te sig mycket oroväckande. Jag skall inte gå in på något detaljstudium av dessa uttalanden som de föreligga i tillgängliga referat; att tolka innebörden av försvarsministerns ord har ofta visat sig medföra betydande svårigheter även för försvarsministern själv. Men det förefaller mig berättigat att i hans uttalanden spåra en dogmatisk och i realiteten opåverkbar neutralitetstro. Ur dem talar en anda som närmast kan förefalla beredd att ty sig till det, som under den militärpolitiska debatten blivit kallat övervintringslinjen, förhoppningen att Sverige med sin frihet och sin kultur i behåll skulle kunna fortleva även bakom en till norra och västra atlantkusten framskjuten järnridå. En sådan föreställning om möjligheten av en sådan »övervintring» måste enligt min mening med all makt bekämpas.

Om det nu verkligen ingår i regeringens politik att i ett nödläge söka nationens räddning i något slags ide bakom kommunismens linjer, låt oss då få ett klart besked om detta. Det är givet att våra utsikter att under längre tid försvara oss i en sådan situation vore i det närmaste obefintliga. Jag tror det vore olyckligt, om man visade ifrån sig resonemang av detta slag som spekulativa eller verklighetsfrämmande. Även om vi alla hoppas att strävan till fred i världen slutligen skall visa sig starkare än de aggressiva krafterna, vore det säkerligen ett misstag att tro, att krigets faror bli mindre, om man underlåter att sätta sig in i vilken gestalt de kunna uppenbara sig i. Bland det sämsta av allt är om nationen inte har klarhet rörande den verkliga innebörden av viktiga avsnitt i regeringens politik. Om dess neutralitetspolitik innebär att vi kunna passivt acceptera en total avspärrning ifrån västern, bör detta göras klart, så att inte med något berättigande det kan sägas, att regeringen oss själva ovetande kan komma att föra oss in i en sådan situation.

Herr talman! Jag tror att om vi få klarhet i detta, blir det också lättare för varje medborgare i landet att taga ställning till regeringens utformning av den svenska utrikespolitiken.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande ifrågasvarande propositioner till morgondagens plenum kl. 11 fm.

§ 2.

Interpellation ang. ändring av gällande bestämmelser om försäkringsgivares regressrätt.

Ordet lämnades på begäran till

Herr AHLSTEN, som yttrade: Herr talman! År 1932 utfördes ett större väg-

Interpellation ang. ändring av gällande bestämmelser om försäkringsgivares regressrätt.

förbättringsarbete inom ett samhälle på södra Gotland. Vid detta tillfälle upplät en lantbrukare mark i en beteshage åt vägstyrelsen för anläggning av en cementbrunn i vägens närhet. Brunnan försågs av vägförvaltningen med lock av trä. I maj månad i år, då lantbrukaren släppte sina djur på bete i hagen, inträffade en olyckshändelse i det att en häst trampade igenom locket på brunnen och föll med huvudet före ned i brunnen och fanns där död när folk upptäckte olyckshändelsen. Vägmästaren inom vägdistriktet underrättades och fick vara behjälplig vid upptagandet av hästen ur brunnen. Hästen var försäkrad i Gotlands södra härads kreatursförsäkringsförening för 810 kronor, och föreningen utbetalade ersättning i vanlig ordning men beslöt att kräva vägförvaltningen på det angivna beloppet, ett förfaringssätt som försäkringsföreningen alltid tillämpat, då skador uppkommit genom olyckshändelse till vilken tredje part varit förvållande på ett eller annat sätt. Av den anledningen avläts en skrivelse till vägförvaltningen i Gotlands län med hemställan att vederbörande belopp skulle utbetalas till försäkringsföreningen. I brev till försäkringsföreningen från kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, daterat den 4 augusti 1949, meddelades, att skadan icke uppkommit under sådana omständigheter att föreningen såsom försäkringsgivare äger rätt att jämlikt 25 § försäkringsavtalslagen utkräva ersättning av väg- och vattenbyggnadsverket, varför kravet avvisades. Svaret kom minst sagt överraskande, då föreningen hade erfarenhet av liknande olyckshändelser tidigare och ersättning alltid utgått. Vägstyrelserna hade under sin tid alltid försäkringar som täckte sådana skador, och några svårigheter att få dem reglerade förekommo icke. Då jag själv är ordförande i försäkringsföreningen, tillskrev jag på nytt kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med begäran om

närmare förklaring varför inte statsverket är ansvarigt för den bristfälliga täckningen av brunnen, vilken varit anledningen till olyckan. I brev dagtecknat den 11 augusti meddelade kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen på nytt, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte ägde rätt utbetala skadestånd i andra fall än då kronan är ersättningsskyldig och att sådan skyldighet icke förefinnes med hänsyn till innehållet i den förut nämnda 25 §. I brevet medföljde också ett utdrag ur nuvarande justitierådet Hjalmar Karlgrens skadeståndslära, vari en förklaring gavs av 25 §:ens innehåll enligt följande:

Enligt 25 § försäkringsavtalslagen åter gäller, att man har att skilja mellan skadeförsäkring och summaförsäkring. Skadeförsäkring är ju en sådan försäkring, vid vilken omfattningen av försäkringsbolagets förpliktelse bestäms av den ekonomiska skada försäkringsfallet in casu medför. Vid summaförsäkring däremot skall ett överenskommet försäkringsbelopp utbetalas utan hänsyn till den i det särskilda fallet föreliggande skadans omfattning. Beloppet utgår fastmera direkt i proportion till storleken av de erlagda premierna; om någon utjämning av en liden skada kan man endast i oegentlig bemärkelse tala. Summaförsäkring är sålunda bl. a. livförsäkring, oftast även olycksfalls- och sjukförsäkring. Av skadeförsäkringens nu nämnda karaktär drager lagen då den slutsatsen, att i samma mån som den försäkrade utfått gottgörelse av försäkringsbolaget måste hans rätt mot skadevållaren upphöra; mer än ersättning för sin skada bör han ju icke ha anspråk på. Men under sådana omständigheter ligger det nära till hands att anse, att skadevållaren icke bör få tjäna på den omständigheten att försäkring tagits; det måste vara rimligt att skadeståndsrätten, genom »cessio legis», övergår å bolaget. Det

Interpellation ang. ändring av gällande bestämmelser om försäkringsgivares regressrätt.

märkliga är emellertid, att 25 § försäkringsavtalslagen mycket starkt begränsar denna regressrätt. Den erkännes visserligen alltid, när skadeståndsansvaret är strikt, t. ex. enligt 1916 års bilskadelag — för övrigt även om in casu culpa (av icke grov beskaffenhet) förelegat: NJA 1929 s. 514, jfr ock 1931 s. 514 — och likaledes när fråga är om dolöst eller grovt culpöst beteende av skadevällaren. Men för alla andra fall, d. v. s. då skadeståndsansvaret grundas på vanlig culpa — och i praxis synes man fordra mycket för att anse culpan grov, NJA 1942 s. 11 —, övergår icke den skadelidandes rätt å försäkringsbolaget. Skadevällaren tjänar alltså här på att egendomen varit försäkrad. Grunden till denna egendomliga regel är särskilt hänsynen till att om försäkring icke funnits, den skadelidande kanske icke skulle gjort gällande något skadeståndsanspråk mot skadevällaren (t. ex. om denne varit ett hembiträde eller annan underlydande). Skadevällaren bör då icke, har man menat, komma i sämre ställning därför att försäkring tagits. Regeln har emellertid en generell avfattning och sålunda mycket större räckvidd än nyssnämnda hänsyn betinga. Lyckligtvis är stadgandet icke tvingande. Det kan sålunda sättas ur spelet genom en klausul i försäkringsavtalet, och icke sällsynt är också, att försäkringsbolagen betinga sig allmän regressrätt. Men som sagt: regressrätten avser i alla händelser endast det skadestånd, som skulle ha tillkommit den skadelidande, därest han icke genom försäkringen erhållit ersättning för sin skada.

I det här relaterade olycksfallet råder det ingen tvekan om att därest det varit ett enskilt bolag, förening eller enskild person, som fått mark upplåten för liknande ändamål och genom åsidosättande av att inhägna området och hålla brunnen tillfredsställande täckt blivit vållande till olyckan, den enligt

tillämpad rättspraxis varit ersättningskyldig för den åsamkade skadan. Det förefaller därför upprörande, då ett statligt verk i ett så klart fall vägrar ersättning med hänsyn till en paragraf i försäkringsavtalslagen av vilken tycks framgå att det ur statens synpunkt är mindre önskvärt att personer försäkra sina tillhörigheter.

För ett år sedan hade försäkringsföreningen ett liknande fall i det att en häst trampade igenom en trädörr, som täckte nedgången till ett försvarsfort som var beläget i en betesmark, och jordbrukaren hade upplåtit mark på samma sätt som i det förut relaterade fallet. Försäkringsföreningen utbetalade ersättningen till ägaren av den förolyckade hästen samt begärde i skrivelse till militärbefälhavaren på Gotland, dagtecknad den 25 september 1948, att kronan måtte ersätta försäkringsföreningen det utbetalade skadeståndet. Det begärda skadeståndet utbetalades också utan hinder från de militära myndigheternas sida.

Här föreligga två fullständigt analoga fall, där till och med detaljerna fullständigt överensstämmer med varandra. I ena fallet utbetalas ersättning utan hinder från statliga myndigheter, under det att i det andra fallet andra statliga myndigheter bestämt vägra att utbetala ersättning under påståendet att kronan inte är ersättningskyldig. Då staten inte har försäkringar, som täcka sådana skador mot tredje man, utan dessa fall nu prövas genom olika statliga organ, där man tydligen har olika syn på statens skyldighet, förefaller det mig som om i första hand en lagändring bör komma till stånd i den händelse kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsens ståndpunkt skulle vara riktig.

Den enskilde medborgaren bör också ha rätt att kräva, att det inte skall vara krångligare att få sin rätt, därest kravet ställes mot staten än om det ställes mot en enskild, som har försäk-

ring vilken täcker skadeståndskravet. I det fallet synes det mig som om en central statlig skadeståndsnämnd borde inrättas, där fallen kunde bedömas från likvärdiga utgångspunkter och inte som nu tydligen sker.

Med anledning av vad jag anfört hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få rikta följande frågor:

1) Anser herr statsrådet att lagens stadganden på hithörande område äro tillfredsställande?

2) Om så inte är fallet, är statsrådet beredd att vidtaga sådana åtgärder för ändring av nuvarande bestämmelser att de enskildas — såväl personers som bolags och föreningars — rätt gentemot staten tillgodoses och tryggas?

3) Om statsrådet anser ändring av lagen inte erforderlig, är statsrådet i

så fall beredd att vidtaga åtgärder för en enhetlig rättstillämpning?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 380, till Konungen angående val av en fullmäktig i riksbanken med suppleant;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 381, för herr David Emanuel Hall att vara fullmäktig i riksbanken; och

nr 382, för herr Karl Emil Ahlkvist att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 11.04 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Torsdagen den 27 oktober.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217. (Forts.)

Herr talmannen anmälde, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner, nr 215, angående bemyndigande att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe, m. m., nr 216, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, och nr 217, angående subventionering av vissa varor m. m. nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr EDSTRÖM, som yttrade: Herr talman! Jag beklagar, att det inte blev

någon fortsatt debatt i går, enär flera kammarledamöter efter vad jag erfarit tyckte, att det skulle bli roligt att höra vad jag hade att säga. Jag hoppas emellertid, att de få tillfälle att läsa mitt anförande i dagens protokoll.

Jag fick av debatten i går i denna kammare det intrycket, att man koncentrerade sin uppmärksamhet på problem, som visserligen i och för sig själva äro utomordentligt viktiga men som i närvarande stund dock inte äro verkligt avgörande. Det har talats mycket om subventionspolitiken och om olika sätt att dölja devalveringens följder för svenska folket. Subventionspolitiken löser emellertid inga problem, den bara flyttar dem bort ur blickfältet.

Men vidare. Av herr Ohlins anförande i går förmiddag fick jag den känslan,

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

att herr Ohlin tycktes förmäna, att inom näringslivet skulle finnas folk »med goda inkomster» — ungefär så föllo herr Ohlins ord — som i onödan talade om behovet av en standardsänkning, d. v. s. om behovet att dra åt svängremmen. Herr Ohlin är inte här, men jag vill dock framhålla, att inom näringslivet råda många skilda meningar om de flesta ting men att på en punkt, därom är jag alldeles övertygad, alla ansvariga näringsmän äro överens, nämligen att de se näringslivets främsta uppgift vara den, att man skall möjliggöra bibehållen eller en om möjligt förbättrad standard för hela svenska folket. Vad man inom näringslivet diskuterar är inte det önskvärda i en bibehållen levnadsstandard utan möjligheterna att under nuvarande tryck bibehålla denna standard för den närmaste framtiden. Jag är övertygad om att de näringslivets representanter, som talat om behovet av en tillfällig åtstramning, gjort detta i syfte att söka åstadkomma en hållbar grund för en bibehållen eller förbättrad standard i framtiden. I motsats till herr Ohlin ha dessa män talat, inte som politiker utan som ansvariga företagsledare med praktisk erfarenhet av ekonomisk verksamhet. Subventionspolitiken påminner mig om vad som inom affärlivet har kallats, att man ackvirerar bakåt, d. v. s. att man ackvirerar inom det egna företaget för att få fördelar från den ena avdelningen överförda till den andra; så ser jag subventionspolitiken. Men skall man skaffa fram förmåner för hela svenska folket, får man nog lov att skaffa sig fördelarna utifrån, ute hos kunderna, d. v. s. från utlandet. Vi sitta med andra ord alla, som det sades i går, i samma båt. De som sitta i samma båt bruka ju inte tära på varandra, det hör inte till god ton ens vid skeppsbrott att förtära varandra, utan om man skall skaffa sig några fördelar, måste dessa tagas utanför båten.

Exportproblemet är alltså det absolut

viktigaste och det verkligt väsentliga i dagens läge. Att jag tagit till orda i denna fråga beror mest därpå, att jag är exportman och i 40 år ägnat mina krafter åt exportfrågor. Jag har vidare både före devalveringen och nu senaste tiden efter densamma varit utomlands och kommit i intim kontakt med köpare av svenska varor i såväl hård- som mjukvalutaländer. Devalveringen har naturligtvis i viss mån hjälpt upp våra exportmöjligheter i hårdvalutaländerna, d. v. s. i de hårdvalutaländer, som accepterat vår nedskrivning av kronan; det finns nämligen länder, som inte gjort detta. Enligt min mening är devalveringens nytta i många fall ganska överreklamerad. I förhållande till de länder, som devalverat samtidigt med oss, ha några egentliga fördelar och förändringar inte inträtt. När vi konkurrera med dem på den amerikanska, den sydamerikanska eller den övriga hårdvalutamarknaden ha vi kvar precis samma konkurrens som förut och under samma villkor, och dessa villkor äro inte alls gynnsamma för en svensk export-drive. Inom viktiga varuområden — järn och stål bland andra — ligger produktionskostnadsnivån exempelvis i England betydligt under den svenska industriens. Detta förhållande bereder oss betydande svårigheter att behålla gamla marknader och gör det naturligtvis ännu svårare att skaffa nya, detta särskilt som engelsmännen redan kommit i gång med sin exportoffensiv betydligt tidigare än regeringen fick klart för sig, att en ökning av exporten var nödvändig. Engelsmännen arbeta under slagordet »exportera eller dö». De driva en hård konkurrens och uppträda med den samlade styrkan hos en stormakts industri. De ha vidare god hjälp i sina goda diplomatiska förbindelser och ha även andra hjälpmedel till sitt förfogande.

Andra konkurrenter ha vi också, som uppträda med samma beslutsamhet. Finland har ju på ett utmärkt sätt kom-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

mit över sina svårigheter, och det dröjer inte länge förrän vi ha finnarna som svåra konkurrenter just på våra huvudmarknader. Stora svårigheter möta med avseende å den västtyska industrien, som under det närmaste året kommer att pressa ut sina alster inte minst på marknader, som äro våra. Arbetslönerna i Västtyskland äro orimligt låga — jag påpekar, att de äro orimligt låga, ty de ligga betydligt under den nivå, som vi skulle önska och tro vara lämplig — men det hjälper oss inte för närvarande i konkurrensen, och andra kostnader håller man där medvetet nere. Jag minns från tiden efter förra världskriget — jag var då anställd i en stor tysk exportfirma — hurusom tyskarna arbetade med hänsynslös energi för att driva upp sin export och gjorde inte minst engelsmännen stora svårigheter på den tiden. Jag är rädd för att vi måste räkna med skarp konkurrens från dem, när det gäller att skaffa hårdvaluta.

Om vi se på vår export till mjukvalutaländerna, äro våra utsikter även därvidlag mindre ljusa än vad man kan tro av olika officiella uttalanden. Det är visserligen så att amerikanska och schweiziska exportörers möjligheter blivit något svagare, men de ha tidigare varit hämmade på grund av brist på dollar och schweizerfrancs, så att den konkurrensen har inte tidigare heller varit så kännbar. På sista tiden däremot har exportoffensiven från andra mjukvalutaländer ökat så mycket mera. Det är naturligtvis riktigt, såsom också påpekades i går, att frilistorna ge oss vissa möjligheter. Det är glädjande, men samtidigt medför systemet med frilistor en skärpt konkurrens från andra, som ha samma fördelar. Jag vill inte säga något illa om dessa frilistor, utan jag anser tvärtom att detta försök att liberalisera utrikeshandeln är högst välkommet. Jag hoppas också, att detta första trevande försök skall följas av andra, så att vi på vårt sätt skola kun-

na medverka till en friare och naturligare utrikeshandel. Konkurrens är bara till fördel; den driver fram olika nya konstruktioner och rationaliseringsåtgärder. Jag är för min del mycket mera rädd för — det kan jag gärna erkänna här — både monopol och karteller.

Prisutvecklingen har icke varit så särskilt gynnsam ur svensk utrikeshandels synpunkt. Priserna på exportvaror ha sjunkit och priserna på våra importvaror stigit. Därför förstår jag inte när finansministern i sin proposition talar om att differensen kan kompenseras genom förtäring av lager inom landet. Vidare tillåter jag mig sätta ett ytterligare frågetecken i kanten på finansministerns proposition, nämligen då han motiverar subventionspolitiken med att de svårigheter man brottas med skulle vara av tillfällig art. Det talades en hel del om denna sak i går, så jag tror inte jag bryr mig om att gå in på den nu. Man hoppas på ett prisfall i Amerika, men jag tror inte, att det kommer. Men hur kommer det att gå, om prisfallet kommer? Hur går det då för den svenska exporten till USA? Om Amerika skulle träffas av en depression och ett prisfall, tror någon då, att de amerikanska myndigheterna komma att sitta med armarna i kors och låta svårigheterna växa det amerikanska näringslivet över huvudet? Nej, då får man nog räkna med att det kommer att göras stora svårigheter för importen i avsikt att hejda denna, och då sitta vi där på nytt med våra svårigheter. Och om prisfallet inte kommer, var stå vi då, herr finansminister?

Den svenska exportindustriens problem är ett produktionskostnadsproblem. Vi kunna inte bortse från detta. Och produktionskostnadsproblemet sammanhänger med priset på varan. Men de importerade råvarorna komma att stiga i pris, det komma vi inte ifrån, och dessa prisfördyringar kunna vi absolut inte subventionera bort. Vad kun-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

na vi då göra? Jo, vi kunna bättra på vår teknik och minska transportkostnaderna liksom alla andra kostnader. Vi kunna arbeta litet mera bland annat. Sverige har ju de största möjligheter, som man kan tänka sig. Vår ställning är i grund och botten utomordentligt god. Om jag jämför vårt land med de flesta länder, som jag haft tillfälle att besöka, vet jag intet, som har så goda möjligheter som vårt. Vi ha ju våra skogar och vår malm och många andra säkra förmögenhetsobjekt. Vårt folk är högt upplyst, tekniskt intresserat och kunnigt och kan komma med en hel del nya uppfinningar, och vi ha framför allt en kår av arbetare, som är den mest högstående och mest kunniga jag någonsin sett. Vi ha också en bondebefolkning, som hjälper till att föda oss. Under sådana förhållanden böra vi ha möjlighet att komma framåt. Jag tror att vi ha större möjligheter än de flesta andra folk, om vi bara förstå att anpassa framställningskostnaderna så, att vi verkligen kunna exportera. Svensk ekonomi står helt enkelt inför nödvändigheten av att anpassa sig efter läget, men denna anpassning behöver inte alls komma våldsamt och plötsligt utan kan komma så småningom. Jag tror att det är klokt att vi göra klart för oss detta här i riksdagen och göra det klart också för de organisationer, som närmast ha att förhandla om löner och anställningsvillkor.

Vidare anförde:

Herr **JOHNSON** i Kastanjegården: Herr talman! Med anledning av det anförande, som herr Hedlund i Rådom höll här i går strax efter sitt huvudanförande och vari herr Hedlund på tal om jordbrukshjälpen under krisen på 1930-talet yttrade att liberalerna sveko, skulle jag vilja framställa en fråga till herr Hedlund i Rådom — jag ser att herr Hedlund inte finns i sin bänk, men jag tar gärna emot sva-

ret en annan gång. Jag vill fråga, därför att det aldrig kan skada att förkovra sitt vetande. Jag var inte med i riksdagen på den tid, som vi resonera om, och även om herr Hedlund i Rådom inte heller var med, bör han dock i egenskap av partichef mycket väl känna till dessa förhållanden — i synnerhet som han ju gjorde ett så bestämt uttalande.

Jag skulle vilja att herr Hedlund nämnde något genomförbart alternativ, som bondeförbundet tog vid denna tid och som folkpartiet gick emot. Var det inte i stället så, att när det gällde jordbruket var hela folkpartigruppen på samma linje som bondeförbundet? I övrigt föreställer jag mig också, att meningsskiljaktigheterna voro så små att dåvarande statsministern betraktade dem som »vissa nyanser» i uppfattningarna. I detta sammanhang kan jag inte underlåta att nämna generaldirektör von Stockenströms namn. Det finns väl knappast någon som kan bestrida, att han tog en hel del initiativ. Om man gör sig besvär med att läsa i Nordisk Familjebok vad som står under Bo von Stockenströms namn, så står det ordagrant så här: »Vid 1930—1932 års riksdagar, huvudsakl. under S:s statsrådstitid, beslöts genomförandet av en rad statliga åtgärder till jordbruksnäringsens stöd. Bland dessa märkas spannmålsreglering med inmalningstvång samt mjölkreglering», o. s. v. Och vad är det som sedan skett annat än en och annan påbyggnad på vad den dåvarande jordbruksministern föreslog? Jag vill erinra därom, att statens mjölk nämnd var positivt inställd till förslaget om mjölkreglering sådant det utformats, och detta trots att ingen bondeförbundare var ledamot av nämnden. När man tänker på Bo von Stockenström i detta sammanhang, önskar åtminstone inte jag, att herr Hedlund i Rådom någonsin skall bli utsatt för samma förföljelse, som von Stockenström blev från oppositionens sida. Vi

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

ha ju emellertid mycket mera näralligande överenskommelser inom de borgerliga partierna. Jag syftar då på den enhälliga överenskommelsen om en förbättring av mjölkpriset, som lades fram vid 1949 års riksdag. Det kan väl inte vara så, att det är besvärande för herr Hedlund i Rådomb att vi i det sammanhanget uppnådde full enighet.

Sedan skall jag, herr talman, gå in på den fråga, som jag begärde ordet för, och därvidlag inskränka mig till att endast beröra en sak, nämligen de föreslagna förmalningsersättningarna. I syfte att motverka den höjning av konsumentprisnivån, som annars skulle bli följd av kronans devalvering, har Kungl. Maj:t, som tidigare anförts i debatten, för riksdagen framlagt en del förslag, bland annat syftande till pris-sänkning på vissa livsmedel, som produceras inom landet. Detta skulle möjliggöras genom statliga bidrag. Kungl. Maj:t har därvidlag föreslagit, att möjligheter skulle beredas att vid behov återinföra systemet med förmalningsersättning för vete och råg. Därest denna ersättning bestäms till 7 öre per deciton, möjliggöres enligt propositionen en sänkning av mjölkpriset med 9 öre per kilogram.

Förmalningsersättningen infördes ju under kriget och utbetalades till kvarnarna för av dem förmalen spannmål. I början utgick ersättning för såväl handelsförmalning som löneförmalning, men mot slutet av förmalningsersättningens tillvaro var den begränsad till att omfatta endast handelsförmalning. Samma begränsning föreslås av Kungl. Maj:t att gälla även vid ett återinförande av förmalningsersättningen. Denna ersättning avses nu komma att utgå -- i varje fall göres i propositionen ingen reservation — för all förmalen spannmål av vete och råg oavsett det ändamål till vilket den skall användas. Detta skulle betyda att även mjölk av råg och vete, som användes för industriella och andra liknande ändamål

inom exempelvis charkuteriindustrien, choklad- och konfektyrindustrien, kemisk-tekniska industrien m. m., kommer att subventioneras med 9 öre per kilogram. Detta system anser jag icke motiverat med hänsyn till ändamålet med förmalningsersättningens återinförande. Om denna subventionering till industrien kommer konsumenterna till godo torde vidare vara tvivelaktigt. Man torde nog icke taga alltför mycket fel, om man gissar, att industrien här kommer att göra sig en viss förtjänst.

Men saken har även en annan och, som jag nästan skulle vilja anse, allvarligare sida. Inom vissa områden, framför allt inom industrien, kan åtminstone för en del ändamål vete- och rågmjöl användas helt eller delvis i stället för andra produkter som komma från jordbruket. Jag syftar då på potatisstärkelse eller potatismjöl, som man säger i dagligt tal. Redan nu föreligger en ganska stor prisskillnad mellan vete- och rågmjöl samt potatismjöl, beroende på de dyrare framställningskostnaderna för råvaran till potatismjölet. Genom en nio öres subventionering av de förra slagen av mjöl ökas givetvis prisdifferensen till potatismjölets nackdel. Förbrukningen av potatismjöl har under tiden efter kriget minskats en hel del, och vissa avsättningssvårigheter föreligger för det stora lager av potatismjöl vi för närvarande ha i landet. Övergångslagret i höstas utgjordes av så gott som ett helt års förbrukning. Även om viss export sedan dess påbörjats och för närvarande pågår, är lagret alltför jämt så stort, att tillverkarna av livsmedelskommissionen ålagts en mycket kännbar begränsning av sin produktion. Den nu ifrågasatta subventioneringen ger otvivelaktigt potatismjölet en svårare ställning i konkurrensen. Jag vill ifrågasätta, om det är lämpligt och försvarligt att på detta sätt genom direkta bidrag från staten åstadkomma en situation, som till sina verkningar innebär gynnande av en produktions-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

gren utan att motsvarande fördel samtidigt beredes den andra, lika levnadsberättigade näringsgrenen.

Jag är för min del på det klara med att införandet av förmalningsersättningen drager med sig en ganska stor kontrollapparat med återanställning av personal inom regleringsorganen, ett system, som man ju trodde var på återgång. Nya bestämmelser i den riktningen har man ju icke trott vara aktuella. Denna kontrollapparat begränsar sig säkerligen icke bara till de kontrollanter, som måste finnas vid kvarnarna, utan den för med sig nyanställning, skulle jag tro, både inom livsmedelskommissionen och inom Svenska spannmålsaktiebolaget. Om emellertid den personalkader, som måste finnas, blir något större för att full rättvisa skall uppnås olika näringsgrenar emellan genom att mjöl för industriändamål undandrages subventioneringen, så får man nog icke draga sig för detta. Annars kan man ju också tänka sig att lösa frågan så, att även potatismjölet subventionerades med samma belopp per kilogram som vete- och rågmjölet. Potatismjöl användes ju också i hushållen.

Även en annan synpunkt vill jag här anföra med anledning av att allt vete- och rågmjöl, oberoende av användningssättet, skall subventioneras genom förmalningsersättning. Som bekant ha vi för närvarande utfodringsförbud å brödspannmål. Däremot kommer det knappast att råda utfodringsförbud på färdigmalet vete- och rågmjöl. Efter en prissänkning på mjölet med nio öre per kilogram finns det anledning att misstänka, att utfodring av mjöl i vissa fall skall komma att löna sig. Möjligheter torde nämligen komma att yppa sig att vederbörande spannmålsleverantörer, utan att någon olaglighet sker, göra en överenskommelse med kvarnägaren om en sådan uppdelning av den utgående förmalningsersättningen dem emellan, att det blir billigare att ut-

fodra med mjölet än att exempelvis inköpa och krossa majs. Utfodringsförbudet på brödsäd kan således bli åtminstone till viss del illusoriskt, vilket är en sida av saken, som jag ansett mig böra fästa uppmärksamheten på.

Slutligen vill jag här anföra en mera allmänt kritisk reflexion rörande den föreslagna utformningen av förmalningsersättningen. Då under kriget denna ersättning var begränsad till endast handelsförmalningen, hade vi ju ännu bröd- och mjölransonering, och vid löneförmalningen erhöilo jordbrukarna bland annat något större ranson än eljest och hade likaså viss frihet från inmalningstvänget, så att bättre kvalitet på mjölet kunde erhållas. Några sådana eller andra fördelar erhållas ju numera icke vid löneförmalningen, varför man kan ifrågasätta, om ej det praktiska resultatet blir att löneförmalningen helt kommer att upphöra, därest förmalningsersättning införes endast vid handelsförmalning. Det torde nämligen bli så att kvarnen köper spannmålen av jordbrukaren och jordbrukaren köper igen det mjöl som erhålles, varefter förmalningsersättning utgår till kvarnen. Det blir nämligen nu fråga om vanlig handelsförmalning. Man kan därför, synes det mig, ur såväl denna som andra synpunkter fråga sig, varför ersättningen skall begränsas till handelsförmalningen.

Jag tror, herr talman, att skäl föreligger för Kungl. Maj:t att ännu en gång taga sig en funderare på denna fråga, innan man sätter i gång.

Herr HÆGGBLUM: Herr talman! Jag skall uteslutande hålla mig till de tre propositioner, vilkas remiss föreligger på föredragningslistan.

Om jag i likhet med herr Dickson skulle få göra en efterlysning, skulle det möjligen vara att jag tycker, att trots den långa debatt, som fördes här i går, är man ändå icke klart oriente-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

rad om vilken belastning på det svenska folkhushållet, som den genomförda devalveringen för närvarande innebär. Här yttrades i går, att ingen kan för dagen säga, huruvida vi i det långa loppet komma att vinna eller förlora på devalveringen. Den saken är väl riktig, att vi i dagens situation icke överblicka detta.

Devalveringen var ju nödvändig på grund av vad andra länder gjort. Men det hade också länge framhållits såsom önskvärt ur vissa exportgrenars intresse här i landet, att en devalvering skulle ske. Och efter det att exportoffensiven har kommit att draga fördelar av devalveringen, kan det ju klaras ut, huruvida den varit till belastning eller till fördel för vår svenska folknäring.

Men i dagens situation, när man har att bedöma så pass kortfristigt verkande åtgärder som propositionerna föreslå, vore det väl ändå fördelaktigt med en uppskattning, hur stora de svårigheter äro som detta läge har skapat för oss. Jag har i tidningsreferat läst, att statsrådet Ericsson i första kammaren givit en siffra på vilken fördyring det blir på oljor. Vi ha icke fått den siffran här i kammaren. Över huvudet ha vi icke fått en sammanfattning av vilka svårigheter som föreligga annat än vad man kan läsa mellan raderna, att det är en bekymmersam situation, då så pass kostsamma och svåröverblickbara åtgärder föreslås från regeringens sida som här skett.

Vad beträffar de tre propositionerna gäller den ena jordbruksuppställningen. Jag har ingen anledning att vid behandlingen av denna proposition spina vidare på det som vi diskuterade i våras. Då var det riksdagens sak att taga ställning till olika uppfattningar och krav. Nu föreligger ju den situationen, att jordbrukets organisationer ha accepterat en överenskommelse med regeringen. Man kan väl om denna bara säga, att man har anledning att instäm-

ma med herr Fast, att det varit önskvärt, om vi i dagens situation även hade haft Landsorganisationens ståndpunktstagande till stabiliseringspolitiken klart. Det tyder på att statsrådet Sträng haft större möjligheter att göra regeringens intentioner fattbara för jordbrukarna än andra regeringsledamöter haft att göra regeringens intentioner fattbara för Landsorganisationen. Det verkar som om korrespondensen mellan regeringen och Landsorganisationen varit alltför mycket enkelriktad för att det nu skall utan svårigheter lyckas för regeringen att få sina synpunkter fullt beaktade hos Landsorganisationen.

Det är känt att accepterandet av överenskommelsen mellan regeringen och jordbruksorganisationerna icke har mötts av någon enstämmig förtjusning på jordbrukarhåll. Men missnöjet är där icke graderat efter politisk mantalskrivningsort. Det finnes nog ingen anledning att införa detta forum föra fram de olika synpunkterna på denna fråga. Men för min egen del skulle jag dock vilja bara med ett par ord understryka de för jordbruket mycket allvarliga konsekvenser, som följa av denna över en lång följd av år utsträckta stabiliseringspolitik. Ty det betyder för jordbrukets del, att det löfte som gavs 1947 i beslutet om riktlinjer för den framtida politiken blir skjutet på framtiden. Detta beslut, som innebar en utjämning av olikheter i inkomsthänseende mellan jordbruket och de andra folkgrupperna, kommer alltså, när jordbruksorganisationerna accepterat överenskommelsen, att skjutas på framtiden. Men detta är en allvarlig fråga, därför att andra förhållanden, som i mycket hög grad påverka det svenska jordbrukets framtid, icke stå stilla lika länge som stabiliseringspolitiken håller förverkligandet av 1947 års beslut tillbaka.

Om man forskar litet i vad Statistisk Årsbok säger oss om de sista årens utveckling i befolkningsfrågan såvitt an-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

går jordbruket, alltså tiden efter 1940, är det, ärade kammarledamöter, så pass upprörande förändringar, att man ej kan underlåta att med det största allvar stanna inför dem. Medan det i allmänhet i alla läroböcker i ekonomi och dylikt säges, att inom jordbruksbefolkningen är det 80 kvinnor på 100 män, att det i landsbygdens tätorter väger ungefär jämnt och att det i städerna går 120—125 kvinnor på 100 män, är situationen den, att inom de årsklasser, som påverkats av flykten från jordbruket på 1940-talet, alltså de årsklasser, som nu äro i en ålder av 20—30 år, finnes det icke mera än 62 kvinnor på 100 män bland jordbruksbefolkningen. Där finnas ej heller mer än högst 20 giftermål per hundra män i åldern 20—30 år inom jordbruksbefolkningen, medan övriga folkgrupper ha mellan 30 och 40 giftermål. När det gäller barnantalet är det, om vi räkna med alla barn upp till 15 år, ett överskott av barn per ettusen invånare inom den jordbrukande befolkningen tack vare att familjerna ha flera barn. Men gå vi till de barn, som äro födda 1940—1945, ligger den jordbrukande befolkningen lägst i fråga om antalet barn per ettusen invånare.

Jag kanske får göra en efterlysning till. År 1944 lär riksdagen ha fattat beslut om en framställning till regeringen om utredning av landsbygdens förhållanden. Denna utredning är såvitt jag vet icke planlagd. Men så fort som tiden för närvarande rider ute bland den svenska befolkningen är det sannerligen påkallat, att även denna efterlysning blir effektuerad.

Sålunda, stabiliseringspolitiken betyder för jordbruket icke bara risk för stillastående, utan den betyder även risk för en fastläsning i befolkningshänseende, som för framtiden innebär oerhörda faror. Medan andra folkgrupper liksom ha möjlighet att nu ladda upp sig inför lönestoppets släppande, som man säger skall ske någon gång nästa år,

är för jordbruket situationen den, att jordbruket i stället mer och mer blir bundet och berövat möjligheten att stå sig i fri konkurrens, tack vare de subventioner som nu föreslås och som ytterligare gå in på jordbrukets område genom att de placeras med icke mindre än 63 miljoner kronor på livsmedel som det svenska jordbruket producerar.

Finansministerns huvudargumentering för införande av subventioner är ju den, att vi genom dessa subventioner skola hindra den prisstegring, som eljest skulle uppstå på grund av importprisstegring. Finansministern nämner fem »stapelvaror»: kaffe, tobak, bränslen, hudar och bomull. Det är tydligen de varor, där han är på det klara med att en väsentlig importprisstegring kommer att inträffa. För att hålla dessa »stapelvaror» eller i varje fall de i denna situation viktigare varorna vid en lägre prisnivå begär regeringen 90 miljoner kronor till subventioner. Men så kommer till detta kravet, att ytterligare 63 miljoner kronor eller alltså 70 procent av den förstnämnda siffran skola användas till livsmedelssubventioner. Som argument framföres, att det är tekniskt svårt att klara av alla de småvaror, som gå in i det svenska folkushållet och som påverkas av importprisstegringen. Dessutom framföres som argument, att regeringen vill ha en större marginal mellan indextaket på 169 och det index, som vi för närvarande röra oss med.

Jag måste nog beteckna denna motivering för livsmedelssubventionerna som svag, när det gäller en principiellt så betydelsefull och därtill så dyrbar åtgärd. Motiveringen tyckes vara tillrättalagd för en lydlig och till regeringen förtröstansfull majoritet men icke för en kritisk och för den framtida ekonomiska utvecklingen orolig opposition. Av det lilla som säges har man anledning att bli betänksam, om ej regeringen, när den går in på denna stora livsmedelssubvention, är ute mot mål, som

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

äro »over Evne» för statsmaskineriet. Tänk bara på ett sådant uttalande i propositionen nr 215 som att dessa livsmedelssubventioner skola åstadkomma ett önskvärt ökat indexutrymme och därigenom neutralisera såväl en säsongmässig uppgång av vissa priser som oförutsedda sekundära verkningar av devalveringen. Jag ber dessutom de ärade kammarledamöter, som läst detta, tänka på vad det innebär, att en livsmedelssubventionering skall neutralisera en säsongmässig uppgång av vissa priser. När jag läste denna passus, dök ur mitt minne upp erfarenheter från mitt sysslande med vissa prisfrågor inom producentkooperationen, där vi under de gångna åren gång på gång stött på den situationen, att om det var fråga om att höja ett livsmedelspris före ett kvartals slut, sades det blankt nej. Om vi däremot ville vänta till dess det nya kvartalet börjat, fingo vi genomföra prishöjningen, särskilt om det var att beräkna att den säsongmässiga höjningen var slut, när kvartalet var slut.

Detta gör, att hela detta indextänkande vilar på högst märkvärdiga grunder. Jag skulle vilja säga att index är egentligen en lika bräcklig mätare på livsmedelskostnaderna som vad jordbrukskalkylen håller på att bli i fråga om jordbrukets prisförhållanden. Index återspeglar inte de säsongmässiga variationerna i kosthållet och inte heller de åtgärder, som husmödrarna ha möjlighet att vidtaga för att motverka de säsongmässiga prisvariationerna genom att ändra på sitt kosthåll. Även om man är fullt på det klara med att regeringen haft alla subventionernas svårigheter för ögonen — det är jag övertygad om att den haft, men den har ansett dem mindre betydelsefulla än andra synpunkter — får regeringen inte förtänka att vi finna denna utväg med livsmedelssubventioner långsökt. Den inhemska livsmedelsproduktionen har nämligen inte fördyrats nämnvärt

genom devalveringen, och jordbrukspriserna äro ju i hög grad låsta genom prisöverenskommelser. Det måste anses önskvärt att de subventioner, som skola ges, anknytas till importprisstegringen. Att detta kan vara svårt i detaljer är riktigt. Statsrådet Sträng talade om att när det gäller jordbrukets reservdelar såg man sig ingen möjlighet att hålla jordbruket skadeslöst. Våra resurser räcka helt säkert inte till att klara alla små detaljer, och jag är övertygad om att det inte heller är nödvändigt. Det är som om regeringen alltför uteslutande nu litar till medicin i form av större och större doser av subventioner och inte till vår ekonomis förmåga till självförsvar mot importprisstegringarnas följder tack vare de enskilda människornas anpassningsförmåga.

Indexfamiljen, som ju inte finns annat än uppe i socialstyrelsen, matas varje kvartal med samma kvantiteter av förnödenheter till de priser, som gälla för kvartalet. Men en verklig familj lever inte på det sättet utan anpassar sig efter de förändringar i priserna, som göra sig gällande på den fria marknaden. De livsmedelssubventioner, som nu föreslås, ha av mig betecknats som särskilt farliga därför att de göra en anpassning efter verkliga kostnader för folkhushållet svårbedömlig för den enskilda husmodern. Enligt regeringens subventionsprogram blir det inte bara så att importprisstegringarna hållas nere för fem viktiga produkter, utan tre viktiga livsmedel bli billigare: mjölet 9 öre, fläsket 30 öre och osten 20 öre, om jag minns rätt, och detta kan väl inte gärna av den stora allmänheten uppfattas på annat sätt än att här stunda goda tider. De stora viktiga varorna få inte stiga i pris trots devalveringen, och mjölet, fläsket och osten få vi billigare. Då kan sannolikt den stora allmänheten mistänka att regeringen fått tag i den där hönan, som värper guldägg, som herr Dickson talade om i går, eftersom man

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

i en svår och bekymmersam tid ändå anser sig ha råd till sådana subventioner. Det är som om man på allt sätt ansträngde sig för att hindra det svenska folket att se den ofrånkomliga sanningen i ögonen, att devalveringen i dagens läge betyder försämrat bytesvärde med flertalet andra länder och att vi, om vi producera och exportera samma mängder som förr, i utbyte få in mindre varukvantiteter än förut. Därför borde vi ha anledning att söka begränsa vår konsumtion i stället för att genom sänkta priser eventuellt söka höja den.

Jag skall villigt erkänna, att när regeringen valt varor, som skola bli föremål för livsmedelssubventioner, har den nog valt klokt. Den har hållit sig till en sådan vara som mjöl, där en prissänkning inte lockar till en stor ökning av konsumtionen, men den har också valt varor som ost och fläsk, som tack vare dessa subventioner kunna köpas billigare och därför komma att i minskad mängd stå till förfogande för en svensk livsmedellexport — som vi väl ändå skola räkna med kommer i gång.

Till sist, herr talman, härleda sig mina betänkligheter mot dessa livsmedelssubventioner ur jordbrukets speciella synpunkt därav, att jag måste räkna med att de bli svåra att avskaffa, när de ha kopplats in på inhemska livsmedel, vilkas produktionskostnader redan nu äro svåra att få täckta inom stabiliseringspolitikens ram. Kopplar man subventionerna till importvarorna, har man att räkna med en automatisk minskning av dem i den mån som de förhoppningar, som här äro uttalade om prissänkningar ute i världen, göra dessa importsubventioner obehövlige. Kopplar man däremot in dem på inhemska livsmedel, sitta de fast. Det var vad jag ville föra fram när jag nämnde, att medan andra folkgrupper kunna ladda upp sig inför nästa års borttagande av lönestabiliseringen eller lönestoppet, så blir jordbruket förlamat genom dessa subventioner. Antag att man släpper dem

en vacker dag, när lönestoppet skall släppas! Då är mjölken med det beslut, som kommer att härleda sig av prop. nr 216, subventionerad med i medeltal 6 öre per kg, och det har skapat sådana förhållanden, att här råder 20 öres skillnad i det pris som producenterna få för mjölken i olika delar av landet. Skulle alltså den saken klaras av någon gång, som vi hoppas skall ske, när subventionerna upphöra, vilken oändlig möda och tidsutdräkt måste det inte till för att konsumenterna skola kunna göras villiga att betala ett pris, som svarar emot dessa subventioner! Och likadant med mjölpriserna. Jag skulle vilja fråga, om regeringen är hågad att nästa år, om situationen är sådan att lönestoppet släpps, inför det val av kommunala förtroendemän, som då sker, låta det svenska folkshuset få som present fram på hösten en 9 öres höjning av mjölpriset? Det är en olycka att sylta in en näringsgren som jordbruket i denna subventionspolitik, och därför, herr talman, har jag för min del oerhört svårt att tänka mig kunna acceptera den sidan av de föreslagna subventionsåtgärderna.

Herr STAHL: Herr talman! Egentligen är det ett par smärre saker, som ha föranlett mig att begära ordet, men sedan jag hörde statsrådet Sköld i går ställa sin prognos för den närmaste framtiden måste jag för att inte göra mig skyldig till det gamla ordstävets, att den som tiger samtycker, få säga att jag omöjligen kan dela den relativa optimism, som han där utvecklade beträffande subventionspolitikens fortsättning.

Jag tycker nog, herr talman, att man har anledning att befara, att vad vi nu bevittna kan bli inledningen till en alltmär detaljerad och för konsumenterna och allmänheten osynlig regleringsapparat, ett ingripande i vårt ekonomiska liv som vi få allt svårare att komma ifrån. Jag är rädd för att när

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

vi stå vid nästa årsskifte, kommer det att visa sig värre att vända tillbaka till en något så när liberal ekonomisk ordning än vad det är nu, och därför känner jag en mycket stark skepsis inför hela den anordning, som här föreslås.

Vill man ha ett exempel på detta, finns det — och härmed kommer jag över till vad jag verkligen tänkt föra på tal — i handelsministerns fögderi. För närvarande ligger frågan om pappersregleringen och pappersransoneringen i stöpsleven. Det är så, herr talman, att det s. k. journalpapperet, tryckpapperet, på vilket t. ex. veckotidningarna tryckas, är frigivet. Det medför, att inte bara anständiga veckotidningar utan också direkt oanständiga, för att inte säga pornografiska, veckotidningar kunna skaffa sig det papper som de önska, medan däremot dagspressen fortfarande lider under en kännbar pappersransonering. Nu skall även dagspressen få frihet att köpa papper från den 1 januari. Emellertid visar det sig, att denna frihet är ytterst formell. Pappersbruken få vid export av papper ett pris på i runt tal 45 öre per kilogram, och skola de öka sin papperstilldelning till den svenska dagspressen, begära de naturligtvis ungefär samma pris för detta papper. Detta äro tidningarna viliga att betala. De lida verkligen under pappersransoneringen, och de skulle därför med glädje träffa en överenskommelse med bruken om pris och kvantitet. Här ingripa emellertid högre makter och dekretera, att den 2-öring, som det skulle bli, utslaget på hela papperskvantiteten, få bruken inte ta. Den få tidningarna alltså inte betala. Frågar man då, vad orsaken är till detta, är svaret att man från regeringens sida fruktar, att i så fall skulle lönestoppet och därmed stabiliseringspolitiken kunna äventyras. Detta är den frihet på arbetsmarknaden, som jordbruksminister Sträng i går kväll här så lyriskt skildrade! Den yttrar sig däri, att inte ens en tvåöring på de sammanlagt 122 000

ton papper, som det här rör sig om, kan få betalas trots att parterna äro villiga att göra upp.

Jag måste säga att detta är ett skol-exempel på en för konsumenterna ganska olycklig reglering, där parterna ha formell frihet tack vare att regeringen eller priskontrollnämnden, vilken nu statsrådet Ericsson vill skylla på, lägger upp det så pass skickligt att den formella friheten bevaras. Men parterna ha icke någon som helst reell handlingsfrihet.

Vill man se andra exempel på hur reglerandet artar sig till permanentning, kan man nämna bensinskatten. Den har påtalats tidigare, och jag vill med skärpa understryka hur betungande den är. Nu kommer ju en ytterligare prisstegring på 3 öre, och man avvaktar onekligen med spänning, huruvida återanskaffningsprincipen där skall få tillämpas eller inte. Är det meningen att lastbilar, bussar och andra trafikfordon skola få hålla sig skadeslösa för den ytterligare prisstegring, som här kommer att inträda, eller är det inte meningen? Det är en fråga, som man verkligen med stort intresse avvaktar svar på. Om det inte är meningen, måste man säga att det blir ett kännbart slag emot en stor hantering här i landet. Är det däremot meningen, undrar jag verkligen, herr statsråd, om inte det besvär, som den extra skatten kommer att medföra, kostar mera än vad den lilla skatteökningen smakar? Jag tror att det hade varit riktigt att på förhand beräkna, vad den högra handen får ge ut för att den vänstra skall få ta in den där 3-öringen. Jag är inte säker på att det är någon god affär.

Jag skulle också i detta sammanhang vilja efterlysa, hur det går med bensinransoneringen. Statsrådet Ericsson lovade en gång för länge sedan, att den skulle försvinna när höstlöven falla. Frampå eftersommaren i år stod han inför en stor motororganisation och upprepade löftet, att när höstlöven falla

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

skulle bensinransoneringen upphöra. Jag undrar, om herr statsrådet möjligen har observerat hur det förhåller sig med lövfällningen ute i naturen. Den har kommit ett ganska gott stycke på väg. Detta dröjsmål gör att jag kommit att tänka på, jag skall inte säga en annan stor statsman men en stor statsman, som också talade om att när höstlöven skulle falla, så skulle det inträffa en mycket stor händelse. Det dröjde inemot ett år efter det att lövfällningen inträtt, och jag vill nu med en viss oro fråga, huruvida statsrådet Ericsson tänker sig samma intervall eller om t. o. m. den intervallen är för optimistisk.

Jag skall, herr talman, också be att få föra på tal en fråga i anslutning till statsrådet Mossbergs mycket sympatiska och ur alla synpunkter tillfredsställande och värdefulla förklaring i går om den svenska regeringens flyktingpolitik. Jag har på den punkten inga avvikande meningar. Jag är tvärtom för min del tacksam och tror, att alla humanitärt inställda människor äro tacksamma för den politik, som på den punkten bedrivits. Men det finns en annan sak i detta sammanhang, som statsrådet Mossberg inte kom in på och som han kanske inte hade anledning att komma in på, men som ändå bör beröras. Om man har sina vägar ned till Tyskland, konstaterar man snart att en av de svåraste bördor som trycka den tyska befolkningen för närvarande är den väldiga massan av »displaced persons», som det heter på fackspråket, som kommit dit under kriget. Det är flyktingar från Balkanhalvön och från andra härtagna länder öster om järnridån. Dessa människor ha kommit dit i förhoppning att så småningom kunna fortsätta längre västerut. Därvidlag tror jag att de amerikanska organisationer, som leda detta arbete och som ha hjälp av folk från olika länder, ha utfört ett mycket gott arbete. Men förutsättningen för att de skola kunna lyckas med detta är givetvis den, att olika stater, som ha möjlighet där-

till, äro villiga att öppna sina gränser för i varje fall begränsade kvoter av detta folk. Nu är det glädjande nog så, att de flesta länder göra det. De få förteckningar över olika yrkesmän, som finnas ibland de här människorna, och så anmäla de att de kunna ta emot så och så många av olika slag. I Tyskland har man den uppfattningen, herr talman, att ett av de länder, som på denna punkt för en den allra hårdast stängda dörrrens politik är Sverige, och det är en av orsakerna till att man har mycket svårt att placera de här arma människorna. Jag skulle vilja hemställa till regeringen, huruvida det inte vore möjligt att taga under omprövning, inte att på något sätt öppna slussarna för dessa människor, ty det är klart att därom kan det inte bli tal, men att i någon mån hjälpa till att i den internationella återuppbyggnadens intresse placera även sådana människor i Sverige, framför allt sådana som vi ha behov av och som kunna bli till nytta för det produktiva livet här i landet. Det har visat sig att många människor, som kommit hit och beträffande vilka vi trott att vi övat något slags humanitär välgärning, ha blivit av den största betydelse för den svenska produktionen och över huvud taget för livet här i vårt land.

Eftersom hans excellens herr utrikesministern befinner sig här, skulle jag vilja komma in på en fråga, som har figurerat flera gånger i denna remissdebatt och i vilken han lämnade en intressant förklaring i går kväll. Jag avser frågan om en begränsad försvarsamverkan mellan de nordiska länderna.

I motsats till herr Hjalmarson skall jag inte uttala någon åsikt i själva sakfrågan. Det är nämligen en alltför invecklad fråga, både tekniskt och politiskt sett, för att jag på rak arm skall kunna avge några förklaringar. Det förvånar mig emellertid att regeringen anser sig utan att höra riksdagen kunna

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

avvisa varje invit till ett sådant partiellt försvarssamarbete.

Jag erinrar om att denna fråga togs upp av statsrådet Vougt i det, jag vågar säga, herr talman, för vårt land icke lyckliga uttalande, som statsrådet gjorde för en New York-tidning den 28 juni i år. Han sade där, att själva existensen av Atlantpakten och det faktum, att den inkluderar de båda länderna Danmark och Norge, utesluter varje möjlighet att på nytt ta upp projektet om en nordisk pakt även på en mer begränsad basis.

Det intressanta inträffade sedan, att den norske utrikesministern Lange, alltså en partivän till herr Vougt, den 1 juli gjorde ett uttalande i New York, i vilket han enligt ett referat i Svenska Dagbladet den 2 juli sade följande: »Norge skulle för sin del inte ha någonting emot att närmare undersöka möjligheterna för ett begränsat samarbete på försvarets område, om Sverige kunde acceptera det, men vi förstå mycket väl, att ur den officiella svenska politikens synpunkt det är förenat med stora svårigheter att ta ett sådant samarbete med länder som tillhöra Atlantpakten.»

Nästa inlägg i denna diskussion gjordes av folkpartiets ordförande, professor Ohlin, i ett tal den 3 juli, alltså strax efter herr Langes uttalande. Han sade sig knappast kunna tro, att herr Vougts uttalande var ett riktigt uttryck för regeringens inställning. »Det är angeläget», sade han, »att hålla fast vid linjen om ett begränsat samarbets möjlighet och lämplighet samt att undvika onödigt dröjsmål med dess förberedande.» Det är alltså ett mycket försiktigt uttalande, men det manifesterar i varje fall ett intresse för saken.

En och en halv månad senare, den 13 augusti, gjorde herr Domö, ordföranden i högerpartiet, ett uttalande i tidningen Medborgaren, som gick betydligt längre: »I åtskilliga av de tänkbara krigsfall, som kunna komma att

beröra Sverige, Norge och Danmark, är vårt försvarsproblem gemensamt. Man kommer inte ifrån detta faktum. Gemensamt försvar improviserar man inte. Det kräver förberedelser, inte minst av rent praktisk art. Om sådana förberedelser kan man mycket väl komma överens utan att binda sig vid utfästelser om att samverkan i varje läge skall etableras. En i förhållande till Atlantpakten fri svensk politisk linje är icke oförenlig med försök att finna gemensamma militära nämnare för länder, som ur försvarspolitiska synpunkter faktiskt kunna bli en enhet.»

Jag bryter här den kronologiska ordningen med avsikt. Från regeringshåll gjordes det i denna diskussion ett uttalande, som jag med mina utgångspunkter noterade med stor tacksamhet. Det var statsministerns tal i Norrland redan den 8 juli, där han sade — jag refererar enligt Morgontidningen —: »Försvarspolitisk samverkan kan bli en livsfråga för nationen. Oklarhet kan ge anledningar till missuppfattningar och misstänksamhet. Ett noggrant klarläggande av ståndpunkterna är därför nödvändigt. Äger den nationella samlingen kring utrikespolitiken allttjämt bestånd?» Så uttryckte sig statsministern. Han underströk hur nödvändigt det var att klarlägga innebörden i dessa olika deklamationer, som hade kommit fram och som jag här har återgivit.

Jag skulle som en kort randanteckning till detta vilja foga, att när den nordiska försvarssamverkan senast var på tal, inskränktes det icke till ett ståndpunkttagande inom regeringen, utan som bekant diskuterades frågan livligt av riksdagsgrupperna, och den var även föremål för överläggning i kamrarna vid en utrikespolitisk debatt i februari.

Sedan inträffade som bekant brytningen, när de båda andra nordiska länderna gingo till Atlantpakten. Så kom inviten om ett begränsat sam-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

arbete. Jag skulle vilja sätta i fråga eller rentav bestrida att någon i denna kammare — jag inkluderar därmed regeringens ledamöter — kan på förhand säga, vari ett sådant begränsat försvarssamarbete skall bestå. Det är väl detta som först måste undersökas innan man tar ställning till saken. I hela denna diskussion, där försvarsministern har gjort mer eller mindre lyckliga, framför allt mindre lyckliga, uttalanden och där även utrikesministern har gjort flera avvisande yttranden, har man hela tiden förgäves efterlyst innebörden av en sådan begränsad försvarssamverkan. Borde man inte ha den klarlagd, innan man tar ställning till själva problemet, som statsministern fullt riktigt karakteriserat så, att det kan bli en livsfråga för nationen?

Jag kommer så till den andra punkt, som jag ville understryka. När riksdagen fick tillfälle att diskutera samverkan tidigare i det dåvarande läget, varför skall inte riksdagen få tillfälle att även nu diskutera denna fråga? Jag tror inte tidpunkten är kommen att ta ställning i sakfrågan, därför att först måste alla dessa undersökningar göras, som skola precisera vad ett partiellt samarbete skulle innebära. När vi kommit dithän, att vi veta vad diskussionen gäller, då, herr talman, kan riksdagen helt enkelt icke stillatigande finna sig i att bli helt och hållet ställd vid sidan i en livsfråga för nationen. Jag tycker det är fullkomligt självklart och naturligt i ett land, där man skall ha gott samarbete mellan regering och riksdag, att riksdagen får ta ställning till en så betydelsefull fråga. Jag vågar förvänta, herr talman, att denna fråga så småningom kommer att föras över i ett nytt läge, där riksdagen har möjlighet att ge uttryck åt den opinion, som där kan finnas.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER: Herr talman! Det är den

senare delen av herr Ståhls anförande som motiverar att jag lägger mig i denna debatt.

Det är riktigt att jag i mitt anförande i Jokkmokk förklarade, att frågan om en samverkan mellan de nordiska staterna på försvarets område kan bli en livsfråga för nationen. Jag sade också att det var nödvändigt att det i denna livsfråga skapades klarhet om var man står, men jag är ändå litet överraskad över det beröm, som herr Ståhl ägnade detta mitt uttalande.

Mitt yttrande var framkallat av enligt min mening oklara och därför farliga uttalanden av folkpartiets ledare, herr Ohlin. Jag uttryckte mina tankegångar närmare så, att det har varit av oskattbart värde för regeringen att icke känna sig representera bara en knapp majoritet av Sveriges riksdag i frågor rörande försvar och utrikespolitik över huvud. Vi ha i vårt utrikespolitiska handlande företrätt hela nationen med några små undantag, som egentligen bara tjäna som färgklickar, som visa hur stor enigheten i själva verket varit.

Det har varit en styrka inte bara för regeringen utan också för landet att vi kunnat företräda praktiskt taget hela nationen när vi deltagit i de nordiska försvarsförhandlingarna och avböjt deltagande i Atlantpakten, och jag har många gånger dekreterat min tacksamhet gentemot de övriga partiledarna för denna enighet.

Vad jag sade i Jokkmokk var emellertid, att klarhet är viktigare än enighet om någonting dimhöljt, om vilket man inte vet vad det är. Om vi äro överens om de stora dragen i Sveriges utrikespolitik, är detta av oskattbart värde för regeringen och för landet, men om man försöker vinna enighet genom att uttrycka sig så oklart, att varje meningsriktning kan instämma, då är situationen farlig. I så fall blir Sveriges hållning föremål för missuppfattningar på skilda håll, och i ett kri-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

tiskt läge kunna de missuppfattningarna föranleda konflikter, som hota nationens liv. Det var vad jag sade i Jokkmokk.

Jag har anledning att upprepa detta här efter de antydningar som gjorts om att man väl står på alliansfrihetens linje men ändå gärna ser någon form av teknisk militär nordisk samverkan. Det är utomordentligt värdefullt att dessa ting diskuteras. I en demokrati finns det inga andra metoder att nå klarhet om var man står än den fria diskussionen. Allt tal om att regeringen vill undvika diskussion kring de utrikespolitiska problemen är ett medvetet förande bakom ljuset av människor som ha andra syften. Den svenska regeringens utrikespolitik är emellertid klarlagd, bland annat genom utrikesministrernas deklaration i går. Den har presenterats många gånger inför denna kammare, och den speciella fråga som nu har tagits upp till debatt har i vanlig ordning diskuterats i utrikesnämnden.

Den nordiska samverkan, när den var tänkt som en verklig samverkan med försvarsförbund, där alla försvarskrafter kunde sättas in till värn av varje del av den skandinaviska halvön, var enligt min mening en stor tanke, vars förverkligande skulle ha inneburit ett effektivt stärkande av Sveriges, Norges och Danmarks möjligheter både att hålla sig utanför väpnad konflikt och att värna sitt oberoende och sin frihet vid en väpnad konflikt. Det var en stor tanke. För att vinna det målet voro vi här i kammaren praktiskt taget överens om att ta betydande risker.

En teknisk samverkan, som här dimmigt antydes som ett önskemål, har varit föremål för diskussioner och prövningar, och regeringen har fått en lista på vad som skulle kunna beröras av en sådan teknisk samverkan. Jag tror att var och en som ser den måste säga sig, att det är så litet som kan vinnas i fråga om möjligheter att för-

svara Norden, att det inte är värt att ta så stora risker för att vinna dessa fördelar.

Vilka risker är det då man tar? Om man leker med denna tanke, såsom jag tycker man har lekt med den även i denna debatt, skapar man den föreställningen, att Sveriges alliansfria politik håller på att rubbas. Eftersom Nordens stater tyvärr ha valt olika linjer, måste ett verkligt samarbete med någon av Atlantpaktens stater medföra misstro på annat håll. Jag tycker herr Ståhl bör än en gång läsa igenom mitt jokkmokktal och även läsa herr Undéns deklaration i går. Där redogörs det för regeringens ställningstagande, och det vore önskvärt att vi kunde samlas kring det ställningstagandet. Om det inte är möjligt, är det bättre att klarhet skapas om var skiljelinjen går.

Så vill jag, herr talman, säga ytterligare en sak i denna fråga. Det var en talare här i går, som i likhet med några militära talesmän förklarade, att Sverige inte kan försvara sig utan att samordna försvaret med Norden i övrigt. Jag tror att de som säga så — det har inte herr Ståhl eller herr Ohlin eller herr Skoglund gjort, men det finns andra som göra det — böra besinna sig innan de fortsätta den agitationen. Så starkt rotad är säkerligen det svenska folkets vilja att driva en alliansfri politik, att man illa berörs av en agitation, som går ut på att Sverige omöjligen kan bygga upp ett försvar för sin neutralitet, sin fred och sitt oberoende. Detta uppfattas som en rent defaitistisk propaganda, som är ägnad att skapa misstro mot våra försvarsmöjligheter. Vill man ha ett starkt försvar — och det trodde jag vi voro tämligen överens om — får man inte slå ned försvarsviljan genom att säga, att det är meningslöst att försvara sig. Om det å andra sidan skulle visa sig vara utsiktslöst, då, ärade kammarledamöter, finge vi ta upp hela vår försvarspolitik utifrån helt ny utgångspunkt.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

Jag tycker emellertid, att de som driva denna agitation böra besinna sig innan de riva upp en strid omkring den. Jag är inte defaitist på denna punkt, men sådana tankegångar kunna lätt vinna insteg, i all synnerhet när det som stöd för denna uppfattning kan åberopas en viss militär expertis.

Det var detta, herr talman, som för-anledde mig att begära ordet, men när jag nu i alla fall har tagit till orda, kanske jag bör säga något med anledning av den tidigare debatten.

Herr Ohlin har ställt en fråga till mig, och jag är i varje fall i regel villig att försöka svara på frågor som ställas till mig. Jag ber om ursäkt om jag refererar felaktigt. Jag lyssnade nämligen i går till herr Domö, som i fråga om subventionerna tycks ha övertagit rollen som oppositionens ledare, och jag hade därför icke tillfälle att följa herr Ohlin, som mera stödde regeringstrupperna. Herr Ohlin frågade mig, om det är riktigt som en spansk socialist har sagt, att den samverkan mellan kommunister och socialdemokrater, som pågår i Stockholms stadshus, är godkänd av den socialdemokratiska partiordföranden. Jag förutsätter, att mitt referat av herr Ohlins referat av vad den spanske socialisten har sagt är riktigt. Mig förefaller det emellertid otroligt, att han skulle ha sagt det. För det första vet jag inte om att det förekommer samverkan mellan socialdemokrater och kommunister i Stockholms stadsfullmäktige. För det andra vill jag säga, att om en sådan samverkan förekommer, är den inte underställd det socialdemokratiska partiets ordförande. Och för det tredje tror jag, att det är klokt att låta våra kommunalmän sköta sig något så när själva utan centraldirigering vare sig ifrån staten eller ifrån partierna.

Om jag kunde ha nöjt mig med detta svar, så finns det emellertid vissa skäl, som göra, att jag inte stannar vid det.

Jag vill erinra om att när jag för nu tre år sedan placerades på den plats, där jag nu sitter, gjorde jag ett uttalande om kommunisterna, som blev mycket hånat både av kommunisterna och av våra borgerliga vänner. När jag ville markera, att det framtvingade ombytet på partiordförandeposten inte betydde någon skiftning i politiken utan att den linje Per Albin Hansson följt skulle fullföljas, sade jag beträffande kommunisterna, att min strävan komme att bli att söka förvandla kommunisterna till en betydelselös sekt av kverulanter och att kampen mot kommunisterna komme att föras med all kraft på arbetsplatserna och i fackföreningarna, där det verkligen funnes möjlighet att nå resultat. Jag sade samtidigt, att det vore självklart, att kampen komme att föras med demokratiska medel och att vi under inga omständigheter komme att välja metoder, som kunde ge kommunisterna skuggan av en chans att få uppträda med någon martyrgloria.

Jag tror inte att någon skrattar i dag. Jag tror allra minst att kommunisterna skratta åt min profetia, att man ganska snabbt skulle få kommunisterna förvandlade till en betydelselös sekt av kverulanter. Vad finna vi i dag, när de göra så mycket väsen av lönestoppet, som teoretiskt sett borde ge dem stora förutsättningar att kunna hävda sig på avtalskonferenserna? Jo, i metall- och järnbrukens fackföreningar har det, såvitt jag vet, inte funnits en så liten kommunistisk representation sedan 1942 som nu. Möjligen var deras representation mindre under finlandskriget — jag har inte kontrollerat det. Jag tror att det är de snälla värmlänningarna, och kanske några till, som ha skickat in några kommunister till metalls konferens. Vad järnbruken beträffar vet jag inte riktigt, om det blir en eller två fackföreningar, som ha kommunistisk majoritet. Fackförening efter fackförening har tagits tillbaka av socialdemo-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

kraterna. Kommunisternas propaganda i en situation, som borde vara gynnsam för dem, faller till marken.

Jag vill emellertid säga, att detta resultat självfallet inte har nåtts enbart genom det socialdemokratiska partiets agitation. Det väsentliga har varit, som jag tillät mig förutspå 1946, att kommunisterna skulle för syns skull låtasas som om de vore anhängare av en demokratisk ordning, tvingas byta taktik och övergå till en taktik, som inte passade svenska folket. Men som kraftigt bidragande orsak kan man vara övertygad om att den socialdemokratiska agitationen i fackföreningar och på arbetsplatser har verkat. I den agitationen har det varit en stor tillgång, att vi ha behandlat kommunisterna precis som vilket annat politiskt parti som helst och att vi noggrant undvikit allt, som skulle kunna ge sken av en tillstymmelse till att de ha behandlats som stående i särställning. Argument ha fått brytas mot argument, och de ha inte haft möjlighet att åberopa något som helst förtryck, någon som helst vilja att lägga hämsko på deras möjligheter att arbeta. Jag tror att det har varit av väsentlig betydelse för framgången, att man har valt denna metod. Det kan, herr Ohlin, vara möjligt, att när man har gått fram efter denna metod har man ibland kanske varit litet för ängslig, så att man ibland gått en smula för långt i att ge dem samma rättigheter som andra politiska partier på det sättet, att man hellre har givit dem en liten bit mer än vad som i och för sig vore tillbörligt. Jag ogillar en sådan givmildhet, men jag kan väl tänka mig, att även den kan i kampen mot kommunismen ha haft en viss betydelse.

Jag skall sedan bara konstatera, att den debatt, som här har förts om de ekonomiska tingen, har varit en debatt som har präglats av matthet, säga sensationslystna tidningar, av lugn och besinning säger jag för min del. Det har varit en debatt, där man har kunnat

konstatera, att man från ömse håll försökt förstå varandra, kanske mer än vid tidigare debatter. Det är en grund, som borde vara bra, när man går vidare i den ganska ovissa situation som vi befinna oss i. Det faller mig under sådana förhållanden inte in att försöka riva sönder den grunden genom att ta upp en polemik, även om det har fällt ett och annat ord, som under mera normala förhållanden gärna skulle framlockat ett och annat polemiskt uttalande av statsministern. Det är bara ett par tillrättalägganden jag vill göra.

Herr Sköld klargjorde ju i går, att den mytbildning, som har uppstått om att regeringen skulle varit fullständigt desorienterad om att en devalvering skulle komma, är en mytbildning. Jag skulle till vad finansministern sade vilja lägga det, att det nu har gått sex veckor sedan devalveringen. Fortfarande är läget utomordentligt oklart. De flesta uttrycka sig med stor varsamhet om framtiden. Jag vill fråga: Hur skulle det ha varit, om vi i förhandlingarna med intresseorganisationerna, som avslutades genom överenskommelsen den 8 september, skulle ha dragit in det ovissa devalveringsmomentet i ett läge, då vi inte hade vetat, när devalveringen skulle komma, när vi inte vetat dess omfattning och då vi ännu mindre hade vetat vilka länder som skulle komma att devalvera? Jag tror, ärade kammarledamöter, att om vi hade försökt utarbeta olika tänkbara alternativ i det ytterligt oklara läge, som förelåg före devalveringen, så hade det blivit en splittring och en villrådighet, som ingalunda hade gagnat möjligheterna att draga upp riktlinjerna för en fast ekonomisk politik. Vi kunna ju nu konstatera, att det alltså är mycket svårt att se sikten framför oss, trots att vi nu veta både tidpunkten för devalveringen, dess omfattning och vilka länder som ha devalverat. Jag vill emellertid gärna å andra sidan säga, att jag betraktar det som en tillgång, att devalveringsbeslu-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

tet kom, innan definitiva beslut voro fattade av de stora intresseorganisationerna. Överenskommelsen den 8 september var ju ingenting annat än en rekommendation. Det var en fördel, att intresseorganisationerna, när de skulle ta definitiv ställning, hade klart för sig den försämring av penningvärdet, som devalveringen förde med sig.

Ifrån högerns sida har man också gjort gällande, att det är en kolossal skillnad, såsom en talare uttryckte det i går, mellan Cripps' djärvhet att säga engelska folket sanningen och Skölds mera timida väsen. Det är möjligt, att det är en skillnad mellan Sköld och Cripps. Svenska Dagbladet antydde, att det är skillnad mellan Attlee och mig och det är också möjligt. Men viktigare än denna skillnad är otvivelaktigt, att det är en skillnad mellan den ekonomiska situationen i England och Sverige. I England kom devalveringen för att få möjlighet att uppnå ekonomisk balans. I Sverige ha vi nu ekonomisk balans.

I England diskuterar man en nedskärning av investeringsverksamheten. Den diskussionen, herr talman, hade vi i fjol. De åtgärder, som Cripps får så mycket beröm för och som gör att han framstår som ett sådant lejon jämfört med Sköld, dem vidtogo vi i fjol. Nedskärning av byggnadsverksamheten och höjning av skatterna, precis detsamma som den engelska regeringen kommer med nu, äro åtgärder som vi vidtogo i fjol. Därför skulle det vara ganska orimligt, om vi inte nu inskränkte oss till att se vilken inverkan devalveringen får på vår ekonomiska situation. Vi ha inte samma balansproblem som den engelska regeringen har att brottas med. Fortfarande ansåg sig ju finansministern i går kunna säga, att han inte har uppgivit hoppet om att åstadkomma en lättnad i fråga om byggnadsverksamheten, och han har inte heller uppgivit hoppet om att vi skola kunna genomföra en skattelättnad. Det betyder alltså, att den försämring, som

eventuellt temporärt har inträtt i vår ekonomiska situation, inte av regeringen bedöms som så allvarlig att vi ha anledning att diskutera ett övergivande av våra planer på dessa punkter före devalveringen. Jag ber kammarledamöterna observera den avgörande skillnaden mellan den svenska och den engelska situationen.

Jag skulle sedan bara vilja säga och kanske poängtera det litet starkare än som skett tidigare från regeringsbänken, att regeringen inte väljer den linjen den har valt i avsikt att för det svenska folket dölja någonting om vår ekonomiska situation. Det finns ingen annan möjlighet att föra en ekonomisk politik i Sverige än att klargöra de faktorer som konstituera vårt läge, och det vore meningslöst att här försöka leka med devalveringens följder genom att försöka dölja dem. Men vi ha sett läget på följande sätt. Devalveringen har skapat vissa svårigheter. Visst har den det. Men den skänker ju också vissa möjligheter. Vi skola försöka forma vår politik så, att svårigheterna bli så lindriga som möjligt, samtidigt som vi till det yttersta vilja utnyttja de möjligheter devalveringen skänker oss. Vilka möjligheter är det? Jo det är möjligheterna att på världsmarknaden hävda svensk industri, och när det gäller att utnyttja dessa möjligheter tro vi, att regeringens politik är den som mest gagnar vårt näringsliv. Vi tro att det är klokt att avvakta — inte för att skänka regeringen andrum — utan för att ge Sveriges näringsliv andrum, så att det får en möjlighet att se vartåt det pekar utan att under tiden kostnadsnivån drivas i höjden.

Om det sedan blir en inflatorisk utveckling i världen, skall Sverige inte inleda denna inflatoriska utveckling. Vi skola komma sist i raden. Det förlora vi ingenting på. Vi skola inte vidtaga åtgärder, som på grund av inhemska förhållanden driva fram en inflatorisk utveckling. Vi försöka hålla kostnads-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

nivån nere tills sikten har klarnat, tills vi ha fått klart för oss, om det blir en inflatorisk utveckling. Blir det däremot, som somliga experter säga, ett prisfall ute i världen, vore det ju en olycka om vi här satte i gång en egen inflation utan att vi vore tvingade därtill. Därför tror jag denna avvaktande politik vare sig det kommer att gå uppåt eller nedåt med prisnivån är till fördel för det svenska näringslivet, och jag noterar med stor glädje, att bakom regeringens syn på dessa ting står en mycket stor del av den svenska riksdagen.

Herr Ohlins uppslag, att man skulle ha använt sig av en annan metod för att trygga stabiliseringspolitiken har diskuterats inom regeringen. Det hade varit den enklaste och naturligaste vägen att förfara på det sätt som herr Ohlin har föreslagit. Det var också något som åtminstone några av de yngre nationalekonomerna först föreslog oss. Men vid närmare eftertanke ha vi sagt oss, att då skulle man inte vinna den fördel för svenskt näringsliv, som det otvivelaktigt är att kunna lägga sig sist och avvakta, om det bär uppåt eller nedåt med prisnivån.

Herr talman! Jag vill ännu en gång uttrycka min tillfredsställelse och glädje över att den debatt som förts har rört sig om för oss alla viktiga och betydelsefulla och näraliggande problem och förts på ett sätt, som har inneburit, att missförstånd ha klarats upp och informationer ha kunnat ges i en anda, som bådar gott, när regeringen går att försöka föra stabiliseringspolitiken i hamn.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Jag måste begränsa min replik till det avsnitt statsministern berörde i början av sitt anförande. Jag vill då beklaga, att statsministern uttrycker det så, att det finns folk, som leker med denna tanke om partiell försvarssamverkan och därigenom inger föreställ-

ningen om en rubbning av vår alliansfria politik. Detta är en invändning, som man ofta hör från regeringshåll. Jag tror verkligen, herr talman, att detta är att i onödan utåt inge föreställningen om större oenighet än som verkligen finns här i landet. Därför borde det vara i regeringens eget intresse att inte uttrycka det så. Sannolikt finns det många människor som resonera på samma sätt som jag, nämligen att det är alldeles för tidigt att ta ställning till frågan om en partiell försvarssamverkan, så länge man inte vet någonting om dess innebörd.

Här i dag har jag inskränkt mig till att begära regeringens klarläggande på två punkter. Den första är frågan vad ett partiellt försvarssamarbete skulle innebära. Jag tror, ers excellens, att det är mycket sannolikt, att enigheten skall visa sig vara på regeringens sida så till vida, att man, om man skulle välja mellan en alliansfri politik och ett partiellt samarbete med de övriga nordiska länderna, skulle föredraga den alliansfria politiken. Men det är många människor, som tro, att detta inte är något val, inte detta »antingen—eller» som regeringen framställer det att vara, utan ett »både—och», och därför behövs först av allt ett klarläggande av själva saken. När statsministern mycket riktigt säger, att viktigare än att ha enighet om en dimbildning är att ha klara begrepp, så stämmer ju det helt med vad jag har begärt, nämligen att svenska riksdagen skall få klarhet i vad partiell försvarssamverkan i sak innebär.

Den andra punkten gäller en utfäktelse från regeringen att hålla riksdagen à jour och låta riksdagen ta ställning till denna fråga och inte förbehålla den för sig själv. Det är väl också en ganska rimlig begäran.

Jag konstaterar emellertid, att statsministern inte har gjort något uttalande på dessa båda punkter. Jag tolkar det optimistiskt så, att det inte är omöjligt, att statsministern går oss till mötes.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

som ha dessa tänkesätt. Jag tror att det vore lyckligt ur alla synpunkter, inte minst den nationella enighetens.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Statsministern framställde som defaitistisk en tankegång, som jag gav uttryck för i går kväll — det kanske även var någon annan som gjorde det. Vad jag då sade och vad jag tror statsministern syftade på var, att vi måste hålla ett tillräckligt stort andningshål öppet västerut för att i längden kunna försvara oss med någon utsikt till framgång. Den tankegången har, som statsministern också framhöll, omfattats av militärer, även av militärer på höga och ansvarsfulla poster. Anklagelsen att detta skulle innebära defaitism, skulle alltså, såvitt jag förstår, återfalla på dessa. Jag tycker, att detta visar denna anklagelses orimlighet, och jag ber att på det bestämdaste få tillbakavisa den. De frågor som jag i går framställde i detta avseende och som avsågo att verkligen skapa den större klarhet, som statsministern sagt sig önska, kvarstå alltså obesvarade.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Det kanske är lämpligt att vi i *ett* sammanhang taga upp den utrikespolitiska debatten. Statsministern hänvisade till att han hade sagt, att det hade förekommit farliga och oklara uttalanden från min sida. Vari bestod det farliga? Statsministern förklarade i sitt uttalande, att man tidigare varit överens om att den svenska regeringen skulle fullfölja den alliansfria linjen, om försöken att skapa ett av alla tre folken försvarat Norden skulle strandas, men att vissa uttalanden, särskilt från folkpartiledarens sida, skulle kunna tolkas som om man vore på glid från den tidigare intagna ståndpunkten.

Vad sade jag i verkligheten? Jag sade i själva verket: »Vad den svenska utrikespolitikens huvudlinje beträffar sy-

nes mig de senaste månadernas utveckling bestyrka uppfattningen, att vi genom att fasthålla vid alliansfriheten träffade ett med hänsyn till rådande omständigheter riktigt val.» Jag upprepar, att denna deklaration, som har gjorts så många gånger från vår sida, gjorde jag till sist efter att ha talat om att det vore angeläget att hålla fast vid linjen om ett begränsat samarbetsmöjlighet och lämplighet samt att undvika onödiga dröjsmål med dess förberedande.

Jag måste för min del beklaga, att landets statsminister, efter det försvarsministern gjort ett i vida kretsar som olyckligt betraktat uttalande, i stället för att ta upp försvarsministerns uttalande och försvara det gör en kringgående manöver och försöker suggerera fram ett intryck av att jag intagit någon annan ståndpunkt än jag i den sista meningen av ovannämnda uttalande klart markerat. Jag är i varje fall ledsen över detta.

Jag hade inte tänkt debattera denna fråga, men när statsministern upprepar förebräelsen om farliga och oklara uttalanden, måste jag markera, att statsministern denna gång uppoffrar något av det viktiga intresse, som han säkerligen fullt ärligt många gånger förut har givit uttryck åt, nämligen betydelsen av att enigheten i fråga om huvudlinjen för den svenska utrikespolitiken kan klart markeras. Jag tror att statsministern bör betänka sig mer än en gång, innan han uppoffrar något av det som han — om jag får använda hans eget uttryck — betecknat som en viktig tillgång i vår svenska utrikespolitik.

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Herr Ohlin ansåg sig böra taga upp frågan om kommunisterna för att statsministerns demokratiska samvete skulle känna sig manat att över huvud taget befatta sig med något sådant. Då statsministern var vänlig nog att offra några minuter av sin

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

dyrbara tid åt detta tema, kanske kammaren håller mig räkning för att jag icke med tystnad förbigår vad han sade.

När vi för några år sedan avvisade statsministerns inuit att bli medlemmar i hans parti, låg däri från vår sida icke någon hånfull överlägsenhet. Det skedde verkligen i den mycket allvarliga övertygelsen, att det behövs ett socialistiskt parti i Sverige, eftersom statsministerns parti icke är ett socialistiskt parti utan motståndare till socialismen. Det var i den övertygelsen vi måste kommentera hans välvilliga inbjudan och avböja den. Jag tror, att det som inträffat därefter har bestyrkt, att den svenska socialdemokratien icke har socialismen som ledstjärna. Den debatt, som har förts i denna kammare, har mycket tydligt klarlagt, att gränsen i den svenska politiken icke går mellan å ena sidan regeringen och dess parti och å andra sidan de borgerliga partierna utan mellan regeringen och de borgerliga partierna å ena sidan och det kommunistiska partiet å andra sidan. Ni få säga vad ni vill, men vi komma icke ifrån, att det icke finns ett enda land, där socialdemokratien gjort allvar av sitt program, icke ett enda land, där den sökt förverkliga sina socialistiska målsättningar. Å andra sidan finns det en rad länder, där kommunisterna fått stöd hos folket då de beträtt socialismens väg. Det var i denna känsla av att det behövs ett socialistiskt parti, som vi då — och det göra vi även i dag — avböjde varje diskussion om att krypa in under statsministerns kapp.

Statsministern nämnde, att den linje han då företrädde, nämligen att om kommunisterna avböjde att träda in i det socialdemokratiska partiet skulle han söka förvandla dem till en sekt av kverulanter, har visat sig mycket framgångsrik, och han sade, att kommunisterna skratta allra minst åt hans tes. Ja, folkopinionen är icke en stabil företeelse. Jag tror att statsministern som

representant för ett parti, som för icke länge sedan hade 134 ledamöter i denna kammare men nu har 112, vet att det finns obeständiga ting. Det är farligt att draga för stora växlar på förändringar, som inträffa hos folkopinionen. För att peka på de fackliga valen är det kanske tillräckligt att hänvisa till det enkla faktum, att socialdemokraterna i några av de största fackföreningarna ha 10 000 röster och kommunisterna 8 000 röster. Att på grund av det förhållandet, att socialdemokraterna i varje fackförening, där de få en röst mer än kommunisterna, taga samtliga mandat, tycka att det är så märkvärdigt att man har lyckats utestänga kommunisterna från avtalskonferensen är nog också att draga för stora växlar på vad som kan inträffa.

Jag skulle vilja föreslå statsministern, att varken han eller jag i dag ställer några tvärsäkra horoskop, om hur det kommer att bli. Den som skrattar sist, skrattar bäst. Vad som har inträffat internationellt sett och de förändringar, som ha genomförts i regeringens politik sedan den lämnat efterkrigsprogrammet och lämnat den utrikespolitik den fastspikade så sent som den 6 februari föregående år, gör att jag för min del är mycket optimistisk om möjligheten att få skratta sist.

Till sist: med den underliga ledstjärna för utrikespolitiken, som statsministern här antydde att man måste låta sitt handlande bestämmas av, nämligen omtanken att icke frammana misstankar på visst håll — och därmed menade han väl förmodligen Förenta staternas tänkta motståndare, därest man skulle komma att övergå från hot om krig till krig — riskerar man att göra stora tabbar. Jag tror icke heller att regeringen varit så angelägen om att undvika att framkalla misstankar. Jag stöder detta antagande på bl. a. vad vi redan tidigare i denna remissdebatt ha påtalat i fråga om regeringens utrikespolitik, något som naturligtvis statsministern icke funnit an-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

ledning att gå in på ifall det icke skulle ha påtalats av herr Ohlin.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER: Herr talman! Jag finner icke anledning, inte ens nu, att gå närmare in på herr Hagbergs i Luleå resonemang. Jag vill bara beröra en punkt för att det icke skall bli något missförstånd.

Det har icke från den socialdemokratiska partiledningen utfärdats någon invit till herr Hagberg att bli medlem av det socialdemokratiska partiet. Problemet var, hur vi skulle göra med hans partimedlemmar. Deras röster hålla vi på att taga så gott vi kunna. Herr Hagberg få vi klara oss utan även i fortsättningen — det ha vi ingenting emot.

Till herr Wedén vill jag säga, att det är klart, att när de som äro anhängare av att Sverige skall ansluta sig till Atlantpakten propagera för ett intimt samarbete mellan Nordens tre länder är det icke defaitism. Men för dem, som ha en annan mening och anse, att det är klokt att vi hålla oss utanför stormaktsblocken, måste den från Atlantpaktanshängarna utgående propagandan ha den verkan, att de säga sig: vi vilja icke tillhöra något stormaktsblock, men är det omöjligt för oss att försvara oss om vi icke göra det, vad tjänar det då över huvud taget till med ett försvar? Det var risken för att denna mening kan komma att skada den positiva försvarsviljan, som jag ville framhålla.

Herr Ståhl ville icke taga ställning i detta invecklade spörsmål, och det kan jag gott förstå. Han avböjde att med utgångspunkt från det material, som man för närvarande har, taga ställning till om det är en fördel eller ej att gå in för begränsat militärt samarbete med Nordens stater. Jag tror, att det är klokt att man fortsätter att resonera om dessa ting, och jag är alldeles övertygad om att när resonemangen ha fått fortsätta, kommer regeringens ställning att visa

sig vara fotad på verkligheten, det förhållandet nämligen att de vinster man skulle göra, när det icke kan bli tal om en ordentlig samverkan, äro så små, att man icke bör taga riskerna av ett missförstånd hos främmande makt om Sveriges utrikespolitik. Att vi i denna kammar ha andra, som icke vilja förstå var Sveriges utrikespolitiska linje ligger, är ingenting att göra åt. Man får hoppas, att deras inflytande i deras hemland är lika svagt som deras inflytande här i Sverige.

Sedan skulle jag vilja säga ett ord till herr Ohlin. Om det verkligen är så, att herr Ohlin fortfarande står på den alliansfria linjen, notera vi detta med den största tillfredsställelse. Men i det tal jag återopade hette det — jag har tyvärr icke ordalydelsen här — att Sverige skulle så skyndsamt som möjligt vidtaga förberedelser för teknisk samverkan, och det uttalandet tror jag måste vara ägnat att inge falska föreställningar. Om herr Ohlin därmed icke menade något annat än vad herr Ståhl avsåg, nämligen att riksdagen skulle få resonera om dessa ting, och om detta var innebörden av talet om de tekniska förberedelserna till samverkan, har jag naturligtvis intet att erinra mot det. Men om det låg en allvarlig tanke bakom, att vi skulle inleda så fort som möjligt en militär samverkan med de två nordiska, till Atlantpakten anslutna staterna, måste jag säga — med risk för att herr Ohlin blir indignerad — att det innebär en oklarhet, som kan bli ödesdiger för Sveriges framtid.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Statsministern säger, att om jag står kvar på den alliansfria politikens linje, noterar han detta med tillfredsställelse, men menar att mitt uttalande skulle ha gett intryck av något annat. Jag ber att få läsa upp den ifrågavarande meningen en gång till: »Det är angeläget att hålla fast vid linjen om

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

ett begränsat samarbets möjlighet och lämplighet samt att undvika onödigt dröjsmål med dess förberedande.» Sedan markerar jag, att vad den svenska utrikespolitikens huvudlinje beträffar har de senaste månadernas utveckling visat, att vi genom att hålla fast vid den alliansfria politiken ha träffat ett riktigt val. Jag måste säga, att genom det senaste uttalandet om huvudlinjen i svensk utrikespolitik kan det icke på något sätt göras sannolikt, att talet om ett begränsat samarbets möjlighet och lämplighet — jag nämnde icke ordet »tekniskt» utan »begränsat» — skulle kunna ge ett vilseledande intryck.

Nej, herr statsministern, om icke minnet sviker mig — jag kritiserar icke att statsministerns minne kan glappa; det kan hända oss alla — var det överbefälhavaren, som för icke länge sedan uttalade sig om det önskvärda i ett samarbete på det tekniska området. Jag trodde att det skedde med regeringens gillande och godkännande. I varje fall: om det konstateras, att det är överbefälhavaren och icke jag, som använde det uttryck statsministern nu vänder sig mot såsom olyckligt, blir det ingenting kvar av statsministerns försök att göra mitt uttalande till ett farligt och oklart uttalande. Då kvarstår bara, att statsministern, som jag hoppas, har förhastat sig och en annan gång borde bli mera angelägen att bevara det värde, som enigheten om den alliansfria politiken innebär. Även om det finns vissa meningsskiljaktigheter på den ena eller andra punkten i fråga om vår utrikespolitik, får detta icke förtaga intrycket av enighet i denna sak.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag betonar ännu en gång, att om jag får uppfatta herr Ohlins uttalande såsom en deklaration, att han står kvar på den alliansfria linjen och att han menar, att den militära samverkan i Norden, som han

har tagit upp till diskussion, icke har den politiska räckvidd, som man otvivelaktigt fick intrycket av i hans sommartal, har det skapats en klarhet, som icke är obetydlig och oväsentlig för sammanhållningen. Denna fråga står så nära vad jag anser vara nationens livsfrågor, att det icke skulle falla mig in att här försöka utnyttja vår utrikespolitik till partipolitiska spekulationer. Om vi äro överens om den Undénska utrikespolitikens huvudlinje, äro vi eniga. Äro vi icke överens om den, är det bättre att det blir klart, att vi icke äro överens, ty det måste ändå utåt vara alldeles klart var Sverige står när det gäller utrikespolitiken. Om jag får uppfatta herr Ohlins senaste anförande som en anslutning till regeringens linje, är jag för min del fullt tillfredsställd.

Herr **ANDERSSON** i Björkäng: Herr talman! Var det någon mer än herr Svensson i Ljungskile, som lade märke till det väsentliga i herr Dicksons mycket uppmärksammade tal i kammaren i går? Jag skall be att få repetera en liten del av detta, då det enligt min mening var ett ord i rätten tid.

Herr Dickson rekommenderade samarbete och samförstånd. Han talade om att när vi sitta i samma båt, skola vi bråka så litet som möjligt, och att när vi skola hjälpa till att ro, skola vi ro åt samma håll. Det talet, herr talman, klingade som musik för mina öron. Jag tror icke, att det är riktigt att nationen i en brydsam tid skall stå delad i två läger. Kort sagt: jag tror att samverkan och samförstånd skola föra oss längre än split och oenighet. Herr Svensson i Ljungskile är den ende talare hittills, som jag uppmärksammat, som har låtsats om herr Dicksons anförande i den delen, och han gjorde det på sitt speciella sätt. Han kunde vara med om att ro, sade han, men icke åt samma håll.

Herr Ohlin kritiserade regeringen för att den icke i tid satte sig in i att det

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

kunde bli krondevalvering och att den icke tog tillräcklig tid på sig för att fundera ut åtgärder för att neutralisera skadeverkningarna av devalveringen. Förslaget om subventioner ansåg han vara tillkommet i hast utan tillräcklig eftertanke. Själv har han sedan länge förutsett vad som skulle hända, och därför har han spekulerat ut ett förslag om ett ramavtal, som inom vissa gränser tillåte lönerna att stiga. Detta ramavtal skulle sålunda ersätta subventionerna. Ja, nu är det på det sättet, att de som ha små inkomster icke äro särskilt trakterade av ramavtal. Vi ha i färskt minne att det ramavtal, som vi tidigare hade, innebar att man kompen-serade ökningen av levnadskostnader-na i procent och icke i kronor. Den som hade en god inkomst 1938 fick betydligt större kompensation än den, som hade lägre inkomst vid detta till-fälle. Den orättvisan vill ju herr Ohlin ha konserverad. Regeringens förslag om subventioner ger rättvisa åt de små in-komsttagarna och är därför avgjort att föredraga, även om det har sina brister. Också om det kan föra med sig åtskil-liga besvärligheter är detta förslag av-sevärt att föredraga framför herr Oh-lins ramavtal, även om det senare är resultatet av årslånga spekulationer. Men jag håller med herr Ohlin om att åtminstone de bäst avlönade statstjä-narna skulle tjäna på den av honom föreslagna anordningen.

När herr Ohlin i sitt anförande be-rörde statstjänstemännen och den orätt-visa de enligt hans förmenande ha ut-satts för — ett tema som även herr Se-nander senare i går var inne på — kom jag att tänka på en annan grupp, skogs-arbetarna och småbrukarna i skogstrak-terna i hela vårt land. Jag har ingenting emot att statstjänarna få den rättvisa som tillkommer dem. Men statstjänarna befara ingen minskning i sina inkoms-ter. De ha tvärtom att vänta en pension, som är betydligt rundligare tilltagen än de pensioner, som gå ut till småbru-

karna och skogsarbetarna, men denna senare grupp kan drabbas av arbets-löshet och därav följande inkomst-minskning, om man inte från stats-makternas sida uppmärksammar deras läge.

Vi veta för dagen ingenting om in-dustriens behov av massaved. Vi veta bara att industrien behövde mycket litet av den varan under förra säsong-en. Men vad vi veta är att på grund av riklig tillgång på fossilt bränsle ökas övergången till detta bränsle i snabb takt. När man sedan läser i Kungl. Maj:ts proposition nr 217, att det kan bli »nödvändigt att utsträcka subven-tioneringen på vissa importvaror längre än den på dem belöpande prisstegring-en i och för sig motiverar», och att detta »kan komma i fråga exempelvis beträffande subventioneringen av hus-hållens bränslekostnader», blir man litet ängslig för att denna subvention skall bidra till ytterligare ökad an-vändning av utländskt bränsle och i samband därmed brist på arbete i sko-garna.

Men detta är icke en fråga av be-tydelse enbart för skogens folk. När man betonar skördeökningens betydelse för stabiliseringsprogrammet, får man nog inte glömma att det betyder en hel del för detta program, om man kan ta så mycket som möjligt av det bränsle, som åtgår i landet, från skogen och endast importera den kvantitet, som därutöver blir nödvändig för att fylla behovet. Men dessutom är skogen vår förnämsta råvarukälla. För att få fram kvaliteter, som lämpa sig för framställ-ning av varor för exportmarknaden, måste skogen skötas genom gallrings- och rensningshuggningar. Träd som äro till hinderns måste tagas bort, och då får man givetvis fram en hel del klen-virke, som inte kan användas till annat än bränsle.

För att få till stånd sådana skogsvår-dande åtgärder i den utsträckning, som är önskvärd för att säkerställa råvara

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

för export på lång sikt, måste klen-
virket vinna avsättning. Det borde ju
inte möta några svårigheter i en tid,
när vi importera fossilt bränsle till
priser så höga, att det inte vore någon
svårighet för veden att konkurrera, om
hänsyn tages till bränslevärdet, såvida
inte den subvention, som det talas om
i propositionen, på ett alldeles utom-
ordentligt sätt kommer att förändra re-
lationerna i prishänseende. Men veden
har i alla fall svårt att hävda sig, be-
roende på att den har råkat i vanrykte.
Under kriget förelåg bristsituationer,
då man blev tvungen, därför att det
inte fanns någonting annat, att elda
med rena skräpet ur skogarna. Man fick
eldas med råved, därför att man icke
i tid hade vidtagit huggningar, och med
ved som genom flottning hade blivit
fylld med vatten, för att inte tala om
rutten rivningsved utan något som helst
bränslevärde men som ändå betalades
med fantasipriser. Nu får den riktiga
veden lida för detta. Jag har också en
känsla av att de flesta värmeanlägg-
ningarna här i landet äro byggda för
utländskt bränsle. Jag tror inte att
svenska hjärnor ha experimenterat ut
några värmeanläggningar. Det förefal-
ler som om man har kopierat kaminer
och värmepannor från länder där fos-
silt bränsle användes.

Herr talman! Vi behöva elda med
ved för att ersätta importbränslet och
därmed förbättra handelsbalansen. Vi
behöva elda med ved för att tvinga
fram god skogsvård. Vi behöva elda
med ved för att ge arbete och inkomst
åt skogsarbetare och skogsägare och för
att avfallet från sågarna skall komma
till nyttig användning och vi på det
sättet skola kunna spara på import-
bränslet.

Vad kan man då göra ifrån stats-
makternas sida för att i nödig omfatt-
ning trygga avsättningen av brännved?
Ja, man behöver nog endast knyta an
till de åtgärder, som statsmakterna i
sådant syfte vidtogo före det senaste

världskriget. Från år 1933 och fram till
krigsutbrottet voro de myndigheter,
som verkställde upphandling för sta-
tens behov, ålagda att i första hand
inköpa inhemskt bränsle, även om
detta medförde till högst 20 procent
ökade kostnader. För att garantier
skulle erhållas att dessa statliga upp-
köp verkligen befrämjade skogsvården,
var det även föreskrivet, att upphand-
ling för statens behov av inhemskt ved-
bränsle skulle ske ifrån producent eller
producentsammanslutning. 1933 års
riksdag beslöt även att bidrag av stats-
medel skulle utgå till täckande av mer-
kostnader vid användning av inhemskt
bränsle vid vissa kommunala och en-
skilda värmeanläggningar.

Herr talman! Skulle inte de åtgärder,
som ansågos lämpliga före världskriget,
nu kunna komma i fråga för att neutra-
lisera de skadliga verkningarna för ve-
dens vidkommande av en subventioner-
ing av hushållens bränslekostnader?

Under detta anförande övertog herr
förste vice talmannen ledningen av
kammarens förhandlingar.

Chefen för inrikesdepartementet, herr
statsrådet MOSSBERG: Herr talman!
Herr Ståhl tog i sitt anförande upp en
annan aspekt av svensk flyktingspoli-
tik än som berördes under debatten i
går. Herr Ståhl gjorde gällande att Sve-
rige i utlandet har förvärvat sig ett
anseende som det mest ovilliga av alla
länder, när det har gällt att ta emot
s. k. »displaced persons». Herr Ståhl
frågade om vi inte i detta avseende
kunde ändra vår politik och om vi inte,
på samma sätt som andra länder ha
gjort, kunde binda oss för att ta emot
vissa kvoter tillhörande detta klientel.

Jag skulle bara helt kort vilja svara
på denna herr Ståhls fråga med att
erinra om att vi här i Sverige faktiskt
kommo att möta det av kriget föran-
ledda flyktingsproblemet på ett så ti-
digt stadium, att vi togo emot ganska

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

stora människoskaror här i landet, *innan* de hade hunnit att bli »displaced persons» och alltså katalogiseras såsom tillhörande denna kategori. Om man tar den svenska flyktingspolitiken i dess helhet i betraktande vågar jag påstå, att vi även när det gäller »displaced persons» ha fullgjort ganska långt gående skyldigheter.

Jag kan bara som ett litet exempel nämna, att om de baltiska flyktingar, som vi togo emot här i landet, i stället hade flytt till Tyskland, hade de kommit att betecknas som »diplaced persons» och hade alltså ingått i dessa kvoter, som herr Ståhl talar om. Av denna grupp ha vi tagit emot och ha fortfarande i vårt land 27—28 000 människor. Det var även ganska stora människogrupper, som kommo hit genom greve Bernadottes förmedling och i samarbete med UNRRA. De uppgingo till flera tiotusental och av dem ha vi fortfarande kvar här i vårt land ungefär 8 000 personer, som vi nu ha inlemmat i det svenska samhället, men vilka, om de fortfarande hade levat kvar nere i Europa, med all säkerhet hade karakteriserats som »displaced persons». Vi ha vidare här i landet tagit emot i runt tal 1 800 sudettyskar, som tidigare ha varit inregistrerade som »displaced persons» och som vi alltså ha övertagit i denna deras egenskap.

Slutligen ligga vi för närvarande i förhandlingar med internationella flyktingsorganisationen huruvida det kan finnas några möjligheter för vårt land att ta emot ett antal tuberkulossjuka »displaced persons», människor som äro direkt arbetsoförmögna. Vi resonera — det vill jag gärna erkänna — om en ganska blygsam siffra. Men jag förmodar att kammarens ledamöter ha klart för sig, hurudant personalläget är ute på våra sjukvårdsinrättningar. Det är alltså inte möjligt att i det avseendet göra någon större insats. Vad dessa förhandlingar kunna leda till kan jag för dagen inte yttra mig om.

Men jag är angelägen att framföra den synpunkten — och det är för den skull jag har begärt ordet — att vi, om man betraktar den svenska flyktingspolitiken under efterkrigstiden i dess helhet, faktiskt ha gjort en större insats för »displaced persons» än vad det kan förefalla vid bedömande av kvoteringsfrågorna. Vi ha faktisk tagit emot ett stort antal människor, *innan* de hunnit registreras som »diplaced persons».

Herr NIHLFORS: Herr förste vice talman! Under denna remissdebatt har av de flesta talare på ett eller annat sätt omnämnts statstjänstemännens löneläge och det indextak, som alla äro så rädda för att slå huvudet i. Detta indextak hade till en början namnet garantiregeln och innebär ju som bekant, att det tidigare rörliga men sedan förra året låsta tillägget å 12 procent skulle komma att öka till 20 procent, om index stiger till eller över 169. Det är för närvarande 167 och ligger alltså tätt inpå nyssnämnda tal. Ursprungligen kände man på statstjänstemannahåll en viss tillfredsställelse över denna spärregel, som borde, ansåg man i sin oskuld, inge regeringen en känsla av att det nu gällde att föra en sådan ekonomisk politik, att balans uppnåddes. Ganska snart fick man dock klart för sig att index aldrig skulle tillåtas nå upp till 169, inte under några förhållanden, och att denna garantiregel alltså var av noll och intet värde. Nu ha vi fått bekräftelse därpå genom framläggande av förslagen om subventioneringar för att pressa ner index.

När ett av de större statstjänstemannaförbunden inom TCO i december 1948 tog ställning till frågan om lönestopp för innevarande år, vilket för de statsanställda betydde låsning av det rörliga tillägget å 12 procent — detta har inom parentes sagt varit detsamma sedan 1 juli 1947, då index stod i 155 — gjorde man i sitt uttalande det kon-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

staterandet, att statens tjänstemän i flera avseenden befunno sig i ett sämre utgångsläge än det stora flertalet andra löntagargrupper, bland annat beroende på att stora grupper av statstjänstemän i mellangrads- och högre löneställning ännu ej återvunnit ens 1939 års reallön. Vid dessa statstjänstemäns uttalade villighet att ansluta sig till en lönestabilisering knöts bland annat den förutsättningen, att »sådana åtgärder icke vidtagas, vilka skulle innebära att de antiinflationära åtgärdernas effekt minskas genom att det köpkraftsoverskott, som uppsamlas i en överbalanserad budget, tages i anspråk för prisreglerande åtgärder».

Det kanske kan synas förmätet att en ny riksdagsman som jag passar på att citera mig själv från i våras, men tilltaget får väl ses mot bakgrunden av att det är en för de statsanställda synnerligen livsviktig fråga, som här är på tal. Vid nämnda tillfälle den 6 april framhöll jag följande: »Man har sagt sig, att det skulle kunna innebära en risk för att indexberäkningarna bleve mindre tillförlitliga, om index skulle börja svänga i närheten av denna övre gräns, vars uppnående på en gång skulle ge 20 procent i stället för 12. Vore det inte bättre att ge tjänstemännen de avtalsenliga tre procenten mot det att garantiregeln upphävdes. Psykologiskt skulle det nog ha legat bra till för en dylik uppläggning av problemet.»

Jag uttalade samtidigt även farhågor för att indexläget kunde bli konstlat genom subventioneringar men ansåg det tillfredsställande, att finansminister Wigforss i propositionen hade sagt ifrån, att det vore stridande mot garantiregelns syfte, om direkta prishöjningar ersattes med subventioner, som skapade ökade inkomster för någon viss samhällsgrupp. Nu veta vi ju att vi ha en del subventioner, som betyda ökade inkomster, och vi ha också på riksdagens bord propositioner, som enligt

mitt sätt att se genom förslaget om subventioneringar utöver vad som för närvarande är erforderligt skapar en viss möjlighet för en så stor sänkning av priset på livsviktiga livsmedel, att det för de grupper, vilkas inkomsläge är så lågt, att dessa varor tillhöra det dominerande i deras privata budget, innebär en omedelbar inkomstförbättring. Jag är inte den som vill förmäna dem som ha det sämst i samhället inkomstförbättringar, men vi ha ju faktiskt gått in för en lösning på alla håll, och jag tycker för min del att man kunde ha nöjt sig med att begära ett mindre antal miljoner till subventioneringar än vad man har gjort.

Det är självklart att kommunal- och statstjänstemän, som ha sina löner knutna till index, minst sagt äro förbittrade i dessa tider. Deras förtroende för index som en tillförlitlig mätare av levnadskostnaderna i deras helhet har sjunkit mer och mer, och nu få vi väl anse att botten är nådd. Förutsättningen för att statstjänstemännen gingo med på ett index utan skatter var ju, som också anfördes av finansminister Wigforss år 1948, att priserna icke skulle subventioneras. Man bör i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att TCO vid detta tillfälle icke utan vidare ville acceptera ett index, där skatterna voro utrensade, ehuru de två andra topporganisationerna på statstjänarsidan gjorde det.

När man hörde finansminister Sköld tala om hur regeringen redan vid årsskiftet hade diskuterat en eventuell devalvering och även verkställt vissa utredningar, måste man ställa sig undrande till det förhållandet, att ej en devalverings konsekvenser togos upp till diskussion med löntagarorganisationerna i augusti eller september. Även om man givetvis icke kunde veta när England skulle devalvera, kunde man ju säga sig att så måste ske och förmodligen senast under nästa år, alltså samma år, vilket diskussionerna beträff-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

fande lönestoppet gällde. Jag kan för min del inte förstå, att en diskussion på detta stadium skulle ha skapat förvirring. Jag tror att organisationernas representanter äro så pass skickade för sina uppgifter, att de icke vid en diskussion om en eventuell devalvering fullständigt skulle tappa huvudet. Det är även min uppfattning att i det läget också det alternativ, som herr Ohlin framlade, lättare kunnat diskuteras och blivit föremål för överväganden än man nu kan tänka sig kan bli fallet.

Man har som sagt bland statstjänstemännen en djup misstro mot index, synnerligen förklarlig allra helst som det nu kan anses vara förfalskat. Det är inte att undra på att den tanken mer och mer sprider sig i dessa kretsar, att man kanske borde släppa den direkta anknytningen till index och i stället gå över till ett system med rörligt tilllägg, som fastställes för viss tid i taget, varvid tilläggets storlek och även tiden för dess giltighet kan avvägas med hänsyn inte bara till levnadskostnaderna utan även till löneläget på den allmänna arbetsmarknaden och den ekonomiska utvecklingen i stort. Som det nu är pågår en successivt ökad eftersläpning för de i allmän tjänst anställda. Denna eftersläpning blir med nuvarande system svår att kompensera inom rimlig tid. Det är betecknande att denna fråga om att släppa anknytningen till index kommer att tagas upp till diskussion vid den statstjänstemannakongress, som kommer att hållas i november i år.

Herr Norup förklarade i går och jag tror att herr Andersson i Björkäng var inne på samma tema i dag, att arbetarnas löneglidning och jordbrukarnas inkomstförbättring bara var som det skulle, men att tjänstemännen nog borde kunna hålla sig stilla med hänsyn till att de få pension. Jag fäste mig särskilt vid uttrycket »få pension». Såvitt jag förstår är det väl ingen tjänsteman som direkt får någon pension; han

medverkar ju själv till att skapa dessa pensionsförmåner. Det är långt ifrån alla tjänstemän i privat tjänst, som ha pensionsförmåner eller ens ha möjligheter att tillsammans med arbetsgivaren göra inbetalningar på en pension. Även statstjänstemännen, som nu ha nettolönesystem, betala sin del av pensionsförmånerna. Det finns ju en löneskala som utvisar de bruttolöner, på vilka pensionsavdragen skola göras och alltså hur stor pensionsavgiften egentligen är. Jag kan för min del icke förstå att den omständigheten, att vissa tjänstemannagrupper ha sin pensionsfråga ordnad, i dagens läge kan innebära någon inkomstförbättring.

Den väl vid det här laget lästa broschyren med titeln »Vi sitta i samma båt», som har varit utdelad i kammaren och vars objektivitet tagit sig uttryck i att anledningen till vårt beträngda läge icke närmare beröres, kan även ge anledning till bittra reflexioner när man betraktar omslagssidan. Herr Dickson sade i går med sitt speciella tonfall, att det gällde att ro åt samma håll och i samma takt. Jag har inga möjligheter att känna mig särskilt road över detta roende. Jag anser att det är nödvändigt att vi faktiskt ro på åt samma håll och i samma takt. Men jag måste trots allt hysa betänkligheter mot rorsmannen i den där båten. Det kan inte vara särskilt roligt för en del av roddarna med de tyngsta årorna att ro på i samma takt. De statsanställda ha som jag ser saken de tyngsta årorna att manövrera, och de ha dessutom icke möjlighet att få den stimulans vid sidan av, som många andra av roddarna kunna åstadkomma. Statstjänstemännen kunna inte finna det stimulerande för arbetsglädjen och befordrande för arbetseffektiviteten med absolut läsning av deras löner. Icke heller känna de sig stimulerade vid tanken på en oändligt långsamt arbetande tjänsteförteckningsrevision, lika litet som de äro entusiastiska för ett lönesystem, där in-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

tervallerna mellan löneregleringarna äro fantastiskt stora jämfört med samma intervaller på den privata arbetsmarknaden.

Som sagt, herr talman, den rodd som illustreras i denna broschyr blir inte så lustig, inte heller för de privatanställda, bland vilka man på många håll anser, att man i år skulle ha större möjligheter att hos arbetsgivarna uppnå löneförbättringar än vad man kan ha nästa år, då det är meningen att det hela skall släppas loss. Det är många, som inte kunna dela rorsmannens optimism vid tanken på landstigningen från lönestoppsresan hösten 1950. Roddarräkningen blir då kanske relativt dyrare än beräknat. Det vaga löftet till statstjänstemännen, att hänsyn skulle kunna tagas till det faktiska förhållandet, att de började lönestoppsperioden ett halvt år före andra löntagargrupper, måste nästa höst konkretiseras i ett för statstjänstemännen verkligt acceptabelt förslag.

Herr OHLIN: Herr förste vice talman! När statsministern och jag hade vår diskussion för ett ögonblick sedan, saknade jag rätt till replik, som skulle ha givit mig möjlighet att korrigera den glidning i statsministerns hopsammanfattning, som väl var ganska uppenbar för de flesta av åhörarna. Det är tydligen nödvändigt för mig att göra en kort precisering. Vad jag understrukt i det uttalande, som jag läste upp, och för övrigt understrukt vid så många föregående tillfällen, bland annat här i kammaren, var ju enigheten om den alliansfria politiken. Nu försökte statsministern komma bort från den mera begränsade diskussionen genom att på något sätt inhösta detta uttalande såsom innebärande en fullständig identifikation med regeringens utrikespolitik. Jag måste här hänvisa till de preciseringar och klargörande distinktioner, som vi ha försökt åstadkomma vid

olika tillfällen. Jag hänvisar till vad som sagts beträffande den nordiska frågan. Det kanske fortfarande är litet ovisst var regeringen står där, men jag tror inte att det finns anledning att här försöka sig på en precisering därav. Jag hänvisar till den diskussion, som utrikesministern och jag hade för ett år sedan. Det har knappast skett någon förändring i fråga om den svenska utrikespolitikens västororientering i viktiga drag. Jag vill gärna erkänna att det möjligen finns en skillnad mellan regeringens politik och utrikesministerns uttryckssätt. På den punkten vilja vi på vår sida verkligen fästa en viss vikt vid att man inte bara handlar på ett visst sätt utan också ger uttryck för den inställning, som ligger bakom handlingssättet för att därigenom få det önskade gehöret för vår politik inom den demokratiska världen.

Jag måste vidare i förbigående nämna att utrikesministerns sätt att tala om neutralitet kanske är ett annat än det, som är mest tilltalande för mig. Dock skall jag inte nu försöka taga upp någon diskussion om neutralitetsbegreppet och dylika ting.

Det gäller här icke alldeles oviktiga saker, om vilka man kan diskutera utan att på något sätt inkräkta på överensstämmelsen i fråga om huvudlinjen, den militära alliansfriheten.

Jag tror slutligen, herr förste vice talman, att statsministern i stället för att på detta kanske något förhastade sätt intressera sig för att lägga in något farligt i ett av mina uttalanden borde ha anledning att intressera sig för och helst förebygga oklara och farliga uttalanden från regeringsmedlemmars sida.

Beträffande statsministerns inlägg vill jag också säga, att jag inte kan dela hans mening, när han i replik till herr Wedén och jag tror även till herr Ståhl säger, att man, om man försöker klargöra vissa fundamentala militära fakta rörande det skandinaviska försvars-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

problemet, riskerar att skapa defaitism. Det är klart att en diskussion om förut-sättningarna för en nordisk försvars-samverkan kan ske på många olika sätt och också kan ske på olämpliga sätt. Men i den mån man, som här har önskat, försöker för folket klargöra hurudana förutsättningarna faktiskt äro, tror jag att detta, även om det under-stundom vållar vissa svårigheter, ändå i längden bara är till nytta. Utan att jag delar herr Wedéns syn på utrikes-politiken — vilket kammaren vet att jag inte gör — kan jag därför så till vida hålla med herr Wedén, att jag in-stämmer i att det är viktigt att man för-söker klarlägga även de så att säga besvärliga sidorna av det skandina-viska försvarsproblemet. Det var väl den synpunkten, som också låg till grund för herr Ståhls uttalande.

Jag övergår nu, herr förste vice tal-man, till vad statsministern sade om kommunisterna. Han hade djärvheten att säga, för det första att det icke före-kommer någon kommunal politisk sam-verkan mellan kommunisterna och so-cialdemokraterna i Stockholm, och för det andra att kommunalpolitiken icke är underställd partiets riksledning. Han tillade att det är klokt att kommunal-politikerna få sköta sig själva. Vidare sade han att man strävade efter att re-ducera kommunisterna på arbetsplat-serna och i fackföreningarna liksom man gjorde i rikspolitiken. Statsmin-istern betonade till sist, att man skall undvika odemokratiska metoder.

Från vårt håll och från de övriga demokratiska partiernas sida har det ju sagts, att kommunisterna skola ha samma demokratiska rättigheter som andra partier ha. Nu säger emellertid statsministern, att det är möjligt att socialdemokraterna i sin strävan att ge kommunisterna fulla demokratiska rättigheter någon gång, t. ex. i kommunalpolitiken, kanske ha gått litet för långt. Det skulle alltså vara detta, som är statsministerns karakteristik av herr

Höglunds kommunalpolitik gentemot kommunisterna i Stockholm. Jag måste säga att såsom förklaring till den sam-verkan, som äger rum mellan herr Höglund och kommunisterna i Stockholm, är detta en besynnerlig konstruktion. Man kan också fråga, herr statsminister, varför man skall bekämpa kommunisterna i rikspolitiken och på arbetsplat-ser och i fackföreningar, såsom stats-ministern betonade, men inte i kom-munalpolitiken. Varför skola arbets-platser och fackföreningar vara under-ställda statsministern och partichefen i någon annan bemärkelse än kommu-nalpolitiken är det? Det är verkligen ett mysterium. Man måste väl tvärtom säga att det är mycket, som inte for-mellt ligger under statsministern och partichefen men som i alla fall, därför att det har stor psykologisk betydelse, tarvar ett vägledande ställningstagande.

Vad Stockholm beträffar är det, herr statsminister, inte obekant att borgar-rådet Höglund efter stadsfullmäktige-valet 1946 framlade en plan för det kommunala arbetet, som han i förväg hade underställt kommunisterna och fått av dem godkänd. I anslutning här-till återopade han arbetarmajoriteten i Stockholms stadsfullmäktige såsom stöd för sin politik och framför allt så-som stöd för att viktiga poster i kom-munalförvaltningens ledning skulle för-delas på det sätt som skedde. Denna attityd har herr Höglund sedan, såvitt jag kunnat följa med, fortsatt att in-taga, och han har, herr statsminister, så sent som i oktober i år, upprätthål-lit argumentationen om arbetarpar-tierna såsom en samverkande majoritet såsom motivering bland annat för för-delningen av stadsfullmäktiges presi-dieposter. Och denna fördelning har skett icke på ett sätt, som ger kommu-nisterna vad som är deras rättighet, utan på ett sätt som avviker från en sådan fördelning av presidieposterna, som skulle vara i överensstämmelse med god demokratisk och parlamenta-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

risk kutym, såvida man icke vill att denna kutym brytes av den speciella förbindelsen mellan de s. k. arbetarpartierna.

Det är mycket bra, herr statsminister, att säga att kommunalpolitikerna skola sköta sig själva. Jag har alldeles samma mening om den saken. Men det är inte det saken gäller. Frågan gäller om i en tid, då kampen mot kommunismen hör till det väsentliga, när det är av stor folkpsykologisk betydelse att på alla ställen markera gränsdragningen i den svenska politiken mellan demokrater och icke demokrater, det socialdemokratiska partiets chef och landets statsminister kan undandraga sig att taga ställning till en samverkan av den art, som förekommer här i Stockholm. Kan han så att säga tänka bort kommunalpolitiken, när han tänker in inte bara rikspolitiken utan också fackföreningarna och arbetsplatserna i det fält, där det måste föras en bestämd antikommunistisk politik?

Jag övergår så till den ekonomiska politiken. Statsministern förklarade att bakom regeringens syn på denna står tydligen en stor del av den svenska riksdagen. Till undvikande av missförstånd vill jag deklarerat, att bakom regeringens syn står inte folkpartiet. Vi ha nog en rätt väsentligt annan syn på de ekonomiska problemen än regeringen, även om jag gärna vill medge att regeringen har rört sig ett bra stycke från 27-punktsprogrammets syn till den ställning man intar i dag, sådan den framgick t. ex. av finansministerns deklarationer i går. Vi tro att regeringen ännu inte till fullo har tagit konsekvenserna av en sådan som vi hoppas pågående omorientering. Den ståndpunkt som vi på vår sida t. ex. med hänsyn till subventionerna intaga i det tvångsläge, vari vårt land för närvarande befinner sig, får man alltså inte pressa så långt att man vill göra gällande, att här skulle finnas något slags gemensam syn. Detta såvida inte

statsministern och regeringen äro villiga att helt och hållet taga avstånd från den syn, som framkommer i 27-punktsprogrammets socialistiska avsnitt, och förklara att man nu avsvurit sig alla tankar av denna art, vilka bland annat inneburo inte bara krisregleringar, som man hoppades kunna avskaffa, utan också permanenta regleringar på en del punkter.

Jag vill gärna instämma med statsministern på den punkt, där han uttryckte sin glädje över att debatten varit lugn och saklig och givit belysning, som ej saknat betydelse, på vissa punkter. Jag delar denna glädje och vill tillägga att finansministern genom sitt sätt — jag förbigår de speciella sköldska egenheterna i uttryckssättet — att sakligt diskutera problemen utan tvivel har en stor del av förtjänsten av att debatten har fått en sådan karaktär.

Innan jag övergår till en replik till herr Sköld vill jag bara säga en sak till herr Hedlund i Rådom. Jag har beträffande jordbrukspolitiken påpekat — och detta har senare närmare utvecklat av herr Johnsson i Kastanjegården — att det inte var riktigt, när herr Hedlund uttalade sig på det sätt han gjorde beträffande liberal och frisinnad jordbrukspolitik. Herr Hedlund förklarade i alla fall, att då det verkligen gällde, då svek liberalismen bönderna. Nej, herr Hedlund, utan att jag behöver säga något annat än herr Johnsson i Kastanjegården här, väl dokumenterat, har uttalat, och som skulle kunna ytterligare bekräftas av andra kammarledamöter, tror jag mig kunna säga, att det inte finns någon annan möjlighet för herr Hedlund än att medge att beskyllningen mot den liberala och frisinnade riktningen för att ha intagit en negativ hållning till jordbrukets trygghets- och produktionsproblem på 1930-talet icke låter sig upprätthålla. Det är ett misstag från herr Hedlunds sida, måhända förklarligt med hänsyn till att herr Hedlund på den tiden

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

inte var politiskt verksam och kanske läst litet för mycket av propagandalitteratur i stället för t. ex. riksdagstryck från den tiden. Om det är något som har svikit, så är det minnet som har svikit herr Hedlund. Det är mycket värdefullt att vi genom herr Johnssons uttalanden ha fått klarlagt hurudant läget faktiskt varit och att vi kunnat undanröja de missförstånd, som herr Hedlund icke varit ensam om utan som förekommit rätt talrikt, bland annat i bondeförbundspressen. Jag vill uttala den förhoppningen att efter detta klarläggande några sådana missförstånd ej skola behöva uppstå, något som kanske skulle ha gynnsamma verkningar i olika avseenden.

Jag måste också säga ett ord rörande högerns deklamationer i gårdagens debatt. Högerns ledare herr Domö tycks ha krävt en helt annan uppläggning av den ekonomiska politiken än den som gjorts i regeringens propositioner. Jag har inte av referaten eller av vad jag eljest hört kunnat få någon upplysning om de linjer efter vilka högern vill att politiken i dag skall läggas till rätta. Högern och folkpartiet ha ju, förmodar jag, tidigare varit överens om att regeringen nu bör lägga en grund, så att man kan slå in på en annan politik nästa år. Men vilka andra helt avvikande linjer är det, som regeringen skulle lägga till grund för sin politik i dag? Alltså: Avvisar högerpartiet i detta tvångsläge subventionspolitiken och vill det släppa lönebildningen helt fri?

Jag tycker det är värdefullt i en demokrati, att man inte endast säger, att man vill ha en helt annan uppläggning av politiken, utan också att man vågar säga efter vilka allmänna linjer man tänker sig denna uppläggning. Jag är litet förvånad, herr talman, över att man från regeringsbanken underlåtit att ställa den frågan till högern. Detta har, så vitt jag har kunnat finna av tidningsreferaten — om de äro riktiga — och

av samtal med en del ledamöter, icke skett i första kammaren. Jag hade verkligen väntat att stats- eller finansministern skulle ställa den frågan: Vad är — för att använda statsministerns älsklingssuttryck — högerns alternativ i dag — inte på lång sikt, ty då veta vi alla vad man har för alternativ, utan just i dag? Det verkar som om regeringen vore mycket ointresserad av vad för ståndpunkt högern har i denna fråga. Jag tycker att detta är litet ovänligt, rent ut sagt, men det kan ju hända, att det snarare är ett utslag av en viss, på regeringshåll ofta uppenbarad, obenägenhet att kritisera högern, om man inte samtidigt kan få tillfälle att kritisera folkpartiet.

Beträffande andra uttalanden vill jag bara till handelsministern, statsrådet Ericsson, säga, att han förefaller mig vara en mycket förnöjsam handelsminister. Han är belåten med att den svenska exportvolymen fortfarande ligger fem procent under förkrignivåns. Många andra, av tyskarna under kriget utplundrade länder ha en exportvolym långt över förkrignivåns, medan det av kriget skonade Sverige ligger under, och ändå är statsrådet Ericsson bara nöjd och belåten — trots att höstlöven ha fallit utan önskade gynnsamma konsekvenser för bensinransoneringen. Det förefaller som om nästan ingenting skulle kunna inkräkta på statsrådet Ericssons belåtenhet. Jag tror, att de internationella jämförelser, som regeringen i andra sammanhang är så pigg på — tyvärr med bortglömmande av att Sverige icke deltagit i kriget, vilket de övriga länderna gjort — i detta fall skulle ha varit mycket talande.

Jag kommer nu till finansministern. På min fråga huruvida regeringen var villig att försöka undvika inte bara depression utan också överkonjunktur, svarade finansministern, att man ville bevara penningvärdet och nedrusta krisregleringarna. Jag hade ansett att en lagom konjunktur var en förutsätt-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

ning för att en friare ekonomi skulle kunna fungera. Finansministerns svar är icke helt tillfredsställande. Det gäller här inte bara ett bevarat penningvärde. Det kan man i viss mån uppnå även med en bevarad inflationskonjunktur. Vad saken gäller är: vill man eftersträva en konjunktursituation, där det går att låta prisbildningen, t. ex. den totala efterfrågan kontra den totala varutillgången, vara en i avgörande grad styrande faktor, eller vill man lita till hårda regleringar för att hålla ute en inflation, fastän man ändå i viss mån har kvar ett inflationstryck? Vill man ha en konjunktursituation, som ger exportindustrien tillräcklig tillgång på arbetskraft, vilket uppenbarligen icke skett under senare år? Jag understryker att det skulle leda till en större produktivitet, än om man håller på att bevara en överkonjunktur. Ett jakande svar på denna fråga skulle, såvitt jag kan se, innebära, att man på en väsentlig punkt har övergivit tanken på permanent reglering av den typ, som föresvävade 27-punktsprogrammets författare.

Sedan, statsrådet Sköld, talade jag om produktivitetsökningen i industrien. Jag hade bara en kort replik till mitt förfogande. Jag ber därför att nu få dra finansministerns uppmärksamhet till några siffror. Om man tar produktionsökningen i industrien under de fyra åren närmast före kriget — vi bruka använda 1935 som basår — och jämför den med ökningen av antalet arbetare och förvaltningspersonal, så får man ett grovt uttryck för produktivitetshöjningen per arbetstimme. Enligt kommerskollegii produktionsindex och industristatistik hade vi under ifrågavarande fyraårsperiod en produktionsökning på omkring 3½ procent per arbetare och år. Under krigsåren 1939—1946 — jag tar de åren, ty först efter 1946 hade krigets mera direkta verkningar övervunnits — hade man, glädjande nog, om man vågar dra några slutsatser av före-

liggande siffror, en produktionsökning i industrien på gott och väl 2 procent om året, trots det handikap, som kriget under nämnda period måste ha inneburit. Och, herr statsråd, det är alldeles irrelevant om några människor, som hade varit mobiliserade eller dylikt, kommo in i produktionslivet år 1946, ty de voro ju icke mobiliserade i någon nämnvärd utsträckning 1939.

Vi hade alltså under denna period en produktivitetshöjning, som visserligen var lägre än före kriget men som ändå uppgick till 2 procent. Det är inte så litet. Men hur var det under 1947 och 1948 och, såvitt man kan bedöma det, första halvåret 1949? Där får man lita till socialstyrelsens icke fullt jämförbara serier. Om man skall våga dra någon slutsats av det materialet, så är det den, att vi då hade en produktionsökning på 2½ procent, medan samtidigt antalet anställda vuxit med omkring 1½ procent. Produktivitetsstegringen skulle således under denna tid inte uppgå till mer än ca 1 procent om året. Nu är jag den förste att betona, att dessa siffror naturligtvis äro svårtydda och obestämda — även om de kanske äro något pålitligare än de siffror i sparstatistiken, ur vilka finansministern försökte dra slutsatser om det enskilda sparandet.

Jag undrar om det inte finns anledning för regeringen att göra ett intensivt studium på den punkten, för att se om det inte förhåller sig så kanske, att produktivitetshöjningen per arbetare under senare år har varit väsentligt mindre än under åren före kriget? Jag tror, att en sådan undersökning skulle visa, att den har varit det. Om så är fallet, tror jag inte att man måste dra den slutsatsen, att våra svenska arbetare och arbetsledare ha blivit mindre duktiga eller att maskinutrustningen är sämre än den var före kriget — snarare tvärtom — utan att det har varit något annat fel under de senaste åren. Jag tror att det framför allt är i stort sett över-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

konjunkturen som verkat produktivitetssänkande. Den har skapat arbetskraftens överörlighet, oreglementerad extra frånvaro på lördagarna och många sådana ting. Sedan kunna naturligtvis också andra faktorer ha medverkat. Jag tror, att ett sådant studium skulle vara nyttigt, därför att det kunde belysa hur viktigt det är att försöka hålla en lagom intensiv konjunktur, inte depression eller överkonjunktur.

Beträffande frågan om budgetöverskottet hade finansministern ett uttalande, som jag för min del vill beteckna som överraskande. Han sade, att de av folkpartiet föreslagna skattesänkningarna skulle komma att öka köpkraften och därmed försämra den samhällsekonomiska balansen. Ja, om man inte vill släppa bensinen fri, som var vårt huvudförslag, så är det klart att de i viss mån skulle komma att göra det, utom i den mån själva skattesänkningen leder till ett ökat sparande.

Subventionerna däremot äro en annan sak, sade finansministern, ty de öka inte köpkraften. Jag vet inte om statsrådet Kock var närvarande vid det tillfället, men om hon var det, så är jag säker på att hennes överraskning inte var mindre än min. Subventionerna göra ju varorna billigare än de eljest skulle vara utan att minska den enskildes köpkraft. De leda följaktligen också till en sämre balans mellan den totala efterfrågan och den totala varutillgången än man annars skulle fått. I det avseendet — den genom ökning ändrade köpkraftens relation till varutillgången — föreligger det därför en fullständig parallell. Sedan kan man samtidigt, av andra skäl, ha en ökning av det enskilda sparandet, vilket ju statsrådet Sköld hoppades på, men det blir då en annan fråga. Om subventionerna inte räcka till, kan man också tala om att påverka lönepolitiken, men det är faktiskt en annan fråga. Men ur själva synpunkten av denna balans föreligger det en parallell. Jag måste konstatera, att det

tycks som om ett rent oriktigt resonemang skulle ha bidragit till att regeringen tagit litet lättare på subventionslinjen än den bort göra.

Beträffande finansministerns uttalande om statstjänstemännen drog jag den slutsatsen, att regeringen tydligen inte gjort några särskilda ansträngningar för att förklara för övriga grupper, att de statligt anställda haft den mest ogynnsamma inkomstutvecklingen. Det är också tydligt att regeringen bland LO-grupperna här anses ha intagit en mycket omedgörlig hållning. Detta gäller kanske också beträffande andra grupper. Jag kan bara upprepa vad jag sade i går: jag hoppas att regeringen vill göra en utredning om och en överskådlig sammanställning över inkomstutvecklingen för olika folkgrupper under senare år och jämföra den med nationalinkomstökningen samt lägga fram materialet till vägledning för opinionen, så att man kan föra denna diskussion bättre än hittills. Jag undrar vad man skall dra för slutsatser av att regeringen icke velat göra en sådan sammanställning? Jag tror över huvud taget inte att det är möjligt för regeringen att komma ifrån den saken. Regeringen skulle göra klokt i att härvidlag framhålla rättvisesynpunkterna litet mera än som skett under senare år.

Finansministerns huvudskäl för lönepolitiken var, att det skulle vara synd om man — genom att i god tid förbereda och genomföra en annan politik med ramavtalarangemang — t. ex. 1950 finge en lönestegring på 2 å 3 procent, som man sedan inte kunde få att gå tillbaka, om priserna skulle sjunka. Men om man har ett ramavtalarangemang, så innebär väl det att lönerna gå tillbaka, om levnadskostnaderna gå ned, ehuru det kanske kan vålla psykologiska svårigheter att genomföra det.

Statsrådet Sköld menade, att man med en sådan linje icke kunde räkna med att under år 1951 eller senare komma tillbaka till 1949 års lönenivå.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

Man kan hoppas på en större tillgång på varor, sade han, och då bli priserna nedåtgående. Jag måste då säga, att en produktionsökning i och för sig icke leder till lägre priser. Detta förutsätter, att de människor, som producera mera varor, skola avstå från ökade inkomster. Detta förutsätter att man inte har några ackordsavtal och dylika ting. Jag tror, att ett sådant resonemang är allt för verklighetsfrämmande.

Man observerar, herr finansminister, att under lönestoppsperioden det senast förflutna året stora delar av de s. k. LO-grupperna ha fått en inkomsthöjning på 3 å 4 procent. Dessförinnan fingo de mera. Hur kan finansministern i sitt resonemang då bygga så mycket som han gör på att det avgörande felet med en annan linje — som jag menar att man tidigare hade kunnat försöka — är, att man med en sådan förlorar utsikterna till att 1951 eller senare komma tillbaka till 1949 års lönenivå och att man då bundit sig och ligger minst 2 å 3 procent över densamma?

Herr Sköld talade mycket om utsikterna för prisfall och påstod, att jag har sagt, att ett stort prisfall är uteslutet. Det sade jag inte, utan jag sade att det skulle vara oförsiktigt att satsa en ekonomisk politik på utsikterna av ett prisfall på världsmarknaden av sådan omfattning, även om det kunde komma på vissa varor, t. ex. på kaffet. Det är klart, att det i Amerika kan uppstå en våldsam depression, som kan inverka ganska mycket. Det finns också löne- och prisstegringar i England, som man måste beakta. Det som kan uppnås med regeringens linje, herr finansminister, är icke att 1951 eller senare ha 1949 års lönenivå, utan det är att då ha mycket betydande lönestegringar över denna nivå — på grund av att man ställer en sådan situation i utsikt, att kraven mot slutet av nästa år kunna bli mycket stora. Eller också kan man föranledas att vidmakthålla subventio-

nerna in på 1951, vilket vi väl i dag äro överens om skulle vara en mycket olycklig utveckling.

Herr talman! Med detta har jag angivit varför jag inte tror att statsministerns resonemang är bärande, när han säger, att vi skola lägga oss sist i kön och avvakta. Det är inte bara att lägga sig i kön och avvakta, när problemen tränga sig på! Om man uppskjuter att ta ställning till dem, så kan det betyda, att man låser in ett tryck, vilket är farligt och kan leda till större svårigheter längre fram.

Vad så beträffar frågan huruvida regeringen var förberedd eller inte, skall jag inte uppta tiden med att gå in på den saken. Jag vill bara säga, att det måtte ha varit underliga utredningar, som, trots att de gjordes i så god tid, ändå kunde ge statsministern det intrycket, att devalveringen icke skulle komma att medföra några prisstegringar på de varor, som köptes från länder med devalverad valuta! Om finansministern ville lägga fram dessa utredningar — helst daterade — som gjordes i så god tid före devalveringen och som statsministern har folkat på detta överraskande sätt, så skulle det vara mycket intressant för oss att få läsa dem.

Finansministern sade vidare, att det nästa år kommer att finnas ett helt annat utrymme för inkomsthöjningar. Han skyndade sig att tillägga, måhända i känslan av att ha gått för långt, att utrymmet naturligtvis inte är obegränsat, men att det i alla fall då skall finnas ett helt annat utrymme än nu för reella inkomstförbättringar. Jag tror, att om man på detta sätt liksom ställer i utsikt, att om vi äro återhållsamma nu — en återhållsamhet som väl under detta år liksom under föregående period kan betyda en viss löneglidning av icke så små dimensioner — så skola utsikterna näslo år vara så mycket bättre, då är detta ett ganska oförsiktigt tal. Skillnaden mellan stats-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

rådet Sköld och sir Stafford Cripps i det fallet är inte att herr Sköld är mera timid än Cripps. Skillnaden är att herr Sköld är mycket oförsiktigare än Cripps någonsin skulle vara. Cripps skulle säkert inte ställa något sådant i utsikt.

Det är en klen tröst vad statsministern i det sammanhanget sade, nämligen att Storbritannien befinner sig i ett än värre läge och att vi i år göra vad Storbritannien ville göra i fjol. Jag vill tillägga, att om regeringen hade följt våra råd — inte bara i år utan långt tidigare — så hade vi varit komna ett bra stycke längre än vi nu äro.

Jag skulle vilja ställa några frågor till finansministern. De beröra samma sak, och mina reflexioner i övrigt äro kanske icke av den art, att de tarva svar. Frågorna lyda: Varpå stöder finansministern sina förväntningar att det nästa år skall finnas ett helt annat utrymme för lönestegringar, reella inkomstförbättringar, än i år? Varpå stöder han dessa förväntningar, som äro så fasta, att han vågar ge uttryck för dem, trots de uppenbara riskerna med ett dylikt uttalande? Väntar han en bättre skörd?

Frågorna äro, som alla förstå, retoriska.

Räknar finansministern med en stark ökning av industriproduktionen? Varpå stöder han sig där i så fall? Väntas det en sparandeökning, som andra på något sätt skola få vara med om att konsumera? Knappast tänkbart!

Är det devalveringen, som väntas så snabbt medföra så utomordentligt gynnsamma verkningar, att man redan om ett år kan räkna med gynnsammare inkomstförhållanden? Jag måste för min del säga, att visst kan det ske gynnsamma ting, som överstiga våra förväntningar, men jag tror att finansministerns uttalanden på denna punkt voro ganska olyckliga, särskilt som de icke förbundos med någon sådan statistik över nationalinkomst och ramar

för inkomsthöjningar, som jag flera gånger har rekommenderat.

Däremot var det med stor tillfredsställelse vi hörde finansministern förklara, att regeringen nästa år är beredd att låta arbetsmarknadens parter handla fritt, men ändå ge dem vissa anvisningar om det allmänekonomiska läget.

Herr Svensson i Ljungskile har redan påpekat, att detta innebär en ny ståndpunkt från regeringens sida. Jag tror, att regeringen inte kan komma undan en sådan vägledning. Den är också väl förenlig med friheten för parterna på arbetsmarknaden. Däremot får nog statsrådet Strängs uttalande tidigare, att arbetsmarknadens parter äro lika fria i dag som någonsin, betecknas som en begreppsförvirring — inte hos dem, som han vände sig emot, utan hos honom själv.

Jag vill därför sluta med att säga till regeringen, att så, som det svenska samhället i dag ser ut, beror det på insikten hos folket om det faktiska läget — detta framhöll också statsministern — om vi skola ha möjligheter att bevara penningvärdet och föra en ekonomisk politik, som för oss bort från regleringarna och leder till större produktivitet och bättre förhållanden. Därför vill jag vädja till regeringen, att i långt större utsträckning än man hittills gjort och i tid klargöra de ekonomiska förutsättningarna. Jag vill betona att detta är en viktig sida av förberedelserna för att uppnå en stabilitet under frihet. Det går inte genom att skjuta undan svårigheternas rätta behandling genom nödfallslösningar. Det går inte heller genom att i tid och otid tala om standardsänkningar, vilka skulle vara nödvändiga; så verklighetsfrämmande antaganden skall man inte försöka bygga en politik på. Målet uppnår man endast genom att upplysa folket om att läget är sådant, att alla grupper måste iakttaga den största återhållsamhet när det gäller kraven på

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

reella inkomstförbättringar och att detta måste gälla inte bara nästa år utan även för framtiden. Man måste verkligen sätta som en huvudpunkt i vår ekonomiska politik att försöka undvika inte bara depressioner utan också överkonjunkturer samt upplysa vårt folk om *varför* det tyvärr är nödvändigt med de begränsningar i olika avseenden, som detta förutsätter.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Egentligen kände jag bättre igen herr Ohlin i det anförande han höll nyss än i det anförande, som han höll i går, så som det blivit refererat för mig. Här är han återigen tillbaka i sin gamla kritiska inställning till regeringens politik, tillbaka till sitt tal om de försummelse, som regeringen vid olika tillfällen gjort sig skyldig till.

Jag skall inte taga upp anmärkningarna mot vårt ekonomiska handlande till debatt. Herr Ohlin ifrågasatte tämligen insinuant riktigheten av statsrådet Skölds och mina uppgifter om att frågan om devalveringens och deprecieringens verkan på svensk politik varit föremål för diskussioner inom regeringen. Hans formulering var ungefär den: Visa mig de promemorior i vilka dessa utredningar finnas, helst datumtecknade! Det är en ganska märklig ton, och det verkar som om det gällde att komma åt en person, som lämnat felaktiga uppgifter. Jag har av en händelse tre av dessa promemorior med mig. Den första är en PM av riksbankschefen, daterad den 31/12 1948 »Promemoria med några preliminära synpunkter på det aktuella svenska växelkursproblemet». Det är en kort PM, där frågan om olika åtgärder för att få en justering av de svenska växelkurserna tages upp till diskussion. Betydelsefullare är en PM av den 20 januari 1949

av konjunkturinstitutets chef, »Promemoria rörande kronans yttre värde». Slutligen har jag här i min hand en förteckning, gjord av en sekreterare, som fört ett diskussionsprotokoll rörande överläggningar om deprecieringen och om kronans yttre värde. Det finns ytterligare en senare promemoria, men jag föreställer mig att herr Ohlins historiska intresse nu är något så när tillgodosett. Det lär inte gå att komma förbi, att frågan om deprecieringen eller devalveringen och dess inverkan på den svenska prisnivån och på svenskt näringsliv varit föremål för ingående prövningar från regeringens sida.

I förbigående vill jag också säga, att herr Ohlin tycker att vi äro förfärligt snälla mot högern. Herr Ohlin säger ungefär som så, att här är nu högern precis lika oklar som folkpartiet brukar vara, högern kommer utan något som helst alternativ och bara kritiserar. När folkpartiet kommer på det sättet få vi en massa otrevliga frågor; man frågar oss vad vi mena och vilka principer vi vilja följa. Högern befinner sig i en privilegierad ställning och får bara kritisera utan påföljd. Ja, närmast är det väl en artighet mot herr Ohlin att vi äro så intresserade och vilja veta konsekvenserna av herr Ohlins uppträdande. För övrigt är det alldeles riktigt, och det är besynnerligt, att högern har så många kritiska synpunkter på vad som nu sker utan att vilja avslöja på vilka andra vägar man nu skall komma till rätta med svårigheterna. — Näväl, jag lämnar nu dessa spörsmål. Herr Sköld kommer senare att taga upp dem till en mera ingående prövning.

Jag begärde ordet med anledning av herr Ohlins fortsatta debatt om vår ställning till kommunisterna. Jag vill gärna framhålla det, att man i kommunalpolitiken på många håll otvivelaktigt har en mera svävande gränsdragning mellan de olika partierna — även gentemot kommunisterna — än vad som i och för sig kan anses vara lämpligt.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

På den korta stund som förflutit sedan jag fällde mitt yttrande har jag fått åtskilliga lappar av kammarledamöter, där man ber mig fråga herr Ohlin varför folkpartiet och kommunisterna samarbeta i den och den frågan i den och den staden. Jag misstror icke de uppgifter jag fått, men jag vill likväl icke använda dem i debatten, då det kan bli missuppfattningar. Jag har inte kontrollerat dessa uppgifter, men tydligen förekommer det i betydande utsträckning en bristande gränsdragning även mellan folkpartiet och kommunisterna ute i vissa kommuner.

Jag har förklarat, att ingen samverkan såvitt jag vet förekommer i Stockholm mellan socialdemokrater och kommunister. Det må tillåtas mig att redovisa vad jag stödde mig på. Här i min hand har jag en förklaring av finansborgarrådet Z. Höglund. Han skriver följande:

»Sanningen är den, att mellan socialdemokrater och kommunister i Stockholms stadsfullmäktige förekommer intet annat samarbete än att kommunisterna, som ha 17 mandat av 100, få exakt det antal platser i kommunala representationer, som proportionellt tillkommer dem. I nämnder och styrelser med 7 ledamöter, vilket är det normala, ha kommunisterna en. I stadskollegiet, där lagen uttryckligen föreskriver proportionalitet, ha kommunisterna 2 av 12. Inom borgarrådsberedningen, där några bestämmelser om proportionalitet icke finnas, skulle kunna upprättas en 'enpartiregering', men enligt traditionen har man sedan 1920, då denna institution infördes, fördelat uppdragen på de olika partierna. Sedan kommunisterna vid 1946 års val ryckt fram från 9 till 17 tillfrågades både högern och folkpartiet, hur de ställde sig till en kommunist som borgarråd, och bägge partierna förklarade enstämmigt, att från deras utgångspunkt fanns ingen anledning att utesluta kommunisterna från medansvar i beredningen. Av de

8 borgarråden är alltså ett kommunistiskt. Däremot finns det 4 socialdemokrater, vilket alltså gör socialdemokraterna med ordförandens utslagsröst till faktisk majoritet i borgarrådsberedningen med de 3 borgerliga och den ensamme kommunisten. På denna punkt, där alltså de borgerliga hade tillfälle att själva säga sin mening, förklarade de sig icke ha någon erinran mot ett sakligt samarbete med kommunisterna.»

Herr Höglund fortsätter: »Det samarbete, som äger rum i kommunalförvaltningen mellan socialdemokrater och andra riktningar, sker genom överläggningar i nämnder och styrelser, i borgarrådsberedning och kollegium på saklig grund och på samma sätt som i alla liknande parlamentariska institutioner.» Sedan säger herr Höglund någonting om att det förekommit frågor — han nämner t. ex. skattebeslutet i den senaste statbehandlingen — där kommunister, socialdemokrater och folkpartister gått tillsammans, och det samarbetet kan ju inte ha komprometterat folkpartiet.

Näväl, detta var herr Z. Höglunds förklaring, som jag bett om. Det är dock givet att om man, mot denna förklaring, skulle kunna leda i bevis vad herr Ohlin här sagt, att det förekommer någon organiserad samverkan mellan kommunister och socialdemokrater i Stockholms stadshus, då blir saken helt annorlunda. Det lär inte finnas någon tvekan om att en sådan samverkan, där kommunisterna skulle bli behandlade på ett förmånligare sätt än andra partier, som äro motståndare till demokratin, inte kan vara likgiltig för den socialdemokratiska partiledningen. Det är självklart att en sådan samverkan ingalunda kan godkännas ur vår synpunkt. Här står emellertid uppgift mot uppgift. Frågan om presidievalet har jag inte tillmätt någon större betydelse. Detta kanske sammanhänger med min egen kommunala erfarenhet. Jag har i åtskilliga år tillhört en stadsfullmäk-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

tigemajoritet, som år efter år omvalt en högerman till ordförande. Att man av denna anledning skulle ha beskyllt den socialdemokratiska stadsfullmäktige-gruppen i Lund för att ha inlett samverkan med högern betraktar jag som fullkomligt uteslutet. Om man nu av några skäl löst denna enligt min uppfattning tämligen betydelselösa presidiefråga på detta sätt, så betraktar jag det inte som någon samverkan. Det vore allvarligare, herr Ohlin, om presidiet i Stockholm exempelvis fungerade som det gör i rikets andra stad, nämligen som hemvärnsnämnd. Då skulle frågan otvivelaktigt ha haft en annan valör.

Jag fotar följaktligen mitt yttrande på den förklaring, som är given av finansborgarrådet Z. Höglund och som jag här läst upp. Om herr Ohlin däremot har rätt i att det förekommer organiserad samverkan, då blir läget anorlunda, och då är det ingen tvekan om vilken ställning det socialdemokratiska partiet intar.

Innan jag slutar vill jag säga att det är klart, att förhållandet till kommunisterna undergått en förskjutning sedan de efter den tjeckoslovakiska kuppen visat vilken ringa respekt de ha för demokratin. Innan dess fanns det åtskilliga som accepterade den tankegången, att kommunisterna utgjorde ett vanligt demokratiskt parti. Till dem som accepterade detta hörde förutvarande borgarrådet Yngve Larsson, som den 15 oktober 1946 vid diskussion om val av presidium — således just det som tagits till intäkt för samarbetet — yttrade följande: »Vi äro icke rädda för kommunisterna; vi tro, att den svenska demokratin kan smälta och med sig införliva också denna grupp, vars demokratiska samarbetsvilja och arbetsinsatser på senare år jag gärna vill erkänna. Icke heller skrämmer jag av om det ungdomliga samhällsförbättrarnitet tar sig radikala uttryck. Jag är beredd att medverka till att även denna grupp får den ställning i det kommunala ar-

betet som dess styrka berättigar den till.»

Det var många som voro lika litet rädda den 15 oktober 1946 och som tyckte, att den nyvalde socialdemokratiska partiordföranden den 28 oktober 1946 tog i litet för hårt, när han förklarade, att hans avsikt var att förvandla det kommunistiska partiet till en betydelselös sekt av kverulanter. Detta mitt uttalande gjordes ungefär samtidigt som herr Yngve Larsson var så smeksam. Jag föreställer mig emellertid, att herr Yngve Larsson nu övergått till den socialdemokratiska partiordförandens uppfattning.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill endast säga till statsministern, att orsaken till att jag önskade få se dessa utredningar var den, att finansministern i går — liksom statsministern tidigare i dag — uttalade sig i sådana allmänna ordalag om utredningar rörande devalveringens verkningar på näringslivet, att det inte klart framgick om det gällde verkningarna på prisnivån. Jag beklagar om mitt uttryckssätt var sådant, att det verkade som ett misstroende mot regeringsmedlemmarnas sanningsenlighet. En sådan misstro var mig fullständigt fjärran. Däremot föreföll det allmänna talesättet om vad utredningarna gingo ut på måhända vara liten kringgående operation. Jag ville i det längsta inte tro, att det fanns en verkligt klagörande utredning om verkningarna på just prISRÖRELSEN, eftersom statsministern kunde göra ett sådant uttalande som han gjorde efter devalveringen. Om det nu funnits en sådan ingående utredning, kan kritiken inte riktas mot dem som stått för densamma utan desto mer mot den som läst utredningen så illa.

Beträffande talet om relationerna till högern har statsministern uppenbarligen helt missförstått mig. Jag sade inga-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

lunda att högern var lika oklar som vi brukade vara, utan — statsministern får ursäktat att jag utprepar det — jag syftade på vårt gamla trätoämne, att vi i folkpartiet bruka angiva *huvudriktlinjerna* för en alternativ politik, men regeringen brukar inte vara nöjd med det. Nu däremot nöjer man sig med någonting som är långt mindre.

Beträffande de kommunala relationerna till kommunisterna vill jag bara säga det, att statsministern verkligen är mycket lätt att tillfredsställa, när en sådan förklaring som herr Z. Höglunds kan anses uttömma ämnet. Herr Höglund förklarade 1946 — jag skall också be att få läsa upp — att valutslaget inte förändrat förhållandet mellan å ena sidan arbetarpartierna, om man räknar dem som en helhet, och å andra sidan de borgerliga partierna. »Socialdemokraterna och kommunisterna ha under valrörelsen och senare funnit att deras kommunala program på många avgörande punkter äro så samstämmade, att detta kan möjliggöra ett praktiskt kommunalpolitiskt arbetsprogram i stadsfullmäktige.» Arbetarpartierna, som hade majoritet, skulle ha rätt till två platser i presidiet, medan de borgerliga skulle få nöja sig med en etc. — Han har flera uttalanden som visa, att han fått sitt kommunalpolitiska program godkänt av kommunisterna i förväg.

När, herr statsminister, har herr Höglund i sin kommunalpolitik visat, att han brutit med denna linje och slagit in på en ny? Jag tror inte att statsministern skall kunna dokumentera detta. Om statsministern för att rädda sig svarar med att lägga in orden »organiserad samverkan», så tror jag envar förstår, att den samverkan, som är välkänd och som jag hoppas senare i debatten kommer att dokumenteras, kan vara mycket reell även om man inte organiserat den så, att det skiner igenom utåt. Den är, herr statsminister, lika reell i alla fall.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND: Herr talman! Då jag tror det vore önskvärdt att få sluta debatten före klockan fyra, skall jag för min del bara yttra mig helt kort om ett par punkter.

Jag hade inte någon möjlighet att komma till den debatt, som för en stund sedan ägde rum mellan statsministern och herr Ohlin om en fråga, som närmast berörde utrikespolitiken. Jag ber nu att få säga herr statsministern, att jag helt delar hans uppfattning om värdet av att vi äro överens om de stora linjerna i svensk utrikespolitik. Vid uppgörelsen mellan statsministern och herr Ohlin föreföll det mig emellertid, som om statsministern drev sitt krav på lojalitet så långt, att han önskade att de, som biträdde dessa huvudlinjer helt och fullt, skulle ålägga sig att godtaga de uttalanden, som gjordes av utrikesministern Undén. Jag vill anmäla att jag för min del inte kan utlova en sådan följsamhet. I det fallet måste jag förbehålla mig rätten att ha en annan uppfattning när jag finner skäl därtill samt också få tillfälle att säga det. Statsministern vet att det finns ett par fora, där man kan överlägga om utrikespolitiska frågor. Det är här i riksdagen samt i utrikesnämnden. Statsministern erinrar sig nog, att det där förekommit överläggningar och diskussioner om, jag skulle kunna kalla det praktiska åtgärder, där delade uppfattningar gjort sig gällande.

Jag har inte någon anledning att frånga den uppfattning jag i går gav uttryck åt när jag sade, att jag inte gillade det uttalande försvarsministern lämnade till världspresen — märk väl inte till någon journalist vilken som helst. Jag ansåg att detta uttalande gjordes på ett sådant sätt, att det ställde oss här i Sverige i en något underlig dager, och jag har ännu inte haft någon anledning att ändra den uppfattningen. Jag erkänner gärna herr Vougtts många förtjänster, men jag har ibland

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

tillåt mig göra anmärkningar mot hans sätt som försvarsminister, och jag vill inte gärna heller att han i detta fall skall företräda Sverige som utrikesminister. Jag kan alltså inte ändra min uppfattning på den punkten.

Sedan var det frågan om den ekonomiska politiken. Först och främst har jag ansett att subventionsvägen är en linje, som kan inge stora betänkligheter. Jag beklagade att regeringen, när devalveringen ägde rum, så omedelbart läste sig fast vid subventionslinjen, och jag anser att det varit önskvärt att regeringen tagit upp förnyade resonemang med de stora organisationerna.

Jag betraktar devalveringen som en så utomordentlig händelse att det varit allt skäl i att med den som utgångspunkt göra en omprövning. Vi tvingas genom devalveringen att betala vår import med en större export, och då är ju frågan, hur den saken skall klaras upp. Det beror kanske i första rummet på om vi kunna få en tillräckligt stor export. Jag beklagar att under dessa dagar just frågan om på vad sätt regeringen ämnar lägga upp sin ekonomiska politik i övrigt har kommit för mycket i bakgrunden. Statsministern har här talat om att han vill främja den svenska företagsamheten, det svenska näringslivet, men det har sagts ganska litet om på vad sätt den svenska exporten skall befordras, och det är ju det som är förutsättningen för att vi skola undgå en försämrad livsföring.

I riksbankschefens radioutsändning förekom en passus som jag skulle vilja erinra om. Jag fattade den så, att den gällde dels investeringsprogrammet, dels en fortsatt kreditpolitik och dels frågan om i vilken utsträckning vi måste hålla tillbaka statens utgifter. Dessa saker äro, tror jag, så pass väsentliga, att jag alldeles särskilt vill att regeringen skall ägna dem en mycket stor uppmärksamhet, och jag skulle helst önska en redovisning här i kam-maren för den saken.

Så var det herr Ohlin. Som en parentes får jag säga, att det har varit en liten knivkastning här emellan herr Ohlin och herr Hedlund om vem som varit först att främja jordbruket i början av 1930-talet. Varför får inte även högern anmäla sig härvidlag? Det var ju en högerregering som på 30-talet lade fram det första stora programmet om ett stöd åt jordbruket. Vid detta tillfälle ville folkpartiets dåvarande ledare icke vara med, utan han föredrog att vänta till året därpå. Han ogillade ett ord som heter tull. Men när han blev statsminister, fann han på ett annat ord för åtgärden att hejda importen, han kallade det gottgörelse. Det är ungefär detsamma som när en organiserad nykterist i något svagt ögonblick har svårt att säga ordet skål utan ropar hej.

Herr Ohlin frågade efter högerns alternativ, och han vill tydligen att herr statsministern skulle hålla något förhör med mig. Jag har för all del ingenting emot den saken, men jag är icke alldeles på det klara med vad herr Ohlin själv vill. Det var något som skymtade ett tag i går morse och sedan försvann. Såvitt jag förstår gick herr Ohlin där-efter obetingat över på statsministerns linje. Inte har väl inlemmandet i regeringspartiet gått så pass långt att herr Ohlin redan betraktar sig som någon slags assistent åt statsministern?

Jag skall icke längre uppehålla debatten. Jag vidhåller emellertid att vad som här skisserats upp av regeringen har faktiskt försatt riksdagen i ett tvångsläge genom att regeringen ensam har förhandlingsmöjlighet med de stora organisationerna om lönestoppet, vilket gör det trångt för ett politiskt parti att här komma emellan. Det kan emellertid inte hindra att vi från högerns sida säga ut vad vi tro om det hela och vilka betänkligheter som förefinnas.

Vi få under utskottsarbetet pröva vad vi kunna vara med om.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag vill börja med att säga några ord om den kritik som riktats mot det yttrande som jag i går hade om oppositionens betydelse. Jag föranledes att säga detta av vad herr Skoglund yttrade i går. Jag förstod då, att när han kunde komma till en sådan tillspetsad uppfattning om vad jag hade yttrat, måste det ha blivit något missförstånd. Jag vill kort och gott deklarerar, att jag anser opposition vara en ofrånkomlig förutsättning för ett parlamentariskt styrelsesätt. Jag understryker, att den misstro jag fått till en samlingsregering bottnar inte minst i att jag under kriget lärde att i en parlamentarism måste det alltid finnas ett demokratiskt alternativ till regeringen. Jag tror visst att oppositionen spelar en betydande roll.

Vad jag yttrade mig om var en sak för sig. Det var nämligen så, att herr Ohlin hade nu liksom många gånger förut på valmöten, i föredrag och här i riksdagen kommit med den gamla läxan att här hade änligen oppositionen genom att nöta på regeringen med sin kritik fått regeringen att slopa den ena regleringen efter den andra. Läget är ju det, att det från regeringens och dess partis sida klart har deklarerats en vilja att, så snart förutsättningarna föreligga, taga bort regleringarna, den ena efter den andra, och det har också skett. Då är det väl icke riktigt fair play att sedan vilja vidmakthålla och försöka upprätthålla den åskådningen, att det är oppositionen som åstadkommit detta resultat. Om det hade varit så, att vi från vår sida i ord eller handling visat en annan inställning till frågan och sedan hade ändrat mening, då kunde herr Ohlin med rätta ha sagt, att oppositionen har åstadkommit detta. Jag använde om detta förfaringssätt ett mycket vackert uttryck, när jag förklarade att oppositionen kanske behövde denna illusion. Det kan också tolkas på ett annat sätt, men jag skall icke göra

det här. Jag vill alltså, att vad jag här yttrade icke skall hänföras till annat än vad jag då talade om och icke till min allmänna inställning till oppositionen och dess uppgift.

Jag skulle också vilja säga till herr Ohlin, när han förundrade sig över att vi från regeringens sida icke efterfrågat högerns alternativ, att det ju är ett faktum att vi inte heller ha efterfrågat herr Ohlins alternativ. Men varför jag icke funnit anledning att efterfråga högerns alternativ, det skall jag här kort och gott redogöra för. Jag hade visserligen icke tillfälle att höra herr Skoglunds anförande i går, men jag hörde herr Domös i första kammaren. Han slutade med att säga, att högern tar i dag ingen ställning till regeringspropositionerna utan förbehåller sig friheten att pröva dem, men man kunde läsa ut att till slut kommer väl ändå också högern att hamna på samma principiella linje. Då var det ingenting att säga därom. Högern såsom opposition brukar ju försöka att utmåla det alternativ, vilket det till slut ändå kommer att ansluta sig till, som det mest oantagbara. Det är man så van vid, att det kan man inte fortsätta att tjata om i all oändlighet.

Däremot vill jag fästa uppmärksamheten vid att högern hade också ett annat alternativ som kanske var litet långsiktigt och som herr Domö läste upp: återhållsamhet med statsutgifterna, rationalisering av socialpolitiken, aktiv penningpolitik, minskning av de direkta statsskatterna, översyn av de indirekta skatterna, bort med de speciella kontrollerna och en friare utrikeshandel. Det var en blandning, om vilken man kan säga att den innehåller en hel del punkter som man gärna vill vara med om och andra punkter som säkerligen bakom sin knapphändiga formulering ha ett sådant innehåll, att högern blir tämligen ensam om dem. Jag fann icke heller någon anledning att gå in på en diskussion om detta mera

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

långsiktiga program, liksom jag nu inte heller här har brytt mig om — och inte heller nu gör det — att efterlysa vad som ligger bakom herr Ohlins mera allmänna deklARATIONER om hans alternativa politik för i morgon. Jag gör det inte. Det är ganska ofruktbart att syssla därmed. Ty jag tror inte att man på någotdera hållet vill konkretisera de allmänna synpunkter som man i detta avseende framlägger. Jag förstår att det är bäst så, och jag har icke någon anledning att fråga om det heller.

I detta sammanhang skulle jag vilja passa på att ge en liten replik till herr Skoglund. Han sade att han tyckte, att när devalveringen hade inträffat, borde regeringen ha tagit upp resonemang med de stora organisationerna, eftersom det hela kommit i ett nytt läge. Ja, herr Skoglund, det hade icke gått många timmar, förrän jordbruksministern hade en överläggning med representanter för Lantbruksförbundet och RLF i denna fråga. Det dröjde heller inte många dagar förrän jag hade äran att inför TCO:s styrelse redogöra för mina synpunkter på den situation som inträtt, och vi veta att det var icke mer än tre eller fyra dagar efter devalveringen som LO:s representantskap hade sammanträde under två dagar, där både statsministern och jag voro närvarande och deltog i diskussionen under båda dagarna. Jag vill alltså säga att vad herr Skoglund menade att vi bort göra, det ha vi gjort.

Jag skall därefter komma över till några av de invändningar som herr Ohlin gjorde mot mitt anförande i går. Jag vill börja med att säga, att det är helt naturligt ytterst vanskligt för mig — det förstår jag mycket väl — att ge mig in på resonemang av en mera teoretisk natur om de ekonomiska konsekvenserna av den ena eller andra handlingen. Jag förstår så väl, även om jag icke är nationalekonom, att det finns så många omständigheter som man vid varje tillfälle måste taga i betraktande

och att man därför aldrig kan renodla en situation så, som jag i enkelhetens intresse gjort, och där jag väl ändå får hoppas att vad jag framlade var i de stora huvuddragen så riktigt som det kan bli i en mera förenklad framställning.

Vad jag riktade mig emot i min replik i går till herr Ohlin var de siffror han anförde om produktionsökningen. Herr Ohlin talade t. ex. om för oss att vi under 1930-talet hade en produktionsökning på i genomsnitt 7 procent per år — jag tar det som ett exempel — och nu har den under de sista åren varit $2\frac{1}{2}$ procent. Då gjorde jag den invändningen, som är berättigad, att den mycket höga ökningen av produktionen under 1930-talet hade sin förklaring i att man gick ifrån en långt gående arbetslöshet till en insats av mer och mer arbetskraft. Det gäller även från 1935, om det skulle vara det som herr Ohlin menade.

Nu talade herr Ohlin i dag om produktivitetensökningen och då anförde han som exempel att från 1935 till 1939 var produktivitetensstegringen $3\frac{1}{2}$ procent. Hur den varit under 1947 och 1948, ja, det vet icke herr Ohlin, men han säger att den kanske varit en procent. Om herr Ohlin hade använt detta åskådningsmaterial i går och då talat om produktivitetensstegringen, då skulle jag ha svarat detsamma som jag svarar här i dag: Jag vet icke och herr Ohlin vet icke hur stor produktionsstegringen är för närvarande. Vad angår de siffror som herr Ohlin bygger på, så ser jag varifrån de komma. Dessa siffror ha hittills alltid visat sig vara för lågt beräknade. Men jag vill därför inte säga, att inte herr Ohlin kan ha rätt i att produktivitetensstegringen är något lägre nu än i slutet av 1930-talet och att det skulle kunna vara överkonjunkturen som där spelar en roll. Men jag vill bara säga, att det här meningsutbytet behövde vi inte haft, om inte herr Ohlin i går hade kommit att tala om produk-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

tionsökning och där åberopade sig på procenttal som voro andra, eftersom det gällde andra ting. I denna fråga har jag ingen lust att tvista med herr Ohlin, ty jag vet inte hur det kommer att gå, och det vet inte herr Ohlin heller. Det kan hända att herr Ohlin har rätt bitvis. Mer tror jag inte att jag kan säga om denna sak.

Vad sedan gäller frågan om subventionernas inverkan på köpkraften, så inser jag väl att det är mycket, mycket svårt att klarlägga den. Men om man ser saken något förenklat — jag medger att det är förenklat — kan det uttryckas så här. Dagen före devalveringen hade vi ett visst bestämt förhållande mellan tillgång och efterfrågan inom landet. Så kom devalveringen och höjde priserna. Då tar man en del av vårt budgetöverskott och använder för att hejda denna prisstegring, och sedan detta har skett, så har ju — jag medger att det är förenklat — icke inträffat någon ändring i förhållandet mellan tillgång och efterfrågan. Men naturligtvis måste detta kompletteras med att jag då säger, att samtidigt har det skett en ökning av exportpriserna i svenska kronor, som kan ha höjt köpkraften på den andra sidan, om icke de medel som inflyta komma att sparas. Om jag däremot har ett bestämt relativt läge mellan tillgång och efterfrågan och sedan sänker skatterna, så åstadkommer jag omedelbart en köpkraftökning, såvida icke skattesänkningen till hela beloppet sparas. Jag föreställer mig att det väl ändå finns någon skillnad. Men om man säger att om inte subventionerna gå ut, så skulle priserna bli höjda och det bli ett annat förhållande, så är det riktigt, det har jag aldrig förnekat. Detta resonemang har i detta sammanhang ingen betydelse, eftersom herr Ohlin och jag båda söka efter möjligheter att på ett eller annat sätt förhindra att läget på löne marknaden påverkas.

Jag skulle också vilja säga några ord

om mitt resonemang rörande den av herr Ohlin lanserade frågan om ramavtalets inverkan på kostnaderna. Jag har ingalunda föreställt mig att det 1951 skulle komma att bli samma löneläge som det vi ha nu eller som vi kunna räkna med att få 1950, utan jag tror som herr Ohlin, att då kommer löneläget att vara något högre. Det är väl emellertid uppenbart att om jag låter löneläget stiga lika mycket som motsvarar ett ohämmat genomslag av den prisstegring som förorsakas av devalveringen och därpå lägger ytterligare lönehöjningar som komma 1951, då blir ju resultatet detsamma. Utgångsläget är ju detsamma, och det finns ju ingen anledning att antaga att lönehöjningarna bli av annan storleksordning. Herr Ohlin skakar på huvudet. Det kan ju herr Ohlin roa sig med. Det måste ju vara på det sättet, att om jag har fått ett höjt kostnadsläge och jag sedan låter detta kostnadsläge utjämnas genom en höjd inkomststegring, så har jag åstadkommit en samhällsekonomisk balans, som är av precis samma innebörd som den vilken vi hade innan devalveringen och denna manipulation skedde. Det har alltså inte behövt tagas i anspråk något överskott i den samhällsekonomiska balansen för att ge dessa lönetillskott. De möjligheter till löneförhöjningar som kunna komma att föreligga bli lika stora, om jag går den väg som regeringen föreslår och genom subventioner tar bort prisstegringen eller jag tar bort prisstegringen genom att höja lönerna. Följaktligen får man räkna med att det tillskott till lönerna, som ramavtalet ger, kommer att bli ett plus, och det blir också ett plus till våra kostnader. Jag tror inte att herr Ohlin med sin lärdom kan bortförklara detta faktum, ty det säger ju det sunda förnuftet.

Herr Ohlin säger vidare, att regeringen inte har lagt ned tillräcklig kraft på att förklara statstjänstemännens ställning för de andra grupperna. Vilka

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

grupper avser då herr Ohlin? Gäller det t. ex. Landsorganisationen, som inom sig har det största antalet stats-tjänstemän? Jag tror inte att det finns någon anledning för regeringen att anordna upplysningskurser för de stora ekonomiska organisationerna om det relativa löneläget här i landet — det känna de lika bra som vi, herr Ohlin.

Herr Ohlin anser att vi borde göra en utredning om hur utvecklingen ställer sig beträffande olika löner och inkomster och att vi måste mera hålla på rättvisesynpunkten. Vad är rättvisa? — det är väl en fråga som man då får ställa. Är löneläget vid en viss tidpunkt i det förflutna det rättvisa löneläget, efter vilket man sedan skall utgå som ett rättesnöre? Jag tror inte att det finns någon möjlighet att få några grupper av inkomsttagare i detta land att godtaga en sådan princip. Jag tror över huvud taget att vad människor här anse vara rättvisa är någonting ganska subjektivt som inte låter sig påverkas av sådana utredningar som herr Ohlin tänker sig.

Jag förstår att kammaren tycker, att jag hållit på litet för länge med herr Ohlin, men jag vill ändå beröra ytterligare ett par saker, som han här uppehållit sig vid.

När jag har sagt, att det nästa höst kommer att finnas ett ökat utrymme för lönehöjningar i förhållande till vad som nu är fallet — »ett helt annat utrymme», sade jag kanske, men man kanske inte hör tillspetsa saken på det sättet — så har jag givetvis satt detta ökade utrymme i förbindelse med det utrymme som finns i år, och det var alltså endast en relativ förändring som jag har avsett. Vad jag har menat med detta uttryck är, att det nästa höst finns möjlighet till en friare lönerörelse, medan däremot den möjligheten inte finns i år. Jag har inte försökt framställa saken så, som om det nästa höst skulle finnas obegränsade möjligheter till inkomsthöjningar, och jag tror

inte heller att någon av vad jag här sagt har fått det intrycket.

Herr Ohlin frågar nu, varpå jag stöder mig, när jag gör detta uttalande. Ja, jag stöder mig på den bedömning, som jag gör och som icke bygger på något annat än att jag förmodar att den utveckling, som vi nu ha och som innebär att produktionen ökas, skall kunna upprätthållas.

Det är den ena faktorn härvidlag. Det kan visserligen sägas, att denna utveckling kan i viss mån motverkas av under tiden skeende inkomststegringar, men jag tror dock att löneglidningarna nu ha sjunkit ned till en mycket liten sak. Vidare är det min uppfattning, att om vi verkligen göra klart för det svenska folket, att regeringen på allt sätt gör motstånd mot prishöjningar, så kommer den positiva utvecklingen på sparfronten — som herr Ohlin gärna för mig kan anse vara alltför litet styrkt — att fortsätta. Dessa båda faktorer tillsammans komma enligt mitt sätt att se att göra läget nästa höst så mycket bättre, att den friare lönerörelse, som vi icke kunna taga i år, kunna vi utan lika stora risker taga nästa höst.

Herr Ohlin var inte nöjd med mitt svar på hans fråga om hur regeringen ser på utvecklingen och hur vi tänka oss den ekonomiska politiken. Han har någon underlig föreställning om att man kan med en tumstock avgöra, huruvida det föreligger full sysselsättning eller överfull sysselsättning och att man kan avpassa konjunkturen så, att man har full sysselsättning, samtidigt som allting skall vara fritt. Jag tror inte att det är möjligt, och herr Ohlin gör det inte heller — därför blir hela denna diskussion till ingen nytta.

Huvudsaken är ju att man, samtidigt som man eftersträvar att upprätthålla full sysselsättning, också eftersträvar att skapa ett stabilt penningvärde och att avskaffa krisregleringarna. Hur man skall göra med regleringarna i övrigt

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

vill jag inte svara för. Herr Ohlin har ju själv här i denna kammare sagt, att i den fulla sysselsättningens samhälle måste nog investeringarna befinna sig under en viss påverkan från det allmännas sida. Där ha vi alltså en reglering, som herr Ohlin icke vill ta bort, och jag anser för min del att om vi vilja vara praktiska människor, skola vi inte på förhand låsa oss fast vid allmänna talesätt, som till ingenting förplikta och som inte kunna förhindra, att vi för att hålla huvudlinjen bli tvingade att vidtaga de åtgärder, som i varje särskilt läge behövas. Om herr Ohlin bara fasthåller vid att det skall vara full sysselsättning, så tror jag inte att det skall bli svårt för oss att komma överens med honom om de statsåtgärder, som i varje sådan situation kunna bli erforderliga. Det kan ju hända att herr Ohlin inte blir enig med oss därom, men då beror det nog på att han inte vill ta ansvar för vad som sker, utan tycker att det kan vara lika bra att vi andra ha ansvaret; huvudsaken är att allt går i den rätta riktningen.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag skall bespara kammaren att behöva lyssna till ett helt anförande av mig och skall nu bara begagna möjligheten att i en kort replik beröra ett par saker. Tyvärr — vill jag säga — finnas ju åtskilliga av de problem, som finansministern här tog upp, kvar för diskussion.

När finansministern här som svar på mitt efterlysande av mera intresse från regeringens sida rörande inkomstutvecklingen för olika grupper säger, att man kan fråga sig vad som verkligen är rättvisa, så vill jag frambålla att min ståndpunkt givetvis icke innebär, att det relativa inkomstläge, som fanns vid en viss tidpunkt, t. ex. år 1947, för alla tider skall bli bestående. Men nog vet väl ändå finansministern, att under den övergångsperiod eller lät mig säga sta-

biliseringsperiod, som vi nu haft, ha de olika grupperna av inkomsttagare accepterat den principen, att man skall avstå från att ställa till trassel genom att under denna period kräva väsentliga förändringar av inkomstrelationen. Det är mot bakgrunden av denna överenskommelse — som även de svenska jordbrukarna i samförståndets intresse ha accepterat, trots att jordbrukarna enligt min mening hade åtskilliga skäl att hålla på en annan princip — som jag efterlyst en bättre översikt över hurudan den relativa inkomstutvecklingen varit och framhållit att man bör beakta vad jag kallat rättvisesynpunkter. Jag tror nog att det bör vara alldeles klart vad jag härvidlag åsyftat.

Finansministern gör här gällande, att om man redan nu får prishöjningar på två å tre procent och låter lönerna anpassa sig därefter, så blir lönestegringen nästa år likväl lika stor som den kan väntas bli, om man då befinner sig i det läget, att man avskaffar subventionerna och därigenom erhåller en säker extra prisstegring. Nej, herr finansminister, nog fästa alla löntagargrupper så stor vikt vid levnadskostnadernas utveckling — det har sannerligen de sista årens utveckling visat — att man kan räkna med att det blir andra lönekrav, om man har en sådan kostnadsstegring i utsikt än om man har den bakom sig.

Till sist vill jag beträffande föreställningen här om full sysselsättning och dylikt säga, att jag tror inte det tjänar mycket till att man försöker vara överens om målsättningen — och kalla den gärna full sysselsättning — om man inte utöver vad vi kunnat göra i dag försöker precisera vad detta ord betyder. Jag tror att det finns en mycket allmänt spridd villfarelse rörande vilken sysselsättningsgrad begreppet full sysselsättning i praktiken innebär. Det skulle vara mycket välkommet, om experter finge göra en utredning om den saken. Då skulle vi kunna komma ytter-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

ligare ett steg framåt, när det gäller att uppnå enighet. Jag anser nämligen — det vill jag gärna betyga — att finansministerns uttalande och debatten här visat, att det finns förutsättningar att komma till enighet på åtskilliga punkter, även om inte på alla.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag skulle först vilja säga några ord med anledning av finansministerns justering av sitt uttalande i går angående oppositionen. Denna justering innebär ju att det är knappast någonting kvar av uttalandets egentliga innehåll. Enligt finansministerns tolkning i dag av gårdagens uttalande skulle detta inte ha gällt oppositionen i allmänhet, utan endast en mycket speciell fråga, nämligen den nuvarande oppositionens inverkan på regeringens handlingsätt vid regleringarnas avskaffande. I går, när finansministern fällde yttrandet, så tillade han emellertid litet nonchalant och med alldeles allmän syftning: »Ja, jag har ju varit i opposition jag också.» Vilken var parallellen mellan finansministerns egen opposition och den opposition, som han åsyftade i sitt uttalande, ifall det i senare fallet gällde en så speciell sak som finansministern nu gör gällande? Jag tycker inte att det hela går riktigt ihop.

Jag vill emellertid något dröja just vid frågan om oppositionens inverkan vid regleringarnas avskaffande. Jag vet ju att socialdemokraterna huvudsakligen läsa liberala tidningar, men jag förmodar att de någon gång också läsa socialdemokratiska tidningar, och jag måste säga att den som läst socialdemokratiska tidningar och även socialdemokratiska statsråds uttalanden under första kvartalet och ett litet stycke till av detta år om köttregleringen, kunde icke få någon annan uppfattning än att regeringens bedömning av frågan gick ut på att köttregleringen icke kunde avskaffas på ett bra tag. Den avskaffades

som vi veta vid midsommartiden, men om det var regeringens planläggning på litet längre sikt att så skulle ske, varför voterade man då i maj till sista man för slaktgodemännens bibehållande även efter den 1 juli?

Det är klart att man kan säga precis vad man vill om andra människors inverkan på det egna handlandet, ty det mänskliga tankelivet är ju inte öppet för insyn, men jag tror dock inte att det med någon större framgång går att förneka det förhållandet, att den allmänna opinionen har haft en ganska starkt pådrivande inverkan på den socialdemokratiska regeringens arbetsätt när det gäller regleringarnas avskaffande.

Jag skall emellertid inte trötta mera med denna i och för sig ganska betydelselösa detalj. Jag begärde ordet egentligen för att taga upp ett resonemang, som jag inte kunde fullfölja under den korta replik, som jag hade i går efter jordbruksministerns anförande. Det var i första hand ett uttalande av jordbruksministern som föranledde mig att göra detta, men jag skulle samtidigt vilja säga några ord till bondeförbundet, delvis beroende på herr Hedlunds yttrande i går, som ju var en direkt beställning av en replik.

Jag framhöll i går att prisrelationen mellan oljväxter och mjölk inte är sådan, att majoriteten av Sveriges jordbrukare kan vara nöjd därmed. Jag underströk också, att i och med att förhandlingarna kommit i det läget att jordbruket måste röra sig inom en snävare ram än man tidigare hade hoppats och krävt, så fanns det enligt min mening ännu större skäl än förut att ge akt på den inre fördelningen av den inkomstsomma som jordbruket kunde få. Jag vill erinra om med vilken passlighet man tidigare i olika sammanhang har pekat på att äggproduktionen, som är en typisk småbrukarproduktion, lagt beslag på alltför stor andel av jordbrukets inkomster. Nu har

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

däremot oljevästodlingen svällt ut rent explosionsartat och lagt beslag på en mycket betydande andel av denna inkomstsomma, och det borde därför finnas anledning att ta fördelningsproblemet under omprövning.

I en replik i går sade emellertid statsrådet Sträng, att när jordbrukarorganisationerna ville ha det på detta sätt, så hade inte regeringen någon anledning att bråka om saken, utan jordbrukarna finge själva ta ansvaret för den fördelning som skett. Statsrådet Sträng ville alltså helt enkelt flytta över avgörandet i denna fråga till jordbrukets förhandlingsdelegerade och menade, att det var en sak som dessa hade skött. Jag har ju inte någon insyn i de förhandlingar, som äga rum med jordbrukets förhandlingsdelegerade, men det finns å andra sidan inte någon anledning att tvivla på statsrådets förklaring. Visserligen kan man, om man så vill, beklaga att regeringen inte ådagalägger ett mera aktivt intresse även på denna punkt, men det lämnar jag därhän i detta sammanhang.

Jag vill erinra om att just denna fråga om vem som hade bestämt fördelningen diskuterades här i kammaren på våren 1946 i samband med frågan om fördelningen av en mindre inkomsthöjning för jordbruket, varvid vi från folkpartiets sida hade påyrkat att 20 miljoner kronor skulle användas för att höja mjölkproducentbidraget. I slutet på denna debatt, då alla voro trötta, yttrade statsrådet Sköld bl. a. följande om förhandlingarnas gång — jag skall be att få återuppliva minnet därav genom att citera uttalandet: »Från jordbrukarnas sida ställdes kravet om 3 öres förhöjning per liter mjölk. Vi förklarade från regeringens sida, att vi icke kunde acceptera detta utan måste ha frihet att lägga kompensationen där den med hänsyn till folkförsörjningen var nödvändigast och att vi därför förbehöll åt regeringen och livsmedelskommissionen fria händer. När jord-

brukarnas förhandlare kommo underfund med att på den punkten var regeringen alldeles bestämd, ställde, såsom också herr Liedberg antydde i sitt anförande, jordbrukarnas delegationer kravet på att om de nu släppte tanken på att kompensationen enbart skulle gälla mjölken, så ville de dock ha fastslaget, att kompensationen skulle utgå genom prisstegringar eller prissänkningar, som kommo så många jordbrukare som möjligt till godo och som skulle vara av allmän natur.»

Jag avbryter här citatet för att erinra om att detta uttalande står i rak strid mot ett några månader tidigare antaget enhälligt uttalande av den svenska riksdagen om att man vid dylika tillfällen borde speciellt beakta småbrukarnas intressen. Jordbrukets förhandlingsdelegerade slogo med andra ord i denna situation helt enkelt ihjäl ett enhälligt riksdagsuttalande.

Vidare fortsätter statsrådet Sköld: »Det kan inte ha undfallit herr Liedberg, att från regeringens sida då visades intresse för en diskussion även av andra möjligheter, t. ex. producentbidrag, och jag tror inte att herr Liedberg har glömt, hurusom ordföranden vid förhandlingarna med något förvånade ögon frågade, om detta var jordbruksdelegationens enhälliga mening. Det är alldeles klart, såsom statsrådet Sträng här påpekade, att sedan vi hade fått detta besked från jordbrukarna, att detta var deras enhälliga mening, så intogo vi efter överläggning den ståndpunkten — — —.»

Här har man alltså nu från dessa in-ternerna förhandlingar vid två tämligen analoga tillfällen från regeringens sida vittnat om att även om man ibland haft intresse för att taga mera hänsyn till den inre fördelningen, har man låtit jordbrukets förhandlingsdelegerade bestämma. Det är de som fått vara avgörande i detta fall.

Vilka äro nu dessa förhandlingsdelegerade? Jag skulle inte ha tagit upp

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

den saken, om man inte från bondeförbundets sida gång efter annan visa- det ett sådant oerhört intresse även för hur en enstaka folkpartist ställer sig till jordbruksfrågor, såsom när man t. ex. nu i somras i bondeförbundets press har diskuterat herr Bergvalls ur- aktlåtenhet att rösta i våras, medan över 70 av folkpartiets 75 ledamöter voro överens med bondeförbundet. När man från bondeförbundets sida visar denna stora artighet även mot enstaka folkpartister i fråga om deras inställ- ning i jordbruksfrågan, tycker jag att det för en gångs skull kan vara fullt befogat att besvara artigheten.

Hur är alltså denna förhandlingsde- legation sammansatt? Den består av nio ledamöter. Av dessa äro åtta såvitt jag vet bondeförbundare. Man har nämligen försökt kasta ut alla andra. När man kasserade herr Liedberg som ord- förande i lantbruksförbundet, blev han vice ordförande, och så länge han är det, kan man inte gärna kassera honom i detta sammanhang, men i övrigt är det bara bondeförbundare. Av dessa åtta bondeförbundare äro sex nuvaran- de eller f. d. riksdagsmän, såvitt jag i en hast kan bedöma. Det är alltså den- na förhandlingsdelegation med åtta bondeförbundare av nio medlemmar, med sex nuvarande eller f. d. riksdags- män ur bondeförbundet, som i sak av- gör den inre fördelningen av jordbru- kets inkomstsumma vid dessa förhand- lingar.

Det går bra nu att som herr Hed- lund i Rådombeslut gjorde i sitt första an- förande tala om det sorgliga i att de många småbrukarna och småbönderna ha för litet betalt, men samtidigt har man, tycker jag, i detta sammanhang ganska ordentligt försummat att så långt som nu de begränsade möjlighe- terna medgiva skapa en riktig balanse- ring av det hela.

Jag tycker, att man för en gångs skull gärna till riksdagens protokoll kan anteckna denna sak beträffande

ansvarsfördelningen för vad som un- dan för undan händer på detta område, just därför att bondeförbundet ju inte bara är intresserat av hur folkpartis- terna ställde sig år 1933 utan även av hur enstaka folkpartister ställt sig på ett förberedande stadium år 1949.

Herr HEDLUND i Rådombeslut: Herr tal- man! Herr Svensson i Ljungskile ta- lade i går om oppositionens betydelse, och därvid gjorde han vissa ironiska anspelningar på mitt anförande, som han tydligen inte fann tillräckligt op- positionellt. Jag tycker därför, att det kan vara på sin plats, att även jag deklarerar min mening om oppositi- onens uppgifter.

Oppositionen är nödvändig och nyt- tig, sade herr Svensson. Ja, att den är nödvändig är jag fullt överens med herr Svensson om, och jag är också över- ens med honom om att den ibland är nyttig men inte alltid. Det beror delvis på hur den framföres och vad det är som säges. Är det en vederhäftig, red- bar, ärlig och hederlig opposition, äro vi fullständigt överens, men kan man inte sätta de attributen framför, vill jag anmäla en avvikande mening. Om op- positionen i längden skall få någon uppgift att fylla, är det viktigt att den inte brukar sitt svärd i onödan, ty hugger man i sten gång efter annan, blir svärdet slött till sist, herr Svens- son.

Det är inte bara frågan om att man till varje pris skall prestera en särke- ning, utan man bör ha en särke- ning, som man i det långa loppet kan stå för. Det är klart, att en samlad oppo- sition mellan olika partier många gånger är värdefull, och för min del vill jag öppet deklarerar, att jag vid de tillfällen då vi och — för att nu taga det parti herr Svensson i Ljungskile representerar — folkpartiet företräda samma uppfattningar eller dessa äro så

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

nära varandra, att man kan brygga över de motsättningar som föreligga, anser det vara ett intresse att vi samverka i stället för att splittra oss. Skall oppositionen få någon kraft, bör den naturligtvis vara någorlunda enig.

Men när det gäller detta förslag var läget inte sådant, att det enligt vår uppfattning var befogat att gå in på någon opposition mot den principiella uppläggnings, utan vi nöjde oss med att på enstaka punkter anföra betänkligheter. Vi äro alltså införstådda med regeringens tankegång om nyttan av ett rådrum, tills man får se varthän verkningarna av devalveringen leda.

När herr Svensson i Ljungskile senare gjorde gällande, att man här bör resonera om nuet och undvika 1930-talet, äro vi även därom fullt överens. Jag är bara förvånad över att inte herr Svensson också vill utesluta debatten om 1920-talet och därmed ge även sin partiledare en reprimand för att han håller sig för långt tillbaka i tiden. Det var ju så, att herr Ohlin talade om 1920-talet och, om jag inte missminner mig, om de två första åren av 1930-talet, och det var detta som gav mig anledning att fortsätta med de påföljande åren av detta decennium, vilket jag vid ett par tillfällen har fått ovetta för av herr Svensson.

Det var ytterligare en sak, som jag ville säga till herr Svensson i Ljungskile. Han fann småbrukarbidragets nuvarande utformning olycklig. Det verkar kanske litet entradigt, om jag även här säger, att vi äro överens, men jag tycker det. Herr Svensson sade vidare, att det nuvarande småbrukarstödet är resultatet av en kompromiss mellan socialdemokrater, högermän och bondeförbundare. Ja, det är också riktigt, men jag skulle vilja överlämna till landets småbrukare att avgöra vem som har gagnat dem mest, vi som ha kompromissat fram de bästa möjliga resultaten eller herr Svensson, som då som så ofta eljest har intagit den stånd-

aktige reservantens roll med påföljd, att han inte kunnat göra någon som helst insats för småbrukarna, vars sammanlutnings ordförande jag tror han är.

Herr Johnsson i Kastanjegården har ställt vissa frågor till mig här i dag, och jag skall försöka svara på dem efter bästa förmåga. Nämn, sade herr Johnsson, någon genomförbar förbättring för jordbruket, som bondeförbundet men inte folkpartiet har medverkat till under 1930-talet. Ja, under 1930-talet fanns väl inte folkpartiet, men det kunna vi kanske lämna å sido. Jag vet inte, om herr Johnsson då menade enbart de frisinnade eller både liberalerna och de frisinnade, när han ställde denna fråga. I varje fall var det liberalerna jag talade om i går. Jag trodde inte, att någon jordbrukare här i riksdagen skulle behöva begära att få fram ett sådant exempel.

Det är ju känt av oss alla, att läget under senare delen av 1920-talet var ganska tryckt för det svenska jordbruket, och det var en lång strid om olika förslag till förbättringar. Efter en ganska hård kamp fick man år 1926 fram ett positivt resultat, bestående däri att man anordnade s. k. utförselbevis för spannmål. Liberalerna voro ju emot det som vanligt förstås, men jag skall villigt erkänna, att vissa frisinnade slöto upp omkring den åtgärden, dock inte partiledaren C. G. Ekman. Han vek inte från sin gamla ståndpunkt.

Gå vi ett steg vidare, komma vi fram till år 1930, då man genomförde garantipris på betor. Betodlingen gick dåligt då. Jag förmodar, att herr Johnsson i Kastanjegården, som vistas nere i de trakter, där man odlar betor, är ganska väl underkunnig om att läget på den tiden var bekymmersamt, och det fanns nog goda skäl för dessa garantipris, som också blevo beslutade av riksdagen år 1930. Liberalerna och åtskilliga frisinnade röstade emot.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

År 1932 tog man ytterligare ett steg, och det är det, som efter vad jag förstår har utgjort ett slagnummer för folkpartitalarna, främst då herr Johnsson i Kastanjegården, i dagens debatt. På förslag av jordbruksutredningen framlade herr von Stockenström, som var frisinnad, ett förslag om en frivillig mjölkavgift — jag tror den blev på 0,2 öre — för att man skulle kunna exportera det smöröverskott, som fanns på den tiden. Det gjorde man och fick 75 öre per kilo. Effekten av hela denna anordning var f. ö. ytterligt blygsam.

Sedan komma vi fram till ett nytt årtal, och jag tror inte det finns någon anledning för folkpartiets representanter i dag att yvas över de liberala traditionerna från den tiden; jag tror att det är klokare, att ni gräva ned det debattämnet och försöka gömma undan det så långt det över huvud taget är möjligt, i all synnerhet när ni samtidigt tala om att ni redan på 1920-talet voro teoretiskt på det klara med värdet och nyttan av den s. k. aktiva konjunkturpolitiken med budgetavstämning för flera år i taget i stället för varje år och ändå inte ville vara med om att i det bekymmersamma läge som då rådde bättra på hjälpen till de arbetslösa och förbättra förhållandena för Sveriges jordbrukare, som då stodo vid ruinens brant. Liberalerna sade nej då, och av de frisinnaade representanterna fanns det en del här i kammaren som följde bondeförbundslinjen, men jag skulle tro, att de som så gjorde inte känna någon särskild stolthet över de kamrater, som röstade i motsatt riktning. Här sveko liberalerna, och jag undrar om vi inte i sanningens och rättvisans namn kunna vara överens om det. Jag erkänner samtidigt utan vidare, att åtskilliga frisinnaade gingo på en annan linje, men liberalerna och de frisinnaades ledande män voro emot den aktiva konjunkturpolitiken. Deras recept var låtgå-liberalismens självläke-

dom. Det var vad de ville ha den gången.

Herr Skoglund i Doverstorp har erinrat om att även högern enligt hans mening ådagalagt stor jordbruksvänlighet under den tid, varom vi nu talat. Jag tänker inte gå närmare in på den saken, men om nu alla borgerliga voro så förfärligt jordbruksvänliga, varför blev det då inte litet bättre än det blev, medan vi hade borgerlig majoritet i riksdagen?

Sedan kommer jag till herr Johnssons i Kastanjegården fråga nr 2. Kan det vara besvärande, säger han, att folkpartiet har medverkat till jordbruksmotionen år 1949? Det är ju en fråga som man egentligen inte borde svara på, men jag skall göra det i alla fall. Det är självklart, att vi från bondeförbundets sida äro mycket glada över att folkpartiet medverkade i detta avseende, men jag tycker snarare, att herr Johnsson skall hålla oss räkning för att vi inte springa omkring i kamrarna och korridorerna och tala om hur glada och tacksamma vi äro över att det lyckades oss att få folkpartiet att skriva på.

Om det nu dessutom gått så att man hade lyckats få folkpartiets representanter i gemen att rösta för motionen, hade det varit ännu bättre. Visserligen är det riktigt som herr Svensson i Ljungskile har sagt, att det bara var några enstaka ledamöter, som inte röstade på motionen, men vi skola komma ihåg, att en av dem som inte gjorde det var inte en folkpartist vilken som helst; det var herr Bergvall, vice gruppleddare i första kammaren, om jag inte missar mig.

Herr JOHNSSON i Skoglösa (kort genmäle): Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile gjorde, om jag inte missuppfattade honom, en del anmärkningsvärda med anledning av att inte han själv eller småbrukarförbundet varit med i

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

den förhandlingsdelegation, med vilken regeringen förhandlat om prissättningen på jordbruksprodukterna. Jag vill i detta sammanhang endast säga till honom, att det skulle ju ha varit tacknämligt, om han hade varit med i vår stora fackliga organisation, RLF, eller i lantbruksförbundet med sin lilla organisation, och om han med sina kunskaper och sin stora framåtanda och med det medlemsantal han har bakom sig hade hjälpt till att stärka den front, som gemensamt har att försöka hävda jordbrukarintresset.

När herr Svensson är besviken över att han inte varit med där, bör han ju dock räkna med att enbart RLF-organisationen representerar närmare 200 000 svenska jordbrukare, det vill säga att om man räknar efter delegaternas antal representerar varje delegat ca 50 000 jordbrukare, och herr Svensson kan väl inte anse sig representera något större antal i den organisation han säger sig företräda.

Herr Svensson var också inne på frågan om rapspriset kontra mjölkpriset, och jag måste då säga, att det var livsmedelskommissionen, som erbjöd det pris som accepterades och antogs för oljeväxtodlingen. Det var alltså inte förbehållet jordbrukets förhandlingsdelegerater att ensamma bestämma detta.

Jag har velat lämna detta beriktigande för att inte herr Svenssons framställning skall kunna uppfattas på ett felaktigt sätt och användas på ett sätt, som man tyvärr så ofta gör när det gäller att misstänkliggöra de jordbrukarorganisationer, som i regel få kämpa för jordbrukets angelägenheter.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte ta upp frågan om 1933, som väl herr Johnsson i Kastanjegården kommer att gå in på. — När det gäller det nuvarande producentbidraget och dess tillkomst säger herr Hedlund, att bonde-

förbundet har gagnat småbrukarna mera genom att ta kompromissen än genom att göra som folkpartiet: opponera. Jag vet händelsevis vad som förekom i detta utskott, herr Hedlund. Kompromissen var klar långt innan bondeförbundet anslöt sig till den, och det gjorde således inte någonting till eller ifrån, om de gingo med på den eller inte. Det var såvitt jag förstår i rena förvirringen som bondeförbundet gick med, och nu är man ju också överens om att det var en dumhet.

När dåvarande jordbruksministern skulle skildra detta förslag i kamrarna talade han om, hur mycket eftergifter man fått göra till folkpartiet, men självt hade detta parti inte givit efter på någon punkt, sade han. Detta skulle väl snarast tyda på att oppositionen inte var så gagnlös som herr Hedlund påstår.

Herr Hedlund säger vidare, att det skulle ha varit bättre om folkpartiet i våras varit enigt, och så drar han fram herr Bergvall igen. Vad skall det tjäna till? Bondeförbundets förhandlingsdelegerade lyckades ju inte komma så långt som herr Bergvall ville gå. Om vad vi nu uppnått äro vi eniga allsammans, inklusive herr Bergvall.

Därpå kommer herr Johnsson i Skoglösa med en replik som jag tycker är goddag — yxskaft. Han talar om att jag är ledsen för att jag inte fick vara med. Nej, det tar jag med jämnmood. Jag är för övrigt inte ordförande i småbrukarförbundet, det är en socialdemokratisk småbrukare i Skaraborgs län, och skall det utses någon delegat från det hållet blir det säkerligen han eller någon annan socialdemokratisk småbrukare. Jag tror det skulle vara hälsosamt, om en sådan person framförde synpunkter från det hållet, men det har regeringen inte velat gå med på.

Sedan kryper man som vanligt bakom varandra. Herr Johnsson i Skoglösa säger att förslaget om oljeväxtpriset kom ifrån livsmedelskommissio-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

nen. Ja, men det hindrar väl inte förhandlingsdelegationen att hävda vilken uppfattning den vill. Där sitter man med en kraftig majoritet och stora organisationer bakom sig och kryper bakom ett förslag ifrån livsmedelskommissionen. Vad skall det då tjäna till att förhandla? Jag undrar vad som hänt, ifall denna delegation sagt ifrån enhälligt, att med hänsyn till det dåliga mjölkpriset och med hänsyn till att oljeväxtodlarna ha det så bra föreslå vi, att vi få ta 10—15—20 miljoner ifrån oljeväxtpriset och lägga det på mjölken. Skulle det ha varit omöjligt att få regeringen med på det?

Till sist vill jag bara fråga herrar Hedlund och Johnsson i Skoglösa om de äro nöjda med prisrelationen mellan oljevaxter och mjölk, som de ändå varit med om att godkänna.

Herr **JOHANSSON** i Kastanjegården (kort genmäle): Herr talman! Det var ju en väldig skillnad på herr Hedlunds i Rådombeslutet i dag och i går, då han påstod att liberalerna hade svikit. Jag uppfattade honom i går som om han menade de frisinna; såvitt jag är rätt underrättad bestodo liberalerna på den tiden bara av fyra personer — av vilka man beskyllde de två för att alltid gå sina egna vägar.

När det gäller det namn som jag nämnde, von Stockenström, tycker jag denne fick någon upprättelse nu. Jag hade en känsla av i går, att herr Hedlund i Rådombeslutet under sin debut som partichef gav von Stockenström ett något undermåligt betyg. Det är väl ändå på det sättet, herr Hedlund, att vi kunna vara överens om att vi ha mycket att tacka von Stockenström för, och därför drog jag upp detta. Beträffande själva utformningen av vad som skedde då skulle jag vilja rekommendera herr Hedlund att söka kontakt med en man, som han har ganska mycket att göra med, förutvarande statssekretera-

ren Malmfors, som säkert kan lämna en hel del upplysningar härvidlag.

Herr Hedlund sade att flertalet av de frisinna röstade på samma sätt, men herr Ekman röstade inte på det sättet, kanske det var i någon viss detalj. Jag har varit med här i riksdagen när det samma förekommit inom bondeförbundet, och det må väl ändå anses vara särskilt underligt, så positivt inställt till jordbruksfrågorna som detta parti är, när bondeförbundets partichef har intagit en ståndpunkt i en mycket stor fråga, medan den övriga gruppen har en annan inställning. Jag skall i rättvisans namn tillägga, att det var inte bara herr Pehrsson-Bramstorp i denna kammarutskottet utan också herr Hansson i Skediga, som då gick på en särskild linje.

Beträffande frågan om mjölken och vad som över huvud taget kan åstadkommas med de initiativ som von Stockenström tog, så är det ju klart att de voro blygsamma. Men det har talats så många gånger i kammarkonferenserna om att det var den kaka vi hade att dela. Jag vill dock erinra om att den första mjölkprishöjningen gjordes i november 1932 och sedan har det gått ständigt uppåt.

Herr **HEDLUND** i Rådombeslutet (kort genmäle): Herr talman! Jag skall villigt medge, att man inte bör göra alltför stort nummer av det förhållandet, att en eller annan folkpartist gick emot motionen. Det har ändå inte blivit något annat resultat, ty de borgerliga rösterna räckte inte till, det är så sant som det är sagt. När vi ha talat om detta har det emellertid skett med hänsyn till att en av dem, som inte ville sluta upp kring kompromissmotionen, var en mycket prominent ledamot av folkpartigruppen, varför man hade anledning utgå ifrån att hans ställningstagande var representativt för åtminstone någon falang inom partiet. Det finns nog åtskilligt kvar av den där

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

gamla låt-gå-liberalistiska andan på sina håll inom partiet. Jag räknar med att ett sådant där ställningstagande var ett uttryck för en sådan uppfattning.

Det frågades om vi äro nöjda med relationen mellan priserna på oljeväxtfröet och mjölken. Hur i rimlighetens namn skola vi kunna vara det, när vi ha velat höja priset på mjölken men inte på oljeväxterna? Det säger väl genast, klarare än något annat, att vi inte äro nöjda med den relationen.

Jag talade i går om liberalerna, och när jag talar om liberalerna menar jag liberalerna och inte något annat. Och anledningen till att jag talade om dem var att herr Ohlin ställde de liberala idéerna under debatt genom att erinra om något program, som skulle ha funnits på 1920-talet om en aktiv konjunkturpolitik hos liberalerna. Skulle jag inbegripit även de frisinnade vid detta tillfälle, så hade det f. ö. varit nödvändigt att göra undantag för vissa av detta partis ledamöter.

Herr **JOHNSSON** i Skedsbygd (kort genmäle): Herr talman! Då jag inte har tillhört någon delegation, som kan ställas till ansvar för det resultat som framkommit av dessa förhandlingar, kan man kanske tycka det är onödigt att även jag begär ordet; det var emellertid en passus i herr Johnssons i Kastanjegården anförande i förmiddags, som föranledde mig till ett inlägg. Herr Johnsson i Kastanjegården hade forskat i hävderna, och där behöver man förmodligen använda förstoringsglas, om man skall kunna upptäcka någonting rörande liberalernas insatser för jordbruket. Jag skall bidra med ett litet exempel.

Jag tillhörde 1932 en församling som kallades jordbrukarriksdagen, utsedd av samtliga hushållningssällskap. Vi hade sammanträde här i Stockholm, och det gällde för oss att söka finna utvägar för jordbruket att komma ur det läge

vi råkat in uti. Vi uppnådde vissa positiva resultat. Jag kan säga att där, kanske för första gången, kom tanken fram på åstadkommande av de organisationer, som sedan väl ha utgjort grunden för hjälpen åt jordbruket åren igenom. Vi uppvaktade såväl dåvarande statsministern Ekman som kronprinsen-regenten. Vi hade mycket svårt att träffa statsministern men lyckades få fatt på honom här i riksdagen, liksom även jordbruksministern, för att framföra våra synpunkter. När vi hade talat ut, svarade statsministern: Ja, mina herrar, jag kan försäkra att vi i regeringen mycket väl känna till jordbrukets svåra läge, men vi ha också andra folkgrupper att tänka på. På vår fråga: Tänker då Ers excellens inte vidta några åtgärder, så att vi kunna komma ur detta läge? fingo vi intet svar.

Jag är glad i den mån vårt nuvarande folkparti har ändrat inställning och har kommit underfund med att jordbruket är en viktig del av vårt samhälls ekonomiska liv, som också behöver existensmöjligheter och inte bör lämnas vind för våg. Jag är tacksam för den sinnesändringen, om den har ägt rum, och skall med glädje notera de resultat man kan uppnå med anledning därav.

Herr **JOHNSSON** i Skoglösa (kort genmäle): Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile ställde en direkt fråga till mig, om vi voro nöjda med oljeväxtpri-set i förhållande till andra priser. Det är självklart att vi inte äro nöjda med prissättningen på det sätt den är utformad, men vi ha fått böja oss i detta hänseende, precis på samma sätt som andra organisationer när det gällt stabiliseringen ha fått böja sig. Det har här varit fråga om förhållanden, som vi inte ha mäktat bemästra, i varje fall inte ensamma.

När herr Svensson säger att vi skulle väl ha kunnat hävda en annan uppfattning än den livsmedelskommissionen

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

hade, när man därifrån bjöd 75 öre för oljeväxterna, skall herr Svensson komma ihåg att även oljeväxtodlarna är en part att räkna med — regeringen var en annan part. En sak som herr Svensson i Ljungskile tydligen inte uppfattat är, att det oljeväxtpris som sattes nu berör det produktionsår, som kommer att börja den 1 september 1950, medan den ökning på 20 miljoner som vi fingo berör det produktionsår, som började den 1 september i år. Det blir således två skilda år som denna prisvariation avser. Det finns alltså inte alltför stor anledning att tala om att det inte skulle kunna bli en avvägning, när vi längre fram skola diskutera 1950/51 års produktion i sin helhet.

Jag skulle också kunna ställa en fråga till herr Svensson i Ljungskile: Hur är det, har inte folkpartiet haft representanter som haft tillfälle yttra sig i dessa angelägenheter, inom LK:s råd exempelvis, när denna fråga behandlades? Är inte herr Johnsson i Kastanjegården en av dem, som ha haft möjlighet att i så fall hävda en annan mening?

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr Johnsson i Skoglösa frågade i sitt förra anförande, varför jag inte tillhörde någon av de stora organisationerna, t. ex. lantbruksförbundet. Jo, visst tillhör jag lantbruksförbundet och har gjort det sedan första dagen jag var jordbrukare. Men det är ju bara det att bondeförbundarna ha ordnat det så, att i lantbruksförbundet komma inga andra fram än de själva!

Herrarnas svar på min fråga, om ni voro nöjda med den nuvarande prisrelationen mellan oljeväxter och mjölk, är ett ständigt gående omkring själva saken som katten kring het gröt. Man är inte nöjd med den, men man kan inte tänka sig att ta något mer från oljeväxtodlarna för att rätta till relationen.

Herr Hedlund säger: Vi måste böja oss för stabiliseringskraven. Men det är ju inte fråga om detta, ifall vi en gång fått ramen fastställd för hur mycket jordbruket har att hushålla med. Sedan återstår frågan om den inre stabiliseringen, varom jordbruksministern sagt att därvidlag finge organisationernas förhandlare bestämma själva. Visserligen ville han inte vara med om så stora sänkningar som jag föreslog, men han kunde vara med om större än man gick med på. Men man har inte velat detta och då tjänar det inte mycket till att säga till Sveriges småbrukare att man är så ledsen för att de fingo så litet med av kakan!

Beträffande herr Bergvall envisas herr Hedlund med att sätta honom i en särklass inom vårt parti, så att vad han säger eller hur han voterar skulle innebära något alldeles speciellt mystiskt. Herr Hedlund kan väl själv räkna ut, vilka herr Bergvall och de som följt honom representera i detta sammanhang. Att han är en klok karl har jag ingen anledning förneka och han ville ju, som jag nämnde, gå något längre än jordbrukets förhandlare sedan lyckades komma, varför jag inte tycker det finns så stor anledning att processa om den saken längre.

Vad så det lilla liberala partiet angår, så hade det fyra ledamöter, en från Göteborg, en från Stockholm, en från Malmöhus län och en från Bohuslän. Om de två jordbrukarna som regel följde de frisinnade medan stadsrepresentanterna ofta hade en avvikande mening, så är det ju ändå inte detta, som i vanliga fall brukar diskuteras som huvudsaken när det gäller frågan, hur liberalismens företrädare ställde sig i början på 1930-talet.

Herr JOHNSSON i Kastanjegården (kort genmäle): Herr talman! Jag har ingen anledning att fortsätta debatten med herr Hedlund i Rådomb. Jag tycker

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

att han är så betydligt mycket snällare i dag, att vi säkert kunna resonera om dessa frågor i lugn och ro utan att behöva belasta protokollet därmed. Jag har en bestämd känsla av att menings-skiljaktigheterna inte äro så förfärligt stora och att herr Hedlund har svängt åtskilligt sedan i går.

Till min gamle vän herr Johnsson i Skoglösa skulle jag vilja säga, att jag beklagar att han är så okunnig om vilka som sitta i livsmedelskommissionens råd att han betraktar mig som ledamot där. Jag har aldrig någonsin varit anmodad att vara med i LK:s råd. Jag är som permanent sakkunnig med i en avdelning inom livsmedelskommissionen, det vill jag inte bestrida, där jag har att handlägga arbetsuppgifter som röra vissa frågor inom jordbruket, vilket jag redan tidigare i ett anförande i dag har givit till känna, genom att tala för den näringsgren vi där syssla med.

Eljest är herr Johnsson i Skoglösa så gott som rågranne med mig. Hade herr Johnsson i Skoglösa frågat mig som oljeväxt- och mjölkproducent — vilket ingen kan bestrida att jag är — så skulle jag gärna ha talat om för herr Johnsson i Skoglösa, att det är en oerhörd skillnad på räntabiliteten mellan oljeväxtodling och mjölkproduktion. Jag är säker på att herr Johnsson i Skoglösa mycket väl vet detta. Om ni en annan gång, när herrarna göra upp inom förhandlingsdelegationen, vilja ha ett frisinnat råd, så kom gärna till mig! Jag skall gärna stå till tjänst med att tala om precis vad jag vet i dessa frågor.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag har begärt ordet för att anmäla mig som vittne i den debatt, som här har utspunnit sig tidigare under dagen mellan statsministern och herr Ohlin angående förhållandena i Stockholms stadshus med anledning av herr Ohlins fråga om den socialdemokra-

tiska ledningens ställning till den samverkan, som där äger rum mellan socialdemokraterna och kommunisterna.

Jag kanske först får vitsorda riktigheten av vad statsministern sade i sitt senaste anförande, att i allmänhet är det kommunala arbetet i landet fritt från partipolitiska spänningar. I allmänhet går det så till att vi, oberoende av partiställning, giva och taga skäl — och om slutligen, eventuellt, vid någon frågas avgörande rentav skulle bildas en majoritet, som bland andra består av folkpartister och kommunister, så betyder det självfallet icke något annat än ett uttryck för denna demokratiska samverkan. Jag kan föreställa mig att sådant kan inträffa. Jag är också övertygad om att därav dragas inga allmänna politiska slutsatser.

Det är också uppenbart, att det politiska arbetet inom de kommunala organen sker på grundval av ett erkännande av den proportionalism, på vilken vårt arbete vilar. Vi ha i det kommunala en proportionalistisk parlamentarism, kan man säga. Den erkännes av alla. Den ha vi också erkänt i vad angår kommunisterna. Det är att slå in öppna dörrar att här återopa, såsom herr Z. Höglund gjorde i den promemoria statsministern föredrog, att de borgerliga partierna ej haft någon erinran i fråga om den borgarrådsplats, som enligt 1946 års valutslag tillkom kommunisterna. Allt detta är självklara saker; det bestrider ingen.

Jag konstaterar också, att i allmänhet är här i landet stämningen mellan partierna i det kommunala arbetet av den fredliga innebörd, som statsministern exemplifierade med att man i Lund — förmodar jag — med dess socialdemokratiska majoritet omvalt en borgerlig ordförande. Jag finner det för min del vara ett tilltalande drag av den sakliga och föga partipolitiserade anda, som behärskar det kommunala arbetet i de flesta kommuner. Den som lever får se; måhända få vi också upp-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

leva, att ett borgerligt flertal omväljer en socialdemokratisk ordförande, därest skäl därför finnas.

Nu frågar jag mig emellertid, herr statsminister: Varför är den uppfattningen allmänt förhärskande i denna stora, levande och kommunalt livaktiga stad, att vi här leva och verka under en socialdemokratisk-kommunistisk allians? Varför är det på det viset? Beror det på att vi, de borgerliga arbetarna i den kommunala vingården, äro särskilt partipolitiskt sinnade, att vi äro särskilt grälsjuka och principiella, så att det blir nödvändigt att ständigt råka i konflikt med oss? Jag vågar påstå, att så är icke förhållandet: vi äro av samma fredliga slag som svenskarna i övrigt. I så måtto finnas också här i Stockholm goda förutsättningar för samma kommunala samarbetsanda som på andra håll. Dess frånvaro är dock ett drag som kommunalmän från andra delar av landet ej kunna underlåta att fästa sig vid, att uppmärksamma.

Ligger det måhända icke, herr statsminister, till på det sättet, att det finns fog för den uppfattningen, att här föreligger en fast socialdemokratisk-kommunistisk samverkan? Statsministern gjorde sitt omdöme villkorligt, beroende på huruvida det kunde påvisas, att någon sådan organiserad samverkan föreläge. Till mitt förfogande stå icke informationsorgan av den effektivitet, att jag här kan förebringa en bevisning i form av något samarbetsorgan eller eljest något avtal. Jag måste tala på grund av den erfarenhet, som vi alla ha inom Stockholms stadshus. Denna erfarenhet har sagt oss följande. Vid 1946 års val uppställde den socialdemokratiska majoriteten ett kommunalt arbetsprogram, som även godkändes av kommunisterna. Detta arbetsprogram proklamerade den socialdemokratiska ledaren såsom grundval för det kommunala arbetet under den följande fyraårsperioden. Han proklamerade det på grundval av det samförstånd,

som hade uppnåtts därom mellan socialdemokrater och kommunister, ett samförstånd som också sedermera i mångahanda måtto under det kommunala arbetets gång har bekräftats. Det har framför allt bekräftats genom det sätt, varpå presidieposterna i Stockholms kommunala förvaltning, stadsfullmäktige och stadskollegiet, ha fördelats. Det uppmärksammade och av oss städse anmärkta draget är, att emot traditionen ej blott i Stockholm utan även i svensk kommunalförvaltning i allmänhet samt utan stöd av en gruppstyrka av sådan betydelse, att den skulle berättiga därtill, har i stadsfullmäktigepresidiet jämväl insatts den kommunistiska gruppens ordförande.

Statsministern citerade ett uttalande av mig ifrån detta val 1946. Jag har ingen anledning att taga tillbaka vad jag där sade angående mina förhoppningar vid denna tid att kunna med det demokratiska samarbetet också införliva kommunisterna, vilka jag föreställde mig vara mera tillgängliga för den uppfostran, som ett praktiskt kommunalt arbete ger, än vad erfarenheten senare visat vara fallet. Det har ju sedan 1946 hänt åtskilligt som jag icke behöver ingå på.

Detta mitt uttalande, som statsministern citerade, var emellertid entrén till ett anförande, i vilket jag vände mig mot den kommunistiske kandidaten. Det förefaller som om det, därest man velat giva uttryck för min uppfattning 1946, varit riktigare att citera mitt anförande fullständigt eller i varje fall dess huvuddel, som avsåg att vara en argumentation *mot* denna kandidatur.

Statsministern förmenade nu, att detta val i och för sig hade ganska ringa vikt och avsåge ett rent representativt uppdrag, som ej betydde så mycket. Men det betyder i Stockholms kommunala liv ganska mycket, herr statsminister. Det betyder ej blott representativa funktioner utan även representation av staden mot utomståen-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

de parter, låt oss säga — jag kan begränsa mig därtill — även mot Kungl. Maj:t. Det betyder också i sak en del vem som därvid för stadens talan. Det betyder framför allt en sak, som jag vågar tro är en anledning till att detta hedersuppdrag varit så särskilt värdefullt för kommunisterna, nämligen att vi i Sveriges huvudstad som flagga på stadshuset hissa den kommunistiska flaggan. Den synes vida omkring, när det gäller Sveriges huvudstad. Den syns ej bara här i landet, utan den syns också utanför våra gränser. Jag vågar tro, att den betydelsen icke varit den minsta, när det gällt kommunisternas angelägenhet om detta mandat. Jag konstaterar även i motsats mot statsministern, att detta förhållande har observerats på många håll ute i landet icke bara av personer med borgerlig orientering utan även av framstående medlemmar av det socialdemokratiska partiet. Jag erinrar mig att jag helt nyligen läste en artikel av första kammarens andre vice talman, som på sitt så att säga farbroderliga men dock ganska bestämda sätt uttalade sin förkastelseedom över partivännernas inställning vid detta tillfälle.

Det är, herr talman, utan att oskäligt trötta kammaren vid denna långt framskridna timme, icke möjligt att lämna någon relation i detalj av hur denna samverkan har fungerat. Jag tillåter mig allenast att giva uttryck åt min erfarenhet. Jag har ju setat nära till under dessa fyra år. Vid alla viktigare tillfällen, i alla mera spännande lägen, då det för det regerande partiet inom Stockholms stadshus varit av särskild betydelse att få en majoritet, har det alltid visat sig möjligt att åstadkomma detta med kommunistisk röstsamverkan. Det har varit den springande punkten i herr Z. Höglunds kommunalpolitik, det har varit kraftkällan i hans kommunalpolitik.

Vi ventilerar dessa frågor i Stockholms stadshus några gånger om året.

Vid det sista tillfället återföll, såsom herr Ohlin erinrade, herr Z. Höglund återigen på den enligt hans mening självklara kombinationen »Arbetarpartierna», som tillsammans bilda flertalet i stadsfullmäktige och följaktligen också ha att efter eget skön avgöra dessa viktiga valfrågor.

Jag har, herr talman, velat lämna detta vittnesmål. Jag tror att det är omöjligt att komma ifrån de förhållanden, som jag här har relaterat.

Det förekom, herr talman, vid 1946 års valkampanj — jag tror det var då — bland alla de episoder, som i en valkampanj komma fram och bli föremål för omnämnande men sedermera flyta undan i tidens ström, också ett uttalande av statsministern i anledning av en förfrågan från någon av våra pigga kvällstidningar. Det återgavs på löpsedel och lydde sålunda: »Statsministern säger: Z bestämmer inte här.» Jag tror att det vore mycket tacknämligt, om statsministern då och då upprepade denna välgörande replik.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Den sista önskan är det ingen svårighet att tillmötesgå: »Z» bestämmer icke här. Det trodde jag att vi voro alldeles överens om.

Det föreföll ju som om slutet av höstrikedagens remissdebatt skulle innebära, att regeringen liksom hade förts bort ur skottlinjen; det blev en intressant diskussion om jordbruksuppjörelsens olika aspekter. Det kanske var synd att ej debatten slutade där. Den har emellertid fortsatt genom ett inlägg, som icke alls direkt berör regeringen. Det är Stockholms kommunalpolitik, som har tagits upp till diskussion igen. Jag skulle kanske i och för sig ha kunnat låta bli att replikera herr Yngve Larsson, men för att det ej skall bli något missförstånd skall jag ändå göra det.

Jag yttrade i mina två föregående an-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

föranden ungefär som så, att om det finns belägg för ett samarbete mellan de kommunistiska och socialdemokratiska stadsfullmäktigegrupperna i Stockholm är det i strid med det socialdemokratiska partiets intentioner. Jag efterlyste i en av mina repliker bevisen för de påståenden i den riktningen, som här ha gjorts. Ja, herr Yngve Larsson, det är klart, att man har olika uppfattningar om vad som är bevis och icke bevis. Men låt mig summera vad herr Yngve Larsson här anförde. Han säger att det är en allmän känsla hos de borgerliga i stadshuset, som förhindrar det samarbete som finns på andra håll i landet. Det måste väl bero på någonting, sade han, ty vi äro ju vi också fredliga människor, fredliga svenskar såsom på andra håll.

Ja, som bevis är ju denna känslomässiga redovisning åtminstone i det svagaste laget. Det bästa beviset som han hade var, att det fanns ett av herr Z. Höglund gjort uttalande, som skulle vittna om att det fanns ett program 1946, som var accepterat av både socialdemokrater och kommunister. För mig är detta en nyhet. Jag vet ingenting om detta, men jag undrar om det inte till äventyrs skulle kunna förhålla sig så — det är möjligt att jag tar fel, och det är klart att det är en springande punkt — att kommunisterna i kommunalpolitiken liksom i rikspolitiken helt enkelt ha stulit socialdemokraternas program. Lägg märke till att i 1946 års valrörelse gingo kommunisterna, som då ännu inte hade fått något originalprogram översatt från ryskan åt sig, på socialdemokraternas program och sade, att arbetarrörelsens efterkrigsprogram, som var skrivet av socialdemokraterna, var deras program. Ja, herr Yngve Larsson, det är inte lätt för oss att säga, att vårt program är så fint, att ingen får ha samma uppfattning som vi. Det finns i detta land ingen sådan patentlagstiftning, men därför att det av Per Albin Hansson

rekommenderade efterkrigsprogrammet stals av herr Linderot så lämnade inte vi detta program. Jag vet inte om det i Stockholm är något liknande. En helt annan sak är emellertid den version, som här har lämnats.

Det tredje beviset var presidievalet, och det kan naturligtvis diskuteras. Jag tillät mig framhålla, att jag inte tillmäter sådana val någon särskild betydelse annat än i Göteborg — och där av helt andra skäl än att det gäller att representera vid vissa tillfällen. Om jag får deklarerat min personliga uppfattning om presidieval vill jag säga, att jag gillar inte valet av en kommunist på en presidiepost. Det är ingen hemlighet att jag personligen inte gillar det, men vad som är den avgörande punkten är ju, att detta presidieval kunde uppfattas som ett uttryck för ett samarbete. Då blir det inte längre fråga om ett personligt ogillande från en av valmännen i Stockholm, utan då blir det fråga om att presidievalet är uttryck för en politik, som går stic k i stäv mot det socialdemokratiska partiets politik. Men det har jag inte fått belägg för. Det är en oerhörd skillnad mellan hur jag skulle handla som ledamot av Stockholms stadsfullmäktige och hur jag bedömer denna affär utifrån sett, om den får tas som uttryck för en organiserad samverkan.

Jag vill betona ännu en gång, att trots att herr Yngve Larsson här, förmodar jag, har sökt lägga papperen på bordet genom att tala om arbetsprogrammet på hösten 1946, så är detta bevis för att det skulle föreligga en organiserad samverkan endast en rent känslomässig inställning, mot vilket bevis jag kan visa upp vad herr Z. Höglund har sagt, nämligen att det *inte* förekommer någon samverkan.

Jag kan förstå herr Yngve Larssons synpunkt att det vore ganska lämpligt att ta bort den kommunistiska flaggningen på Stockholms stadshus, och det antar jag kommer att göras efter 1950

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

års val; jag föreställer mig nämligen, att det är ganska självklart att 1950 års val kommer att innebära en så kraftig förskjutning att detta problem saknar varje spår av aktualitet.

Men, herr Yngve Larsson, när vi dra gränslinjerna mot kommunisterna och när vi från socialdemokratiskt håll förklara oss stå på principiellt annan linje än kommunisterna — därvid vi ingalunda dölja var vi anse det tillhöra ett demokratiskt partis plikt att ställa sig — skada i hög grad dessa obestyrkta insinuationer om ett samarbete, som ger åt kommunisterna ett sken av anständighet, därför att många säga, att »det är ju inte så farligt med kommunisterna, eftersom ledande socialdemokrater tyckas samarbeta med dem, för det säger den och den, och då måste det ju vara riktigt». Jag skulle vilja säga herr Yngve Larsson: Om det finns ett samarbete så fram med bevisen härför! Om det inte finns något samarbete är det bättre att inte diskutera den saken på lösa boliner, därför att det skänker många valmän den föreställningen, att kommunisterna också är ett parti, som är anständigt, eftersom det uppenbarligen finns ett samarbete mellan dem och socialdemokraterna. Jag tror att om vi skola dra rågångarna är det lika klart av behovet påkallat, att man har bevis för vad som insinueras, ty i annat fall innebär det ett faktiskt stöd åt dem, som vi allesammans äro ense om att bekämpa.

Herr LARSSON i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Herr statsministern hade fått den uppfattningen av min skildring av förhållandena i stads-huset att jag hade en känslomässig inställning i denna fråga. Jag har emellertid en fyraårig erfarenhet, som jag här inte rimligen kan ärenda för ärendet upprepa.

Vad programmet angår så undandrar det sig givetvis mitt bedömande vem

som slutligen har äganderätten. Men eftersom det uttryckligen uttalades av borgarrådet Z. Höglund 1946, att socialdemokraterna och kommunisterna hade funnit att deras kommunala program på många punkter voro så pass sammanfallande, att de kunde möjliggöra ett gemensamt praktiskt kommunalpolitiskt arbetsprogram, har jag mycket svårt att förstå, att där bakom finns den situation, som herr statsministern misstänkte att det därvidlag var fråga om — den stöld, som otvivelaktigt i andra fall har ägt rum. Den som bestjäles brukar inte betala valuta. Valuta utbetalar emellertid herr Z. Höglund genom att ge vissa uppdrag i stadsfullmäktigepresidiet till den minsta av stadsfullmäktiges grupper. Jag måste säga att det är utomordentligt svårt att undgå det intrycket, att detta val och det gemensamt uppgjorda programmet var en sammanhängande affär, och att den varit och förblir uttryck för en överenskommen samverkan.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Det uttalande, som herr Larsson i Stockholm läste upp och som innebar en klar och tydlig samarbetsdeklaration från herr Z. Höglunds sida, visar hur fullständigt grundlös herr statsministerns gissning är, att det var fråga om en kommunistisk stöld av det socialdemokratiska programmet. Detta försök att rädda den kommunalpolitiska ledningen i Stockholm måste jag sålunda konstatera har helt misslyckats.

Nu sägs det att det är betydelselöst med presidieval o. d. Jag noterar med erkännande, att herr statsministern säger, att han själv inte gillar att en kommunist blivit vald, när kommunisterna äro det minsta partiet. Men är det så betydelselöst detta, när det gäller att skapa en folkpsykologisk stämning, som markerar kommunisternas särställning? Trots att även herr statsminis-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217.

tern erkänner det olämpliga däri, går man här i Stockholm och tilldelar kommunisterna en sådan post. Är det någon som tror, att detta göres för kommunisternas blå ögons skull, och är det någon som tror, att där bakom ligger inte vad herr Larsson i Stockholm med sin mångåriga erfarenhet säger utan ingenting alls?

Det skulle kunna ges exempel. Man kan åberopa att när socialdemokratien var i ett beträngt och farligt läge i Wahlbärjsaffären, där det gällde om man skulle gå till stadsfullmäktige och upprepa ett misstroendevotum, som enhälligt hade antagits av stadskollegiet, då ville borgarrådet Höglund inte detta utan hellre acceptera att Wahlbärj skulle få tjänstledighet. Då skyndade den kommunistiska gruppen fram och föll den linje, som socialdemokraterna ville, fastän det måste sägas, att det hade varit naturligt om man hade fullföljt den linje, som stadskollegiets beslut innebar. Skall man uppluckra föreställningen om att här finns ett samarbete, som illa rimmar med den allmänna attityd, som herr statsministern intar till kommunisterna, tror jag att ingenting hade varit så naturligt som att den socialdemokratiska ledningen i Stockholm hade markerat, att man brutit den deklarerade samarbetslinjen genom att välja en icke-kommunist till ifrågavarande presidiepost, men även på olika andra sätt hade gjort klart, att det inte finns, som alla veta har funnits på sin tid.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag tror inte att saken vunnit så förfärligt mycket på att även herr Ohlin har kastat sig in i den kommunalpolitiska diskussionen. Jag vill bara notera slutorden i herr Ohlins yttrande, ty jag tror att det kan ha en viss betydelse. Herr Ohlin säger, att det skulle ha varit värdefullt om

man låtit bli att välja en kommunist i presidiet för att därmed markera att man brutit ett samarbete, som tidigare funnits. Jag får väl tolka herr Ohlins uttalande så, att herr Ohlin konstaterar att samarbetet är avbrutet. Vad han ville slå fast på nytt var allenast markeringen av detta avbrott. Men om det förhåller sig så, som herr Z. Höglund hela tiden har sagt, nämligen att inget samarbete förelegat, då lär det vara svårt att acceptera denna besynnerliga professorliga teori om behovet av ett vittnesbörd om avbrott i samarbetet.

Herr **JOHNSON** i Skoglösa: Herr talman! Jag uttalar mitt beklagande över att jag råkade förväxla herr Johnssons i Kastanjegården ställning i livsmedelskommissionens råd. Jag skulle kunna nöja mig med ett enbart beklagande av att jag haft fel, ty där sitter i stället fröken Oswald och herr Utbult, och de två få väl anses representera folkpartiet. Jag beklagar emellertid vidare, att det inte var herr Johnsson i Kastanjegården som satt i rådet, ty då hade det kanske förekommit så sakkunniga uttalanden från det hållet, att man hade haft något att rätta sig efter i detta fall.

I fråga om herr Svensson i Ljungkile och Lantbruksförbundet, som han säger sig vara medlem av, så syftade jag naturligtvis inte på hans personliga medlemskap utan på att han anmälde sin organisation Småbrukareförbundet till utträde ur Lantbruksförbundet för några år sedan.

När vidare herr Svensson i Ljungkile säger, att det inte finns någon möjlighet för andra än bondeförbundare att som medlem av våra ekonomiska och fackliga organisationer få någon ställning vill jag framhålla, att i RLF:s styrelse mig veterligen sitta två högermän, och i Lantbruksförbundets styrelse sitter ju herr Sandberg i Böle. Detta synes tala för att vi ha möjlighet

Interpellation ang. viss ändring av direktiven för statens bidrag till bostadsförbättringsverksamheten.

att få råd och uttalanden även ifrån sådant håll som folkpartiet, när det gäller att ta ställning till prissättningsfrågor. Vi ha också fått sådana råd, och jag har inte märkt någon avvikande mening från den inställning delegationen har tagit.

Jag vill också i detta sammanhang peka på att det har skett en sänkning i oljeväxtpriset, som är ganska stor, och att det har skett små prisstegringar på mjölken, men jag vill inte därmed ha sagt, att det skall vara ett oeftergivligt villkor för att få en stegring på den ena produkten att vi skola gå ned till ett bottenläge eller därunder för en annan produkt, vilket man synes vilja göra gällande från herr Svenssons i Ljungskile sida, eller att man skulle gå under bottenläget för att komma upp i jämviktsläge för en sådan nödvändighetsprodukt som exempelvis mjölken. Detta är min inställning till denna angelägenhet, och har herr Svensson i Ljungskile en annan får den stå för hans räkning.

Härmed var överläggningen slutad. Propositionerna nr 215 och 217 hänvisades till statsutskottet samt propositionen nr 216 till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren avgivna yttrandena.

§ 2.

Föredrogs den av herr *Vigelsbo* vid kammarens sammanträde den 24 oktober gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående användning av intäkterna av den extra bensinskatten för tillgodoseende av vägväsendets behov.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Staxäng* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående undersökning av möjligheterna till svensk-norskt samarbete beträffande vissa byggnadsfrågor vid Svinesundstullen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *von Friesen* vid nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående åtgärder för beivrande av viss rashetsande propaganda.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Interpellation ang. viss ändring av direktiven för statens bidrag till bostadsförbättringsverksamheten.

Herr JONSSON i Skedsbygd erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Vid ombyggnader av fastigheter genom bostadsstyrelsens och vederbörande länsorgans förmedling, som nu äga rum, kan man i en del fall konstatera att sådana villkor uppställas för erhållande av statliga bidrag att vederbörande vid renovering av även relativt nybyggda fastigheter tvingas till så gott som fullständig ombyggnad av hela inredningen. Därvid förekommer att nya murverk måste rivs ner helt och hållet, nymonterade värmeledningar rivs ut och skrotas ned, o. s. v. Dylfika fall betyda en ur nationalekonomisk synpunkt förkastlig värdeförstoring, som bör kunna undvikas, om bostadsförbättringen mera anpassas efter

Interpellation ang. viss ändring av direktiven för statens bidrag till bostadsförbättringsverksamheten.

bostadens tillstånd före renoveringen. Därjämte får ägaren vidkännas större utgifter än som kunna anses nödvändiga och staten vidkännas större utgifter än som skulle blivit fallet, därest man vid dylik ombyggnad i större utsträckning använt sig av i bostaden redan förefintliga inredningsdetaljer. Givetvis skulle härvidlag avsevärda besparingar kunna åstadkommas, vilket i sin tur skulle kunna resultera i att betydligt flera bostäder kunde förbättras för enahanda kostnad, eller, om så icke bleve fallet, avsevärda besparingar dock kunna åstadkommas.

I anledning av vad jag sålunda anfört anhåller jag att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

1) Äro de nu påtalade förhållandena i enlighet med departementets och bostadsstyrelsens direktiv?

2) Om så är fallet, är herr statsrådet villig medverka till en sådan ändring av direktiven att kraven på bostadsförbättringen anpassas efter bostadens förhållande före ombyggnaden men det utan att bostadsstandarden därför behöver nämnvärt sänkas?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.53 em.

In fidem

Gunnar Britth.